

10—14 mars.

Debatter m. m.

Lördagen den 10 mars.

Sid.

Minnesord över statsrådet J. J. E. Weijne	5
Interpellation av herr Birke ang. förslag om höjda avgifter för personbefordran på statens järnvägar	6

Tisdagen den 13 mars.

Svar på fråga av herr Hagberg i Malmö om viss ändring av kvalifikationskraven för nämndemän	10
Svar på interpellationer av:	
Herr Dickson ang. en översyn av gällande tulltaxa i syfte att göra denna mer tidsenlig	14
Herr Johansson i Torp ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord	17

Onsdagen den 14 mars fm.

Svar på fråga av herr Åqvist ang. tidpunkten för erhållande av tillstånd att uppföra byggnad för tullkammaren i Örebro	21
Utgifter under riksstatens femte huvudtitel:	
Mödrahjälp	24
Allmänna barnbidrag	28
Bidrag till driften av barnhem	30
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar	33
Bidrag till erkända arbetslöshetskassor	37
Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler	48
Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.	52
Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter	55
Social upplysningsfilm	56

	Sid.
Anslag till kommunikationsverken:	
Postverkets diligenstrafik	58
Utvecklingen av telegrafverkets rörelse	62
Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar	65
Rullande materiel	74
Biltrafik	75
Interpellation av herr Nilsson i Svalöv ang. den av riksdagen begärda utredningen rörande lämpligheten av att vid fastighetstaxering hänföra siloanläggningar till fasta maskiner	95

Onsdagen den 14 mars em.

Anslag till kommunikationsverken (forts.):	
Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond	96
Utgifter under riksstatens tionde huvudtitel:	
Kommerskollegium: Avlöningar	97
Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader	104
Bidrag till handelshögskolan i Göteborg	107
Avsättning till fonden för idrottens främjande	108
Bidrag till vissa studieresor	113
Byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdoms- vården	115
Förordning ang. investeringsskatt	116
Motioner om upptagande av cidertillverkning	153
Motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen	158
Motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avske- dande med anledning av värnpliktstjänstgöring	159
Motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna	160
Motion ang. nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete	162
Interpellation av herr Nilson i Spånstad ang. ifrågasatt breddning av Falkenbergs gamla tullbro	163

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 14 mars fm.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen	24
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet med Argentina	24

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. överenskommelse ang. varuutbytet med Förbundsrepubliken Tyskland	24
— nr 3, ang. anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC)	24
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. utgifter under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	24
— nr 9, ang. anslag till kommunikationsverken	58

Onsdagen den 14 mars em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. anslag till kommunikationsverken (forts.)	96
— nr 10, ang. utgifter under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	97
— nr 41, ang. anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten	115
— nr 42, ang. kostnader för krigsskadeersättningar	115
— nr 43, ang. byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården	115
— nr 44, ang. underskottet för luftfartsfonden	115
— nr 45, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond (kommunikationsdepartementet)	115
— nr 46, ang. anslag under fonden för låneunderstöd (kommunikationsdepartementet)	115
— nr 47, ang. förskott till vissa plankostnader m. m.	115
— nr 48, ang. ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.	115
— nr 49, ang. löneklassplacering för K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson	116
— nr 50, ang. löneklassplaceringen för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus	116
— nr 51, ang. vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet	116
— nr 52, ang. gottgörelse till G. Åhman	116
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 15, ang. förordning om investeringskatt	116
— nr 16, ang. förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.	153
— nr 17, ang. upphävande av trafikskatten	153
— nr 18, ang. cidertillverkning	153
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. regeringsrådets antal	158
— nr 12, ang. tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk	158
— nr 13, ang. obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen	158
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ändring i lagen om förbud mot arbetstgares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring	159
— nr 16, ang. samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna	160
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 4, ang. bättre »kundservice» inom statsförvaltningen	161
— nr 5, ang. snabbare handläggning av frågor om arbetstillstånd åt arbetssökande utlänningar	161
— nr 6, ang. nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete	162

Lördagen den 10 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Minnesord över statsrådet J. J. E. Weijne.

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord: Det oväntade budskapet om statsrådet Josef Weijnes bortgång ha vi med djupt beklagande erfarit. Under sin levnad har Weijne gjort en betydande insats i vårt offentliga liv, både som riksdagsman och regeringsledamot. I riksdagens andra kammar invaldes han år 1925. Redan då ägnade han sitt största intresse åt undervisningen i vårt land. När han i en föreliggande skolfråga fattat ståndpunkt hävdade han den med stor skicklighet. Vi som den tiden stodo honom nära kunna intyga riktigheten därav.

När han 1939 lämnade riksdagsarbetet, kände vi saknad efter honom. Men skolfrågorna och folkbildningsarbetet ägnade han sig fortfarande åt. Han utnämndes till undervisningsråd och ledamot av skolöverstyrelsen och senare till statssekreterare.

År 1946 blev han ecklesiastikminister. I sin egenskap av departementschef gjorde han sin största insats genom framläggande av den stora skolreformen.

Statsrådets Weijnes gärning har i hög grad uppskattats i alla läger.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 86, angående anslag till anskaffande av viss utrustning m. m. till värdshuset i Göteborg och Hälsohuset i Göteborg;

nr 87, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.; samt

nr 88, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1951/52 m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 90, med förslag till lag med vissa bestämmelser om böter och viten; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 91, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid:

till statsutskottet motionerna:

nr 443 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*; och

nr 444 av herr *Onsjö m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 445 av herr *Birke m. fl.*; och

nr 446 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 447 av herr *Dahlgren m. fl.*;

nr 448 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*; och

nr 449 av herr *Huss*; samt

Interpellation ang. förslag om höjda avgifter för personbefordran på statens järnvägar.

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 450 av herr *Sandberg m. fl.*; och
nr 451 av herr *Rubbestad m. fl.*

§ 5.

Föredrogs den av fröken *Höjer* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående beredande av ökat antal vårdplatser åt reumatiskt sjuka.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående pensionsförmånerna för redan avgångna folkhögskollärare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående effektivisering av provning och kontroll av elektrisk materiel, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation ang. förslag om höjda avgifter för personbefordran på statens järnvägar.

Ordet lämnades på begäran till

Herr *BIRKE*, som yttrade: Herr talman! Järnvägsstyrelsen har till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till höjda avgifter för personbefordran, avsedda att

träda i kraft fr. o. m. den 1 maj 1951. Detta förslag innebär bl. a. att priserna för månadsbiljetter komma att avsevärt stiga såväl procentuellt som absolut sett. Sälunda höjas priserna på dessa på sträckor mellan 1—40 km i 3:e klass med belopp från 4—6: 50 kronor. Procentuellt innebär det emellertid att månadsbiljetterna för resor inom de kortaste avstånden stiga med 67 procent, vid ungefär 20 km avstånd ca 25 procent och vid 40 km slutligen ca 17 procent. Vanliga enkla och tur- och returbiljetter i samma klass och för samma avstånd skulle enligt det nya förslaget stiga med respektive 20, 7, 7 procent och 43, 13, 16 procent. En jämförelse mellan dessa höjningar och de för månadsbiljetter föreslagna ger klart vid handen att priserna å de senare blivit särskilt hårt drabbade i järnvägsstyrelsens förslag.

Den avvägning som här gjorts vid avgörandet av hur de ökade kostnaderna för SJ:s drift skola täckas synes mig ej kunna accepteras. Det är ett obestriddigt faktum att de människor, som dagligen för sin yrkesutövning eller för bedrivande av sina studier äro hänvisade att anlita SJ:s trafikapparat, genom den föreslagna höjningen av taxorna få en betydande ökning av sina levnadskostnader — en ökning som träffar endast denna kategori av människor som äro bosatta en bit ifrån sina arbetsplatser. Denna kostnadsökning måste för dessa människor, som bosatt sig längs S J på grund av relativt rimliga resekostnader, framstå som något slags extra beskattning eller som en förtäckt hyresförhöjning, vilken slumpvis kommit att träffa just dem.

Av den i början av min interpellation gjorda jämförelsen framgår att utrymme finnes för en annan och rättvisare fördelning av taxehöjningarna än den järnvägsstyrelsen föreslagit. Vid trafikskattens införande undantogos månadsbiljetterna.

Interpellation ang. förslag om höjda avgifter för personbefordran på statens järnvägar.

Det synes mig under dessa förhållanden önskvärt att riksdagen innan Kungl. Maj:t beslutar i denna fråga finge tillfälle att yttra sig över förslaget.

I anledning härav hemställer jag om kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor.

1. Har herr statsrådet för avsikt att förelägga riksdagen järnvägsstyrelsens förslag till höjda avgifter för personbefordran?

2. Har herr statsrådet för avsikt att undantaga månadsbiljetterna från den föreslagna höjningen av avgifterna eller att begränsa ökningen av desamma?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 51, till Konungen i anledning av väckta motioner om rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförmåner åt f. d. souschefen vid flygförvaltningen, generalmajoren i flygvapnet Nils O. F. Söderberg; samt

från andra lagutskottet:

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 61, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

*
§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betaltalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC);

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.;

nr 49, i anledning av väckt motion om löneklassplacering för stationskarlarna K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson;

nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrad löneklassplacering för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus;

nr 51, i anledning av väckt motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet; och

nr 52, i anledning av väckt motion om viss gottgörelse till e. o. förrådsmanen G. Ahman;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investerings-skatt) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt; och

nr 18, i anledning av väckta motioner om upptagande av cidertillverkning i landet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om ökning av regeringsrådets antal;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk; och

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 4, över motion om åtgärder i syfte att bereda statsförvaltningens olika organ möjlighet till bättre »kundservice»;

nr 5, över motion angående en snabbare handläggning av frågor om arbetstillstånd åt arbetssökande utlänningar; och

nr 6, över motion angående nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

§ 11.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 84, angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m.;

nr 89, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.; och

nr 93, angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 452, av herrar *Åhman* och *Gunnarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 78, angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.; och

nr 453, av herr *Karlsson* i *Stuvsta m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.12 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 13 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande mars.

§ 2.

Svar på fråga om viss ändring av kvalifikationskraven för nämndemän.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö har frågat mig, om jag är villig överväga sådan lagändring, att kvalifikationskrav för nämndeman införas i rättegångsbalken i syfte att hindra uppenbarligen olämpliga personer att vinna inträde i nämndemannakåren.

Frågan har tydligen föranletts av att man upptäckt, att i Stockholm till nämndeman valts en person som flera gånger ådömts frihetsstraff.

Även om det kan förekomma sådana fall, då en medborgare ådragit sig frihetsstraff utan att han därigenom blivit diskvalificerad för förtroendeuppdrag, och även om man icke bör anse en ungdomsförseelse fläcka en person för all framtid, så måste man naturligtvis som regel anse det olämpligt, att en person som kommit i allvarlig konflikt med samhällets rättsordning fungerar som domare. I det nu aktuella fallet har också vederbörande, efter vad som upplysts, på egen ansökan entledigats från nämndemansuppdraget.

Bör då något göras för att förhindra framtida, ur den angivna synpunkten olämpliga val?

Om val av nämndeman stadgas i 4 kap. rättegångsbalken. Nämndeman väljes i stad av stadsfullmäktige och på landet av kommunalfullmäktige. Valbar

är man eller kvinna, som inom valkretsen äger valrätt vid val av stadsfullmäktige och där har sitt hemvist samt fyllt 25 år. Uteslutna är — här liksom i allmänhet när det gäller kommunala förtroendeuppdrag — den som är i konkurstillstånd och den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning. Dessutom äro följande uteslutna, nämligen lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, polisman samt advokat och den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta.

Några andra villkor eller några uttryckliga krav på lämplighet ha ej uppställts i fråga om valbarhet till andra kommunala förtroendeuppdrag, t. ex. ledamotskap i stadsfullmäktige, liksom ej heller i fråga om valbarhet till riksdagen. Men naturligtvis gäller likväl kravet på lämplighet såsom något alldeles självklart, fastän det lagts i de väljandes hand att bedöma förhandenvaron av denna egenskap. Och när det gäller en domarfunktion, har man givetvis att fästa största avseende vid vederbörandes eget förhållande till rättsordningen.

I gamla rättegångsbalken var från valbarhet till nämndeman utesluten den, som var förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller som var drabbad av vissa andra påföljder. Men alltsedan dessa påföljder generellt avskaffades år 1937, ha i princip samma valbarhetsbestämmelser gällt som de nuvarande. Trots denna frånvaro av kvalifikationskrav har emellertid rekryteringen av nämndemanskåren säkerligen i allmänhet legat på ett mycket högt plan. Att det icke ens tycks ha uppkommit några problem av det slag som interpellanten nu berört, sammanhänger bl. a. med att valkretsarna i regel varit

Svar på fråga om viss ändring av kvalifikationskraven för nämndemän.

mycket små. På landet har nämndemansval i allmänhet avsett endast en nämndeman, stundom några få, men ändå aldrig flera än att kandidaterna varit mycket väl kända för de väljande.

Situationen har nu i någon mån ändrats genom att nämnden införts också vid rådhusrätterna. I de allra flesta städer med rådhusrätt är emellertid antalet nämndemän också mycket begränsat — 9 till 36 stycken — men i Malmö, Göteborg och Stockholm uppgår antalet till 90, 225 resp. 450. Urvalet av kandidater har där måst överlämnas till de politiska organisationernas valberedningar. Många av de valda ha givetvis varit mer eller mindre okända för åtskilliga inom det väljande kollegiet. Det är härigenom, som det undantagsvis kunnat inträffa att någon olämplig blivit vald.

I praktiken måste det emellertid nog alltid förbli så, att ansvaret för nämndemanskandidaternas kvalifikationer väsentligen får ligga på den väljande församlingen, alltså på fullmäktige. Detta gäller ju utan minsta tvekan beträffande kandidaternas allmänna lämplighet, men jag tror man kommer till samma slutsats beträffande den viktiga kvalifikationsgrunden om ostrafflighet. Ty om man skulle införa en lagbestämmelse, som uteslöte dem som straffats på visst sätt, kunde efterlevnaden av den bestämmelsen knappast kontrolleras på annat sätt än genom att valkollegiet begagnade sin kännedom om kandidaternas personer. Man bör kanske icke ifrågasätta, att det skall anskaffas straffregisterutdrag beträffande samtliga kandidater. Den närmare utformningen av en diskvalifikationsregel skulle förmodligen också möta vissa svårigheter. Något slags diskretionär prövning behövs antagligen. Man kommer över huvud taget knappast ifrån, att det i sista hand hänger på valkollegiet, om man skall undgå att olämpliga bli valda.

Av det sagda torde framgå, att jag närmast är av den uppfattningen, att

någon direkt lagbestämmelse i ämnet icke är påkallad utan att lämplighetsprövningen på denna punkt liksom i övrigt får läggas på det väljande organet, alltså på stads- och kommunalfullmäktige.

Härefter anförde:

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga. Tyvärr kan jag inte vara helt tillfredsställd med dess innehåll.

När jag lyssnade på herr statsrådet, kunde jag inte underlåta att för mig själv göra ungefär följande reflexion: bör man inte ställa minst lika höga krav på nämndemännens, d. v. s. domstolens, kvalitet som på rättegångsombudens kvalitet? Det förhåller sig ju så, att vi i vårt land ha ganska stränga bestämmelser i fråga om rättegångsombudens kvalifikationer. En lekman som jag tycker ju då, att det vore lika befogat, vilket det naturligtvis är, att ha stränga kvalifikationskrav även på den som rättegångsombuden skola företräda inför, nämligen domstolen, alltså nämnden och dess ledamöter. Jag tycker att det inte är alldeles opåkallat att erinra om vad 12 kap. rättegångsbalken stadgar i sin andra paragraf. Där heter det: »Såsom ombud må ej brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet.» Kammararens ledamöter behöva bara gå tillbaka ett par år i tiden när vi beslöto en vad jag skulle kunna kalla legalisering av advokatståndet här i landet, för att finna hur noga vi då voro med att se till, att ganska betydande krav ställdes på den, som skulle få tillhöra detta stånd. Här om har föreskrivits i 8 kap. rättegångsbalken, att för ledamotkap krävs bl. a., att vederbörande »skall hava gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt finnas lämplig att utöva advokatverksamhet». Dessa

Svar på fråga om viss ändring av kvalifikationskraven för nämndemän.

bestämmelser äro uttryck för samma allmänna uppfattning som den, som satt sin prägel på 12 kap. 2 § rättegångsbalkens bestämmelser om rättegångsombud. Man anser att det är nödvändigt ur rättsvårdens intresse, att partsombuden fylla vissa krav för att de skola kunna godtagas.

En lekman tycker, som jag sade för ett ögonblick sedan, att det vore naturligt och kanske mera berättigat att motsvarande krav ställdes på en nämndeman. Jag delar helt herr statsrådets uppfattning, att vår svenska nämndemanskår står utomordentligt högt, och tidigare har här inte varit fråga om ett problem, men i och med att den nya rättegångsbalken utvidgade nämndemannainstitutionen och införde nämnden även i städer med rådhusrätt ha dessa ting kommit i ett annat läge. Nämndemanskåren är numera en ganska betydande kår. Herr statsrådet redogjorde ju själv för hur många nämndemän Stockholm, Göteborg och Malmö ha, nämligen respektive 450, 225 och 90, och man skulle kunna tillägga att Hälsingborg och Norrköping vardera ha 36. Det är sålunda fråga om rätt mycket folk. Valet av dessa nämndemän är ju lagt i de politiska organisationernas händer. Därmed vill jag inte alls ha påstått, att valen äro politiska, tvärtom. Jag tror att man kan säga, att de politiska organisationerna inte alls lagt sådana synpunkter på sina val, och i stort sett äro de personer som utses också kvalificerade för sin uppgift. Men det kan inte hjälpas att när det gäller en så betydande kår som denna man då och då gör upptäckter av mindre behagligt slag som man exempelvis gjort i Stockholm, där man till nämndeman valt en person, som tre gånger varit dömd för ganska allvarliga förseelser. Jag tror att man även i fortsättningen får räkna med att bli ställd inför sådana upptäckter.

Nu är det ju så att en nämndeman väljes för sex år, och under den tiden

äro möjligheterna att komma åt honom — om jag får använda det uttrycket — förfärligt begränsade. En nämndeman kan ju vara olämplig för sin uppgift även på annan grund än att han gör sig skyldig till sådana handlingar, som föranleda straff vid domstol. Han kan ju uppträda olämpligt i sin allmänna livsföring utan att därför behöva bli direkt straffad, men ett sådant uppträdande måste enligt min mening diskvalificera honom från att tillhöra en svensk domstol. Men vill han inte gå, kan man inte göra något åt det under de sex år han sitter. Men det är sådana ting jag tycker man borde fästa uppmärksamheten på. Vårt svenska domstolsväsende står ju så utomordentligt högt, det är kanske något av det finaste i världen, och därför menar jag att man bör vara ytterligt aktsam om den stora tillgång vi äga just i våra domstolar.

När jag här talat om kvalifikationsbestämmelser, har jag naturligtvis inte i detta uttryck velat inlägga någon särskild skärpa. Kvalifikationsbestämmelserna behöva inte innebära att en person, som under förmildrande omständigheter och för lång tid sedan begått någon förseelse, för all framtid därför skulle vara diskvalificerad. Den bestämmelse som kan ifrågakomma bör enligt min mening — jag är ju bara lekman och kan för min del inte se det annat än ur lekmannasynpunkt — vara sådan att den möjliggör en prövning från fall till fall. Vi ha ju i betydande utsträckning i andra delar av vår lagstiftning sådana kvalifikationsbestämmelser, som erfordra bedömning från fall till fall. Jag har svårt att förstå varför man inte skulle kunna göra något liknande när det gäller nämndemännen. Man kan ju säga, att detta inte är något problem av någon större storleksordning, och det medger jag, men med hänsyn till det stora rättsliga och ideella värdet och med hänsyn till att det gäller en kår på många hundra personer har jag nog den bestämda uppfattningen, att man

Svar på fråga om viss ändring av kvalifikationskraven för nämndemän.

måste vara mycket aktsam om de värden det här är fråga om.

Jag tycker nog, att herr justitieministern skulle kunnat, om jag så får säga, ha lagt i dagen något större välvilja i sitt ståndpunktstagande i denna angelägenhet än vad nu blivit fallet. Det vore ytterligt beklagligt om sådana händelser skulle kunna inträffa, som skulle kunna föranleda att man från justitiedepartementets sida vid något senare tillfälle måste ge tillkänna en annan uppfattning än den man i dag givit tillkänna inför andra kammaren.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag hoppas att herr Hagberg i Malmö inte vill driva den meningen, att jag på något sätt skulle anse det lämpligt att personer, som inte ha de högsta moraliska kvalifikationer, utses till domare. Det framgick ingenting sådant av mitt svar, och jag tycker mig ha förstått av herr Hagbergs anförande, att vi i själva verket äro helt ense i sak. Jag menar — vilket jag trodde framgick av mitt svar — att det inte är tillräckligt med en negativ bestämning, att en person inte skall få ha begått någon brottslig handling, som diskvalificerar honom för domaruppdrag, utan att man tvärtom måste kräva framstående positiva egenskaper inte minst på det moraliska området av den som skall anförtros sådant uppdrag.

Men vad vi tycks ha något olika meningar om, är på vad sätt detta fullkomligt självklara krav skall genomföras i praktiken. Jag har, efter att ha övervägt saken, närmast trott att man får lov att lita på de väljande korporationerna här liksom i andra viktiga sammanhang. Vad herr Hagberg sagt gentemot detta har, såvitt jag förstår, egentligen blott varit en hänvisning till de regler som finnas beträffande advokater och andra som skola brukas såsom rättegångsombud. Det stadgas i 12 kap. 2 § rättegångsbalken: »Såsom

ombud må ej brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet.» Det är alltså helt allmänna omdömen, alltså ingenting mera preciserat, utan omdömen såsom att vederbörande skall ha gjort sig känd som en duktig och bra människa. Naturligtvis bör detsamma i ännu högre grad gälla för den som skall fullgöra domaruppdrag.

Att man emellertid kan använda så allmänna omdömen om rättegångsombud, sammanhänger med att man därvidlag har en rättslig apparat för att avvisa dem som äro olämpliga. Det står i 5 § av samma kapitel: »Visar ombud oredighet, oskicklighet eller oförstånd eller visar han eljest olämplighet, skall rätten avvisa honom som ombud i målet.» Där finns alltså ett organ för att utöva en diskretionär prövning i efterhand. En motsvarande prövning bör självfallet ske vid utseendet av nämndemän från den väljande korporationens sida. Jag tror emellertid inte att det skulle spela den allra minsta roll, om man ville förgylla upp paragrafen om nämndemansval med ett allmänt uttalande, att det skall vara en hederlig, präktig och redbar människa som utses; detta är väl något fullkomligt självklart.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det är inte någon differens mellan herr statsrådet och mig i sak i fråga om de krav som skola ställas på en domare, men det föreligger dock en differens, som herr statsrådet själv underströk, att ett olämpligt rättegångsombud har rätten möjlighet att avvisa. Där äro vi alldeles ense, men herr statsråd, vad skall man göra med en olämplig nämndeman? Han behöver inte vara olämplig på det sättet att han gjort sig skyldig till straffbar handling, utan han kan, som jag nyss antydde, ha gjort sig olämplig genom sin allmänna livsföring.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande tulltaxa i syfte att göra denna mer tidsenlig.

Det finns sådana exempel, men mot dylika personer kan man ingenting göra.

Jag tycker inte det är någon prydning för en svensk nämnd att i sin krets ha en person av sådan kvalitet. Det var därför jag menade, att man måhända skulle kunna få fram någon bestämmelse, enligt vilken man skulle kunna komma till rätta med en nämndeman, även om han inte gjort sig skyldig till sådant uppträdande, som lät honom hemfalla till allmänt straff.

Herr statsrådet talade om angelägenheten av att de väljande korporationerna ha sin uppmärksamhet riktad på dessa ting, och det är ju alldeles riktigt. Jag är för min del säker på att de hade det i det här åsyftade fallet, som närmast motiverade min lilla fråga där man förmådde vederbörande att självmant träda tillbaka. Den saken är ur världen, men, herr statsråd, om vederbörande inte vill träda tillbaka sitter han där och får sitta där i sex år.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Om vi äro ense så långt, att man bör uppställa dessa ganska självklara krav på kvalifikationer, ha vi kommit ett steg längre i resonemanget genom herr Hagbergs sista inlägg. Hur man sedan skall kunna göra sig av med en olämplig person, är emellertid en mycket svårare fråga, helst när det gäller diskretionär prövning av så vaga ting som allmän olämplighet, där ju bl. a. personliga förhållanden kunna spela stor roll vid bedömningen. Jag tror att det skulle vara ganska riskabelt att lägga exempelvis i en yrkesdomares hand att på grund av en sådan allmän diskretionär olämplighetsprövning entlediga de folkvalda bisittarna. De äro dock också domare, och att på detta sätt avskeda en domare tror jag skulle vålla ganska stora principiella betänkligheter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande tulltaxa i syfte att göra denna mer tidsenlig.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens medgivande framställd interpellation har herr Dickson frågat mig om jag har för avsikt att inom den närmaste tiden anbefalla en översyn av nu gällande tulltaxa i syfte att göra densamma mer tidsenlig, speciellt med hänsyn till på senare tid tillkomna nya produkter, såsom till exempel nylon.

Interpellanten anför som exempel på ojämnheter i tulltaxeringen, att rep och linor innehållande nylon draga en väsentligt högre tull än rep och linor av annat material.

Som i interpellationen beröres har denna fråga aktualiserats tidigare dels i en interpellation år 1947 till dåvarande finansministern och dels i framställningar till Kungl. Maj:t från generaltullstyrelsen och kommerskollegium. Jag vill vidare erinra om att 1950 års riksdag beslöt nedsättning av tullsatserna för vissa nylonvaror. Bl. a. nedsattes, efter förslag i propositionen nr 239, tullen på flätade linor av nylon, avsedda uteslutande för tillverkning av fallskärmar.

Det råder icke någon tvekan om att vår tulltaxa i vissa delar blivit omöden och att en allmän revision är av behovet påkallad. Detta är icke minst en följd av att åtskilliga nya varuslag kommit i marknaden, såsom nylon samt olika slag av konstplaster och arbeten därav. För sistnämnda produkters del ändrades visserligen tulltaxan under år 1950, men ändringen innebar endast en provisorisk lösning.

Vid bedömandet av frågan när en revision av tulltaxan lämpligen bör igångsättas måste man ta hänsyn till

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande tulltaxa i syfte att göra denna mer tidsenlig.

vissa internationella faktorer. Det har ansetts lämpligt att avvakta resultatet av det arbete med att uppgöra förslag till internationell tullnomenklatur, som under de senaste åren pågått inom Studieguppen för en europeisk tullunion i Bryssel. I detta arbete har också Sverige varit representerat. Resultatet föreligger i form av ett förslag till konvention angående tullnomenklaturen, som f. n. studeras hos oss liksom i ett flertal andra europeiska länder. Vidare må framhållas att de internationella tullförhandlingar, de s. k. Gattförhandlingarna, i vilka Sverige deltagit, ännu icke avslutats. De första förhandlingarna ägde rum i Genève år 1947. Där efter följde förhandlingar i Annecy år 1949, vilka ledde till omfattande ändringar i den svenska tulltaxan förra året. I september 1950 påbörjades en tredje omgång förhandlingar i Torquay i England. Dessa pågå alltjämt och väntas bli avslutade först i mars i år.

På grund av dessa omständigheter har det sett sig föga lämpligt att tidigare sätta i gång med en allmän tulltaxerevision. Sedan förhandlingarna i Torquay slutförts och Bryssel förslaget om tullnomenklaturen färdiggranskats, vilket torde vara fallet ganska snart, blir emellertid läget ett annat. Tiden är då inne att påbörja förberedelser för översynen av tulltaxan. Dessa komma att bestå i att nomenklaturförslaget översättes, vidare i att de olika positionerna i förslaget förses med underpositioner och att förslaget samtidigt samordnas med de överenskommelser om tullbindningar och tullnedsättningar, som träffats inom ramen för Gattavtalet. Mest ändamålsenligt synes vara att man anförtror dessa arbetsuppgifter av huvudsakligen teknisk art åt generaltullstyrelsen. Sedan man på detta sätt fått en preliminär stomme till en ny tulltaxa, böra formerna för det fortsatta utredningsarbetet närmare övervägas och fixeras.

Härpå anförde:

Herr DICKSON: Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation. Han vitsordar där att tulltaxan är i behov av en snar revision och på slutet ger han en ganska — tycker jag — kuslig överblick över hur krångligt det kommer att bli när den en gång skall genomföras.

När man överväger en ny tulltaxa är det sannolikt att det vore riktigt att — i synnerhet om det skulle bli så olyckligt att den s. k. engångsinflationen blir en mycket lång gång — skicka med på vägen den tanken, att man skulle mera gå över på värdetullprincipen än vad hittills varit fallet.

Finansministern hänvisade till att man hade gjort vissa provisoriska ändringar på vissa punkter, där det hade varit alltför svåra missförhållanden. Mot bakgrunden av att man väl har att vänta ganska länge, innan den nya tulltaxan en gång blir färdig, föreställer jag mig att man borde kunna gå vidare på den vägen och i de mest besvärliga fallen göra tillfälliga justeringar. Såvitt jag har förstått har man i flera andra länder kunnat göra detta, och även vi ha nog fria händer att röra på tullarna om vi så önska. Det finns en del punkter som böra justeras. Det förefaller som om vi blivit litet efter andra länder i detta avseende.

Själv har jag väckt en liten obetydlig motion i en liten obetydlig detalj. Den kommer väl på riksdagens bord endera dagen, och jag hoppas att den skall bifallas av kammaren. Det rör en industriell förnödenhet, som har ett namn som jag icke nu skall belasta kammarens minne med men där förhållandet varit särskilt påfallande abnormt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få upprepa mitt tack. Även om det är besvärligt att få tulltaxan reviderad, litar jag på att det skall göras med största möjliga skyndsamhet.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande tulltaxa i syfte att göra denna mer tidsenlig.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Det tycks råda fullständig enighet om att vår nuvarande tulltaxa är föråldrad. De exempel, som herr Dickson tagit fram dels i interpellationen och dels i motionen, avse tullar som kunna synas höga. Men det finns en rad av exempel på tullar, som kommit att bli osedvanligt låga i jämförelse med vad man från början tänkt sig. Dessa exempel äro i en överväldigande majoritet. Jag tror att man kan schematiskt säga att på nylonområdet, d. v. s. det område som herr Dickson nu berört, utgör den svenska tullnivån ungefär en tredjedel av den vanliga europeiska tullnivån.

Att nu dessa ojämnheter i tulltaxan inträtt beror ju, såsom påpekades av statsrådet i interpellationssvaret, på att det kommit nya produkter och att positionerna i den nuvarande tulltaxan icke passa för dessa produkter. Men det finns en annan omständighet, som i långt mera genomgripande mån har påverkat själva tullnivån. Det är den omständigheten, att Sverige fortfarande är ett av de ytterst få länder, som bygga sina tullar på ett viktullsystem, vilket i realiteten innebär, att tullarna bli lägre och lägre ju mera tiden går. Det betyder i själva verket, att tullnivån avgöres icke av riksdagen eller av myndigheterna utan den avgöres av den internationella prisutvecklingen. Dessa förhållanden ha medfört, att Sverige blivit ett av världens mest utpräglade lågtulländer. Detta har ju som bekant observerats vid Anancy- och Torquaiförhandlingarna, och där har därför införts bindningsgränser som i ett stort antal fall skulle möjliggöra att Sverige överger sitt viktullsystem och övergår till det moderna värdetullsystemet eller, för att använda ett vanligt uttryck, inrättar indexreglerade tullar, så att tullen ställes i relation till värdet av de produkter man inför.

Det har utvecklats sig en grupp lågtullländer och en grupp högtullländer. Det är ju uppenbart, som jag nyss näm-

de, att Sverige tillhör de mest utpräglade lågtullländerna. Men det förhåller sig ju också så, att vi inom ramen för de träffade tullavtalen ha en möjlighet att modernisera tulltaxan och möjlighet att återställa den tullnivå, som var förutsatt när taxan på sin tid genomfördes. Jag tänker icke nu på något vis taga upp någon allmän tulldiskussion; därför begränsar jag mig till några reflexioner: När man bedömer tullfrågor måste man naturligtvis taga hänsyn till i vad mån tullnivån som sådan påverkar eller är ägnad att påverka landets valutabalans. Det är nog så att om ett lands tullnivå blir exceptionellt låg i jämförelse med det stora flertalet övriga industriländers, så kommer detta att medföra en dragning eller en sugning till import från de andra länderna, vilket med andra ord innebär att detta utpräglade lågtullland i viss mån blir en tummelplats, ett allemansland för den utländska konkurrensen. Att detta driver fram en negativ bytesbalans torde vara uppenbart.

Om man gör en jämförelse med Danmark, som i likhet med Sverige är ett av de få lågtullländerna, har det där ända sedan 1930-talet icke varit möjligt att upprätthålla en fri utrikeshandel. Om det har berott på tullarna enbart eller också på andra omständigheter lämnar jag därefter. I varje fall bör frågan om valutabalansen noga övervägas i samband med tulltaxerevisionen.

Herr talman! Jag begärde ordet för att uttrycka min tillfredsställelse över det meddelande som finansministern lämnade i sitt interpellationssvar, nämligen att det var meningen att man nu snabbt eller i varje fall relativt snabbt skulle sätta i gång med en översyn av tulltaxan. Jag tror att det är värdefullt att denna översyn kommer i gång så snart som möjligt. Ur alla synpunkter är mycket viktigt att arbetet leder till en verklig modernisering av tulltaxan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord.

Herr statsrådet QUENSEL erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johansson i Torp frågat mig dels om jag kan lämna redogörelse för hur långt den av riksdagen år 1946 begärda utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord fortskridit och dels om jag är beredd att snarast möjligt efter utredningens slutförande förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Såsom exempel på den nu gällande kyrkliga försäljningslagens verkningar har interpellanten bland annat åberopat Kungl. Maj:ts beslut den 12 november 1948 med avslag på ansökningen om försäljning av Myckleby prästgård i Bohuslän — en fråga som nu åter aktualiserats. Av handlingarna i detta ärende framgår följande:

Pastoratet åberopade i ansökningen, att boställets avkastning icke kunde tänkas förränta och amortera de medel, som erfordrades för nödiga nybyggnader å bostället. Dessa kostnader skulle därför drabba pastoratets skattebetalare. Förutsättningarna för boställets försäljning enligt 2 § kyrkliga försäljningslagen voro där för handen. (Den åsyftade regeln är den, att kyrklig jord må försäljas, när den befinner icke lämpligen bära bibehållas för sitt ändamål.)

Kyrkorådet hade däremot ansett, att ansökning om försäljning icke borde göras, eftersom det icke kunde anses tillförlitligen utrett, att utgifterna för bostället komme att överstiga inkomsterna av detsamma.

Stiftsnämnden kom efter en grundlig utredning, som också inbegrep undersökning på platsen av två stiftsnämndsledamöter samt byggnadsutredning genom arkitekt från Lantbruksförbundets byggnadsförening (L. B. F.), till den

uppfattningen, att en betydande kapitalinvestering var nödvändig. Bostället var dock ett av traktens bästa och innehöll utom torpen cirka 32 ha åkerjord jämte en efter ortens förhållanden icke obetydlig skogstillgång. Stiftsnämnden ansåg, att någon försäljning icke borde ske, och ville ha ett avslagsbeslut, så att pastoratet icke skulle ha någon anledning att förhålla byggnadsfrågan under hänvisning till att bostället skulle säljas.

Kammarkollegiet fann, att intet bärande skäl för boställets försäljning blivit anfört, och avstyrkte likaledes försäljning.

Stiftssekreteraren har nu upplyst, att boställets ekonomi ej är särskilt svag. Genom att normaluppskattningen sattes till 0 med tanke på den blivande nybyggnaden, har boställsavkastningen uppsamlats under sju år. Pastoratet förfogar enligt uppgift nu över cirka 30 000 kr. för ändamålet. Emellertid har man skjutit på bygget, varigenom en avsevärd fördyring uppkommit. Man har kanske varit rädd för uttaxeringar, vilka rimligen icke skulle behöva tillgripas. Den dåliga ladugården har medfört, att arrendet är så lågt som 1 600 kr. Med 30 000 kr. i kassan och ett lån på återstoden av kostnaderna bör pastoratet kunna klara nybygget utan uttaxering om arrendet höjs till skäliga 3 000 kr.

Det förefaller därför som om bostället skulle kunna bära sina byggnadskostnader och pastoratet icke behöva riskera någon uttaxering för ändamålet. Om några svårigheter skulle uppstå, torde detta bero på att pastoratet icke i tid och med tillräcklig energi sökt lösa byggnadsfrågan.

Slutligen vill jag som svar på interpellantens direkta frågor framhålla, att enligt vad jag inhämtat, kommer kammarkollegiets förslag till överarbetning av den kyrkliga försäljningslagen att avlämnas inom den närmaste tiden, och proposition i ämnet kommer efter vederbörliga remisser att i sinom tid föreläggas riksdagen. Jag har emellertid

Svar på interpellation ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord. ingen anledning antaga, att kammarkollegiets förslag skulle innehålla bestämmelser, som skulle framtvinga en försäljning i det av interpellanten åberopade fallet.

Vidare anförde

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få frambära mitt tack för svaret på min interpellation. Syftemålet med interpellationen var, såsom framgår av min fråga, att giva ett offentligt uttryck för det intresse, varmed man på sina håll ute i landet avvaktar resultatet av den pågående utredningen. Då nu herr statsrådet upplyst att utredningen kan väntas bli färdig inom den närmaste tiden och att proposition i sinom tid skall föreläggas riksdagen, har jag tydligtvis erhållit det besked som det i närvarande stund är möjligt att över huvud taget lämna. Löftet att proposition kommer att utarbetas är jag givetvis också tacksam för.

Vidkommande det fall som omnämns i interpellationen har herr statsrådet också upptagit detta och försökt analysera det ur myndigheternas synpunkt. Jag nödgas dock säga ifrån att jag icke kan dela den uppfattning, som kommer till synes i herr statsrådets framställning i denna del. Statsrådet uttalar som slutomdöme att om några svårigheter skulle uppstå torde detta bero på att pastoratet icke i tid och med tillräcklig energi sökt lösa byggnadsfrågan. Detta omdöme torde icke hålla inför en kritisk granskning. Tidigare i svaret har redogjorts för att stiftsnämnden gjort undersökning på platsen genom två ledamöter ävensom att en arkitekt från L. B. F. gjort byggnadsutredning samt att härvid konstaterats att en betydande kapitalinvestering var nödvändig, men att stiftsnämnden likväl med hänvisning till redovisade omständigheter icke ville biträda en försäljning. Denna i och för sig riktiga relation förtjänar dock att kompletteras en smula.

I utlåtandet i fråga, avgivet den 20 november 1946, konstaterar stiftsnämnden att byggnadsprogrammet i sin helhet av arkitekten beräknats till i runt tal 85 000 kronor, varav 19 000 kronor för ombyggnad av arrendatorsbostaden, som arkitekten ansett vara i behov av en grundlig renovering. Efter detta yttrar stiftsnämnden ordagrant: »Inför dessa siffror har man givetvis rätt att vara betänksam. Det kan icke anses försvarligt att nedlägga en så betydande byggnadskostnad, varigenom fastigheten för mycket lång framtid blir oräntabel.»

Stiftsnämnden har alltså här helt och odelat ställt sig på pastoratets sida i dess pessimistiska bedömande av den ekonomiska situationen. Efter denna tveklösa deklARATION väntade man sig konsekvent en lika tveklös tillstyrkan av försäljning. Men i stället gör stiftsnämnden en underlig omvändning och förklarar sig icke kunna tillstyrka försäljning. Det måste, säger nämnden, finnas en möjlighet att lämpa bebyggelsen efter boställets bärkraft. Vari består då denna reformering av bebyggelsen? Jo, stiftsnämnden rekommenderar att ombyggnaden av arrendatorsbostaden, som arkitekten förklarat vara av behovet påkallad, får anstå tills vidare, när bostället icke orkar bära denna del av kostnaden. Hur långt detta anstånd skulle bli nämnes icke, vilket givetvis kan betyda, att då sista spiken är slagen in i den nya ladugården kan arrendatorsbostadens skick motivera ett nytt åläggande för pastoratet att uppföra den byggnad, som myndigheterna erkänt att bostället ej orkar med.

Boställets bärkraft har stiftsnämnden beräknat till en behållen inkomst på 3 000 kronor per år, inberäknat avkastningen från skogen. Detta anser man rätta att finansiera ett trettioårigt amorteringslån på 60 000 kronor, varvid man optimistiskt nog räknat med en så låg ränta som 3 procent.

Mot slutet av utlåtandet blir stifts-

Svar på interpellation ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord.

nämnden tydligtvis tveksam på nytt och rekommenderar att byggnadsfrågan får anstå några år och motiverar detta betecknande nog med de svårigheter, som förefinnas att under nu, d. v. s. 1946, rådande exceptionella förhållanden finansiera boställets bebyggelse.

Jag kan icke förstå stiftsnämndens skrivelse på annat sätt än att den utgör ett förbehållslöst erkännande av att såsom situationen var 1946 fanns det ej möjlighet att få kalkylen att balansera. Man hoppas uppenbarligen på högre nettoavkastning och lägre byggnadskostnader i framtiden. Boställsnämnden har accepterat stiftsnämndens rekommendationer och fastställt den 1 juli 1952 som tidpunkt för ladugårdens färdigställande.

Pastoratets dröjsmål med byggnaden har sålunda skett icke blott med myndigheternas medgivande utan rent av med deras gillande. Det måste därför anses som oberättigat att förebrå pastoratet för att det icke skulle i tid och med tillräcklig energi ha sökt lösa byggnadsfrågan.

Att utvecklingen icke motsvarat stiftsnämndens uppenbara förväntningar om fallande eller åtminstone oförändrade byggnadspriser, utan tvärtom en avsevärd fördyring inträtt, är riktigt. Inom pastoratet räknar man med en kostnad av minst 100 000 kronor. Men om pastoratet nu förfogar över cirka 30 000 kronor för nybyggnaden, så är detta belopp till största delen uppsamlat under väntetiden, ty då försäljningsfrågan väcktes var kassan en obetydlighet. Fördyringen kompenseras på så sätt visserligen av vad som sparats under tiden, men var kalkylen ytterligt oviss redan då, så är den det i lika hög grad i dag.

Saken förbättras icke av att arrendatorn börjat resa skadeståndsanspråk gentemot pastoratet för ladugårdens skick. Om denna tvist skulle bli föremål för rättslig behandling och saken gå pastoratet emot, förefaller det mig vara omöjligt för pastoratet att ersätta arren-

datorn med medel ur vad som avsetts för nybyggnad. I så fall återstår givetvis endast direkt uttaxering på pastoratets medlemmar för att ersätta ett förfall, som har sitt upphov i tiden innan pastoratet fick sig förvaltningen överlåten, ett förhållande som måste betecknas som orimligt.

Pastoraten ha ingenting emot att förvalta de ekklesiastika fastigheterna. Tvärtom torde det finnas ett levande intresse för detta. Men om förvaltningen skall åsamka pastoraten direkta uttaxeringar av skattemedel måste någon form utfinnas för att hålla pastoraten skadeslösa. Framhärdar det allmänna i att egendomarna skola behållas även i sådana tvivelaktiga fall som detta, så föreligger också moralisk skyldighet för det allmänna att självt taga förlusten.

Herr talman! Jag ber att med detta än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 84, angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 89, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lagförslaget, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet motionen nr 452 av herrar *Åhman* och *Gunnarsson*; samt till behandling av lagutskott motionen nr 453 av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 5, 9, 10 och 41—52, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—18, första lagutskottets utlåtanden nr 11—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 15—17 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 4—6.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Birke* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förslag om höjda avgifter för personbefordran på statens järnvägar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista andra lagutskottets utlåtande nr 17 skulle uppföras främst samt övriga ärenden i den ordning de förekomme å dagens föredragningslista.

§ 10.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 92, angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelse i staden Kiruna;

nr 95, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar;

nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den

14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 230, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

§ 12.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som anförde: Med hänsyn till ärendets omfattning tillåter jag mig hemställa, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 med förslag till religionsfrihetslag m. m. måtte utsträckas till 15 dagar.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 13.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 74, angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m., motionerna:

nr 454 av herrar *Holmberg* och *Gavelin*;

nr 455 av herrar *Nihlfors* och *Wedén*; och

Svar på fråga ang. tidpunkten för erhållande av tillstånd att uppföra byggnad för tullkammaren i Örebro.

nr 456, av herr *Hagberg* i Malmö
m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m., motionerna:

nr 457 av herr *Hagberg* i Malmö; och
nr 458 av herr *Jansson* i Hällefors;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar motionen nr 459 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m. motionerna:

nr 460 av herr *Håstad m. fl.*;
nr 461 av herrar *Rosén* och *Strandh*;
nr 462 av herr *Kollberg m. fl.*;

nr 463 av fru *Johansson* i Skövde
m. fl.;

nr 464 av herr *Nilsson* i Bästekille
m. fl.;

nr 465 av fru *Boman* och herr *Birke*;
och

nr 466 av herr *Sandberg m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m. motionen nr 467 av herr *Utbutt m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.52 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 14 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRE VICE TALMANNEN, som ytt-
rade: Herr talman! Jag tillåter mig
hemställa, att andra kammaren måtte
besluta att till det särskilda utskott,
som skall tillsättas för behandling av
Kungl. Maj:ts proposition nr 100, an-
gående förslag till religionsfrihetslag
m. m., välja 16 suppleanter.

Kammaren biföll denna hemställan.

På förslag av herr talmannen, som
förklarade sig hava om tiden för valen
samrätt med första kammarens talman,
beslöt kammaren vidare att vid sam-
manträde torsdagen den 29 innevaran-
de mars företaga val av ledamöter och
suppleanter i särskilda utskottet.

§ 2.

**Svar på fråga ang. tidpunkten för erhål-
lande av tillstånd att uppföra byggnad
för tullkammaren i Örebro.**

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Herr statsrådet ANDERSSON, som an-
förde: Herr talman! Herr Åqvist har
frågat mig, huruvida jag har möjlighet
att meddela, när byggnadstillstånd kan
erhållas för uppförande av en byggnad
för tullkammaren i Örebro, varom an-
sökan ingivits 1946.

Jag vill till en början påpeka, att den
byggnad herr Åqvist åsyftar är avsedd
att inrymma dels lokaler för tullkam-
maren och dels lokaler för Örebro han-

Svar på fråga ang. tidpunkten för erhållande av tillstånd att uppföra byggnad för tullkammaren i Örebro.

delsgymnasium samt Örebro praktiska språk- och handelsskola. Av byggnadskostnaderna, som hösten 1950 beräknats till 1 680 000 kronor, belöpa 990 000 kronor på lokalerna för tullkammaren och vissa reservlokaler samt återstoden på skollokalerna.

Detta byggnadsföretag är, såvitt jag kan bedöma, synnerligen angeläget. Med hänsyn till förekomsten av andra objekt, som bedömts ännu mer angelägna, har det dock hittills icke kunnat inrymmas inom byggnadskvoterna för statliga förvaltningsbyggnader respektive för yrkesskolor m. m.

Kvoten för statliga förvaltningsbyggnader har för år 1951 bestämts till 8 miljoner kronor. Redan beslutade byggnader, vilka skola byggas i statlig regi men för vilka byggnadstillstånd ännu icke erhållits, torde representera en kostnadssumma av omkring 20 miljoner kronor. Härtill komma kostnaderna för sådana byggnader i kommunal regi, vilka liksom den nu ifrågasvarande skola inrymma lokaler för statliga förvaltningsändamål. Det sammanlagda trycket på denna kvot torde snarare överstiga än understiga 30 miljoner kronor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har till eklelesiastikdepartementet avlämnat förslag å skolbyggnadsföretag, som anses böra under år 1951 placeras inom den för skolor av denna kategori anvisade byggnadstillståndsramen. Ifrågasvarande projekt har icke upptagits i detta förslag. Jag vill erinra om att de redovisade behoven av skolbyggnader äro ungefär tre gånger så stora som skolbyggnadskvoten.

Av det anförda framgår, att många mycket angelägna byggnadsföretag konkurrera om de begränsade kvoterna för här ifrågasvarande ändamål. Någon definitiv fördelning av dessa kvoter för år 1951 har dock ännu icke verkställts. Jag kan därför för närvarande icke lämna besked om huruvida byggnadstillstånd under innevarande år kan

meddelas för den i herr Äqvists fråga berörda byggnaden.

Härpå yttrade

Herr ÄQVIST: Herr talman! För det svar jag erhållit av statsrådet Andersson på min fråga ber jag att få tacka. Jag tackar inte minst för det tillmötesgående som visats genom att svaret lämnats på en dag, då jag kunnat vara närvarande. Det är ju så, att de fria lönerörelserna ha en viss benägenhet att ge överfull sysselsättning åt en del av de parter som skola förhandla, och då inträda lätt tidssvårigheter.

Det hade varit angenämt, om jag hade kunnat uttrycka samma tacksamhet över svarets innehåll. Men tyvärr kan tacksamheten därvidlag inte bli lika utpräglad, eftersom statsrådet inte vill lova någonting i fråga om tidpunkten för tillstånd till detta byggnadsföretag.

De nuvarande tullkamarlokalerna i Örebro äro inrymda i en år 1898 uppförd byggnad, som sedan om- och tillbyggdes 1924. Därefter har byggnaden under långa tider lämnats utan nöjaktigt underhåll. Tullhusets yttermurar förete sprickor, vållade av sättningar i grunden. Husets bristfälliga beskaffenhet framgår bland annat av det faktum, att ras och tillbud till ras förekommit, varigenom liv och lem satts på spel. Fönster och fönsterbågar äro otäta. Till följd härav och även på grund av att värmeanläggningen är i otillfredsställande skick föreligga stora svårigheter att hålla huset nöjaktigt uppvärmt. I själva tullklaringslokalen är temperaturen vintertid sällan över 15 grader, och den sjunker ofta till 10—12 grader och därunder vid kall och blåsig väderlek. Att detta är hälsovådligt för personalen och äventyrligt för handläggningen av tullklaringsärendena är uppenbart. Uppbördens år 1950 uppgick dock till 5½ miljoner kronor, och

Svar på fråga ang. tidpunkten för erhållande av tillstånd att uppföra byggnad för tullkammaren i Örebro.

det gods, som anförtrots tullen, har följaktligen ett mycket stort värde.

Utrymmet i godsmagasinet är i tider av högtrafik alldeles otillräckligt, och detta medför väntan och merkostnader för trafikanterna, merarbete för packhuskarlslaget och fara för allvarliga misstag.

Varuhissen i packhuset utdömdes år 1943 och var avstängd under nära ett års tid. Efter vissa omändringsarbeten fick den åter tagas i bruk. Tillstånd att ånyo använda den kunde utverkas först sedan det blivit upplyst om att ett nytt tullhus skulle uppföras inom kort tid. Sedermera har tillstånd att använda hissen meddelats för ett år åt gången och under vissa villkor. I samband med att dessa tillstånd lämnats, har det upprepade gånger framhållits, att hissen i åtskilliga och väsentliga avseenden ej uppfyller föreskrifterna i riksförsäkringsanstaltens anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid hissar och att hissen snarast bör ersättas med annan hiss. Så har emellertid inte skett, och yrkesinspektören har både skriftligen och muntligen till tullförvaltaren riktat uppmaningar att vaka över att största aktsamhet iakttages vid hissens användning.

Anmärkningar mot tullokalerens beskaffenhet i olika avseenden ha framförts av bland andra riksdagens revisorer åren 1929 och 1933, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län år 1938, länsstyrelsen i Örebro län 1941 och stadsläkaren i Örebro 1944. Den senare yttrade därvid, att de nuvarande lokalerna voro otidsenliga, dåligt underhållna och, i det skick vari de befunno sig, hygieniskt sett undermåliga.

Sedan stadsfullmäktige i Örebro i juni 1946 beslutat uppföra en byggnad för bland annat tullverkets behov å för ändamålet år 1944 inköpt tomt, ha ritningarna till byggnaden godkänts av generaltullstyrelsen och framställning

om byggnadstillstånd gjorts. Tillstånd har emellertid, trots under tiden gjorda förnyade framställningar, inte kunnat beviljas.

Av statsrådets svar här i dag framgick dock, att detta byggnadsföretag bedömes såsom synnerligen angeläget och att det endast är förekomsten av ännu mer angelägna objekt, som hittills hindrat att byggnadstillstånd lämnats. Med hänsyn till detta hans uttalande tar jag mig friheten uttala den förhoppningen, att tillstånd skall kunna lämnas för detta synnerligen angelägna bygge under 1951 eller senast 1952.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 92, angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelser i staden Kiruna;

till statsutskottet propositionen nr 95, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar;

till behandling av lagutskottet propositionen nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och

till särskilda utskottet propositionen nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 454 av herrar *Holmberg* och *Gavelin*;

Mödrahjälp.

nr 455 av herrar *Nihlfors* och *Wedén*; och

nr 456 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 457 av herr *Hagberg* i Malmö;

nr 458 av herr *Jansson* i Hällefors;

nr 459 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.;

nr 460 av herr *Håstad* m. fl.;

nr 461 av herrar *Rosén* och *Strandh*;

nr 462 av herr *Kollberg* m. fl.;

nr 463 av fru *Johansson* i Skövde m. fl.;

nr 464 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl.;

nr 465 av fru *Boman* och herr *Birke*; och

nr 466 av herr *Sandberg* m. fl.; samt till jordbruksutskottet motionen nr 467 av herr *Utbult* m. fl.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); samt

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Utgifter under riksstatens femte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Mödrahjälp.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 13, framlagda förslag hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) medgiva, att återstående oguldna mödrahjälpslån finge avskrivas;

b) till Mödrahjälp för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits:

a) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte till Mödrahjälp för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor;

b) av herr *Wallentheim*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr **BIRKE**: Herr talman! Belastningen på anslaget under den punkt, som nu är föremål för behandling, har tidigare varit 14 miljoner kronor, men den har sedermera nedgått, så att den föregående år var 10,6 miljoner. Nu begär departementschefen ett anslag på 11 miljoner kronor. Reservanterna anse

Mödrahjälp.

emellertid, att anslaget bör kunna begränsas med ytterligare en miljon till 10 miljoner kronor. Som skäl för denna ståndpunkt anföra reservanterna, att det har blivit en betydande inkomstförskjutning, som kommer att verka minskande på anslagsbehovet, samt att det vidare varit en nedgång i antalet födelser. Därför borde, anse reservanterna, 10 miljoner vara till fyllest.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits under förevarande punkt av herr Mannerskantz m. fl.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation under förevarande punkt, och jag skulle bara med några få ord vilja ge uttryck för vad som ligger bakom denna blanka reservation.

Jag har en känsla av att utskottet under denna punkt varit alltför restriktivt i sin skrivning. Om man sammanställer vad utskottet har skrivit med den reservation, som förekommer under punkten, så kan enligt min mening det intrycket uppstå, att här skulle förefinnas en mera allmän strävan att vilja sänka anslaget, alldeles oavsett om denna sänkning är beroende på antalet födelser eller inte.

Jag är fullt medveten om att det inom de olika länen är en ganska växlande praxis när det gäller att tillämpa bestämmelserna för utdelande av mödrahjälp. Det upplystes i utskottet, att i ett län ungefär 20 procent av ansökningarna biföllos, medan man i ett annat län biföll ungefär 70 procent. Jag kan förstå, att man här vill sträva efter att få en större likformighet i tillämpningen, men jag vill klart och tydligt säga ifrån, att jag inte är övertygad om att länet med de 20 procenten bifallna ansökningar bör vara mönsterbildande i detta fall. Jag undrar, om man inte i ett län, där man är så restriktiv, går

alldeles för snävt till väga i fråga om beviljandet av hjälp.

Jag hoppas, herr talman, att den omprövning som här sker inte skall leda fram till att man rent allmänt skär ned mödrahjälpen, vilken jag anser vara en form för social hjälp åt barnfamiljerna som har den allra största betydelse. Det är detta, herr talman, jag velat anföra. I övrigt har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Jo-hansson* i Norrköping och herr *Eriks-son* i Sandby.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! I anledning av herr Wallentheims anförande vill jag framhålla, att utskottet inte gjort något uttalande som visar, att man skulle ha varit särskilt restriktiv. Vad som föranlett utskottet att skriva såsom här har skett är ju det påpekande, som gjorts av besparingsutredningen och som påvisar de olika system, vilka förefinnas inom de skilda länen.

Antalet bifallna ansökningar växlar, som nyss sades, mellan 20 och 70 procent, och det är givet, att detta olika förfarande i de olika länen inte kan vara lyckligt. Kungl. Maj:t tillsatte ju också i december förra året en utredning för att komma till klarhet om hur man skulle kunna få mera enhetliga grunder för behandlingen av ansökningarna, och utskottet hemställer nu, att denna utredning snarast möjligt skall söka komma fram med förslag i frågan. Sedan får man förvänta, att Kungl. Maj:t med anledning av det resultat utredningen framlägger kommer att vidtaga de åtgärder, som kunna anses påkallade.

Utskottet har inte ansett, att det med hänsyn till den nedgång i antalet födelser, som visat sig under det senaste året, är nödvändigt att sänka anslaget till 10 miljoner kronor, såsom är förslaget av reservanterna, utan utskottet går in för det belopp som Kungl. Maj:t

Mödrahjälp.

har föreslagit. Det är ju ett förslagsanslag och kan alltså bli antingen större eller mindre än vad som här är föreslaget.

Jag hemställer med detta, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Efter vad herr Rubbestad här nyss sagt kunde jag egentligen ha avstått från att yttra mig, men det var herr Wallentheims anförande, som föranledde mig att begära ordet.

Det är riktigt som det sades av herr Rubbestad att reservanterna vilja pruta ned Kungl. Maj:ts förslag med en miljon kronor. Vi ha inte kunnat vara med om detta från utskottsmajoritetens sida, ty det finns inga beräkningsgrunder för denna nedprutning. Man har helt enkelt tagit siffran en miljon, men huruvida den kommer att stämma vet man ju inte. Och när det nu är ett förslagsanslag det är fråga om, så har utskottsmajoriteten stannat för vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Vad herr Wallenheim sade om att utskottet skrivit för restriktivt kan naturligtvis i sak vara sant. Men anledningen till att utskottet skrivit så restriktivt — och jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad departementschefen säger på s. 23 i propositionen — är ju, att den undersökning som gjorts och vilken herr Rubbestad här berörde har visat, att det är stora variationer mellan olika län när det gäller antalet bifallna ansökningar. Det varierar ju mellan 20 och 70 procent, och det är alldeles givet att departementschefen är angelägen om att det skall tillämpas enhetliga principer över hela landet, då det gäller denna mycket känsliga sak. Han har därför förutsatt en utredning, och det är på grund härav som vi från utskottsmajoritetens sida säga, att vi förutsätta att dessa frågor snarast möjligt skola tagas upp till behandling.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr **FORSBERG**: Herr talman! Man får väl uppfatta reservanternas förslag om en minskning av detta anslag på det sättet, att man bör minska de belopp, som utgå till dem som ha behov av att erhålla mödrahjälp. Till vägledning i det avseendet har ju socialstyrelsen för lång tid tillbaka — jag skulle tro för tre å fyra år sedan — rekommenderat ett mallsystem. Jag har förut reagerat mot detta system, emedan det skapar orättvisa. Här är det fråga om att täcka ett behov, och man kan ju inte behandla människor efter en mall.

När man nu vill pressa ned hjälpen ytterligare för de hjälpsökande mödrarna, skola vi inte glömma — och detta vill jag särskilt understryka — att det från socialstyrelsens sida till dags dato icke har kommit något nytt meddelande om förändring i bestämmelserna trots den penningvärdeförsämring som har inträtt. Nämnderna ute i landet följa sålunda i viss utsträckning de direktiv, som socialstyrelsen tidigare har utfärdat. Detta innebär att en väsentlig försämring inträtt för de hjälpsökande. Jag har ingenting emot att man nu företager en utredning, ty storleken av de belopp som beviljas av olika nämnder i landet variera rätt väsentligt. Jag vill särskilt betona att socialstyrelsen långt tidigare — eftersom den har vetat, att ingenting nytt på detta område vore att förvänta — borde ha sett till att i den mån det är möjligt få till stånd en utjämning av dessa belopp som innebär större rättvisa. Nu har ju Kungl. Maj:t i alla fall uppdragit åt socialstyrelsen att söka åstadkomma detta. Ja, min respekt för socialstyrelsen är ringa, men det är kanske svårt att leta reda på någon annan myndighet, som skulle kunna utföra denna uppgift. Socialstyrelsen har i detta fall gått till väga på ett egendomligt sätt. Man har först skickat ut en representant till nämnderna, som talat om att det var nödvändigt att minska på utgifterna. När vederbörande sedan kanske så småningom börjat

Mödrahjälp.

taga hänsyn till vad höga vederbörande ha sagt, har man skickat ut en ny representant från socialstyrelsen som sagt: »Nej, nu skall ni höja beloppen.» Och då man haft bekymmer i mödrahjälpsnämnderna och vänt sig till socialstyrelsen har det varit rätt svårt att kunna få ett klart besked.

Jag deltog nyligen i behandlingen av ett fall där man tyckte att man borde fråga Stockholm till råds. Det gällde en zigenarfamilj, som hade ansökt om mödrahjälp. Mot en sådan bör man vara restriktiv, svarades det, och det tyckte nog också vi i Småland. Socialstyrelsen säger ju, att den merendels följer de beslut som mödrahjälp snämnderna ha kommit till. Vi tyckte, att detta inte var någon vidare önskvärd familj. Zigenare känner man ju till — eller kanske det var tattare; det kommer kanske på ett ut — och vi avslögo därför framställningen. Beslutet överklagades emellertid, och då beviljade i stället socialstyrelsen mödrahjälp med 365 kronor. 400 kronor är det högsta belopp som kan erhållas av en familj med ett barn som i detta fall. På detta sätt tillämpade man sålunda direktiven om att man skall taga hänsyn till vad mödrahjälp snämnderna säga.

Detta var ett exempel bara i förbigående. Jag har en hel del andra erfarenheter när det gäller socialstyrelsen, varför jag inte tror så mycket på den när det gäller sådana här frågor.

Nu utgår jag ifrån att man, som herr Wallentheim sade, inte från mödrahjälp snämndernas sida skall handla alltför restriktivt när det gäller de människor som ha ett verkligt behov av denna mödrahjälp. Herr Rubbestad påpekade att det gäller ett förslagsanslag, och det har därför ingen avgörande betydelse vilket förslag man följer. Jag tycker att man bör ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, som är en miljon kronor högre än reservanternas. Huvudsaken är att man inte går för strängt fram när det gäller att hjälpa de mödrar som

ha ett verkligt behov av denna mödrahjälp.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **BIRKE**: Herr talman! Herr Forsberg ville göra gällande att reservanternas ha velat göra en indragning av mödrahjälpen till behövande mödrar. Det kan inte framgå av reservationen att reservanternas gjort något sådant uttalande, lika litet som av mitt uttalande. Jag har motiverat förslaget om sänkning av detta anslag med en miljon kronor med att det, som jag sade i mitt första anförande, blivit en inkomstförskjutning, som medför att sådan hjälp inte anlitas i samma utsträckning som tidigare i och med att folk har fått bättre inkomster.

En annan omständighet som också talar för en sänkning av anslaget är — som jag förut antytt — att antalet födda barn nedgått väsentligt. Om dessa båda faktorer samverka, måste det medföra en automatisk sänkning av det behövlige beloppet. Det har också visat sig att den tidigare kostnaden för denna verksamhet, 14,5 miljoner kronor, på två budgetår har gått ned till 10,6 miljoner, alltså med nära 4 miljoner. Det är ganska självklart att det erforderliga beloppet måste ligga mycket närmare 10 miljoner än 11 miljoner kronor.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **FORSBERG**: Herr talman! Man kan väl inte fatta avsikten med denna reservation på mer än ett sätt. Dess tendens är väl ändå, att man bör minska de belopp som utgå till mödrahjälp. Och när detta förslag kommer från det håll det gör, misstänker åtminstone jag att det är avsikten.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att om vi taga anslaget på 11 miljoner och utvecklingen skulle bli så-

Allmänna barnbidrag.

dan som herr Birke antager, blir ju resultatet att vi få dessa pengar över.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i den föredragna punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 14—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Allmänna barnbidrag.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 24, föreslagit riksdagen att till

Allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 480 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson i Bakeröd m. fl.* (II: 173), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att kommunerna av statsmedel skulle erhålla bidrag till kostnaderna för den årliga utbetalningen av de allmänna barnbidragen i överensstämmelse med i motionerna närmare angivna riktlinjer, dels ock att till bestridande av dessa bidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Utskottet hemställde i förevarande punkt,

a) att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 480 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 70 och II: 173 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Heiding, Jansson, Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 70 och II: 173

1. besluta, att kommunerna av statsmedel skulle erhålla bidrag till kostnaderna för den årliga utbetalningen av de allmänna barnbidragen i överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer;

2. till Bidrag till kommunernas kostnader för allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Vid utskottets utlåtande på denna punkt föreligger en reservation, vari yrkas att ersättning skall utgå till kommunerna för besväret med utanordnande av barnbidra-

Allmänna barnbidrag.

gen. Frågan är ju inte ny. När beslutet om barnbidrag fattades 1947, förelågo från skilda håll motioner om att kommunerna skulle ha ersättning för detta arbete. Det utskott, som behandlade propositionen, nämligen sammansatta stats- och andra lagutskottet, uttalade då följande: »Enligt utskottets mening äro de allmänna barnbidragen att anse som en rent statlig angelägenhet. Även om de allmänna barnbidragen kunna medföra en minskning av kommunernas fattigvårdsutgifter, motiverar detta i och för sig icke, att kommunerna utan ersättning skola ombesörja en betydande del av de allmänna barnbidragens administrativa handhavande. Frågan bör enligt utskottets mening ytterligare övervägas. Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga frågan om ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen och för riksdagen framlägga förslag härom.» Detta uttalande godkändes av riksdagen. Vid 1948 års riksdag förelågo emellertid återigen motioner om att ersättning för utanordnande av dessa bidrag skulle beviljas. Det utskott, som då behandlade ärendet, föreslog, att frågan skulle anstå tills vidare till dess att erfarenhet vunnits beträffande kommunernas kostnader. Kungl. Maj:t har senare uppdragit åt socialstyrelsen att utreda hur stora kostnaderna äro för denna verksamhet. Utredningen har nu verkställts och socialstyrelsen har framlagt uppgifter om hur stora dessa kostnader äro för de olika kommunerna. Socialstyrelsen har infordrat uppgifter från ett stort antal kommuner. Därav framgår att kommunerna åsamkas en kostnad på i medeltal 1 krona och 66 öre per år för varje mottagare av barnbidrag. Det är klart att detta kommer att uppgå till en betydande summa. Kommunernas sammanlagda kostnader äro beräknade till 1 600 000 kronor under undersökningsåret, 1948.

I anledning av den redogörelse, som i propositionen lämnas rörande dessa ting, har det väckts motioner om att riksdagen redan nu skall besluta att till kommunerna utbetala bidrag till kostnaderna för dessa utbetalningar. Detta är också innebörden i den föreliggande reservationen, vari hemställes att ett förslagsanslag på 1 300 000 kronor skall anvisas som ersättning för besväret med utbetalande av barnbidragen.

Jag skall nöja mig med det anförda och under hänvisning härtill hemställa, att riksdagen måtte bifalla reservationen vid denna punkt.

Häruti instämde herr *Carlsson* i Bakeröd.

Herr *PETTERSON* i Degerfors: Herr talman! Utskottsmajoriteten har principiellt inte haft så mycket att erinra mot den uppfattning, som herr *Rubbestad* företräder. Vi äro ju samtliga i statsutskottets tredje avdelning aktiva kommunalmän och det är klart, att man inte på något sätt vill vara med om att kommunerna skola få sitta emellan. Vi ha emellertid tvistat om huruvida det över huvud taget blir någon vinst för kommunerna med den föreslagna anordningen och dessutom huruvida man skall våga sig på nya statsbidragsformer just vid en tidpunkt då hela problemet om statsbidragen till kommunerna är under utredning.

Det är nog sant som herr *Rubbestad* säger, att vissa kommuner — framför allt de mindre kommunerna, där man inte har centraliserad förvaltning — få vidkännas extra kostnader för utanordnande av barnbidragen. Men jag vågar nog påstå att man i alla kommuner, som ha centraliserad förvaltning — och det blir nog de flesta efter den nya kommunindelningens genomförande — och dessutom en personalorganisation som är anpassad efter dessa förhållanden, inte kan göra någon besparing om man skulle slippa de kostnader det

Bidrag till driften av barnhem.

här gäller, då organisationsapparaten redan är färdig och det knappast finns några möjligheter att avskeda personal på ett kommunalkontor eller på ett drätselkontor, även om man skulle slippa utbetalningen av det statliga barnbidraget.

Men bortsett från detta, börjar ju hela detta problem om statsbidragen på att bli ytterst besvärligt, och alla äro ju inställda på att en omprövning av statsbidragssystemet snart skall komma till stånd. Under sådana förhållanden och även ur viss sparsamhetssynpunkt ha vi inom utskottsmajoriteten tyckt, att man i detta fall inte kan förorda nya anslag. Det gäller ju 1,3 miljoner kronor i nya utgifter för statsverket, och i nuvarande läge ha vi inte ansett oss kunna biträda en sådan utgiftsökning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Heiding m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

ändring däri, som föreslagits i den av herr Heiding m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Bidrag till driften av barnhem.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 29, föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av barnhem för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hallagård m. fl.* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* (II: 176), hade hemställts, att riksdagen måtte godkänna sådan ändring av grunderna för statsbidrag till driften av barnhem, att vårdavgiften finge uttagas med tre kronor å alla hem utom sådana mödrarhem, som meddelade viss utbildning, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1951.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till driften av barnhem för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor;

b) att motionerna I: 127 och II: 176 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade vid förevarande punkt avgivits:

a) av herrar *Mannerskantz, Axel Andersson, Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl*

Bidrag till driften av barnhem.

och *Staxäng* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 127 och II: 176 godkänna sådan ändring av grunderna för statsbidrag till driften av barnhem, att vårdavgift finge, räknat fr. o. m. den 1 januari 1951, uttagas med tre kronor för dag och barn å alla hem utom sådana som meddelade särskild utbildning i barnavård och husligt arbete och som stode under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning;

b) av herrar *Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! När jag nu yrkar bifall till reservationen, befinner jag mig i den något egendomliga situationen, att jag därmed yrkar bifall till en från bondeförbundshåll inom båda kamrarna väckt motion, vilken partiets representanter i utskottet inte biträtt. Jag skall inte föregripa motionärernas argumentering till förmån för motionen. Jag vill dock understryka, att jag finner de i motionen framförda kraven rimliga, nämligen att man skapar sådan ändring av grunderna för statsbidrag till driften av barnhem, som gör det möjligt för landstingen att uttaga större vårdavgift. Vi skola inte blunda för att påfrestningarna på landstingens ekonomi komma att bli ganska stora under de närmaste åren och att man härvidlag säkerligen står inför rätt väsentliga skattehöjningar dels på grund av ändrade avdragsgrunder, och dels i anledning av de pågående avtalsförhandlingarna.

Jag skall med hänsyn till dagens föredragningslista inte förlänga debatten utan ber att kort och gott få yrka bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet har jag

vid denna punkt fogat en blank reservation. Jag skall be att få deklarerat varför jag gjort det.

Herr Boman i Kieryd nämnde att det väckts en motion i frågan ifrån bondeförbundshåll men att representanterna för bondeförbundet inom utskottet inte hade biträtt den, och det är riktigt. Men varför har jag inte kunnat biträda den? Jo, därför att man i motionen yrkade, att avgifterna skulle höjas, vilket betyder, att den enskilde individ resp. kommun, som skall ha sina barn på dessa anstalter, skulle få en ökad utgift, under det att landstingen, som svara för mellanskillnaden, skulle få sina kostnader minskade.

Bestämmelserna angående avgifterna fastställdes för länge sedan. Då gick man in för att det skulle vara ett statsbidrag av 1 krona 50 öre per dag och detta har bibehållits oförändrat. Enligt min mening skulle det enda riktiga ha varit att i stället för att höja avgifterna, vilket drabbar ensamstående och kommuner, gå in för en höjning av statens bidrag. Men då det inte förelåg någon motion i det avseendet med yrkande om ökat anslag, kunde jag för min del inte gå på den linjen, ty det skulle gå utöver vad man har rätt att yrka i en reservation. Detta är anledningen till att jag inte kunnat biträda vare sig reservationen eller utskottets hemställan i föreliggande utlåtande.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Jag trodde nästan att herr Rubbestad skulle sluta med att yrka bifall till utskottets förslag, ty han sympatiserade ju i stort sett med detta. Då han det inte gjorde, nödgas jag göra det. Jag är nämligen övertygad om att den andra vägen i det läge vi stå inte är att rekommendera.

Det är ju enligt motionen fråga om höjning av avgiften från 1 krona 50 öre till 3 kronor. Socialstyrelsen har också varit inne på tanken på en höjning men har begränsat sig till 2 kronor. Då de-

Bidrag till driften av barnhem.

partementschefen inte har funnit tillräckliga skäl föreligga för denna lilla höjning, må ju kammarens ledamöter förstå, att utskottet har ställt sig tvivlande inför förslaget om en så pass kraftig höjning som i motionen förordas. Man får väl också anse, att landstingen äro kraftigare i ekonomiskt avseende än de enskilda kommunerna. Det är klart att om man höjer avgiften, blir det den enskilda kommunen som får betala, för den händelse man inte kan ta ut avgiften av den enskilde, och då detta är så oklart, ha vi inom utskottet inte kunnat följa reservationerna. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Det kan ju låta bestickande, när man säger att det här är fråga om att flytta över kostnader från landstingen på enskilda eller kommuner. Det är emellertid ett annat skäl som jag anser vara det viktigaste, då det gäller att motivera en höjning av vårdavgiften till tre kronor, det nämligen att man genom denna höjning skulle kunna i större utsträckning än med nuvarande låga avgifter förhindra barnavårdsnämnderna att kvarhålla barn längre än nödvändigt på barnhem. För ett barn, som inte har förmånen att uppfostras i ett verkligt hem, måste vården i ett fosterhem vara det närmast bästa, och vården på ett barnhem får väl närmast betraktas som en nödfallsutväg. Men i och med att vårdkostnaderna äro så låga för kommunerna som de äro, lockar man kommunerna att kvarhålla barnen längre än nödvändigt på barnhemmen, såsom jag sade, och man förhindrar alltså en naturlig och riktig utflyttning i fosterhem. Det är denna motivering som jag har ansett vara den mest bärande och som ligger till grund för att jag tillsammans med några andra begärt denna höjning till tre kronor.

Det övervägande antalet remissinstanser har ju också tillstyrkt en förhöjd

vårdavgift. Den avslagsmotivering, som departementschefen här anfört och som åberopades av herr Pettersson i Degerfors, har departementschefen byggt på socialstyrelsens förslag om en höjning endast till två kronor. Departementschefen säger ju, att en så liten höjning inte åstadkommer en sådan press på kommunerna att de flytta över barnen, varför det skulle bli praktiskt taget samma förhållande som nu. Om departementschefen däremot hade utgått ifrån landstingsförbundets begäran om en höjning till tre kronor, hade han nog inte kunnat stödja sig på samma argumentering som nu.

Utskottet säger att så snart omständigheterna det medgiva bör Kungl. Maj:t uppta frågan till omprövning. Ja, man frågar sig ju spontant vilka omständigheter det är som förhindra, att man tar upp frågan till avgörande redan nu. Jag tycker att man bör ha en bättre motivering för att skjuta på frågan än den som utskottet här anfört. Det förhåller sig väl i alla fall så, som vi sagt i motionen, då vi anfört följande: »Över huvud taget är det knappast tilltalande, att staten på sätt nu sker lämnar landstingen otillräckliga statsbidrag till en vårdgren och samtidigt förknippar dessa bidrag med villkor om en högsta vårdavgift, som enligt vad allmänt erkännes är alltför låg.» Vi mena, att staten här tillämpar ett diktat mot landstingen, som knappast är försvarligt och vilket, som jag tidigare nämnt, åsamkar, att barnen på barnhemmen undanhållas den bättre vård, som de rätteligen borde ha.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Mannerskantz m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Dahl och *Staxäng*, fröken *Liljedahl* samt herr *Boman* i Stafsund.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i före-

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

varande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Boman i Kieryd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 93 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i punkten hemställt.

Punkterna 30—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt

37, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtaga de ändringar, som angivits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52, dels ock till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 992 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a. att i anslutning till en löne reglering vid de centrala verkstadsskolorna ungdomsvårdsskolornas nuvarande yrkeslärare skulle uppflyttas från 19 till 20 lönegraden men att i övrigt vissa i detta sammanhang aktuella lönefrågor skulle underkastas prövning av 1949 års tjänsteförteckningskommitté.

I en inom andra kammaren av fröken Ager m. fl. väckt motion (II: 236) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppflytta jämväl de tio lärarinnorna i hushållsgöromål och de tio lärarinnorna i kvinnlig slöjd vid ungdomsvårdsskolorna från 19 till 20 lönegraden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 236

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtaga de ändringar, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1951 angivits;

b) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 992 000 kronor.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Svensson* i Ljungskile och *Ståhl* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 236 bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtagna de ändringar, som av reservanterna angivits.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Det förefaller i högsta grad egendomligt att år 1951 behöva tala för likalönsprincipen, men det måste man tyvärr göra i ett fall som detta, då såväl departementschefen som utskottsmajoriteten klart tagit avstånd från en 1947 fastslagen lika lön för manliga och kvinnliga yrkeslärare vid ungdomsvårdsskolorna.

Före 1947 voro de manliga lärarna placerade tre lönegrader under de kvinnliga, men med en viss utbildning fingo de samma behörighet som de kvinnliga och kommo då att placeras i 19 lönegraden. Nu föreslår departementschefen en provisorisk löneförhöjning för de manliga i likhet med vad som föreslagits för lärarna vid verkstadsskolorna. Man bör emellertid beakta, att för lärarna vid verkstadsskolorna gäller det både manliga och kvinnliga lärare. För de kvinnliga lärarna vid ungdomsvårdsskolorna däremot föreslår departementschefen, att man skall avvakta tjänsteförteckningskommitténs utredning. Som jag nyss sade gäller den provisoriska löneförhöjningen för verkstadsskolornas lärare både manliga och kvinnliga lärare och omfattar även lärare i vissa hushållsgöromål, i matlagning och sömna m. m. Nu händer det sig inte bättre än att en manlig lärare i bakning vid So-

nestorps ungdomsvårdsskola, som blivit placerad som lärarinna i hushållsgöromål, inte får någon provisorisk löneuppflyttning såsom sina kolleger i andra ämnen. För detta finns ingen annan motivering än jämförelsen med verkstadsskolorna, och som jag nyss sade har man där inte alls tagit hänsyn till om det är fråga om manliga eller kvinnliga lärare utan där sker löneuppflyttning för samtliga.

Vad utbildningen beträffar tror jag man kan slå fast, att de kvinnliga lärarna med sin praktik och seminarieutbildning stå sig väl i jämförelse med de manliga. Och i fråga om arbetstid har det sagts mig, att de kvinnliga lärarna ofta ha längre arbetstid eller i större utsträckning än de manliga få utföra jourtjänst. Då därtill kommer att det i nuvarande läge är svårare att kunna erhålla och behålla kvinnliga lärare, alltså lärarinnor i hushållsgöromål, sömna m. m., till dessa ungdomsvårdsskolor än att kunna få och behålla manliga lärare, förefaller det högst egendomligt att nu flytta upp de manliga lärarna och låta de kvinnliga avvakta tjänsteförteckningskommitténs prövning. Man borde väl i så fall ha låtit alla, såväl de manliga som de kvinnliga, avvakta tjänsteförtecknings-sakkunnigas utredning. En löneuppflyttning, som så här helt sker efter könslinjer och inte efter arbetets art eller yrke, kommer att ute på de olika skolorna medföra mer trassel och besvärligheter än fördelar.

Med hänsyn till anslagetets storlek och då posterna i avlöningsstaten icke äro maximerade torde en löneuppflyttning för samtliga inte kräva någon ytterligare medelsanvisning.

Fröken Ager har väckt en motion, där hon begär löneuppflyttning även för de kvinnliga lärarna, och i den reservation, som är bifogad denna punkt av utskottsutlåtandet, yrkas bifall till denna motion. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till denna reservation.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

Häruti instämde fru *Eriksson* i Stockholm, herr *Fagerholm*, fröken *Höjer*, fru *Sjöstrand*, fröken *Wetterström* och fru *Boman*.

Fröken **AGER**: Herr talman! Jag vill ansluta mig till de synpunkter som fröken Elmén framfört i denna fråga. Som huvudmotionär skulle jag emellertid vilja ytterligare anföra en del reflexioner och understryka en del av vad fröken Elmén sagt.

Framför allt gäller det likalönsprincipen, som tillämpas vid de centrala verkstadsskolorna och som har tillämpats ända sedan 1947 även vid ungdomsvårdsskolorna. Vad finns det nu för anledning att bryta mot denna princip? Har situationen blivit på något sätt förändrad? Har utbildningen blivit annorlunda för de manliga lärarna, eller har tjänstgöringen blivit längre för de manliga lärarna, när man nu skall flytta upp dem från 19 till 20 lönegraden? Jag kan inte finna något bärande skäl för att man här gjort en differentiering mellan manliga och kvinnliga tjänstemän. Skall man hänskjuta frågan om löneställningen för de kvinnliga tjänstemännen till tjänsteförteckningskommitténs prövning bör det väl ske också för de manliga tjänstemännen. Denna olika lönegradsplacering för manliga och kvinnliga tjänstemän måste ju också förorsaka en mycket stor irritation i de olika ungdomsvårdsskolorna.

De förslag till löne reglering för lärarna vid de centrala verkstadsskolorna, som komma att framläggas vid årets riksdag, innebära ju ett provisorium. En definitiv löne reglering kan tidigast väntas om två à tre år. Kanna vi verkligen denna dag påtaga oss ansvaret att inte ordna det så att dessa lärargrupper få samma lönegradsplacering? Hur skola vi över huvud taget kunna rekrytera de kvinnliga befattningarna, om vi genomföra denna lönedifferentiering? Vi vilja väl ändå ha den bästa arbetskraften till ungdomsvårdsskolorna.

Det är helt naturligt att en lärare, som kan placeras i Ca 18 med 30 veckotimmars tjänstgöring och 39 veckors årlig tjänstetid, inte tar en tjänst vid en ungdomsvårdsskola med en lönegradsplacering i Ca 19 med 400 kronor mer i lön, då hon får en tjänstgöring på landet, ofta på en ganska isolerad ort, får bo på internat tillsammans med eleverna och dessutom får längre tjänstgöringstid per vecka, minst 42 timmar, och längre tjänstetid per år. Det finns för närvarande inga möjligheter att rekrytera kvinnlig arbetskraft till våra ungdomsvårdsskolor. Man får vara synnerligen tacksam, om man har en sökande till en tjänst. Det finns ingen möjlighet denna dag att få välja. Om nu ifrågavarande löne reglering genomföres, kunna vi vara helt säkra på att vi inte få några sökande till våra ungdomsvårdsskolor i fråga om lärarinnor i hushållsgöromål och handarbete.

Med hänsyn till de synpunkter jag här anfört yrkar jag bifall till den reservation, som avlämnats av herr Ohlson m. fl.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det kan bli irritation bland kvinnorna när det gäller denna fråga, som de beteckna som en likalönsfråga för män och kvinnor. Men det är säkerligen inte bara på denna punkt som det blir irritation, utan det får man nog bevittna på många områden.

Spörsmålet om lika lön för kvinnor och män är ju en mycket stor fråga som kommer att lösas i ett senare sammanhang. Nu har emellertid Kungl. Maj:t beträffande denna särskilda punkt ändå prövat löneställningen för de manliga befattningshavarna. I det kansli Kungl. Maj:t har till sitt förfogande har man kommit till klarhet om att beträffande de manliga befattningshavarna är det möjligt att göra denna uppflyttning utan att det på något sätt kan bli be-

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar.

svärande konsekvenser vad beträffar tjänsteställningar på andra områden, och har därför föreslagit en uppflyttnings, under det att man beträffande de kvinnliga befattningshavarnas löneställning ansett att frågan därom bör bli föremål för utredning och hänskjutit den till kommittén för olika lönegradsplacementer.

Jag tror att det är klokast att följa den linje, som Kungl. Maj:t här gått in för och som utskottet biträtt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag tycker ändå att det är egendomligt att man till tjänsteförteckningssakkunniga hänskjutit bara de kvinnliga befattningshavarnas lönefråga och inte de manligas. Vi kunna här klart se, att en hel del av de kvinnliga lärartjänsterna äro fullt jämförbara med verkstadsskolornas, och där har man tagit med alla och över huvud taget inte skilt på manliga och kvinnliga. Jag tycker fortfarande att om Kungl. Maj:t har provat frågan, ha vi all rätt att pröva Kungl. Maj:ts förslag. Varför sitta vi här annars? Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag skall inte ingå på principen om lika lön för kvinnor och män, utan jag har begärt ordet för att säga något om den fackliga principen.

Det är ju så, att personalorganisationerna nu ha fått förhandlingsrätt, och därmed äro de högsta beslutande myndighet. Inom alla andra fackförbund förhandlar man därför i lönefrågor direkt med huvudorganisationerna. Där låter man bli att springa vid sidan om organisationerna, och jag skulle vilja se den fackföreningsmedlem, som springer och förhandlar bakom ryggen på ledningen eller styrelsen.

Det är precis samma förhållande med här ifrågasvarande befattningshavare. De äro genom sina personalorganisationer företrädade i tjänsteförtecknings-

kommittén, vilket de själva ha begärt att få bli. Där kunna alltså huvudorganisationerna förhandla om dessa lönefrågor. Med den erfarenhet jag har från min verksamhet inom fackföreningsrörelsen anser jag därför, att det bör åligga de ansvariga organen att även pröva sådana frågor som den här förevarande.

Herr talman! Med denna utgångspunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken AGER: Herr talman! Då jag är ordförande i det fackliga förbundet det här gäller får jag förklara, att vi inte ha haft denna fråga uppe till diskussion och att det inte heller från något håll framförts önskemål om att vi skulle ta upp den till behandling. Jag tycker emellertid inte att denna omständighet förändrar saken, ty medan vi vänta på att tjänsteförteckningskommittén lägger fram sitt förslag i denna fråga hinna ungdomsvårdsskolorna dö. Vi få ingen personal till dessa skolor, och om vi sakna personal till verksamheten där, tjänar det ju ingenting till att vi bygga ut och förbättra skolorna aldrig så mycket.

Vi befinna oss i dag i den situationen att vi äro tvungna att anställa icke kvalificerad personal. Om därför här föreliggande förslag om olika lön för manliga och kvinnliga lärare med i huvudsak samma arbetsuppgifter går igenom, få vi nästa år ingen personal alls. Jag sitter själv med i styrelsen för en ungdomsvårdsskola, och jag vet att hela personalen vid den skolan kommer att säga upp sig, om detta förslag går igenom.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Fröken Agers anförande föranleder mig att ställa frågan: På vilket område måste man inte i dagens läge anställa okvalificerat folk? Det finns inte något sådant område på grund av den arbetskraftsbrist, som vi i dag ha. När det fattas folk på det ena hållet och man

försöker fylla ut luckorna, blir bristen så mycket större på det andra hållet. Det finns därför ingen saklig grund för de påståenden, som här ha gjorts.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Vi böra väl ändå skapa förutsättningar för att över huvud taget få kvalificerat folk!

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 33:o i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 92 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 34—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 51, föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hedenby* (I: 72) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Holm* (II: 60), i vilka hemställts, att vid sidan om frågan rörande statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna ett automatiskt verkande system för avgifternas och försäkringsförmånernas successiva anpassning efter arbetslönernas utveckling till upprätthållande av förmånernas effektivitet måtte göras till föremål för expertutredning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand* och fröken *Andersson* (I: 39) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hagård* och *Hagberg* i Malmö (II: 59), i vilka hemställts om översyn av arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet, varvid dock översynen av statsbidragsbestämmelserna borde utföras så skyndsamt, att förslag till nya bestämmelser kunde föreläggas innevarande års riksdag, samt att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner m. fl.* (I: 249) och den andra inom andra kammaren av herr

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Onsjö m. fl. (II: 342), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 39 och II: 59, i vad de avsåge medelsanvisningen, samt motionerna I: 249 och II: 342 till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 72 och II: 60 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anför;

c) i anledning av motionerna I: 39 och II: 59, i vad de icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anför.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits:

1) av herrar *Mannerskantz*, *Ohlon* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Skoglund* i *Dovers-torp*, *Boman* i *Kieryd*, *Rubbestad* och *Staxång*, fröken *Elmén* och herr *Johansson* i *Mysinge*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 249 och II: 342 samt med bifall till motionerna I: 39 och II: 59, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 72 och II: 60 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i sin motivering anför;

c) i anledning av motionerna I: 39 och II: 59, i vad de icke behandlats

under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i sin motivering anför;

2) av herrar *Svensson* i *Ljungskile* och *Ståhl*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOMAN i *Kieryd*: Herr talman! Denna fråga ligger så till, att departementschefen har begärt 17 miljoner kronor till bidrag till erkända arbetslöshetskassor. Vidare föreligga två motioner. I den ena yrkas att det nuvarande anslaget på 13 miljoner kronor skall utgå oförändrat, i den andra att anslaget nedsattes till 12 miljoner kronor.

Vi äro alla ense med departementschefen om att man bör företa undersökningar i denna fråga, eftersom det har visat sig att det på vissa områden har rått en del misshälligheter. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna äro ense om att dessa förhållanden böra undersökas och utredas.

Den springande punkten är, om man kan behålla anslaget oförändrat under nästa budgetår. Vi reservanter hävda den meningen. Vi göra gällande, att man med en viss översyn och med skärpt kontroll kan hålla nere säsongarbetslösheten, och jag stärks i denna min uppfattning av den utredning, som arbetsmarknadsstyrelsen har gjort, och ur vilken jag tillåter mig att citera några brottstycken. Man säger i denna utredning följande:

»Ett av de mera svårbemästrade problemen på arbetsmarknaden, säsongarbetslösheten inom byggnadsfacket, är nu på god väg att lösas, enligt vad som framgår av en undersökning av arbetsmarknadsstyrelsens statistiksektion. En sammanställning har gjorts över arbetslösheten inom byggnadsfacket i ett antal s. k. prognosorter. De ha tidigare varit 48, men omfatta numera inte mindre än 76 särskilt känsliga or-

ter. En jämförelse har därvid gjorts mellan perioderna oktober 1949—mars 1950 och oktober 1950—februari 1951. Arbetslösheten i procent av fackförbundens medlemsantal var 15 oktober 1949 2,6 procent, steg de båda följande månaderna till 4,4 och 6,0 procent för att nå sin kulmen 15 januari 1950 med 12,0 procent. Den sjönk under följande månad till 11,7 och var 15 mars nere vid 9,3 procent.

Siffrorna för den andra jämförelseperioden äro betydligt lägre. Den 15 oktober förra hösten utgjorde arbetslösheten 1,0 procent, var i november 1,5 och vid mitten av december 2,5 procent. Stegringen under de båda första månaderna av innevarande år blev inte högre än till 5,7 och 5,8 procent.»

Denna redogörelse tror jag ger ett litet hopp om att det — som vi ha tänkt oss — skall lyckas oss att hålla bidraget nere vid 13 miljoner kronor.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna äro av den bestämda uppfattningen, att arbetslöshetskassorna äro en mycket stor tillgång för samhället, som vi skola vara rädda om, men de få å andra sidan icke förorsaka allt för stor belastning för skattedragarna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* och *Widén*.

Herr **ON SJÖ**: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte några andra ledamöter av denna kammare avgivit en motion, vari vi hemställa om en nedläggning av anslaget till arbetslöshetskassorna. Avsikten med denna motion var inte — jag vill understryka det — att vi på något sätt ville komma åt arbetslöshetskassorna. Idén med dem är i och för sig god, och deras verksamhet bör på allt sätt understödjas. Vad vi däremot ha reagerat emot är det missbruk, som ostridigt förekommer på detta område, något som jag tror att ingen

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

vill förneka. När jag har talat med kamraterna här i riksdagen, har det från olika håll omvittnats hur pengarna till dessa kassor användas på ett oriktigt sätt. Vi reagera som sagt emot detta.

Samtidigt reagera vi emot att vi just nu, i en tid av överfull sysselsättning, skola öka anslaget till arbetslöshetskassorna på ett sätt, som jag anser vara anmärkningsvärt. Anslaget till dem har nämligen fördubblats under en ganska kort tid, under vilken vi haft överfull sysselsättning. Man måste forstå att människor fråga sig, varför ett anslag till arbetslöshetens bekämpande skall behöva ökas i sådan utsträckning i tider som de nuvarande, då det framför allt gäller att spara på statens medel.

För närvarande utgår ett anslag på omkring 35 miljoner kronor till arbetslöshetens bekämpande. Man vågar knappast tänka den tanken till slut, hur det skulle bli, om vi verkligen finge arbetslöshet här i landet. Hur skola vi kunna fullfölja en sådan politik som den vi nu bedriva? Det är uppenbart att det inte kan gå.

Sedan vill jag tillägga, att det väl är vår skyldighet här i riksdagen att i nuvarande läge granska varje punkt, där vi tro att det kan förefinnas någon möjlighet att spara. Vid ett studium av huvudtitlarna finner man ju, att vi ha automatiska utgiftsstegringar på en mångfald punkter, och man frågar sig nästan med bävan var det hela skall sluta. Finansministern är ständigt på jakt efter nya skatteällor, och ingen kan förneka att hans uppfinningsrikedom därvidlag är stor. Men ingenting tycks hjälpa. Pengarna slukas. Därför är det vår absoluta skyldighet att se till att de pengar, som staten ger ut, användas på sådant sätt att de verkligen tjäna ett riktigt ändamål.

Jag tror att det blir nödvändigt för oss att här ta hårdare tag och även tänka på skattebetalarna, som skola bära den tunga skattebördan. Vi måste

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

se till att pengarna till arbetslöshetskassorna användas på rätt sätt. Just genom att man misshushållar med statens medel undergräver man i hög grad förtroendet för samhällets förmåga att handskas med pengar. Framför allt blir skattemoralen undergrävd av om det framkommer fall, där statens medel icke användas rätt.

Nu är det emellertid så, att detta anslag betalas ut i efterskott, vilket också säkerligen kommer att framhållas. Med den författning som nu gäller är det därför — anser man — ingenting att göra åt denna sak för närvarande. Men det är väl inte bara på författningarna det beror utan också på deras tillämpning. Jag menar, att här har väl författningarna fått en tillämpning, som man inte hade tänkt sig från början, när man slog in på denna väg.

Även om vi nu säga att detta är ett förslagsanslag och att det går åt lika mycket pengar vare sig vi bifalla utskottets förslag eller reservationen, så tror jag ändå att riksdagen på denna punkt bör ta det lägre anslaget. Därigenom komma vi också så att säga på samma linje som besparingsutredningen och departementschefen, som ju här ha uttryckt sig restriktivt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av att jag jämte herr Ståhl vid denna punkt har avgivit en blank reservation.

Denna blanka reservation innebär icke att vi i fråga om klämman skulle ha någon annan mening än de övriga reservanterna. Vi anse att riksdagen här bör kunna nöja sig med att bevilja ett anslag av 13 miljoner kronor. Därigenom har ju riksdagen i alla fall givit Kungl. Maj:t ett observandum, att man bör begagna de möjligheter som eventuellt kunna finnas när det gäller att

hålla medelsförbrukningen nere. Det är ju dock rätt uppseendeväckande och för allmänheten ganska svårförståeligt, att anslaget till arbetslöshetsförsäkringen skall behöva kraftigt stiga i en situation, då det inom praktiskt taget alla områden råder brist på arbetskraft. Naturligtvis får man inte bortse ifrån att det i vissa fall kan vara svårt för människor att erhålla arbete, men det är ju en arbetslöshet som alltid kommer att ha mycket begränsad omfattning.

Anledningen till vår blanka reservation är i stället den, att vi äro en smula tveksamma beträffande vissa formuleringar i den motivering som föreslagits av de övriga reservanterna. Det gäller framför allt de sista meningarna i tredje stycket av motiveringen.

Det är alltså detta senare, som föranlett vår reservation, och icke någon avvikelse i fråga om uppfattningen om anslagsbeloppets storlek.

Herr LINDBERG: Herr talman! Frågan om arbetslöshetsförsäkringen och det till denna utgående statliga bidraget har ju under snart ett par års tid varit föremål för diskussion i olika sammanhang. Det är i regel från arbetsgivarhåll men också från deras sida, som icke själva försäkrat sig, som man har vänt sig mot de höga bidrag som staten har fått lämna till arbetslöshetsförsäkringen. Man har ondgjort och ondgör sig över att det t. ex. år 1949 utbetalades ett ganska stort belopp till de arbetslösa. Men man har aldrig gjort klart för sig orsakerna till att statsbidraget blivit så högt som fallet varit. Inte heller de motionärer och reservanter, som här finnas, synas ha gjort sig mödan att försöka räkna ut en del av skälen därtill.

Först och främst få vi inte glömma bort att det visat sig nödvändigt att, så långt resurserna medgivit, undan för undan höja daghjälpssunderstödet. I den mån kassorna verkligen ha fått stats-

bidrag till utbetalandet av daghjälp, har alltså på detta sätt statsbidraget ökat. Det är en mycket viktig omständighet som helt enkelt blivit förbisedd i diskussionen.

En annan orsak till ökningen av statsbidraget är, att medlemsantalet i de erkända arbetslöshetskassorna stigit år från år. Det är nu uppe i drygt en miljon mot att för några år sedan ha legat mellan 600 000 och 700 000. Denna ökning måste ju också betyda att det har skett en stegring av statsbidraget.

Jag vill vidare erinra om en omständighet, som speciellt på arbetsgivarhåll har blivit bortglömd i diskussionen om denna fråga, nämligen att man bland arbetsgivarna varit mycket angelägen om att ordna det så, att under tider, då inte driften kunnat hållas fullt i gång, arbetslöshetsförsäkringen har fått betala en del av de kostnader för arbetskraften, som det normalt bort helt åvila arbetsgivarna att bestrida. Det finns t. o. m. fall, där arbetarnas arbetsschema inte gjorts upp efter några andra riktlinjer än just vad arbetslöshetskassans stadgar säga om rätten till understöd. På det sättet har det blivit en sådan korttidsarbetslöshet, att en mängd arbetare ha under ett understödsår tagit ut hela det understöd som kassornas stadgar medgivit.

Om det är på någon punkt krafterna borde sättas in, är det sålunda på att för arbetsgivare av detta slag göra klart, att arbetslöshetsförsäkringen icke har tillkommit för att man på arbetsgivarhåll skall kunna under hela året ha tillgång till arbetskraft, som man strängt taget inte har användning för under mer än en del av året. Det lämpligaste vore ju att en del av den överflödiga arbetskraften kunde överflyttas till andra verksamhetsområden, men så fort det blir tal om något sådant, är man på arbetsgivarsidan beredd att göra snart sagt vad som helst för att få behålla alla arbetare.

Detta är ett skäl, som borde ha be-

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

aktats i den allmänna diskussionen om denna fråga. Det kan inte heller gärna vara motionärerna obekant att det har inträffat sådant som jag här omnämnt.

Motionärerna ha också vänt sig mot det förhållandet, att arbetslöshetskassorna ha så stora fonder som sammanlagt 140 miljoner kronor, och man har sagt att det därför inte skulle behövas något statsbidrag till arbetslöshetsförsäkringen men väl att kontrollen över arbetslöshetskassorna borde skärpas. Ja, menar man på allvar att man vill ha det på detta sätt, då är ju talet här i dag om att det icke finns några invändningar att göra mot förekomsten av en arbetslöshetsförsäkring strängt taget bara ett kamouflage för något annat som man skulle vilja åstadkomma.

Det har här i debatten framhållits att byggnadsarbetarna ha uppburit en ganska stor del av de understöd som utgått. Ja, det är ju konstaterat av den utredning, som är gjord av arbetsmarknadsstyrelsens försäkringsbyrå, och det är alltså ett faktum som det inte går att göra någonting åt. Men numera har man ju från statsmakternas och arbetsmarknadsstyrelsens sida vidtagit sådana åtgärder, att en stor del av arbetslösheten bland byggnadsarbetarna skulle försvinna. Det är meningen att byggnadstillstånden skola lämnas på ett annat sätt än tidigare och att det därigenom skall kunna ske en utjämning av sysselsättningen för byggnadsarbetarna. Kvar ha vi emellertid målarna som också draga rätt stora understöd om vintrarna. Det har gjorts försök att skaffa även målarna mera kontinuerlig sysselsättning, men det hela har strandat på den ovilja, kanske man får säga, som på skilda håll funnits när det gällt att låta målarna få arbete under vintrarna. Om jag är riktigt underrättad, har det till de kommunala instanserna och t. o. m. även till statliga verk och inrättningar riktats en vädjan att på vintern utföra allt det målningsarbete som då går att utföra. Men alla andra än möjligen någ-

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

ra av statens verk och inrättningar ha uraktlåtitt att efterkomma denna uppmaning — det är möjligt att det även på annat håll finns ett och annat undantag, men så värst många äro de inte. Byggmästarna äro också, efter vad som synes framgå, ointresserade av att låta utföra måleriarbeten på vintern. Det är väl en gammal tradition att målarna bara skola arbeta sommartid, och därför skall det i fortsättningen också vara på det sättet. Om det kunde bli en ändring härvidlag, skulle emellertid på den vägen mycket kunna göras för att minska understöden från arbetslöshetsförsäkringen.

Vad gäller daghjälpens är det också en annan sak som man kanske borde taga hänsyn till. För närvarande ha de flesta arbetslöshetskassor ett daghjälpunderstöd på 7 kronor. Det högsta understöd, som enligt författningen är medgivet, utgör 8 kronor, men endast ett fåtal kassor ha kunnat höja sina daghjälpunderstöd till detta belopp, och en del av dessa kassor ha kanske bara kunnat göra det i någon enda av sina klasser. På det stora hela utgör alltså daghjälpunderstödet för närvarande 7 kronor. Det är väl ingen som vill påstå, att detta belopp är så högt, att det skulle locka en mängd människor att försöka gå arbetslösa. Med den penningvärdeförsämring som skett måste nog även 8 kronor, som alltså är det högsta beloppet, anses mycket för litet för att man skall kunna lämna den hjälp som bör lämnas från arbetslöshetsförsäkringens sida.

Vad beträffar de avgifter till arbetslöshetsförsäkringen, som betalas av kassamedlemmarna, har det ju vid en snabbundersökning, som gjordes för någon tid sedan, visat sig att dessa avgifter äro nästan exakt lika stora som hela det årliga understödsbeloppet.

Därtill komma de inkomster som kassorna ha i form av räntor på fonderna — det är ju inte här fråga om en enda fond på 140 miljoner kronor utan om

37 olika fonder, fördelade på olika kassor med olika belopp för varje särskild kassa. De fattigaste kassorna, till vilka kunna hänföras rätt många, ha ganska låga fondbelopp, medan de som kunna kallas för mera förmögna kassor ha ett relativt högt belopp. I detta sammanhang är emellertid att märka att den kassa, som har det högsta fondbeloppet, nämligen Metalls, icke har fått något statsbidrag till daghjälpens utan endast de 75 ören per arbetslöshetsdag, som utgå i grundstatsbidrag, plus det s. k. administrationsbidraget. På dessa två bidrag skulle kassan icke ha kunnat bygga upp någon som helst fond för egen del.

Skulle man nu, såsom herr Onsjö vill, reducera statsanslaget med 4 miljoner kronor, skulle det i själva verket betyda att en del kassor, som ha kommit upp till 7 eller 8 kronors daghjälpbelopp, skulle bli tvingade att vid kommande årssammanträden sänka detta belopp. Men det kan väl ändå inte vara herr Onsjös mening, att något sådant skulle ske, när det finns motiv och starka motiv för att i stället en höjning företages.

Inom en så stor verksamhet som arbetslöshetsförsäkringen är det väl naturligt, att man på ett eller annat håll kan finna att de försäkrade själva ha vidtagit åtgärder, som inte stå i överensstämmelse med försäkringens principer. Sådana upptäckter ha gjorts, men de ha alltid lett till motåtgärder från kassaledningarnas sida. Det är klart att det kan finnas något fall, som man inte har kommit underfund med och därför inte kunnat göra något åt, men jag kan försäkra, att kassastyrelserna samt och synnerligen äro mycket angelägna om att deras medlemmar icke skola få ut en enda dags understöd mer än de författningens enligt och stadgemässigt äro berättigade till. Och det kan väl ändå inte vara meningen att man, därför att det nu har betalats ut stora statsbidrag, skall försämrå försäkringsvillkoren för en stor grupp av svenska arbetare som

själva ha bidragit till att betala kostnaderna för vad som följer med en arbetslöshet. Om det blir, såsom nämnts här, en katastrof arbetslöshet, kunna vi vara förvissade om att arbetarna nu liksom tidigare komma att göra vad de kunna för att mildra de ekonomiska verkningarna därav. Ett bevis för den starka vilja därtill, som finns, är att man ju har i 37 olika fonder samlat inte mindre än 140 miljoner kronor för att kunna gardera sig mot en svårare arbetslöshet. Att staten i ett sådant fall också skulle få träda till med extra belopp är ju självfallet, eftersom statsbidraget till varje kassa är procentuellt bundet till daghjälsbelopp, antal arbetslöshetsdagar och medlemsantal.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr ONSJÖ (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindberg frågar om det är min avsikt att det daghjälsbelopp som utgår till de arbetslösa skall sänkas. Nej, det är det minsta jag skulle vilja. Jag vill inte vara med om att sänka något understöd till dem som äro oförvållat arbetslösa, utan vad jag har velat komma åt är det förhållandet, att det betalas ut understöd till arbetare, som inte skulle behöva vara arbetslösa, något som ju sker framför allt i sådana fall, som herr Lindberg själv omnämnde, där det i samförstånd mellan arbetsgivare och arbetare arrangeras en arbetslöshet för att man skall komma åt pengar från staten.

Så långt ha vi väl i alla fall kommit här i landet, att varken något parti eller någon enskild politiker över huvud taget vill göra gällande, att en arbetslöshet skall bäras bara av de arbetslösa. Den allmänna uppfattningen är nog att vi alla få bära den. Men vad man har rätt att reagera emot är att det, på sätt här omtalats, arrangeras en arbetslöshet, vilket också har till resultat, att arbetskraften icke kan utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Det kan inte heller vara riktigt att det, såsom har relaterats, t. o. m. förekommer att folkpensionärer uppbära arbetslöshetsunderstöd.

Herr LINDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag känner inte för min del till något fall, där det mellan en arbetslöshetskassa och en arbetsgivare har träffats en sådan överenskommelse som herr Onsjö här talat om, och jag har inte heller i mitt anförande sagt, att det skulle förekomma dylika överenskommelser. Vad jag sade var att arbetsgivare ha ordnat sitt arbetsschema på ett sådant sätt, att det under en viss del av året kan ha uppstått arbetslöshet, och det är ju en helt annan sak.

Jag vet att det vid ett par tillfällen gjorts försök att mellan en lokal arbetslöshetskassa och en enskild arbetsgivare träffa överenskommelse av det slag som herr Onsjö syftade på, men dessa försök ha strandat därför att den lokala kassan inte har velat vara med om saken.

Vidare får man inte i detta sammanhang glömma bort, att endast den som är oförvållat arbetslös erhåller fullt arbetslöshetsunderstöd. Är det fråga om arbetslöshet, som kan anses självförvållad, får vederbörande vänta i fyra veckor utöver den vanliga karenstiden på 6 respektive 12 dagar i vissa kassor, innan han får något understöd.

Jag har också hört att man angripit det förhållandet att folkpensionärer erhålla arbetslöshetsunderstöd. Men finns det något som helst skäl att förmåna folkpensionärer, som äro kapabla att utföra ett arbete och som ställa sig till arbetsmarknadens förfogande, att tillgodogöra sig en försäkring som de kanske under ett tiotal år ha varit med om att bygga upp? Skall man helt sonika ta ifrån dem denna rätt? Då måste man väl göra på samma sätt med t. ex. en person, som är sjukförsäkrad och på den vägen åtnjuter statsbidrag. Han bör väl inte heller ha rätt till något som

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

helst bidrag från sjukkassan, därest han har uppnått pensionsåldern, 67 år, eller på annat sätt erhåller ersättning från staten.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Lindbergs första anförande. Herr Lindberg framhöll däri för motionärerna, att det många gånger är arbetsgivaren som söker utnyttja arbetslöshetsförsäkringen. Jag kan försäkra herr Lindberg, att motionärerna ha ingalunda varit ovetande om att det finns arbetsgivare, som ordnat permitteringarna så, att hos dem anställda skulle kunna tillgodogöra sig arbetslöshetsförsäkringen under tiden.

De ha nog också som herr Lindberg sade i vissa fall velat försöka säkra en arbetsstyrka, som är tilltagen i överkant. I motsats till herr Lindberg tror jag, att det vid åtskilliga tillfällen varit samspel mellan arbetsgivare och arbetstagare om hur detta skulle ordnas. Från motionärernas sida har man velat reagera mot detta, oavsett vilkendera parten som har sökt utnyttja försäkringen till överdrift. Vi skola kanske se hela diskussionen från de utgångspunkterna.

Nog måste det väl i ett läge som det nuvarande med inte bara full utan t. o. m. överfull sysselsättning vara egendomligt, att utgifterna för en arbetslöshetsförsäkring stiga i en sådan takt som nu är fallet. Jag har stor respekt för försäkringstanken och för dem som arbeta för densamma, men det gäller att se till att försäkringen inte utnyttjas i större utsträckning än som är alldeles nödvändig.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Herr Onsjö har redan i sitt första anförande talat om att statens pengar i detta fall betalas ut i efterskott. Därmed faller helt enkelt grunden för förslaget om en sänkning av anslaget. Det finns inte några möjligheter att

sänka beloppet med låt mig säga 4 miljoner kronor, som här har föreslagits när man inte har några beräkningsgrunder. Hur skulle kassorna förfara om inte anslagen räcka till? Jo, då få de gå den väg, som herr Lindberg var inne på, d. v. s. då måste kassorna, om arbetslösheten skulle hålla sig på samma nivå, gå in för att sänka dagavgifterna, och den vägen vill väl herr Onsjö inte vara med om. Då återstår inte någonting annat av reservanternas förslag än deras hemställan om en ny utredning och att en ny proposition skulle framläggas redan i år. Departementschefen har emellertid sagt, att det inte finns några möjligheter att komma med ett nytt förslag till 1951 års riksdag. Var och en som har någon kännedom om vilken tid en utredning tar, framför allt när det gäller så komplicerade saker som dem det här är fråga om, förstår att det är omöjligt.

Jag är inte sakkunnig på detta område och får därför, då det gäller detaljfrågorna, lita till herr Lindbergs sakkunskap. Jag inskränker mig därför till att säga något om denna fråga i allmänna ordalag, och då kan jag försäkra kammarens ledamöter, att alla inom utskottet äro överens om att man, om det finns någon möjlighet till begränsningar, bör beträda den vägen. Finns det på ett eller annat sätt tendenser till ojusthet inom arbetslöshetskassorna, skola även de bekämpas.

Utskottet understryker vad departementschefen har sagt i berörda fråga. »I motionerna I: 39 och II: 59 föreslås en översyn av försäkringen i dess helhet. Utskottet har inhämtat, att den av departementschefen förutskickade översynen avses bli av den omfattningen, motionärerna åsyfta.» Längre kunna vi inte gå; vi ha inte någon patentrösning att komma med.

Beträffande förslaget i motionerna I: 72 och II: 60 om en annan ordning i fråga om understödsbeloppen förutsetter utskottet, att utredningen skall

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

omfatta även de synpunkter, som däri angivas. Vi ha inte kunnat komma fram till något annat resultat än det departementschefen föreslagit, och skall man få någon ordning på kassorna, är det nog säkrast att följa den vägen. Den leder också snabbast till resultat.

Jag kan instämma i det som herr Lindberg nyss sade, att både kassans styrelse och dess medlemmar äro lika angelägna som motionärerna och reservanterna att få ett annat förhållande till stånd, men det är klart, att man inte kan behandla människorna hur som helst. Man kan givetvis anse, att det är ett avvita förhållande, att 15 procent av kassans medlemmar ha uppburit inte mindre än 46 procent av understödsbeloppet — detta gäller byggnadsarbetarkåren — men det finns speciella skäl till att dessa komma i en situation, som det inte är så lätt att råda bot på. Herr Lindberg har ju redogjort för vilka problem som där kunna uppstå.

När det i utredningen framskymtar, att målarna skulle hålla sig på omkring 15 procent, vill jag för min del säga, att ingen skulle väl vilja rekommendera, att man i dagens läge sade, att målarna skulle gå ut i skogen i snön och hugga ved, när knappast de vana skogsarbetarna kunna göra det.

En annan sak — det är min egen uppfattning, och jag vet inte om någon annan delar den — är att man inte kan göra för stor skillnad mellan människorna. Vi veta hur folk i statlig och kommunal tjänst behandlas. Blir en statlig befattningshavare på ett eller annat sätt utan plats — denna blir kanske indragen — försöker man ordna för hans försörjning. Man sätter honom t. ex. på övergångsstat, men det kan aldrig bli tal om att kasta ut honom på bar backe. Jag skulle för min del inte vilja vara med om så snäva gränser i arbetslöshetskassorna, att man skulle ha befogenhet att taga den arbetslöse i örat och leda honom till vilket arbete som helst. Med ett sådant förfarande skulle

arbetslöshetskassorna inte ha framtiden för sig här i landet.

Med hänsyn till dessa synpunkter, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! I reservationen föreslås som alla veta en nedprutning av anslaget under denna punkt från 17 miljoner kronor till 13 miljoner kronor, d. v. s. med ett belopp å inte mindre än 4 miljoner kronor, nära 25 procent av det begärda anslaget.

Man bör då observera, att arbetsmarknadsstyrelsen hade begärt 19,9 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har alltså redan i propositionen prutat i det närmaste 3 miljoner kronor. Jag måste för min del säga, att reservanterna visa en optimism, vars sammanhang med verkligheten jag har ganska svårt att begripa. Det måste vara så, att man förväntar en verklig förändring av arbetslöshetsförsäkringens innebörd under loppet av nästa budgetår, om man tror sig kunna gå ungefär 7 miljoner lägre än det belopp, som arbetsmarknadsstyrelsen har ansett erforderligt. Jag betraktar det i varje fall som fullständigt uteslutet, om man inte på allvar hoppas på att det skall kunna bli en ny proposition till årets riksdag, en proposition, vars grundlagsenlighet måhända skulle kunna ifrågasättas, eftersom vi i riksdagsordningen fått skärpta bestämmelser för rätten att avlämna propositioner. Det må vara hur det vill med detta, men jag har dock mycket svårt att inse, att reservanterna äro i god tro, då de vänta sig eller i varje fall räkna med möjligheten av en proposition till årets riksdag.

Om det inte blir någon ändring i grunderna för arbetslöshetsförsäkringen vågar jag för min del hävda, att denna besparingsåtgärd är fullkomligt meningslös. Det finns inte något billi-

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

gare än att pruta ned ett förslagsanslag. De bestämda grunder, som finnas i lag, skola följas vid administrationen såväl av arbetslöshetsförsäkringen som av andra lagfästa sociala anordningar.

Jag vill inte bestrida, att det kan förekomma missbruk, men jag har ännu inte hört något exempel därpå. Jag kommer ihåg, att det under de gamla, våldsamma och delvis ganska vidriga striderna kring arbetslöshetspolitiken — det var under 1930-talet — fanns en grupp, bestående av högern och majoriteten inom folkpartiet, som vidhöll en arbetslöshetspolitik, som endast gick ut på att man med svälten som vapen skulle göra livet så bittert och surt som möjligt för de arbetslösa. Nu har det ju gudskelov skett en omvändelse, och jag vill inte tolka reservationen som ett försök att återgå till gamla tider, men varpå grundade man de ståndpunkter man då intog? De grundades städse på det faktum — och det var ett faktum då — att arbetslöshetshjälpen i vissa fall missbrukades. I några fall hade personer vägrat att taga arbete, där man möjligen kunde begära att de borde ha gjort det, även om utformningen av den politik, varigenom arbete åt de arbetslösa ordnades, var sådan, att det fanns tusentals och åter tusentals människor, som med de allra bästa skäl i världen kunde säga, att de inte kunde utföra arbetet, om de ville behålla den färdighet de förvärvat i sitt yrke, i vilket de hoppades kunna försörja sig igen i framtiden. Men naturligtvis fanns det enstaka fall av faktiskt missbruk av den arbetslöshetshjälp, som då utgick.

Jag har emellertid alltid reagerat och kommer så länge jag lever alltid att reagera mot att man skall åberopa enstaka tvivelaktiga fall eller ett eller annat direkt missbruk för att vidtaga åtgärder, som drabba tusen eller kanske tiotusen gånger fler människor, som inte ha gjort sig skyldiga till missbruk

utan varit absolut lojala, men som ändå bli lidande på de åtgärder man vidtar, vilket var fallet under den gamla arbetslöshetspolitikens epok.

Det som här har påverkat siffrorna — vilket jag förstår, att kammaren väl känner till — är säsongarbetslösheten inom byggnadsarbetarfacket. År 1949 utgick till arbetslöshetskassorna statsbidrag med ett sammanlagt belopp, bortsett från förvaltningskostnaderna, på inemot 11 miljoner kronor. Av detta fingo enbart byggnadsarbetarna något över 6½ miljon kronor. Kassorna hade ett sammanlagt medlemsantal på 1 045 000 medlemmar, medan byggnadsarbetarna voro 100 000 eller kanske något däröver men i varje fall en ringa del av det sammanlagda medlemsantalet. Så snart jag observerade det egendomliga förhållandet, att byggnadsarbetarna fingo mer än hälften av det statsbidrag, som utgick, och så snart jag fick nödigt material satte jag omedelbart i gång en utredning. Vi hade överläggningar under sommaren 1950 med början den 1 juni med representanter för arbetsmarknadsstyrelsen. Det dröjde inte länge förrän vi kommo överens om att igångsätta en undersökning, om också kanske rätt ytlig, om varpå detta kunde bero.

Det visade sig då bl. a., att byggmästare, som fått arbetstillstånd och skulle påbörja byggnadsarbetet under vintern, förforo på det sättet, att de skickade fem eller sex man till bygget under vintermånaderna. Det vill med andra ord säga, att arbetet i verkligheten inte kom i gång förrän det blev vår. Det är naturligtvis inte lojalt, och vi kommo vid dessa sammanträden överens om att vi skulle se till vad vi kunde göra åt saken. Arbetsmarknadsstyrelsen vidtog på socialdepartementets uppdrag åtgärder och skulle bl. a. träda i förbindelse med fackföreningarna, med dem som hade det faktiska ansvaret för arbetslöshetsförsäkringens utnyttjande. Det skulle anmälas, om byggmästare på sätt

jag nyss nämnde missbrukade sina arbetstillstånd, om de alltså fått order att sätta i gång bygget under vintern men saboterade detta genom att endast ha skensysselsättning under en eller annan månad.

Det finns naturligtvis andra orsaker också. Eftersom man här tydligen utgår från att det är framför allt arbetslöshetskassornas förtroendemän som bidra till missbruk, vill jag emellertid att man skall ha klart för sig att det kan finnas orsaker även på den andra sidan.

Arbetsmarknadsstyrelsen har nu vidtagit åtgärder i detta avseende, och dessa ha sannerligen inte blivit resultatlösa. Jag har inte siffrorna för statsbidragen här, men jag har en jämförelse mellan vinterperioden den 1 oktober 1949—den 31 januari 1950 och vinterperioden den 1 oktober 1950—den 31 januari 1951 beträffande de utbetalningar, som gjorts från byggnadsarbetarnas kassor. Det visar sig då, att vintern 1949/50 utbetalades sammanlagt omkring 4 miljoner kronor i understöd från kassorna. Under den senaste vintern, som för övrigt ännu inte är slut, ha på en tidrymd av fyra månader utbetalats 1,7 miljoner kronor. Utgifterna ha alltså nedgått med 2,3 miljoner kronor, vilket jag tycker är ett ganska betydande resultat av de vidtagna åtgärderna. Det är möjligt, att den utredning beträffande hela arbetslöshetsförsäkringen, som skall komma till stånd, kan komma till ett resultat med ännu större besparingar.

Jag har velat bidra till diskussionen med några synpunkter, och jag måste för min del säga, att det är orätt av reservanterna att begära denna våldsamma nedskärning ovanpå Kungl. Maj:ts nedprutning, vilken som nämnt var nära 3 miljoner kronor. Det kan inte tolkas på annat sätt än att riksdagens borgerliga partier samt och synnerligen här skola energiskt understryka, att det förekommer missbruk, och

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor.

dessa måtte man anse vara våldsamma, om man tror sig kunna komma ned ytterligare 4 miljoner, d. v. s. sammanlagt 7 miljoner kronor från arbetsmarknadsstyrelsens äskanden. Det måste verkligen vara våldsamma missbruk man hoppas kunna reagera mot på det sättet. För min del är jag övertygad om att herr Lindberg har rätt, då han säger, att det från kassornas sida inte kan påvisas några missbruk. Under sådana omständigheter tycker jag, att rena anständigheten bjuder att man följer utskottets majoritet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Onsjö begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 41.

Punkterna 42 och 43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler.*Punkten 44.***Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 67, föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergh* och *Arrhén* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av fru *Boman m. fl.* (II: 103), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av bestämmelserna i kungörelsen om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler så att denna komme att gälla även religiösa sammanslutningar samt att Kungl. Maj:ts förslag i ärendet måtte föreläggas 1952 års riksdag.

Utskottet hemställde i ifrågavarande punkt,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

b) att motionerna I: 74 och II: 103 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **BOMAN**: Herr talman! Under punkt 44 i femte huvudtiteln har jag väckt en motion, i vilken jag begärt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av bestämmelserna i kungörelsen om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler så att denna kommer att gälla även religiösa sammanslutningar.

Den formella rätten att utnyttja stats-

lån vid byggande eller ombyggnad av gudstjänstlokaler finns kanske redan men icke den reella. Detta har jag framhållit i motionen. Utskottet har också gjort det och understrukit, att villkoren för att få sådant lån äro, att lokalerna opartiskt och i skälig omfattning hållas tillgängliga för föreningslivet.

De som i det dagliga livet sköta dessa saker kunna nog bereda möjligheter för de människor, som så önska, att anordna en gudstjänst i vilken lokal som helst. Här möta säkert inga hinder. De som förvalta och vårda en gudstjänstlokal kunna även hålla de element borta, som inte passa in i gudstjänstlokalens helgd och ändamål. När emellertid en stiftelse eller sammanslutning kommer med en ansökan om att få uppföra en lokal och åberopar just denna bestämmelse om rätt till statslån, då måste man fylla dessa kvalifikationer eller också låta sig ställas åt sidan. Jag vet att det har hänt, att just religiösa sammanslutningar ställts i särklass och av denna anledning lån inte kunnat beviljas dem. Det är ju så, som motionärerna framhållit, att en gudstjänstlokal betraktas som vigd för ett särskilt — i detta fall religiöst — ändamål, och man vill också vara angelägen om att slå vakt om lokalens helgd.

Anledningen till att jag i dag tar till orda i denna fråga — ingen inom utskottet har reserverat sig — är den, att utskottet i sitt utlåtande hänvisat till att departementschefen har erinrat, att frågan om formerna för stöd vid anordnande av allmänna samlingslokaler torde komma att behandlas av bostadskollektiva kommittén. Denna utskottets hänvisning ställer jag mig oerhört skeptisk emot.

Bostadskollektiva kommittén har till årets riksdag redovisat det arbete, som den redan nedlagt. Kommittén talar om att den sökt taga del av den amerikanska diskussionen kring den nya s. k.

Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler.

granskapsplaneringen. Den har låtit undersöka konsumtion och produktion av industriellt förberedda livsmedel, tids- och livsmedelsåtgången samt kostnader för matlagning. En rundfråga har gjorts till den svenska konservindustrin för att erhålla en uppfattning om dess produktionsstruktur. Man har diskuterat den sociala hemhjälpsens framtida organisation, hemassistentvåningar, städcentraler etc. Undersökningar om kemisk tvätt och en hel del andra saker ha vidare utförts. Studiebesök ha gjorts av kommittén i bl. a. Näckrosområdet i Solna, och dessutom ha besök gjorts på Konservforskningsinstitutet i Göteborg samt ungdoms- och bygdegårdar.

Detta är kommitténs redovisning av det utförda arbetet. Till detta finns inte någonting att anknyta. När jag går tillbaka till de direktiv, som vägleda denna kommittés arbete, blir jag ännu mer betänksam. Även med den allra välvilligaste tolkning av de givna direktiven kan jag inte finna något, som stöder uppfattningen, att kommittén över huvud taget kommer att taga upp detta spörsmål — ännu mindre bringa det till en lösning. I direktiven finns det en liten passus, som man möjligtvis kan knyta vissa förhoppningar till. Det talar om att utredningen först och främst bör bilda sig en uppfattning om vilka olika slag av gemensamhetsanläggningar, som böra komma i fråga. Om kommittén skulle finna att behov också föreligger av iordningställande av en gudstjänstlokal på en plats, där man över huvud taget planerar behovet av allmänna byggnader, då skulle kommittén få tillfälle att säga ett ord om detta.

Även med stöd av ett par andra avsnitt av direktiven har man kanske rätt att knyta förhoppningar. Jag tänker på vad som här säges, att utredningen i första hand bör ägna uppmärksamhet åt sådana gemensamhetsanläggningar inom ett grannskapsområde, som direkt komplettera bostäderna och underlätta familjernas dagliga liv. Man

pekar på fritidslokaler för ungdom och mindre samlingslokaler. Det säges även, att det inte är lämpligt att draga en alltför skarp gräns mellan dylika bostadskomplement och andra gemensamhetsanläggningar för det ena eller andra syftet. Det är med ledning av detta som jag tänkt mig, att denna fråga kan vinna beaktande. Sedan talar emellertid Kungl. Maj:t i sina direktiv om att vissa slag av gemensamhetsanläggningar ha undersökts i framlagda eller pågående utredningar eller äro föremål för offentlig låne- och bidragsverksamhet. Detta gäller exempelvis samlingslokaler i föreningslivets tjänst. Dessa frågor skulle således ställas åt sidan.

Jag känner mig inte övertygad om att frågan på denna väg kommer att bringas till sin lösning. Jag har påpekat i motionen, och vill ytterligare understryka, att man ute i våra bygder har behov av gudstjänstlokaler lika väl som man har behov av profana samlingslokaler. Jag måste förutsätta, att även de sammanslutningar, som ha till uppgift att ordna gudstjänstlokaler, kunna ha behov av att anlita den statliga lånevägen. Jag har därför i min motion begärt, att en översyn skulle göras av dessa bestämmelser, så att de religiösa sammanslutningarna inte komma att stå i någon särklass i jämförelse med andra sammanslutningar, när det gäller att få behovet av samlingslokaler tillfredsställt.

Jag vill, herr talman, sluta med att yrka bifall till motionen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MOESSON: Herr talman! Jag kommer inte att ställa något yrkande, herr talman, utan jag skall endast med några ord ge mitt stöd åt den tanke, som fru Boman och hennes medmotionärer velat fästa riksdagens uppmärksamhet på.

Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler.

Det hade varit önskvärt att bostadskollektiva kommitténs ordförande, herr Larsson i Stockholm, varit här i dag, så att vi kunnat få reda på huruvida den förmodan, som utskottet här uttalat, nämligen att denna kommitté kommer att ägna sin uppmärksamhet åt denna fråga, verkligen är befogad. Skulle kommittén anse att ärendet inte ligger inom den räjong, där den har sitt arbete, då anser jag det vara högst nödvändigt, att denna räjong vidgas. På detta område finnas nämligen stora behov, vilka enligt min mening genom inte alltför revolutionerande åtgärder skulle kunna tillfredsställas till stort gagn för landsbygdens folk.

Om vi tänka på de mera exklusivt kristna sammanslutningarna så vilja de nog i mycket liten utsträckning — detta har även påpekats i motionen — vara med om att acceptera de bestämmelser, som nu finnas i författningen. En del av dessa kristna sammanslutningar skulle emellertid redan nu vara med på att upplåta sina lokaler, om de finge garanti för att de, som för tillfället begagnade lokalerna för konserter, föredrag, föreläsningar och annat sådant, inte på något sätt kränkte den idé, som utgör grunden för lokalägarnas verksamhet. Dylika sammanslutningar borde kunna få hjälp eller lån. På samma sätt förhåller det sig med en del nykterhetsorganisationer, som även ha ett verkligt behov av att få sina lokaler uppsnyggade.

Kammarens ledamöter kunna ju blott erinra sig det trängande behovet av att höja hemmens bostadsstandard och vad som gjorts på detta område. En hel del fattiga, ideella sammanslutningar ha inte haft möjlighet att följa med utvecklingen på detta område. Följden blir att de människor, som skulle vilja besöka sammankomsterna i dessa lokaler, faktiskt draga sig för att gå dit på grund av de primitiva förhållandena. Jag hemställer således, herr talman, att uppmärksamhet verkligen måtte ägnas

åt detta spörsmål. Jag undrar om inte statsmakterna härvidlag också skulle kunna tänka sig en differentiering av sin välvilja såtillvida, att om en sammanslutning förklarade sig vara villig att öppna sin lokal för allmännyttiga ändamål men inte för vilka ändamål som helst, så skulle en sådan sammanslutning få ett bidrag, som vore uträknat efter en lägre skala än det bidrag som lämnades åt andra organisationer, som äro beredda att hålla sina lokaler öppna utan denna inskränkning.

Med dessa ord anhåller jag, herr talman, ännu en gång att uppmärksamhet ägnas åt denna sak. Jag har intet yrkande.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Jag skall inte taga kammarens uppmärksamhet i anspråk många minuter. Om motionären hade yrkat på något mer revolutionerande än en översyn av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 354 av år 1945, så skulle jag ha varit mer än tveksam. Det är sant att formella hinder — som det heter — inte finnas för att även religiösa sammanslutningar skola kunna komma i åtnjutande av de lån, som stadgas i kungörelsen. Men det villkoret finns också stadgat, att lokalerna — som det ordagrant heter — skola opartiskt och i skäligen omfattning hållas tillgängliga för föreningslivet. Denna formulering utestänger ju i realiteten de religiösa organisationerna från alla möjligheter att söka lån. Åt formuleringen kan ju givas en mycket vid tolkning, men det kan ju inte bli tal om att en kyrkolokal, som byggts och invigts för religiöst arbete, skall upplåtas för profana ändamål annat än i vissa undantagsfall — kanske man kan säga i exceptionella fall. Redan nu upplåtas sådana lokaler i viss mån till andra ändamål än religiösa, t. ex. som skollokaler och i vissa fall som sjukhus.

Jag vill dock, herr talman, erinra om,

Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler.

att det arbete som de kristna församlingarna nu utföra inte begränsas till enbart predikningar. Det har vuxit fram en ungdomsverksamhet efter mycket modernt mönster. Det skulle inte ett ögonblick falla mig in att ta kammarrens tid i anspråk för att närmare tala om detta. Vi tala dock här i landet om fritidsproblem och vad man skall göra för ungdomen för att komma till rätta med dessa problem. Jag tror att vi kunna säga, att många unga människor just genom den kristna verksamheten funnit en replipunkt för det arbete, som man önskar hålla på med. Vi ha här ett omfattande studiearbete med korrespondenskurser och studiecirklar. Slöjdlokaler finnas, där unga människor kunna få utlopp för sina intressen i den vägen. Även flickorna få undervisning i slöjd. Man har språkkurser och en hel del annat. Det är kanske inte ur vägen att i detta sammanhang påpeka just detta. Jag vill med detta ha sagt, att den ungdomsfostrande gärning, som på detta sätt utföres, bör inte mötas med någon skepsis. Det rent kristna arbetet behöver jag inte säga någonting om i detta sammanhang. Jag vill dock påpeka, att den unga människan behöver bygga sitt liv på den grund, som bergspredikans lära har att ge.

Nu har utskottet sagt, att detta ärende torde komma att behandlas av bostadskollektiva kommittén. Jag har just i dag läst igenom direktiven för denna kommittés arbete. Jag har väldigt svårt att få in just denna fråga under kommitténs direktiv, sådana de utformats av chefen för socialdepartementet. Men det kan hända, att det är möjligt att dessa direktiv innefatta även den nu förevarande frågan och att således kommittén kommer att upptaga detta ärende till behandling. Under sådana förhållanden skulle allt vara gott och väl. Jag skulle väl knappast behöva säga, att jag för min del inte har den minsta önskan, att man från frikyrko-

rörelsen skulle taga ett steg i riktning mot ett beroendeförhållande till staten på detta område.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag utgår ifrån, att det är riktigt vad utskottet här sagt, nämligen att bostadskollektiva kommittén kommer att behandla detta ärende. Det vore tacknämligt, om man i så fall ville bedöma denna fråga från motionärernas synpunkter. Jag har intet yrkande utan har bara velat påpeka dessa förhållanden.

Herr DICKSON: Herr talman! Jag instämmer i vad fru Boman nyss anför. Utöver detta skulle jag vilja tillägga, att vi nu synas leva i en alltmer materialistiskt betonad värld. Samhällsmoralens utveckling är i många stycken mycket oroande. Det vore då, tycker jag, befogat, att man från riksdagens sida sade ifrån och underströk, att även de andliga och religiösa värdena ha sin plats i samhället och att de intressen, som ligga på det planet, inte böra sättas i efterhand jämfört med de mer profana intressena.

Herr talman! Jag har bara velat göra denna observation och i övrigt instämma i fru Bomans yrkande om bifall till föreliggande motioner.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag vill bara med några ord bemöta en del påståenden. Det har sagts i debatten att de religiösa intressena ställts i särklass. Det är ingalunda på det sättet. Om de religiösa intressena stå i särklass, är detta beroende på att de ställt sig där själva. Förordningen om statsbidrag till samlingslokaler säger bara, att lokalerna skola upplåtas till allmänheten i skälig omfattning. Det är ju också alldeles naturligt, att det måste vara på det sättet. Vi behöva bara taga som exempel, att det på en viss ort ute på landsbygden inte finns någon samlingslokal. Om man nu där söker anslag för att bygga en bygdegård, ett

Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

föreningshus eller ett folkets hus, få naturligtvis alla komma med, även de religiösa intressena.

I utskottsutlåtandet ha vi hänvisat till denna bestämmelse i förordningen. Dessutom ha vi sagt, att det inte föreligger några formella hinder för de religiösa sammanslutningarna att komma i åtnjutande av statligt bidrag till samlingslokaler, under förutsättning givetvis att de inordna sig under gällande bestämmelser. Icke förty föreligger det, som herr Gustafsson i Borås nyss påpekade och även herr Mosesson och fru Boman, vissa problem, nämligen att de religiösa intressena givetvis inte vilja att deras lokal skall upplåtas för exempelvis dans. Vi förstå de religiösa på den punkten. Men därför ha vi också ansett, att denna fråga bör tagas upp till behandling inom den kommitté som vi hänvisat till i utlåtandet. Direktiven äro enligt vår uppfattning så utformade, att kommittén bör ha möjlighet att pröva detta ärende i ett vidare sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 45—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 76, föreslagit riksdagen att

dels medgiva att tillfälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetstagare måtte få utgivas under budgetåret 1951/52 enligt samma grunder som under innevarande budgetår samt att åt personer, vilka i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats under åren 1941—1948 vore berättigade till sjukpenning eller livränta enligt förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl. eller förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl., måtte för tiden fr. o. m. den 1 juli 1951 tills vidare få utgå sådan dyrtidskompensation, att beloppen av nämnda förmåner uppginge till vad som skulle hava utgått, därest den i förordningarna fastställda maximigränsen för inkomst — 1 764 kronor — höjts med 40 procent;

dels ock till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Dahlgren* väckt motion (II: 297) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta höja de tillfälliga ersättningar som utginge till av silikos drabbade arbetare till 1 400 kronor under budgetåret 1951/52 samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om åtgärder för hindrande av silikosens spridning.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 297, såvitt nu vore i fråga, medgiva att tillfälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetstagare måtte få utgivas under budgetåret 1951/52 enligt samma grunder som under innevarande budgetår;

b) medgiva att åt personer, vilka i anledning av olycksfall som inträffat

Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

eller sjukdom som yppats under åren 1941—1948 vore berättigade till sjukpenning eller livränta enligt förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl. eller förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl., måtte för tiden fr. o. m. den 1 juli 1951 tills vidare få utgå sådan dyrtidskompensation, att beloppen av nämnda förmåner komme att uppgå till vad som skulle hava utgått, därest den i förordningarna fastställda maximigränsen för inkomst — 1 764 kronor — höjts med 40 procent;

c) till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor;

II. att motionen II:297, i vad den avsåge åtgärder för hindrande av silikosens spridning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag har, i anledning av förslaget i femte huvudtiteln angående tillfälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetare, väckt en motion som utmynnar i att ersättningsbeloppen få en sådan storleksordning, att de arbetare det här gäller verkligen kunna få nytta därav. Samtidigt har jag hemställt om utredning för skapande av effektivare bestämmelser som ett skydd för arbetarna mot denna synnerligen lömska sjukdom. Utskottet yrkar avslag under motivering, att den pågående översynen skall avvaktas, innan man tar ställning till ersättningsbeloppens storlek.

Beträffande bestämmelserna erinrar utskottet om kungörelsen den 6 maj 1949, nr 211, om läkarundersökning och läkarbesiktning till förebyggande av vissa yrkessjukdomar. Enligt dessa be-

stämmelser får arbetstagare användas i silikosfarligt arbete endast om han vid läkarundersökning befunnits icke förete sjuklighet eller svaghet, som kan anses göra honom särskilt mottaglig för den med arbetet förbundna hälsofaran.

Ja, det är nog gott och väl att det finns bestämmelser för att hindra sjukdomars spridande. Jag har i min motion ej bestritt detta, men jag har yrkat på att bestämmelserna skulle göras effektivare för att hindra det förhållande, som är rådande i alldeles för många fall, att hänsynslösa arbetsgivare tillåtas tillhandahålla undermåliga arbetslokaler med stor risk för de arbetande att ådraga sig sjukdomen. Vi ha nämligen i detta land ännu en rad kapitalister, som låta profitintresset gå före intresset av omsorg över människomaterialet. Det skall dock inte förnekas, att det på senaste tiden skett en förbättring i fråga om arbetslokaler, men ännu återstår det mycket att göra på detta område.

Jag har haft möjlighet att taga del av vissa undersökningar, som gjorts bland arbetare, anställda vid gjuterier och vissa gruvor. På den arbetsplats, där jag själv är anställd, ha sedan 1944 konstaterats trettiofem fall av silikos, nämligen 1944 ett fall, 1945 fem, 1946 två, 1947 sex, 1948 sex, 1949 två samt 1950 tretton fall. Av dessa trettiofem fall ha således inte mindre än tretton inträffat under det gångna året. Vad som här bör noteras är att dessa tretton tidigare undersökts utan att då ha haft sjukdomen. Att man 1950, således två år efter den nya arbetarskyddslagstiftningens ikraftträdande, kan konstatera denna väldiga ökning i antalet sjukdomsfall inte bara vid de nu berörda arbetsplatserna utan även vid andra, har givetvis vissa orsaker. Detta tyder på att sjukdomen alltmot sprides trots vissa försök att motverka den, eller också kan det tyda på att sjukdomen inte framträder förrän efter en ganska lång tid. Av de trettiofem fallen ha aderton överflyttats till

Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

annat arbete, en skadad har pensionerats, tre skola eventuellt överflyttas, under det att tretton stycken silikosskadade stå kvar i det farliga arbetet.

I ett litet gjuteri i Göteborg med tjugu anställda äro inte mindre än fem stycken, d. v. s. fjärdedelen av arbetsstyrkan, silikosskadade. I den utredning, som företagits av gjutarförbundet bland järnbrukens gjuterier, framgår bl. a., att vid Bofors gjuteri aderton stycken anställda undersökts, varvid det befunnits att samtliga aderton hade silikos. I Surahammar har man undersökt sex arbetare. Samtliga ha befunnits skadade av silikos. Risk föreligger dessutom för att ytterligare femtiofyra arbetare bli skadade av silikos. Man har överflyttat fyra arbetare. Vid Domnarvet ha tjuguatta arbetare befunnits skadade av silikos. Man har överflyttat sju arbetare. I Hagfors har man undersökt sex arbetare och av dessa befunnos två skadade av silikos. Ingen av dessa arbetare har överflyttats till andra arbeten.

I de nio avdelningar inom järnbruken, där undersökningarna gjorts och där mer än 800 arbetare äro anställda, visar det sig att silikosfallen utgöra 7,4 procent av de berörda arbetarna samt att misstänkt silikos konstaterats hos 7,1 procent. För dessa nio avdelningars del utgör antalet fall med konstaterad silikos 63, medan misstänkt silikos förekommer i 58 fall eller sammanlagt 121 fall. Av dessa 121 ha 33 överflyttats till annat riskfritt arbete. Bara dessa exempel, som givetvis kunna mångfaldigas från andra arbetsområden, där risk för silikos finnes — jag vet att även stenarbetarna utsättas för denna risk — tala sitt tydliga språk om vilket hot mot folkhälsan denna farliga sjukdom utgör. Det lilla antalet överflyttade arbetare i förhållande till antalet sjuka understryker nödvändigheten av att någonting göres, att åtgärder vidtagas för att hindra en ogynnsam utveckling av silikosrisken.

Jag har i min motion angett, att en av de största anledningarna till att överflyttningen till riskfritt arbete för en silikosskadad inte kommer till stånd i den omfattning den borde, är beroende på att bestämmelserna om ersättningarna inte fylla den uppgift departementschefen åsyftat, då han sagt att de skulle avse den inkomstminskning som sjukdomen *numera* medför. Det är ju givet, att de arbetare det här gäller och som i de flesta fall äro yrkesvana med mångårig anställningstid inte gärna lämna ett arbete med toplöner för att taga ett annat med avsevärt lägre inkomst. En förlust i inkomst på i runt tal 50 kronor per vecka kan ju inte gärna kompenseras med ett statsbidrag på maximalt 14 kronor per vecka. Även om en arbetare är sjuk, så måste han ju dock leva, och förutsättningen för detta är som bekant medel till livsuppehållet, vilket ju alltid behövs inte minst i den dyrtid vi nu genomleva. Men en silikosskadad behandlas som en partiellt arbetsför i många fall och erbjudes arbete som städare eller därmed jämställt, vilket medför en avsevärd minskning av inkomsten. Ett sådant arbete betraktas inte av arbetsgivarna som något produktivt och betalas följaktligen synnerligen dåligt. Det är ju så, att arbetsgivarna vilja räkna på en så stor förtjänst som möjligt på varje arbetare. När en duglig arbetare, hur skicklig han än är och hur länge han än varit anställd, inte längre är kapabel att utföra sitt arbete, blir han obönhörligen degraderad i lönehänseende.

Inför de faktiska förhållanden, som äro rådande, har jag yrkat på en fördubbling av de tillfälliga ersättningar, som nu utgå, samtidigt som jag begärt utredning om åtgärder för hindrande av silikosens spridning. Följer riksdagen nu utskottets hemställan, måste man räkna med en fortsatt utveckling på detta område efter samma linje som tidigare, vilket betyder att antalet silikos-

Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter.

skadade, som bli kvar i det farliga arbetet, oavbrutet ökas.

Den kungörelse utskottet åberopar som argument för sitt avslag på utredning om åtgärder anser jag inte täcker det behov som här föreligger. Att man sedan inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen undersöker möjligheterna att förhindra uppkomsten av silikosen är givetvis bra i och för sig. Ett ofrånkomligt faktum är emellertid också att det behövs en omedelbar ökning av ersättningsbeloppen, om man över huvud skall lyckas få de skadade att lämna sitt farliga arbete. Likaså tarvas det effektivare bestämmelser i fråga om de skyddsåtgärder, som kunna anses vara erforderliga i kampen mot denna sjukdom. Den motion jag inlämnat förrycker inte på något sätt de utredningar, man här åberopar för avslagsyrkandet på motionen. Jag hemställer därför om bifall till min motion.

Herr **BOMAN** i Kieryd: Herr talman! Jag inskränker mig till att endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II: 297; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 297.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 51.

Punkterna 52—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 100, föreslagit riksdagen att till Ersättning för skador vållade av personer, som avvikit från vissa anstalter, för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Lundqvist* (I: 251) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier* och fru *Hellström* (II: 255), hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av i motionerna anförda synpunkter framlägga förslag om en definitiv reglering av statens ersättningskyldighet till personer vilka lidit skada genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagna.

Utskottet hemställde i denna punkt,

a) att riksdagen måtte till Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor;

b) att motionerna I: 251 och II: 255

Social upplysningsfilm.

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade vid punkten avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Jansson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 251 och II: 255 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad reservanternas i motiveringen anförts.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Det har i år väckts vissa motioner om ersättning för skador, vållade av personer som varit intagna i men avvikit från vissa anstalter.

Sedan 1948 har det utgått ett visst anslag, som fördelats efter provisoriska bestämmelser. Nu anse reservanternas under denna punkt, att man bör få definitiva bestämmelser angående regleringen av dylika skador. Reservanternas tycka, att det är alldeles uppenbart, att staten skall stå för alla dessa kostnader. Är det så att staten finner det lämpligt och riktigt att de här ifrågavarande personerna, som äro intagna på vissa anstalter, skola få en relativt stor frihet, då måste staten också räkna med att dessa interner kunna komma att rymma från anstalterna och i samband därmed åstadkomma skadegörelse på enskild egendom. En annan synpunkt på denna fråga är att staten kanske av kostnadsskäl inte finner det lönt att ha tillräcklig bevakning på dessa anstalter. I samtliga sådana fall måste man emellertid slå fast, att staten skall stå för de kostnader som kunna uppkomma. Det är inte skäligen att dessa kostnader övervältras på enskilda personer.

Herr talman! Detta var i korthet reservanternas motivering. Jag hemställer om bifall till den under denna punkt avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Staxäng* och *Fagerholm*.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Jag vill endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i den föredragna punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammarerna utskottets ifrågavarande hemställan.

Punkterna 72—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

Social upplysningsfilm.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkt 105, framlagda förslag hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Social upplysningsfilm för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Reservation hade vid nu ifrågavarande punkt avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Såsom framgår av utlåtandet föreligger det på denna punkt en reservation.

Kungl. Maj:t har föreslagit att för framställandet av sociala upplysningsfilmer skulle för nästkommande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 30 000 kronor. Såsom vi finna av handlingarna ha några myndigheter, däribland 1950 års besparingsutredning, haft tillfälle att taga ställning till frågan om denna verksamhet. Besparingsutredningen anser för sin del att det åtminstone inte under nästkommande

Social upplysningsfilm.

budgetår bör utgå något ytterligare anslag och hänvisar till att det vid 1950 års ingång fanns en reservation på inte mindre än 70 000 kronor, vilket enligt utredningens mening bör räcka tills vidare. Statskontoret har samma uppfattning och framhåller att »i nuvarande läge här ifrågavarande filmverksamhet temporärt kan helt eller delvis nedläggas».

I dessa tider, när det på skilda områden inom statsförvaltningen måste göras besparingar, bör man väl begagna den möjlighet som här finns att spara 30 000 kronor. Särskilt med hänsyn till att det ju finns en reservation på cirka 70 000 kronor, är det väl ganska obefogat att ytterligare anslå 30 000 kronor till ifrågavarande upplysningsverksamhet.

Jag skall inte ytterligare ingå på denna fråga, utan jag vill sluta med att hänvisa framför allt till de uttalanden, som gjorts av de besparingsorgan, som vi ha här i landet och som väl under den besparingsaktion, för vilken vi nu ha gått in, böra få litet mera stöd än eljest.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som innebär avslag på förslaget om ett anslag på 30 000 kronor.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*.

Herr **BOMAN** i Kieryd: Herr talman! Filmens betydelse i upplysningens tjänst är väl så omvittnad, att jag inte nu behöver spilla några ord på den sidan av saken.

Från början var jag inom avdelningen inställd på att man skulle, såsom herr Rubbestad säger, spara 30 000 kronor och alltså skära bort det begärda anslaget, men vid närmare övervägande kom jag till en annan uppfattning, särskilt som jag under hand fått veta att Social upplysningsfilm förbereder en film, som bl. a. behandlar vattenförsörjningen här i landet, föreningen av

vattentäkter o. s. v. Då jag i samband med ett utredningsarbete sysslat just med dessa frågor och vet vilka oerhörda problem, som möta vid lösandet av dessa, så ansåg jag att ifrågavarande film skulle kunna ha en uppgift att fylla genom att i någon mån vägleda och upplysa opinionen på detta område.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag ifrågasätter verkligen om visandet av en film, som behandlar landsbygdens vatten- och avloppsfrågor, kan leda till att dessa frågor lösas på ett bättre sätt än som annars skulle ha skett. Jag anser det motiv, som i det avsendet anförts, vara ganska värdelöst och hävdar att besparingsåtgärder böra vidtagas även på den punkt det här gäller.

Herr **BOMAN** i Kieryd: Herr talman! Även om vad herr Rubbestad sagt kan vara riktigt beträffande det avsnitt som det här gäller, så har filmen som upplysning och opinionsbildare mycket stor uppgift att fylla, och det är säkerligen möjligt att via filmen åstadkomma stora besparingar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 76:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Postverkets diligenstrafik.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten 76 gjorda hemställen.

Punkterna 77--79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Anslag till kommunikationsverken.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1--3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Postverkets diligenstrafik.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, punkt 4, föreslagit riksdagen att under rubriken Postverkets diligenstrafik för budgetåret 1951/52 anvisa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1951 angivna investeringsanslag å tillhoppa 2 600 000 kronor, varav 500 000 kronor avsåges till förvärv av billinjer.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Nolin*

m. fl. (II: 351) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 500 000 kronor till förvärv av billinjer för postverket.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Garagebyggnader

m. m. . . . . 300 000 kronor,

b) Anskaffning av

bilmateriel för di-

ligensrörelsen . . . 1 800 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 351, i vad de avsåge förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Staxång*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 252 och II: 351, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STAXÅNG: Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en serie av reservationer, där man begär vissa nedprutningar av de anslag som Kungl. Maj:t har äskat beträffande de affärsdrivande verken. Jag vill rent principiellt framhålla några synpunkter därpå, innan jag kommer in på de olika punkter som reservationerna avse.

När reservanternas sålunda ha föreslagit vissa nedsättningar av anslagen, har det inte skett på grund av någon avog inställning till de affärsdrivande verken utan med hänsyn till den ekonomiska situation, som för närvarande är för handen och som ju också i rätt

Postverkets diligenstrafik.

hög grad har präglat Kungl. Maj:ts förslag. Vi reserverar vilja inte genom dessa nedprutningar hämma de affärsdrivande verken i deras verksamhet, utan vi anse tvärtom att de affärsdrivande verken böra ha samma möjligheter att företaga rationaliseringar och att på bästa sätt betjäna sina kunder som andra företag inom näringslivet ha. Vi ha därför ställt oss positiva till sådana anslag, som ha begärts i syfte att bereda de affärsdrivande verken möjligheter till rationaliseringar och förbättringar av driften. Jag kan nämna att på en sådan punkt ha de reserverar, som anmält en blank reservation, t. o. m. velat gå längre än Kungl. Maj:t. Det gäller anslaget till statens järnvägar för inköp av rullande materiel, framför allt godsvagnar. Då det emellertid inte förelåg någon motion på denna punkt, har man endast redovisat sin mening genom att anföra en blank reservation.

Vad däremot beträffar sådana punkter, där det kan påvisas att den utvidgning av verksamheten, som de affärsdrivande verken ha begärt, endast avser sådan verksamhet som i närvarande stund bedrivs på annat sätt — och jag kan, när jag här begärt ordet beträffande punkt 4, genast lämna ett konkret exempel på sådana fall — så ha vi reserverar inte ansett det nödvändigt att bevilja något anslag. Vi reserverar avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer för postverkets diligenstrafik därför att det här gäller ett övertagande av redan befintliga billinjer och icke något utbyggnad av linjer, där det förut icke bedrivits någon trafik.

Naturligtvis kan det sägas, att om postverket får övertaga de billinjer som man här önskar övertaga, så skulle postverket kunna förbättra trafiken på linjerna och alltså betjäna allmänheten på ett bättre sätt. Men när den statsfinansiella situationen är så pass bekymmersam som den för närvarande är, frågar jag mig om det verkligen är lämpligt att

just nu inköpa dessa billinjer. Det är detta resonemang som varit bakgrunden för reserverarnas förslag, och vi ha inte alls haft någon önskan att försöka stoppa den diligenstrafik som postverket har bedrivit med hjälp av billinjer. Det planeras ju visserligen en viss omläggning av denna trafik, men vi reserverar ha inte med vårt förslag velat ta avstånd från det sätt, varpå trafiken nu bedrivs. Vi anse endast att det för närvarande knappast kan vara nödvändigt att postverket övertager de billinjer, för vilkas övertagande postverket har begärt anslag.

Jag ber därför, herr talman, att beträffande punkt 4 få yrka bifall till den reservation, som där är knuten till utskottets utlåtande.

Med hänsyn till att jag här i början av mitt anförande anlagt en del principiella synpunkter, skall jag med herr talmannens tillstånd även säga några ord om punkt 27. Jag behöver då inte upptaga kammarens tid med något särskilt yttrande, när punkt 27 sedermera skall behandlas, utan kan inskränka mig till att framställa ett yrkande.

När jag har anslutit mig till den reservation, som vid punkt 27 avgivits beträffande det anslag som begärts till anskaffning och förnyelse av väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfonds motorfordonspark, så har det skett från samma utgångspunkt som jag haft vid mitt ställningstagande till punkt 4. Vi reserverar anse att när det gäller vägunderhåll och vägbyggnader, bör man i mycket stor utsträckning kunna anlita privatägda lastbilar. Sådana användas ju redan i mycket stor omfattning, och det blir ofta billigare att ordna saken på detta sätt än om staten skall hålla sig med egen bilpark. Naturligtvis bör inte väg- och vattenbyggnadsverket avhända sig alla möjligheter att ha en egen bilpark som kan användas för vägunderhållsarbeten. Det är tvärtom nog nödvändigt att man har ett visst antal egna lastbilar för att på det sättet

Postverkets diligenstrafik.

kunna så att säga kontrollera transportkostnaderna och få en objektiv utgångspunkt när man skall ackordera med ägarna av privata lastbilar.

Men då man alltså här kan i stor utsträckning använda privata lastbilar, så bör det vara onödigt att riksdagen för närvarande går med på det stora anslag som väg- och vattenbyggnadsverket begärt och som Kungl. Maj:t föreslagit. Reservanterna ha för sin del föreslagit en nedprutning med omkring 2 miljoner kronor eller från ungefär 7 till 5 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, redan vid förevarande punkt velat lämna denna motivering för att därigenom kunna rationalisera debatten och vid punkt 27 endast behöva framställa ett enkelt yrkande.

Häruti instämde herr *Nolin*.

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! Herr Staxäng började sitt anförande med ett principiellt resonemang. Såvitt jag kunde följa honom i hans framställning, föreligger det emellertid inte några större skiljaktigheter mellan hans uppfattning och den som utskottet företräder i sitt här förevarande utlåtande. Det är också att märka, att reservanterna i fråga om anslagskraven ha stannat inom samma ram som utskottet har föreslagit och att det alltså inte heller i detta avseende föreligger någon skillnad.

Vad beträffar anslag till postverket för inköp av billinjer har herr Staxäng yrkat avslag på det föreslagna anslaget på 500 000 kronor.

Riksdagen har ju vid flera tillfällen framfört önskemål om att avlägset ligande bygder skulle få bättre service i kommunikationshänseende, och inte minst gäller detta de postala förbindelserna. Vi ha inom avdelningen haft tillgång till en utredning beträffande de billinjer, som postverket önskar inköpa, och vi ha kunnat konstatera, att det i

mycket stor utsträckning är fråga om vad man kan kalla ödebygdslinjer. Men när herr Staxäng verkligen att det inte är klok politik att postverket övertar sådana linjer? De linjer som det här gäller ha nämligen i allmänhet så svagt trafikunderlag, att det finns anledning befara att verksamheten inte längre kommer att fortsätta. Det skulle emellertid vara en kännbar förlust för de bygder, som beröras av trafiken, om verksamheten upphörde, och utskottet har därför vid sitt studium av ärendet kommit till den uppfattningen, att det är befogat att ge postverket det anslag som begärts, så att postverket på ett bättre sätt än hittills kan tillgodose de krav på förbindelser som med all rätt kunna ställas inom berörda delar av vårt land.

Herr Staxäng tog också upp punkt 27, som avser anslag till väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond, och jag kanske därför får i detta sammanhang något beröra den frågan.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hemställt om ett anslag på 4 miljoner kronor till uppförande av garage och förrädsbyggnader. Departementschefen har inte ansett sig kunna helt biträda detta krav utan har stannat för att föreslå 2 miljoner kronor. Vidare har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om ett anslag på 7 miljoner kronor för inköp av motorfordon. Departementschefen har som nämnt redan skurit ned verkets anslagskrav då det gäller förräds- och garagebyggnader. Nu hemställa här motionärer och reservanter, att anslaget till inköp av motorfordon skall reduceras med 2 miljoner kronor.

Såsom utskottet i sitt utlåtande anför, råder för närvarande en betänklighetsbrist på garagebyggnader, och det måste väl ändå vara en dålig politik att låta dyrbara bilar och maskiner stå utan skydd. Det har därför synt oss i hög grad berättigat att det sker en sådan upprustning, att man får tillräckligt goda förvaringsmöjligheter för maskinparken. Jag vill också erinra om att un-

Postverkets diligenstrafik.

der innevarande budgetår något anslag icke har utgått för detta ändamål.

Vad sedan beträffar det anslag på 7 miljoner kronor som reservanterna vilja skära ned till 5 miljoner, så avser det, såsom utskottet i sitt utlåtande framhåller, i stor utsträckning ersättning av förslitna fordon. Jag tillåter mig att på denna punkt direkt anföra vad departementschefen säger om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskande: »Detta belopp avses huvudsakligen för ersättning av slopmässiga eller hårt förslitna fordon, nämligen 190 lastbilar, 110 personbilar och 50 paketbilar. Därjämte skola 25 paketbilar nyanskaffas.» Man kan alltså med fog säga, att det här är fråga om underhåll av den redan befintliga motorfordonsparken och inte om någon expansion.

I det sammanhanget kom herr Staxäng in på den principiella frågan om arbetenas utförande i verkets regi eller deras utlämnande på entreprenad. Det vore lockande att gå närmare in på det resonemanget, men jag skall inte göra det, åtminstone inte vid detta tillfälle. Personligen har jag den uppfattningen att arbeten på entreprenad böra i stor utsträckning förekomma på detta område. De göra det också när det gäller brobyggande och vägbeläggningar och även i viss utsträckning när det gäller vägbyggande. Nu har man, såsom anföres i reservationen, kunnat spåra en tendens till förskjutning härvidlag på det sättet att arbeten i egen regi fått större omfattning än arbeten på entreprenad. Detta har sin rätt naturliga förklaring. Om man ser på anslagen för t. ex. brobyggande och vägbeläggning under fyra, fem år, finner man, att där förekommit dels mycket stora förskjutningar och dels på vissa punkter mycket låga anslagsbelopp. Därigenom har således denna tendens uppstått, alltså att en större andel av beloppen gått till byggande i egen regi. Detta gäller också i viss utsträckning vägbyggandet; där har själva arbetstillståndsgivningen ver-

kat hämmande i fråga om möjligheterna att utlämna arbeten på entreprenad.

Om jag återgår till förskjutningarna beträffande vägbeläggningar, finner jag, att åren 1948, 1949, 1951 och nu 1952 ha anslagen varierat mellan 25 miljoner, 15, 20 och 25 miljoner kronor. I fråga om brobyggnader äro dessa förskjutningar mycket större. Där ha beloppen varit mycket låga. År 1947 uppgick summan till 15 miljoner, året därpå bara till en tiondels miljon, följande år utgick intet anslag alls. År 1950 var beloppet 10 miljoner, och i årets statsverksproposition äro 21 miljoner upptagna för ändamålet. Jag vill understryka, herr talman, att dessa antydda förhållanden i viss mån kunna förklara den tendens reservanterna här tyckt sig kunna utläsa. Vi ha i utlåtandet sagt, att vi äro på det klara med att det kan vara fördelaktigt att utlämna vissa arbeten på entreprenad, och vi ha även understrukit att så sker i icke obetydlig omfattning. Slutligen kanske man i detta sammanhang inte bör underlåta att erinra om vad vi anfört i utlåtandet, nämligen att den genomsnittliga kostnaden per biltimme i allmänhet är något lägre vid körningar med verkets egen bil än vid körningar med lejd.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag vill bara beröra ett par synpunkter som framförts av ordföranden i fjärde avdelningen beträffande postverkets övertagande av vissa billinjer.

Jag kan nämna att förra året och flera år å rad ha till detta ändamål utgått betydligt lägre anslag än det som begärts i år. Om jag inte minns fel stannade beloppet vid 200 000 kronor förra året. Jag är inte säker på att de billinjer, som det här ansetts som absolut nödvändigt att överta, icke skulle tra-

Utvecklingen av telegrafverkets rörelse.

fikeras i fortsättningen, om statsverket inte just nu övertog dem.

Beträffande den andra punkten, anslag till inköp och förnyelse av lastbilen inom väg- och vattenbyggnadsverket, så är det alldeles riktigt som den förre talaren nämnde, att detta var i huvudsak avsett till förnyelse av redan befintlig bilpark. Men då det fortfarande, trots den prutning som vi tilllät oss föreslå, återstår 5 miljoner kronor för ändamålet, skulle verksamheten säkerligen inte lida något men, även om en sådan beskäring skulle medföra någon minskning av bilparken. Det finns nämligen möjlighet att använda sig av privatägda lastbilar, och även om man för närvarande kanske kan hänvisa till vissa kalkyler till förmån för statsdrift, så är jag säker på att en sådan måste bli dyrare. Det är en hel del kostnader som statsverket måste ikläda sig, som man skulle slippa ifrån om man använde sig av privatägda lastbilar.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten 4 gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herrar Mannerskantz och Staxäng beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

*Punkten 5.***Utvecklingen av telegrafverkets rörelse.**

I statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1951 hade under punkten 5 lämnats en redogörelse för utvecklingen av telegrafverkets rörelse.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö väckt motion (II: 73), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta anvisa ett anslag av 300 000 kronor för budgetåret 1951/52 att användas för experimentell programverksamhet på televisionens område.

Utskottet hemställde,

I. att motionen II: 73 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i motiveringen anfört.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö: Herr talman! Chefen för kungl. kommunikationsdepartementet har tillsatt en utredning för att överväga alternativa lösningar av televisionsverksamhetens organisation, såväl tekniskt som programmässigt, samt för att söka bilda sig en uppfattning om kostnaderna för olika programtyper och om programmens lämpliga längd. Utredningens utgifter skola bestridas med telegrafverkets driftmedel.

En dylik omfattande utredning är för visso av nöden när det gäller ett så nytt och revolutionerande kommuni-

kationsmedel i kulturens tjänst som televisionen. Den motion om anslag till den experimentella programverksamheten på televisionens område som har framlagts är ingalunda avsedd att föregripa den inventering av televisionens stora, kostnadskrävande faktorer, vilket också klart sagts ut i motionen. Då man har räknat med en relativt lång utredningsperiod, har det syntts mig som om det skulle vara ändamålsenligt och till stort gagn för den ifrågakommande utredningen om en försöksverksamhet redan nu kunde etableras. Television är ingen lyxvara som man bör skjuta ifrån sig.

Det synes vara av stor vikt att smärre, praktiska programexperiment kunna ifrågasättas utan avvaktande av utredningens stora riktlinjer. Genom dylika praktiska försök kan tidpunkten för regelbunden programdistribution till allmänheten med större säkerhet bestämmas. Man skulle därigenom kunna få fastare hållpunkter på problemet hur denna uppfinning, som nu bryter sig fram och brottas med många svårigheter, skulle kunna ställas i såväl skolans som det övriga bildningsarbetets tjänst. Vi skulle med vår kulturella och tekniska standard ha kunnat skapa en plattform, varifrån det planmässiga programarbetet i större format kunde ha bedrivits.

Med tanke på vad den inhemska radion och televisionsindustrin behöver åstadkomma i fråga om långsiktig planering, skulle det vara av stor betydelse att här kunna peka på ett initiativ, som kunde ha lett till några hållpunkter för produktionen och möjligheter till jämförelse med utlandet. När statsutskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till motionen i fråga bör emellertid understyrkas behovet av att televisionutredningen med all tänkbar skyndsamhet behandlar problemen och med förståelse för det komplicerade programspörsmålet tillser att experimentprogram organiseras.

Utvecklingen av telegrafverkets rörelse.

Jag skall i korthet redogöra för televisionens utveckling i andra länder. Det första land som hade regelbundna utsändningar av televisionsprogram var Storbritannien, där man i slutet av år 1936 tog i bruk en televisionsstation i London, som jag själv 1939 hade tillfälle studera. Antalet televisionsabonnemang i England var 1939 omkring 20 000. År 1950 räknar man med ca 400 000 abonnemang och detta antal stiger för närvarande med omkring 40 000 per månad. Snabbast har utvecklingen gått i Förenta staterna. Hösten 1945 voro endast fyra televisionsstationer i gång. Antalet har under 1950 ökat till över 100 med ett verksamhetsområde omfattande över 50 miljoner invånare.

Till belysande av utvecklingen på mottagarsidan kan anföras, att under det att i slutet av 1945 endast omkring 10 000 televisionsmottagare hade tillverkats och försålts till allmänheten, har antalet i bruk varande apparater under 1950 uppskattats till omkring 8 miljoner. I Frankrike, Sovjetunionen och Sydamerika har man regelbunden televisionsverksamhet, och bland länder som ha för avsikt att inom den närmaste tiden påbörja åtminstone mera ordnad försöksverksamhet må nämnas Kanada, Nederländerna, Schweiz, Australien och Mexiko. I Danmark har televisionsproblemet kommit ganska långt med en planmässig programverksamhet och praktiska experiment med televisionsändningar. Man har redan byggt televisionssändare i Köpenhamn och planerar ett flertal stationer i olika delar av landet.

Varför har Sverige, som dock betraktas som en av de ledande nationerna i världen i tekniskt hänseende, kommit så långt på efterkälken jämfört med många andra länder, där television är var mans egendom? Det kan i det sammanhanget erinras om att för ett och ett halvt år sedan begärde Radiotjänst, att Kungl. Maj:t skulle fatta ett

Utvecklingen av telegrafverkets rörelse.

principbeslut om anordnande av televisionsprogram på Radiotjänst. För att kunna ordna en tillfredsställande programtjänst inom skälig kostnadsram ansåg Radiotjänst att en tränad medarbetarstab var en oundgänglig förutsättning. Erfarenheterna från andra länder visa, att utbildning av televisionspersonal kräver betydligt längre tid än vad som gäller för den nuvarande rundradion. Vid olika tillfällen ha således Radiotjänst, telegrafstyrelsen och televisionsnämnden starkt understrukt betydelsen av att programexperiment och utbildning av personal bör ägnas den största uppmärksamhet. Man räknar i fackkretsar med att om anslag till televisionsanläggningar beviljas under årets riksdag skulle man i lyckligaste fall kunna räkna med en reguljär programservice med några timmars program för de största tätorterna först år 1955.

Innan frågan nu hinner utredas, remissyttranden infordras, proposition utarbetas och riksdagen fatta beslut kunna vi knappast räkna med någon televisionsverksamhet förrän någon gång på 60-talet. Sedan 1947 har en omfattande experimentverksamhet på televisionsområdet bedrivits av ett tekniskt organ, benämnt televisionsnämnden, med representanter för industrien, tekniska högskolan, telegrafstyrelsen och Radiotjänst. Tekniska högskolan har ställt lokaler och instrument till förfogande, och ekonomiska bidrag ha lämnats av olika intressenter. Genom nämndens försorg har delvis inköpts och delvis i egen regi tillverkats en del utrustning. Sålunda har det tekniska forskningsarbetet fortskridit ganska långt. Vad kan då den statliga utredningen komma att syssla med i tekniskt hänseende?

Herr talman! Om min motion bifalles skulle experimenten kunna påbörjas och vi skulle kanske redan nästa år kunna få en televisionsöverföring av riksdagens högtidliga öppnande i Riks-

salen. Skolöverstyrelsen har redan vidtagit åtgärder för att bedriva försöksverksamhet i undervisningssyfte. Men framför allt är det av vikt att riksdagen i detalj kan följa denna fråga, som enligt min mening är av stor betydelse för land och folk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion nr 73.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! För några år sedan hade jag tillfälle att se en televisionsutsändning, och jag måste säga, att jag blev i högsta grad intresserad och även mycket imponerad, och alltsedan den dagen har jag ansett att det skulle vara av värde att få televisionsutsändning även i vårt land. Vi ha nu kommit så långt i det stycket att vi fått en utredning, och en sådan var ju nödvändig. Det gäller här mycket stora problem, såväl ekonomiska som organisatoriska, det gäller att utforma program m. m.

Nu hoppas jag, herr talman, att vi inte behöva vara så pessimistiska som den ärade motionären, herr Christenson i Malmö, som visst tänkte sig ett utredningsresultat omsatt i praktiken någon gång på 60-talet. Jag skall inte spå om detta, men jag vet inte varför man skulle behöva vara så pessimistisk i fråga om resultatet.

Herr Christenson har i sin motion särskilt understrukt att man, om anslag beviljas, borde kunna göra några förberedande undersökningar beträffande programmen. Som vi anfört i utskottsutlåtandet ingår det i utredningens arbetsuppgifter att också syssla med det programmatiska. Under föredragning i avdelningen ha vi fått under rättelse om att man även har möjlighet att bevilja anslag till detta ändamål av driftmedel från telegrafverket och att således en förberedande verksamhet kommer att fortgå. Det är klart att om man hade fått ytterligare pengar, som herr Christenson önskar, skulle man

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

kunnat komma längre. Men man får här som på andra punkter begränsa sig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten 5 dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen II: 73; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 6—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14.***Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, punkt 14, föreslagit riksdagen att till vissa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1951 angivna byggnader och anläggningar för budgetåret 1951/52 anvisa investeringsanslag å tillhopa 52 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nolin* och *Nilsson* i Bästekille (II: 350), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till påbörjandet av ombyggnadsarbeten på linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag å 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa vissa närmare angivna investeringsanslag till bangårdar m. m.;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 73 och II: 105 till Ombyggnad till normalspår av linjen Forshem—Lidköping—Håkantorp med Källby—Kinnekleva för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 253 och II: 350 icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Heiding*, *Lundqvist*, *Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 253 och II: 350 till Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *NOLIN*: Herr talman! Redan 1946 fattade riksdagen ett principbeslut att blekingejärnvägarna skulle bredas, d. v. s. ombyggas från nuvarande smalspåriga till normalspåriga järnvägar. Riksdagen anvisade då också 8 miljoner kronor härför, men anslaget anvisades på beredskapsstat, då man väntade att en arbetslöshetsperiod skulle inträda. Någon sådan arbetslöshet har ju icke inträtt. Följaktligen har detta företag fått ligga till sig och stått kvar på beredskapsstat. 1949 års statsrevisorer hade emellertid fått sin uppmärksamhet riktad på dessa järnvägar, och de gjorde ett mycket positivt uttalande för järnvägarnas breddning. De ansågo att järnvägarna voro i ett sådant skick att det verkligen borde göras någonting åt desamma för att få dem i ett bättre skick. Revisorerne ansågo, att de områden som järnvägarna genomlöpte voro i mycket stort behov av en förbättring just i detta avseende.

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

1950 års riksdag gjorde ju också ett ganska positivt uttalande. Statsutskottet uttalade då, att det borde företagas en förnyad utredning angående dessa järnvägar och att de eventuellt borde överföras på ordinarie investeringsstat, så att på det sättet detta arbete verkligen komme i gång.

1943 års järnvägskommitté, som fick anmodan att yttra sig i ärendet, ansåg också att järnvägarna borde överföras på ordinarie investeringsstat, så att detta breddningsarbete, som ju är mycket välbefvärligt, kunde komma i gång.

Det är ju — vilket också statsrevisorerne påpekat — meningslöst att anskaffa ny rullande materiel för dessa banor, om det ändå är nödvändigt att om några år bygga om dem till normalspåriga.

Nu har departementschefen i år icke vidtagit någon åtgärd för att göra denna överföring. Han har ansett att företaget i fortsättningen kan stå kvar på beredskapsstat. Han motiverar detta med att dessa järnvägar ej äro ekonomiskt bärande. Ja, jag vet ju icke hur det förhåller sig med den saken. Vad jag vet är bara att järnvägarna äro mycket hårt belastade med såväl person- som gods- trafik. Jag finner det mycket egendomligt om dessa järnvägar icke vore ekonomiskt bärande nu.

Det är ju så att i synnerhet Blekinge län är mycket beroende av dessa järnvägar. Men icke bara Blekinge utan också stora delar av Kronobergs och Kristianstads län ha mycket stort intresse av att det blir någonting gjort av detta företag. Jag vill bara erinra om en sak, som också har påpekats av statsrevisorerne, nämligen att näringslivet i Blekinge är mycket beroende av dessa järnvägar. Detsamma är fallet i Kronobergs och, förmodar jag, i viss mån i Kristianstads län. Åtminstone i min bygd i södra Kronobergs län är det alldeles omöjligt att få någon nämnvärd industri till stånd på grund av järnvägarnas tillstånd, varigenom man har att räkna med omlast-

ningar och överföringar, åt vilket håll man än vänder sig med sitt gods.

Jag vill också erinra om att det här rör sig om en landsända, där staten icke har lagt ner någonting på kommunikationernas tillkomst. Järnvägarna kommo till på 1870-, 1880- och 1890-talen. De ha kommit till helt och hållet på initiativ och bekostnad av landsting, kommuner och enskilda. Staten förvärvade dem sedan för en mycket obetydlig penning, sett mot de pengar som de verkligen kostat i anläggning. Jag skulle tro, att om järnvägarna varit kvar i det bolags ägo som de voro när staten övertog dem, så hade ombyggnadsarbetet redan varit i gång och kanske slutfört. Jag var en tid ledamot av styrelsen för dessa järnvägar. Jag vet att det var mycket på tal att då gå in för att bredda dem till normalspåriga.

Nu har ju utskottet avstyrkt de motioner i ärendet som ha avlämnats. Jag beklagar i hög grad detta, men jag förstår ju att det icke är något att göra åt det. Jag vill emellertid bara fästa riksdagens uppmärksamhet på att det här gäller ett företag, där det i synnerligen hög grad är behöfligt att göra någonting så att det verkligen kommer att bli ett resultat i fråga om denna synnerligen nödvändiga ombyggnad.

Vi ha också motionsvis begärt ett anslag på 2 000 000 kronor. Det är ju en mycket obetydlig slaut, då det gäller ett sådant företag. Men vi menade att det kunde ju ändå vara en summa, för vilken man kunde få arbetet igångsatt, i synnerhet när det gällde att ordna markfrågorna, som ännu icke äro ordnade. Vi ha också motionsvis försökt att genom besparingar på andra punkter anskaffa dessa medel utan att överskrida huvudtitelns slutsumma. Nu har ju kammaren i en punkt redan avslagit dessa motioner, och utskottet avstyrker dem. Men om de hade bifallits hade det säkerligen varit till mycket stor nytta för dessa järnvägsföretag.

Jag skall icke mera orda om detta,

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

utan jag skall, herr talman, med dessa ord bara be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt av herr Gränebo m. fl.

Herr JOHANSSON i Kastanjegården: Herr talman! Jag var för några ögonblick sedan inne i första kammaren, där man håller på att debattera samma frågor som det här gäller. Jag hann tyvärr icke stanna där alltför länge, då jag skulle passa på frågans behandling här. Men jag hörde en av de ärade utskottsrepresentanterna tala om att när det gällde västgötajärnvägarna var det mycket stor oenighet om hur man skulle gå fram med breddningen av järnvägarna. Det sades att det var fem olika upp- vaktningar som besökt utskottet, och de ha tre olika uppfattningar. Det är helt naturligt att det blir så i ett län, där man kanske får börja tala om upprivan- de av vissa järnvägar eller där bara vissa järnvägar bli breddade eller där det på annat sätt blir rubbningar i byg- dens liv.

När det gäller denna fråga om väst- götabanornas breddning anser jag för min del, att frågan är alldeles riktigt behandlad. Det är ett klokt förslag som uppgjorts. Det är en järnväg som är fullt bärig och vars breddning industriens utveckling gjort nödvändig.

När det gäller oss blekingar och våra järnvägsförhållanden där nere äro vi emellertid mycket eniga, och vi ha upp- trätt så enigt som det över huvud taget varit möjligt på de punkter som herr Nolin nu har berört. Vi äro naturligtvis icke otacksamma för att det nu har gjorts en framstöt igen, såvitt det gäl- ler de sydöstra delarna av landets järn- vägsnät.

Vi som representera Blekinge ha ti- digare gjort försök att främja denna sak i form av motioner, som väckts och som vi alla ha skrivit under. Vi ha också haft kontakt med både den nuvarande landshövdingen och hans företrädare,

och dessa ha i sin tur kontaktat grann- länen och försökt att på bästa möjliga sätt tala om för statsmakterna hur vi ha det där nere. Vi ha i varje fall varit på en enda positiv linje. Att vi i år, i olikhet mot i fjol, icke ha väckt någon motion beror därpå, att vi ha velat taga hänsyn till det läge som för närvarande är rådande. Vi ha icke velat irritera re- geringen. Vi fingo ju löfte om pengar till järnvägsbreddningen i fjol, och vi visste att vi skulle få det i år. Det pågår ju för närvarande där nere ett förbere- dande arbete på järnvägen, även om vi naturligtvis anse, att det icke på långt när är tillfredsställande, vilket vi vid flerfaldiga tillfällen påpekat.

Vi diskuterade saken vi också när riksdagen började. Men, som sagt, då vi menade att vi icke kunde gagna själva saken genom att så snart efteråt taga upp frågan på nytt, beslöto vi oss för att vänta något år och se.

Herr Nolin i Iremåla nämnde om stats- revisorernas besök där nere och deras positiva uttalanden. Det är förståeligt om vi där nere i Blekinge icke vid nå- got tillfälle tidigare ansett saken så mo- gen för en intensifiering av arbetet som då vi fingo detta mycket bestämda ut- talande. Det är därför med ledsnad som jag ser att de dåvarande statsrevisorer- na, herr förste vice talmannen Skoglund och min ärade partivän på skaraborgs- bänken herr Malmborg, icke i statsut- skottet ha kunnat biträda den reserva- tion som avgivits. Det är dock ett steg i den riktningen som man menat vara av behovet påkallat.

Också på en annan punkt i denna re- servation är jag något fundersam. Men jag vill ju säga att det är alldeles klart att jag kommer att rösta för reservatio- nen; därom råder ingen tvekan från min sida. Jag är nämligen litet fundersam beträffande de pengar som vi skulle överflytta till järnvägsombyggnaden, ty de skulle tagas från vissa anslag för an- skaffande av maskiner för vägunderhål- let. Nu är det på det viset nere i vårt län,

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

såsom kartan utvisar och som de flesta av damerna och herrarna veta, att vi ha en kustlandsväg, och sedan ha vi vissa vägar som gå mot norr. Vi få köra i alla riktningar om vi skola färdas längs länet och ej kunna anlita kustlandsvägen. Vi får då köra på mycket svaga och dåliga vägar, som ibland knappast lämpa sig för biltrafik. Det är därför för oss rätt besvärligt. Vi måste säga, att vi äro mycket angelägna att få bra vägar liksom att få en ordentlig järnväg.

Utskottet har här pekat på frågan om marken, varpå järnvägen skall byggas, såsom en ganska anmärkningsvärd fråga, ungefär som om det vore alldeles obekant för utskottet, att man också på detta område har gjort allt vad som, såvitt jag förstår, behöver göras. Vi äro också inriktade på att i samma takt som järnvägen bygges skola dessa markfrågor ordnas. Jag kan tala om att markfrågan redan är klar såvitt gäller sträckan Hörviken—Sölvesborg. Landstinget tillsammans med blekingestäderna har tillsatt en kommitté, som av järnvägsstyrelsen begärt att få veta, i vilken takt järnvägsbygget skall fortsätta, för att landstinget skall kunna anpassa sina åtgärder efter lämpliga tider och så att ingenting från landstingets sida skall försummas. Jag är övertygad om att denna sak icke på något sätt skall fördröjas. Vi veta mycket väl, att när denna järnväg skall byggas om få vi återigen göra uppfringar. Det har vi gjort tidigare. Vi ha fått betala denna järnväg, och vi ha också fått betala marklösen för den järnväg vi haft. Vi veta att vi nödvändigtvis ännu en gång måste uppoffra oss, och det skola vi också göra. Jag tror att när det gäller detta spörsmål om markfrågor så skall det ordnas i samma takt som byggenskapen där går fram.

Jag skall icke upprepa en hel del av vad som sagts tidigare om denna frågas utveckling sedan 1946. Men det är en liten sak som jag ej kan underlåta att nämna om, eftersom man i samband med frågan om västgötabanornas breddning

talat om räntabilitet. Nu har man ju på alla håll erkänt att järnvägarna där nere äro nödvändiga. De gå nog bra nu; det kan jag säga herr Nolin. Men det är klart, att om man skall satsa ytterligare 40 miljoner kronor och räknar med de trafikmöjligheter som nu finnas — och på det viset måste man ju räkna — kommer det icke att bli lika bärande. Men vi äro ju övertygade om att när vi få en normalspårig järnväg så kommer också vårt näringsliv att bli något helt annat. Jag kan tala om att det är många industrier som planerats längs järnvägarna i Blekinge, men de bli så sällan av. Jag vill, utan att överdriva, säga, att till 95 procent motiverar man detta med smalspårnätet, som också börjar att i kvalitetshänseende bli sådant att man knappast kör riskfritt. Den gamla rekvisitan är sådan att om det ej sker någonting kommer det att bli ännu tätare med olyckor.

När man talar om att det nödvändigtvis skall vara ekonomiskt lönande, vill jag säga, att jag i olika sammanhang har varit med om att tillstyrka väganlag och andra anslag, där det icke alls varit fråga om att viss väg eller företag skulle bära sig rent ekonomiskt utan där man gjort detta för att främja bygdens liv och näringslivet i orten. Jag menar att det är på detta område som järnvägen där nere har sin allra största betydelse.

Jag ber, herr talman, med vad jag nu anfört få säga, att jag kommer att rösta för den reservation som avgivits vid denna punkt. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Ronneby: Herr talman! När blekingeutredningen 1938 som en av huvudpunkterna för att höja Blekinges näringsliv till samma nivå som landets i övrigt påpekade, att det var absolut nödvändigt att bygga om

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Blekingebanorna till normalspåriga, väckte det självklart mycket stor glädje i Blekinge. Men sedan är det en lång historia, som här rekapitulerats av herrar Nolin och Johnsson i Kastanjegården och som jag icke skall uppehålla mig vid. Emellertid var ju förutsättningen för riksdagens beslut att vi skulle få arbetslöshet i landet; därför sattes arbetet på beredskapsstat. Vi ha sedan dess fått en helt annan samhälls-ekonomisk utveckling. Det är i dag ingen som för den närmaste framtiden räknar med arbetslöshet i landet. Den fulla sysselsättningen kommer, med de medvetna åtgärder som statsmakterna vidtaga, troligen att fortsätta i landet. Självfallet har det på detta sätt blivit en stark misstämning i länet över att man sammankopplat denna fråga på detta sätt. Även om man gjort nödvändiga förarbeten, frågar man sig, hur många decennier det skall dröja innan denna ombyggnad blir verklighet. I Blekinge hoppas man därför innerligt, att den positiva inställning, som statsutskottet visat i sin skrivning, också skall delas av kommunikationsministern och att han skall i nästa års ordinarie stat taga upp anslag, som göra det möjligt att bedriva banornas ombyggnad i en helt annan takt än för närvarande.

Statsutskottet har skrivit om markfrågorna. I riksdagens beslut förutsattes ju, att markkostnaderna borde betalas av kommuner och landsting. Det är ett ganska hårt villkor för en av de mest eftersatta landsdelarna, men jag tror att länet är berett att bära sin rimliga del. Städerna drabbas självklart hårdast i detta avseende. Givetvis komma också vissa fordringar att ställas på landstinget. Därför ha de fyra städerna och landstinget tillsammans bildat en kommitté för att förhandla med järnvägsstyrelsen. Den kontakt som tagits borgar för att frågorna bli lösta inom rimlig tid. Den har i vart fall inte på något sätt försenat eller förhindrat arbetet, då ju stakningsarbetet är verk-

ställt och marken kan tagas i anspråk när det behövs. Jag tror att, om man skall tala om räntabilitetssynpunkten, man självfallet inte bara får räkna med vad som i dag är gällande och möjligt. Redan nu äro Blekinge kustbanor en av de trafikstarkaste järnvägarna i landet. Företaget mäter sig väl med flera normalspåriga banor, och om vi kunde få ökad industrialisering skulle självfallet räntabiliteten bli helt annorlunda. Men även om man anlägger stränga räntabilitetssynpunkter på frågan, kan det hävdas, att det inte är rimligt att en landsända eftersättes på detta sätt. Det är inte så, att de klimatiska förutsättningarna där nere äro mindre goda i förhållande till landet i övrigt. Tvärtom måste de betecknas som mycket gynnsamma. Då kan man fråga sig, hur det varit möjligt att detta tillstånd uppkommit, och då måste svaret bli, att järnvägarna spelat en avgörande roll. På längre sikt måste det även ur den svenska statens synpunkt vara en förmanlig kapitalinvestering att även näringslivet där nere kommer i paritet med landet i övrigt.

Det är kanske inte anledning att nu belasta kammarens tid ytterligare. Vi ha som sagt frestat kammarens tålmod under det sistförflutna decenniet för att belysa denna för oss alla synnerligen vitala fråga. Jag hoppas som sagt att den motion, som Smålands och Skånes riksdagsmän väckt, skall vinna beaktande. Man tyckte tydligen på det hållet, att vi blekingar inte varit tillräckligt aggressiva, men vi hade faktiskt väntat att få ännu större förståelse framdeles för våra synpunkter, om vi läto bli att i år väcka någon motion. När nu frågan förts på tal, vilja vi med all kraft hävda, att detta är för oss nere i Blekinge ett synnerligen viktigt problem.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Det är många järnvägsprojekt som vänta på sin lösning. Särskilt aktualiseras frågan om omläggningen från smal-

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

spårig till bredspårig drift. Det har redan under debatten här påståtts, att utskottet har varit alltför snävt i sitt ställningstagande; det borde ha kunnat vara mera generöst när det gäller att tillgodose dessa högst berättigade krav. Jag kan emellertid inte underlåta att i det sammanhanget erinra om investeringsplanen för kommunikationsverken. Man bör se utskottets ställningstagande, menar jag, mot bakgrunden av denna.

Man finner då att vederbörande verkstyrelser gjort framställningar om anslag på sammanlagt 588 miljoner kronor. Alla verk med undantag för vattenfallsverket ha fått finna sig i en mycket hård beskärning. Den uppgår sammanlagt till 100 miljoner kronor. Departementschefen anger som investeringsvolym omkring 488 miljoner kronor. Inte minst järnvägsstyrelsen har fått finna sig i en hård justering av sina äskanden. Järnvägsstyrelsen har därför ansett sig tvingad att begränsa dem mycket hårt och har ansett sig kunna tillstyrka endast ett projekt, som beräknas vara direkt företagsekonomiskt motiverat. Det är det där Kungl. Maj:t föreslår breddning av linjen Forshem—Lidköping—Håkantorp i Skaraborgs län. Jag tror man kan säga, att detta projekt är helt enkelt särpräglat bland alla de många, som kunna vara mer eller mindre aktuella. Därför vill jag, herr talman, i detta sammanhang något belysa detta projekt. Det knyter direkt an till industriella intressen, i första hand till cementfabriken i Hällekis. Den är redan nu av en betydande omfattning, men man planerar en stor utbyggnad av produktionen. Denna industri tar förnödenheter och råvaror från västkusthamnar, och den är sålunda beroende av goda transportmöjligheter söderut och västerut. Av produktionen beräknas ungefär 80 procent ta samma väg söderut och västerut, och det är därför denna sträcka fått en så stark motivering. Det hela beräknas, som jag tidigare antydde, bli direkt räntebäran-

de, och mig veterligt kan man inte säga detsamma om något annat företag av liknande art.

Kanske jag, herr talman, några ögonblick får stanna vid en motion, som framförts från Skaraborgs län såväl i denna kammare som i första kammaren. I denna motion ställes ett annat alternativ, nämligen breddande av sträckan Lidköping—Skara—Skövde. Vi motionärer voro på det klara med att ur rent företagsekonomisk synpunkt kan det alternativet inte vara så starkt motiverat som det alternativ departementschefen lagt fram. Men jag är fortfarande övertygad om att sett på lång sikt skulle detta alternativ bli ekonomiskt bärande. Vad som då får anses ovedersägligt är, att ett tillgodoseande av det alternativet, ett utbyggnad av denna sträcka, skulle på ett annat sätt än det nu av utskottet förordade vara ägnat att gagna länets intressen och tillgodose det samlade näringslivets behov. Inte minst gäller detta jordbruket. Vi ha både i Skara och i Götene en omfattande jordbruksindustriell verksamhet. Vi veta, att alla de varor som där produceras äro ömtåliga och att de bristande transportmöjligheterna på grund av smalspårsnätet medföra en belastning. Nu har utskottet i sitt utlåtande i någon mån apostroferat motionerna. Jag vill här, herr talman, understryka, att i denna skrivning säger utskottet, att projektet förtjänar beaktande, och man understryker även, att det bör bli en fortsatt ombyggnad av smalspårsnätet till normalspår, liksom även förutsättes, att järnvägskommittén, som behandlar dessa frågor, kommer att i fortsättningen pröva angelägenhetsgraden och ägna uppmärksamhet åt det alternativ som framförts motionsvägen. Herr talman! Jag skall inte vidare orda om dessa punkter, men som motionär i ärendet och som ledamot av utskott och avdelning har jag haft tillfälle att ta ställning till spörsmålet och har därför velat framföra mina synpunkter på detsamma.

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Jag vill också med några ord beröra frågan om blekingejärnvägarnas breddning. Det har här tidigare redogjorts för den historien, och jag behöver därför inte uppehålla mig vid den. Jag vill bara slå fast, att såväl statsutskottet som riksdagen intagit en positiv ställning när det gäller blekingenätaets ombyggnad. Vi skrevo ju senast i fjol därom till Kungl. Maj:t, som sedan har underställt angelägenhetsfrågan järnvägskommitténs prövning. I reservationen anföres också vad järnvägskommittén på den punkten yttrat. Man har emellertid inte, om jag får använda det uttrycket, läst färdigt. Man erinrar om att kommittén har sagt, att frågan om en breddning av blekingenätaet borde uppföras på statens järnvägars ordinarie investeringar med turordning i princip före övriga företag och att man kanske får underkasta räntabilitetskalkylen en justering. Men som vi i utlåtandet anfört har järnvägskommittén där ett tillägg. Man framhåller, att denna ombyggnad är ett omfattande projekt, som kräver stora förberedelsearbeten. Under erinran om att sådana arbeten för närvarande pågå och att markfrågorna ännu inte hunnit lösas på av statsmakterna förutsatt sätt, har kommittén för sin del inte ansett hinder behöva möta att under förberedelsetiden genomföra annat angeläget ombyggnadsarbete av mindre omfattning utan att därigenom eftersätta och fördröja ombyggnaden av blekingenätaet.

Denna kommitté, som vi få förutsätta mycket ingående och sakligt har prövat denna fråga, har icke ansett sig kunna ställa det kravet att anslag till breddningen av blekingenätaet nu skall uppföras på ordinarie stat. Man har pekat på de omfattande förberedelsearbeten som måste ske liksom också på markfrågorna. Jag skulle kunna orda mycket om markfrågorna. Det har här av en representant för Blekinge sagts, att markfrågorna inte innebära någon svårighet, att de i stort sett äro lösta. Men vid en föredragning på avdelningen, som vi

haft från järnvägsstyrelsens sida, har det kraftigt understrukits, att markfrågorna borde lösas på ett bättre sätt än hittills skett, innan man kan föra upp detta företag på det ordinarie programmet, och detta anföres ju också, som jag antydde, i järnvägskommitténs yttrande. Det kan inte bestridas, att om man kunde forcera åtgärder för markfrågans lösning, skulle man också skapa större möjligheter att få detta järnvägsbyggande uppfört på det ordinarie investeringsprogrammet.

Till sist vill jag bara påpeka vad som här redan berörts, nämligen att sedan två år tillbaka ha förberedande arbeten förekommit på blekingenätaet och att det på dessa arbeten hittills har satsats 1,5 miljoner kronor. Vi ha vidare i utskottsutlåtandet understrukit att vi förutsätta, att departementschefen också under nästa budgetår kommer att lämna möjligheter för fortsatta förberedande arbeten. Man kan ju säga, att skillnaden inte är så förfärligt stor mellan de krav som framförts i motionen och reservationen och dem som skynta i utskottsutlåtandet. Jag är den förste att erkänna, att det vore en mycket betydande framgång för dessa mycket berättigade intressen, om man kunde få arbetena på att bredda blekingenätaet in i det vanliga investeringsprogrammet. Jag vill här bara uttala den förhoppningen, att det inte måtte dröja för länge innan vi få möjligheter därtill och komma i en situation, där vi inte äro så hårt begränsade i fråga om investeringsmöjligheterna som vad för närvarande är fallet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Ronneby (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till utskottets talesman, att jag hoppas att mitt anförande inte uppfattats så att vi påstått att markfrågorna skulle vara lösta. Jag sade bara, att markfrågorna inte hindrade ombyggnaden, och

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

jag sade vidare, att städerna och lands-tinget valt en kommitté att tillsammans med järnvägsstyrelsen förhandla om dessa ting och att vi bara vänta på järnvägsstyrelsen för att slutföra förhandlingarna.

Herr KARLSSON i Olofström: Herr talman! Det har under denna frågas behandling här hållits tre anföranden från den landsdels sida, som frågan berör. Jag vill nu tillägga några synpunkter på vad som redan har berörts i speciellt en fråga, som vid flera tillfällen diskuterats av myndigheterna i samband med frågan om breddningen av blekingejärnvägarna. Det är frågan om tillgången på arbetskraft för att utföra detta ombyggnadsarbete. Jag har mig nämligen bekant, att man från myndigheternas sida har hyst och fortfarande hyser farhågor för att när detta arbete på allvar skall sättas i gång detta i praktiken betyder, att en hel del arbetskraft vid nu befintliga verkstäder, fabriker och andra arbetsplatser skulle bli överflyttade till detta nya arbete, varigenom skulle uppstå en situation som inte vore direkt angenäm. Men jag vill påpeka, att för Blekinges vidkommande — och jag tror mig kunna säga att i vart fall i viss utsträckning förhållandet där är analogt med det i Kronobergs län — finns det en hel del arbetskraft, som man kan beteckna som dold. Förhållandet är det, att i denna landsdel finnas en hel del småbrukare, som inte ha möjlighet att få sin utkomst av enbart sina små jordbruk utan som äro hänvisade till att söka anställning vid de anläggningsarbeten, som gång efter annan kunna yppa sig. Jag skall ta ett litet exempel, som belyser mitt påstående. Det byggdes i Blekinge under åren 1946—1948 en kraftstation. Detta anläggningsarbete sysselsatte cirka 150 man, och jag vet att när det skulle igångsättas var man från länsarbetsnämndens sida bekymrad över problemet att få arbetskraft

till denna arbetsplats. Men det visade sig, att när arbetet skulle sättas i gång, fick man flera arbetssökande till det samma än man kunde ta emot, och det framkom, att det här inte var fråga om någon överflyttning från andra arbetsplatser. Jag vill tillägga att direktören för länsarbetsnämnden vid ett tillfälle förklarade, att det var ingen som visste varifrån denna arbetskraft kom, och när detta arbete var färdigställt var det heller ingen som hade reda på vart samma arbetskraft tog vägen. Förhållandena äro sådana där nere, och detsamma var fallet under krigsåren, när man under vår- och sommarmånaderna sysselsatte en hel del folk vid torvmossarna. Då fick man där tillräckligt med arbetskraft, och inte heller då blev det någon överflyttning, utan det var vad man i denna landsdel kallar en dold arbetskraft, som kom fram. Jag är därför övertygad om att när detta arbete igångsättes på allvar, det nog skall visa sig att de farhågor man nu hyser ifrån myndigheternas sida rörande möjligheten att erhålla tillräckligt med arbetskraft äro något för mycket mörkfärgade. Här finns med all sannolikhet en hel del arbetskraft att ta upp, som för närvarande inte är utnyttjad. Detta i all synnerhet som man kan säga, att det till största delen, med undantag för vissa specialarbetare, erfordras grovarbetare för arbetets utförande.

Jag vill utöver detta endast nämna ett par synpunkter, som gång efter annan och även i propositionen ha framkommit. De röra den ekonomiska bärigheten av detta företag. Jag vill gärna medge, att det är svårt för en lekman att bedöma densamma, men å andra sidan är det kanske inte alldeles riktigt att mäta den med de nuvarande förhållandena som måttstock. Det kan väl knappast vara god ekonomi för landet att investera kapital i rullande materiel med den nuvarande spårvidden, men detta är sannolikt nödvändigt med hän-

Byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

syn till att den materiel som för närvarande finns är synnerligen försliten. Man kan utan överdrift säga att det innebär fara för trafikanterna att åka med dessa tåglägenheter. Det är inte ovanligt att det inträffar olyckshändelser på grund av att materielen är bristfällig.

Vad så gäller godset uppstå synnerligen stora svårigheter med de omlastningar, som i många fall bli nödvändiga. Det är därför kanske inte så egendomligt att man numera fraktar en hel del gods per bil, som annars skulle gå på järnväg. Det är också helt naturligt att det genom dessa omlastningar uppstår förseningar. Jag är därför nära nog övertygad om att både person- och godsbefordran skulle öka vid en rationellare drift på dessa bandelar, och detta skulle helt naturligt bidra till att den ekonomiska bärigheten skulle bli bättre än vad myndigheterna för närvarande bedöma.

Jag vill sluta med att säga, att vi ha synnerligen stort intresse av att frågan löses, och man hoppas i denna landsdel att det i varje fall till ett kommande år skall gå att få ett riksdagsbeslut, som medger att arbetet på allvar kan komma i gång.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag har tillsammans med samtliga andra ledamöter från Skaraborgs län under-tecknat en motion, och jag skall be att med anledning därav få säga ett par ord.

Avsikten med motionen har inte varit att rikta någon kritik mot det förslag till breddning av en viss del av smalspårnätet i Västergötland, som nu Kungl. Maj:t har framlagt förslag om och som utskottet har tillstyrkt. Motionens syfte var fastmer att man skulle tillgodose det ändamål, varmed Kungl. Maj:t hade motiverat sin framställning, men därutöver kunna få något litet mera för en större del av länet.

Utskottet har emellertid vid prov-

ningen av dessa båda alternativ, som inte böra betraktas som stridande mot varandra, funnit att Kungl. Maj:ts förslag har varit överlägset, och jag skall inte försöka att på något sätt bestrida detta. Jag vill tvärtom understryka, att vi nere i Skaraborgs län självfallet äro glada över den tacknämliga förbättring av kommunikationerna, som den nu föreslagna utbyggnaden innebär. Det föreliggande förslaget har också så starka trafikekonomiska grunder, att det ur det allmännas synpunkt inte innebär någon direkt uppoffring att genomföra det. Det är en investering som kommer att väl förränta sig, och det måste därför även i dagens situation, när kraven på investeringsbegränsningar äro mycket starka, anses vara fullt försvarbart att genomföra denna utbyggnad.

Jag vill också ta fasta på och uttala min tillfredsställelse över det uttalande som utskottet gör när det säger, att utskottet vid behandlingen av motionen ingalunda har förbisett, att den i motionen berörda frågan om en förbättring av trafikförhållandena i Skara med omnejd är förtjänt av beaktande. Utskottet vill inte göra några utfästelser eller giva några löften — det är ju ganska förklarligt — men redan detta, att utskottet betonar betydelsen av att en sådan utbyggnad kommer till stånd, anser jag vara en betydande framgång för strävandena att förbättra kommunikationerna i länet.

Herr talman! Såsom saken nu ligger till ber jag att få förklara, med understrykande av att om man inte får det bästa bör man vara nöjd med det goda, att jag inte finner någon anledning att i nuvarande situation yrka bifall till motionen.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå representanterna för Blekinge då de önska, att järnvägarna i Blekinge skola breddas så snart som det är möjligt, men frågan är hur långt man kan tillmötesgå

Rullande materiel.

krav på investeringar i år. Nu vilja reservanterna lösa frågan på sitt särskilda sätt: de vilja plocka över pengarna från ett verk till ett annat. Av de pengar, som äro föreslagna att utgå till väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond för inköp av bilar, vilja de plocka över medel för breddning av blekingejärnvägarna. Frånsett att det här gäller skilda verk är det alltså också helt skilda ämnesområden det gäller. Jag tycker inte att det förfarandet är riktigt, och jag kan icke vara med om det.

Om man nu håller sig till järnvägarna och undersöker möjligheterna till breddningar inom ramen för investeringsplanen, är det två järnvägsprojekt som i år äro aktuella. Man kan kanske säga, att flera järnvägsprojekt äro aktuella, men de som för stunden komma i blickpunkten äro västgötajärnvägarna och blekingejärnvägarna. Varför komma då västgötajärnvägarna före? De som ha studerat utlåtandet veta, att det bara beror på en enda sak men en mycket viktig sak, nämligen de väldiga utvidgningar som skola ske vid cementfabriken i Hällekis, och då måste man, eftersom man inte kan investera mera i år, låta blekingejärnvägarna vänta.

När jag yrkar bifall till utskottets förslag vill jag därtill knyta en önskan, som jag har uttalat tidigare, nämligen att det inte skall dröja alltför länge innan frågan om en breddning av blekingejärnvägarna blir så aktuell, att vi få den på riksdagens bord, så att den skall kunna lösas så snart som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 16.***Rullande materiel.**

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag skulle bara med ett par ord vilja beröra vad som ligger bakom den blanka reservation, som jag jämte sju andra ledamöter av statsutskottet har antecknat till denna punkt.

Det innebär ingen överdrift att säga, att konditionen och storleken hos SJ:s godsvagnspark tenderar till det katastrofala om man betraktar de krav, som ställas på densamma. Den uppfattningen får man om man läser statsbanornas egen fortlöpande redovisning på området, och i den uppfattningen styrks man ytterligare, om man tar del av det resultat, till vilket SJ:s överrevisorer nyligen ha kommit vid en granskning av förhållandena. Av de ca 36 000 normalspåriga godsvagnar, som statsbanorna för närvarande ha, äro närmare 4 000 så ålderstigna, att de inte kunna användas mer än i begränsad utsträckning, och järnvägsstyrelsen anser, att de helt enkelt böra slopas. Över huvud taget har hela vagnsparken sådan ålder, att det dagligen förs över nya enheter i förslitningsfazonen, och det medför ständigt stegrade underhållskostnader. Överrevisorerna framhålla, att en genomsnittslivslängd av ca 35 år för godsvagnar skulle vara väl motiverad, och om man utgår från den siffran skulle den årliga ersättningskvoten vid nuvarande trafikvolym behöva hållas vid omkring 1 000 vagnar. Emellertid måste man ta hänsyn till den nyssnämnda faktiska åldern hos godsvagnsparken, och man måste därför under flera år framåt räkna med ännu större återanskaffningsbehov. Man måste då beteckna det som anspråkslöst, att järnvägsstyrelsen för nämnda budgetår begär medel till nyanskaffning av ca 800 godsvagnar. Dessutom har man ansett sig nödsakad att

Biltrafik.

äska tilläggsanslag för nu löpande budgetår för en beställning av ytterligare 1 000 vagnar. Det är alltså en engångs-åtgärd, men det yrkandet har av Kungl. Maj:t nedskurits till 500 vagnar.

Om man tar hänsyn till vad jag nyss sade om förhållandena, kan man inte säga annat än att SJ nödgas röra sig under ersättningsanskaffningens minimigräns. Det är uppenbart att bristen på godsvagnar medför svårigheter för järnvägsförvaltningen, men de svårigheter som vållas trafikanterna bli ju av ännu allvarligare slag — de kunna till och med vålla avsevärda skador för landets ekonomi.

Till allt detta kommer en synpunkt, som mycket starkt talar för att man skall göra största möjliga insats medan det ännu är tid, och det är beredskaps-synpunkten. En ytterligare skärpning av förhållandena i världen, förnyade och vidgade förvecklingar mellan främmande länder eller vårt eget lands indragande i sådana förvecklingar skulle ställa oerhörda krav på den nuvarande godsvagnsparken, och vi ha ju redan nu svårt att klara det aktuella behovet.

Jag vill, herr talman, poängtera en sak i detta sammanhang, nämligen det förhållandet, att det finns pengar att täcka de 2 miljoner, med vilket belopp anslaget till godsvagnsinköp enligt min mening och de andras, som ha antecknat denna blanka reservation, borde ha ökats, och det utan att SJ:s samlade kapitalutgifter därigenom skulle komma att överskrida den totalram, som har förutsatts i investeringsplanen för nästa år. Jag syftar på en minskning med samma belopp av anslaget under rubriken Statens järnvägars biltrafik. Till den saken återkommer jag senare.

På godsvagnsanskaffningen vill man spara in, men till inköp av enskilda bil-linjer anser man sig kunna bevilja medel. Jag kan inte förstå, att man inte i första hand bör ge SJ medel, så att de kunna sköta den trafik, som är deras egentliga, nämligen järnvägstrafiken.

Jag har visat på bristen på godsvagnar och de följer man kan frukta att den får för trafikanterna. Genom inköp av nya godsvagnar får SJ möjlighet att tillmötesgå de ständigt växande kraven från trafikanterna, och de nya vagnarna bli ett tillskott till landets samlade transportkapacitet. Men om man nu minskar det tillskottet till materielen med ett par miljoner och använder pengarna till att lägga redan i gång varande bussföretag under SJ, har man i själva verket för statens vidkommande gjort samma utgift men icke tillfört landets trafik någonting alls.

Herr talman! Jag skall som sagt återkomma till frågan om anslag för inköp av enskilda busslinjer när den frågan skall behandlas, men jag har redan nu på denna punkt velat ge tillkänna min uppfattning om fördelningen av anslagen inom SJ:s verksamhetsområde, och de av mig framförda synpunkterna utgöra motivering till den blanka reservation, som jag förut omnämnde.

Jag har icke något yrkande utan vill endast framföra det önskemålet, att Kungl. Maj:t framdeles beaktar dessa synpunkter.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 17.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 18.

Biltrafik.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, punkt 18, föreslagit riksdagen att under rubriken Biltrafik för budgetåret 1951/52 anvisa vissa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1951 angivna investeringsanslag å tillhoppa 12 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor avsågos till förvärv av billinjer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

Biltrafik.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén m. fl.* (I: 22) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström m. fl.* (II: 33), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda hemställan om anslag till Förvärv av billinjer;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Nolin m. fl.* (II: 351), i vilka hemställts, såvitt nu vore ifråga att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 2 000 000 kronor till Förvärv av billinjer, dels till Anskaffning av bilmateriel anvisa allenast 9 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Garagebyggnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 351, i vad de avsåge förevarande anslag, till Anskaffning av bilmateriel för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 9 800 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 22 och II: 33 samt I: 252 och II: 351, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade vid förevarande punkt avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Sundelin*, *Skoglund* i Dovers-
torp, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Rubbestad*, *Staxäng*, *Kollberg* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 22 och II: 33 samt I: 252 och II: 351, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts

förslag om anslag till förvärv av billinjer.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KOLLBERG: Herr talman! Under huvudrubriken Biltrafik har Kungl. Maj:t föreslagit, att till förvärv av billinjer, som nu drivas av enskilda personer eller företag, måtte anvisas ett investeringsanslag av 2 miljoner kronor. Jag kan inte finna annat än att utskottsmajoritetens tillstyrkan av bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär en rundhänthet, som inte står i överensstämmelse med vad vi i dagens läge ha råd med. När jag kommer att yrka bifall till reservationen på denna punkt, alltså avslag på anslagsyrkandet, vill jag motivera detta dels med att det inte givits några som helst skäl för anslaget i fråga och dels med att starka skäl tala emot detsamma.

För att inte bli missförstådd vill jag genast säga, att jag inte har någon principiell övertygelse om att statsbanorna inte böra i vissa fall köpa billinjer. Det kan mycket väl tänkas fall, då sådana köp äro väl motiverade. En privat bilägare kan tänkas försumma trafikanternas intressen eller driva trafiken för dyrt till trafikanternas förfång, eller en linjerörelse kan ställa sig för dyr för en privat innehavare, så att han inte kan bära de förluster, som äro förenade med ett upprätthållande på ett sådant sätt, som ortsbefolkningen eller industrien i trakten kunna ha rätt att kräva. Det kan som synes finnas skäl för staten att köpa billinjer, men det sagda må vara nog som exempel.

Intet som helst skäl har emellertid framburits för det anslag på 2 miljoner, som nu är äskat, och det har inte ens föreslagits, att det villkoret skulle fästas vid anslaget, att särskilda och i princip godkända skäl skulle föreligga för varje köp för sig. Kungl. Maj:t önskar bara ett anslag för att låta SJ köpa billinjer alldeles som om det vore en

Biltrafik.

självklar sak, att staten skall lägga sig till med enskilda landsvägsbilföretag. Tanken kunde vara begriplig om riksdagen tidigare uttalat sig för förstatligande av landsvägstrafiken, men det har riksdagen mig veterligt inte gjort, och frågan har inte alls varit föremål för diskussion. Alltså finns inte något sådant skäl. Det är på dessa grunder jag måste beteckna propositionens förslag om anslag till inköp av billinjer såsom varande utan skäl.

I själva verket kunna troligtvis inga fördelar vinnas med den föreslagna åtgärden. Det torde inte bli någon ökning av trafikkapaciteten, om redan i gång varande företag komma i statens ägo och under statens ledning i stället för att fortsätta i sina gamla ägares regi, ehuru en ökad och förbättrad trafik väl är det mål, till vilket varje investering av ifrågavarande slag i dessa tider bör syfta. I trafiken liksom i all verksamhet råder i dagens läge brist på arbetskraft och kapital. En av trafikens viktigaste kapitaltillgångar är den rullande materielen. Kan man få fram sådan i tillräcklig mängd är större delen av svårigheterna bragt ur världen. Kan det då vara någon mening med att låta staten använda medel till trafikinvesteringar, som i realiteten innebära endast ett omflyttande av äganderätten men däremot med största sannolikhet ingen som helst utökning av trafikmöjligheterna och ingen förbättring av driften? Det torde nämligen inte med skäl kunna göras gällande att de nuvarande innehavarna av biltrafiklinjer skulle sköta dessa på ett mindre tillfredsställande sätt.

Allra mest anmärkningsvärt i detta sammanhang måste jag ur statsfinansiell synpunkt finna det om riksdagen den ena timmen skall spara på anslag till inköp av godsvagnar åt SJ för att nästa timme ge samma statsbanor avsevärda belopp att köpa busslinjer för. Jag har tidigare framhållit den allvarliga bristen på godsvagnar och den fara

för näringslivet, som denna brist innebär. En insats där hade varit direkt värdeskapande och värdebevarande, och dessutom hade den skett på det verksamhetsområde, som är statsbanornas naturliga, men där fick känslan för nödvändigheten att spara på statskassans medel överhanden. Vad skulle det då finnas för anledning att nu ge ut samma belopp till ett ändamål, som dels ligger vid sidan av järnvägens egentliga uppgift och dels inte innebär vare sig skapande eller bevarande av värden?

I verkligheten rör sig det nu föreliggande förslaget om en detalj i något, som man har skäl att kalla för en inköpsverksamhet. År efter år ha lika stora belopp som det ifrågavarande anslagits för SJ:s inköp av bussföretag, något år till och med mera. Inalles har järnvägsstyrelsen fått disponera 22,5 miljoner kronor för ändamålet. Dessutom ha statsbanorna fått över 31 miljoner för nyanskaffning av bussar till olika trafiklinjer. Vidare har SJ i samband med förstatligandet av enskilda järnvägar förvärvat bussföretag, som i bokföringen upptagits till ett värde av 11 miljoner. I sistnämnda belopp är ändå inte medräknad den formellt fristående biltrafik, som SJ övertog i samband med förvärvet av Bergslagsbanan. Där är värdet av de direkta busslinjerna uppskattat till 9,4 miljoner. Till allt detta har det sist åsyftade bolaget köpt andra bussföretag för närmare 3 miljoner. Det är således inemot 80 miljoner kronor som statsbanorna investerat i busstrafik på landsvägarna, och det är ingen obetydlig del av landets alla busslinjer, som i dag direkt eller indirekt befinner sig i SJ:s ägo.

Redan det jag nu har sagt innebär starka argument mot ett bifall till anslagsäskandet, men därtill kommer ännu ett skäl av mycket stor principiell betydelse. I realiteten innebär statsbanornas successivt genomförda inköp av busslinjer en sakta skeende socialisering av denna landsvägstrafik. Jag vill

Biltrafik.

inte alls gå in på frågan, om en sådan socialisering är att förorda eller ej — den frågan hör nämligen inte till saken — men däremot vill jag framhålla, att om man skall ge sig in på ett förstatligande av det område av näringslivet, som de enskilda landsvägstrafikföretagen utgöra, bör man i alla fall först diskutera den saken och komma till beslut. Skulle ett sådant beslut verkligen fattas, kunde riksdagen sedan ha skäl att bevilja medel utan att få tillfälle att pröva nödvändigheten eller fördelarna av varje köp för sig. Då bli statsbanornas bussinköp som åtgärder till verkställande av statsmakternas beslut i sin ordning.

Jag måste alltså, herr talman, konstatera, att det icke förebragts någon bärande motivering för ett förnyat anslag på två miljoner kronor för statens järnvägars inköp av billinjer, men att starka statsfinansiella och principiella skäl tala mot ett sådant anslag. Därför ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Mannerskantz m. fl.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Det är i detta utskottsutlåtande vid den punkt, som nu diskuterats, väsentligen två saker, som jag skulle vilja belysa något närmare.

Det står i utskottsutlåtandet att statens järnvägars förvärv av billinjer eller busslinjer har till syfte att rationalisera driften och bättre tillgodose den resande allmänhetens trafikbehov. Sedan följer en annan mening, som berör SJ:s ansökan om att få trafikera nya sträckor, och där står det, att det är helt obetydliga linjeförlängningar det är fråga om, att den genomsnittliga längden av de vägsträckor, för vilka trafiktillstånd erhållits på grundval av 1949 års koncessionsansökningar, uppgår till allenast 15 km o. s. v.

Herr talman! Jag har här en förteckning över av SJ hos Kungl. Maj:t

begärda trafiktillstånd under 1949. Det hela rör sig om 68 begärda tillstånd. Härtill komma några, som inte äro redovisade och som jag därför utelämnar. Av de 68 tillstånden var det bara två, för vilka SJ icke erhöll koncession, och de äro ännu ej avgjorda.

Det har också sagts, att det inte alls är så, att statens järnvägar på något sätt »hamstrar» busslinjer, utan det är bara ytterst nödvändiga små justeringar som företagas. Jag måste säga att det intrycket får man inte, när man studerar denna lista på nära 70 begärda och erhållna tillstånd. Det rör sig givetvis i stor utsträckning om mycket små linjer, så små att man ibland undrar, vad det egentligen skall tjäna till. Här har man t. ex. en liten vägbit, där trafiken inte alls satts in, därför att man väntar på vägförbättringar. Den anmärkningen finns för ett flertal sträckor. Vidare ha vi en liten vägbit, som man fått koncession på och där man i september började trafiken men i december lade ned den, därför att man fann att det var så litet resandental. Man kan ju fråga sig, vad meningen var med att lägga sig till med denna linje, när det visade sig att man inte kunde uppehålla trafiken på grund av det ringa antalet resande. Det förelåg här alltså inget trafikbehov.

Sedan ha vi en annan vägstup, där man inte satt i gång trafiken därför att vägen inte är färdig. Man är så förutseende att man begär koncession på sträckor, där det ännu inte finns väg! Man kan säga att SJ »hamstrar», men man kan också uttrycka det så, att SJ är väldigt förutseende.

Det lustiga med denna förteckning från 1949 är att av de två linjer man inte fick koncession på och som ännu inte äro avgjorda gällde den ena snabbbusslinjen mellan Sundsvall och Luleå på 600 km och den andra en linje på ett annat ställe i landet till en längd av något över 50 km. När man är så nogga med att framålla, att det här en-

Biltrafik.

dast gäller små linjer och för att visa detta sätter sig ned och räknar ut medellängden på dessa vägstuppar, måste jag säga att det har väldigt liten betydelse såvida man inte vill frambålla att det är ingenting att tala om. Även om man lägger till 650 km och där-efter räknar ut medellängden, blir den nämligen bara 23 eller 24 km, och man kan lika väl då säga att det är ingenting, det är bara vägstuppar på ett par mil. Ändock inkluderar detta, därest SJ fått sistnämnda koncessioner, den linje som går utefter en stor del av norrlandskusten. Jag tycker inte det är riktigt att vifta borta saken på detta sätt.

Beträffande förvärv av billinjer påtalas i den motion, som jag står för, att SJ 1949 har inköpt tolv bussföretag. Studerar man listan på av Kungl. Maj:t beslutade förvärv för statens järnvägars räkning av vissa trafikrörelser under de senaste åren finner man, att siffran tolv för 1949 har fördubblats till 24 för 1950. Man finner också, såvitt jag förstår, att de reservationer, som finnas i år, måste varit sparade tidigare, ty om man räknar ihop beloppen för budgetåret 1949/50 blir det över 1,2 miljoner kronor. Räknar man per kalenderår i stället för budgetår, blir siffran för kalenderåret 1950 över två miljoner.

När man ser på förteckningen över de under 1950 inköpta företagen, verkar det som om man i slutet av detta år var angelägen att köpa så mycket som möjligt. Man har enbart under december månad i fjol inköpt icke mindre än sju bussföretag, och den summa som man betalat enbart för dessa uppgår till över 1,2 miljoner kronor.

Man frågar sig vidare, när man studerar detta, om det verkligen är såsom man har sagt, att det bara är fråga om att konsolidera, bara fråga om rationaliseringar inom trafikområdet. Det är ett faktum att SJ köper företag över hela landet, och det är ett faktum att

det ibland går till på det enkla och ganska flärdfria sättet, att man låter folk i olika delar av landet höra efter, om busslinjerna äro till salu. Man måste förstå, hur det här går till. Det finns naturligtvis tjänstemän hos SJ som vilja visa sig duktiga och göra sitt bästa att höra efter hos bussägarna, om deras linjer äro till salu. Kanske försöker man även övertala dem. Det har företagits en undersökning på detta område inom de privata organisationerna. Man har helt enkelt i olika landsdelar begärt att få veta, hur det gick till när SJ köpte vissa linjer. Här säger man t. ex. från Kristianstads län, att det var ett par herrar från SJ, som foro omkring och togo löfte av samtliga bussägare att om de vid något tillfälle skulle sälja, skulle de vända sig till SJ. De voro mycket noga med att på detta sätt bevaka SJ:s intressen. Alla torde dock inte ha varit så snabba och nitiska som t. ex. en SJ-man i Jämtland, som — när en bussägare dött — två dagar efter begravningen hörde efter hos änkan, om hon inte skulle sälja företaget. Min spontana reaktion inför detta var att här ställer sig SJ nästan i paritet med gravvårdsförsäljarna, som alltid äro beredda att överfalla de efterlevande för att få göra en affär. Jag lastar inte SJ för detta. Det är klart att en enskild människa kan begå en taktlöshet. Men det är litet underligt att hitta det i detta sammanhang.

Det finns också linjeägare som skriva, att de flera gånger blivit ombedda att sälja sina företag och att de slutligen ha gått med på det, nästan pressats till det. Jag har brev från t. ex. en person som säger, att sedan SJ hade ingripit med konkurrens både med gods- och personbefordran fann han sig nödsakad att sälja. Om man skapar en sådan situation, att bussägarna känna sig nödsakade att sälja, kan man alltid säga att SJ inte är angeläget att köpa men att företagen äro »villiga» att sälja.

Biltrafik.

Här har jag ett annat brev som säger, att SJ tog initiativet till försäljningen. Det var inte direkt påtryckning, säger brevskrivaren snällt, men SJ skulle sätta in en kombinerad buss vare sig linjeägaren sålde eller inte, och då var det bäst att sälja o. s. v.

Jag skall inte ta flera stickprov ur den bunt brev jag har från olika personer, men jag vill peka på att det är självklart, att om det ute i hela landet finns folk från SJ, som gör förfrågningar om olika busslinjer äro till salu, blir det ett samlat tryck på hela området som gör, att bussägarna måste ha en känsla av att de äro utsatta för ett visst tryck från SJ.

När denna fråga var uppe i fjol, tillät jag mig att peka på att det otvivelaktigt försiggår en viss socialisering av landsvägstrafiken, och jag frågade också hur långt det skulle komma att gå.

Man brukar säga, att statens järnvägar endast har en liten del av landets busspark, bara några få procent, 20 procent eller vad man brukar säga. Det beror alldeles på hur man räknar. Vid årsskiftet fanns det inom bussägarnas organisation 523 företag med 2 569 bussar. Vid årsskiftet hade SJ 1 764 bussar, om jag inte minns fel, och jämför man dessa siffror har ju SJ över 40 procent av bussarna inom det område, där den privata linjetrafiken ligger.

Sedan skall man komma ihåg, att om det är något över 7 000 bussar i landet och det är 4 300 som tillhöra SJ och företaget anslutna till den privata bussorganisationen, så finns där utanför ett mycket stort antal bussar, som också ligga inom den statliga sektorn. Där ha vi alla de bussar som drivas i SJ:s dotterbolags regi, där ha vi t. ex. postens bussar, som också äro statliga men som jag inte räknar med i detta sammanhang. Jag har tidigare i dag varit med om att rösta för att posten skulle få anslag till inköp av busslinjer. Posten rör sig inom begränsade områden och med begränsade anslag, och jag har inte

för min del det minsta att anmärka på att posten skaffar sig en del linjer inom de områden, där den bedriver linjetrafik.

När man frågar sig, hur långt SJ eller staten med statsmakternas godkännande här skall gå, får man i regel inte något svar. Det säges alltid att det bara gäller rationalisering, små justeringar o. s. v. Jag tillåter mig säga, att jag tvivlar på att det bara rör sig om så obetydliga saker.

När man läser ett utlåtande, som järnvägsstyrelsen i fjol sommar avgav på begäran av kommittén för norrlandskustens biltrafik, får man där ett litet begrepp om hur SJ ser på detta problem. Kommittén hade begärt att SJ skulle lägga fram sin syn på hur norrlandskustens biltrafik skall ordnas, och det var självklart att SJ ansåg att denna snabblinje skulle ligga i statens händer. Det hade ju varit mycket underligt om statens järnvägar tänkt sig att den skulle vara privat. Men när man studerar hur man inom SJ tänkt sig att det skulle gå till, ser man genast att här är det fråga om en mycket stor investering av pengar. SJ räknar bl. a. med total nyanskaffning av fordon och nya terminalanordningar. Man räknar med att över huvud utgå från nyanskaffning. Det står t. ex. i utlåtandet, att enligt planen skulle det behövas 17 buss- och godsstationer, 50 bussar, 20 lastbilar, 30 godssläpvagnar o. s. v. Allt detta blev mycket pengar, när det kostnadsberäknades 1949. Det kostar naturligtvis mycket mera i dag.

I och med 1952 års utgång utgår koncessionen för det privata konsortium, som driver snabblinjen mellan Sundsvall och Luleå. Det kanske kommer att bero på den nyssnämnda kommittén hur det kommer att bli då. I det yttre som jag här citerat ur tidigare, räknar SJ med att inte bara överta snabblinjen utan också med att köpa upp alla bilinjer som finnas inom den rayon, som stambillinjen trafikerar.

Biltrafik.

Man säger också, att det nog kommer att bli ganska lätt att »samordna» linjerna. Det är klart, att om staten får en sådan dominans på detta område utefter hela den norrländska kusten, komma de privata sedan att sälja nästan utan någon som helst direkt påtryckning. Men man bör ju då göra klart för sig vad det är som ligger bakom deras lust att sälja.

Att statens järnvägar eftersträvar en dominans på detta område tror jag inte man kan komma ifrån. Jag måste för min del nu som i fjol säga, att denna utveckling kommer att bli olycklig, även om man kan peka på en del fördelar i form av rationalisering o. dyl. I dagens läge kan man ju också tycka — och det var ju också herr Kollberg inne på — att man inte skall investera pengar där det inte gäller att nyskapa någonting utan bara att övertaga redan befintliga företag, som i stort sett rätt bra sköta sina uppgifter. Det är klart att man kan säga, att det finns trafikanter, som vilja att staten skall övertaga dylika trafikföretag. Men var kan man inte träffa trafikanter, som anse nästan a priori, att statsdrift är bättre än privat drift.

Herr talman! Med det anförda har jag endast velat fästa uppmärksamheten på de här citerade meningarna i utskottsutlåtandet och ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det anförande, som herr Kollberg nyss höll, uppkallar mig till en gensaga, som kanske inte bara kommer att gälla billinjerna. Då han tog upp frågan om våra trafikmedel över huvud taget, om deras ställning i samhället, om den betydelse de ha och de besparingar, som kunna vinnas därest man investerar tillräckligt med kapital i dem, ser jag mig tvingad att sätta in det hela i sitt större sammanhang och med ut-

gångspunkt därifrån göra några reflexioner.

Herr Kollberg nämnde också någonting om beredskapssynpunkten. I anslutning därtill vill jag bara nämna, att beredskapssynpunkterna och export-synpunkterna kämpa mot varandra när det gäller våra kommunikationer. De draga åt var sitt håll. Ur beredskapssynpunkt tvingas vi i nuvarande läge att ge prioritet åt försvaret och civilförsvaret jämfört med kommunikationsväsendet. Ur exportsynpunkt är det å andra sidan angeläget att såvitt möjligt förbättra kommunikationerna. Därigenom förbilligas ju kostnaderna för de transporter, som i anslutning till exporten måste äga rum.

Vid en jämförelse av investeringarna för detta och nästa budgetår måste vi blicka tillbaka på det senast förflutna budgetåret, som är det enda vi ha praktisk kunskap om. Under budgetåret 1949/50 uppgingo affärsverkens investeringar till i runt tal 456 miljoner kronor. Detta belopp beräknas nu öka till 488 miljoner kronor under innevarande budgetår, och för nästa budgetår förutses ungefär samma investeringssumma. För väginvesteringarnas del utgjorde investeringssumman budgetåret 1949/50 86 miljoner kronor. Beloppet beräknas ökat till 110 miljoner kronor innevarande budgetår, och samma belopp förutses för nästa budgetår.

Vi veta ännu inte, om det verkligen skall lyckas att öka affärsverkens investeringar till det belopp, som nämnts för innevarande budgetår. Det finns emellertid, det vill jag understryka, redan nu tecken som tyda på att åtminstone på vissa områden inte kunna genomföra dessa investeringar. Bland annat har det för statens järnvägars vidkommande visat sig att svårigheter komma att uppstå att genomföra detta program för innevarande budgetår. Hindren ligga väsentligen på produktionsidan. Det är brist på arbetskraft, det är brist på materiel. Industriens

Biltrafik.

produktionsförmåga för den inhemska marknaden är sålunda inte tillräcklig för att leveranserna skola kunna effektueras med den snabbhet, som man tidigare hade hoppats. Jag säger inte detta för att rikta någon kritik emot de firmor, som ha leveranssvårigheter. Dessa svårigheter äro delvis orsakade av staten själv genom de omfattande beställningar, som lagts ut för försvarets räkning och som ansetts böra givas viss prioritet. Staten har vidare strävat efter att uppmuntra exporten, dels av valutaskäl och dels för att ge företagen chanser att slå sig in på utländska marknader.

Utvecklingen under nästa budgetår är givetvis ännu svårare att yttra sig om. Därest investeringsprogrammet för innevarande budgetår icke kan helt genomföras, så skulle emellertid den fastställda ramen för nästa budgetår snarast komma att uppnå en volymmässig ökning jämfört med det nuvarande budgetåret. Om inte någon väsentlig ändring i läget inträder måste man räkna med att även nästa budgetår kommer att bjuda på åtskilliga svårigheter då det gäller att tillfredsställa investeringsbehovet.

Mot denna bakgrund kan man fråga sig vad det skall tjäna till att ha en investeringsplan med investeringsramar för de olika verken. Marknadsförhållandena äro ju ändå sådana, att det automatiskt inträder en begränsning av alla hithörande olika faktorer. Men anledningen härtill är helt enkelt den, att den sämsta av alla metoder för investeringsbegränsning är att låta efterfrågan bli större än resurserna, så att brist uppkommer på arbetskraft, material och andra produktionsresurser. Om man nämligen i ett sådant läge försöker öka efterfrågan ytterligare, kanske man inte kan få fram några flera produkter utan resultatet blir endast, att priserna höjas på de produkter som kunna produceras. Det är därför som man tvingas att hålla tillbaka efterfrågan på investe-

ringar, och det är detta regeringen sökt göra.

Herr Kollberg framhöll önskvärdheten av att man för statens järnvägars vidkommande skaffar sig mera rullande materiel. Det kan ligga mycket i detta. Men även här ha vi stött på svårigheter. Vi ha mött motstånd från det privata näringslivet, inte så att firmorna inte vilja leverera utan helt enkelt för att de inte kunna effektuera beställningar. Därtill kommer att det kan uppstå — och har uppstått — investeringsbehov, som kunna betraktas som än mer angelägna än de som upptagas i statsverkspropositionen. Jag kan nämna att det redan nu föreligger en skrivelse ifrån järnvägstyrelsen — den har inkommit i dag — som kommer att leda till nya betydelsefulla investeringar i rullande materiel för statens järnvägar. Avsikten är att skapa möjligheter att klara malmtransporterna uppe i norr. I exportens intresse skall nämligen malmbrytningen öka i våra norrbottniska gruvor.

De invändningar, som riktas mot kapitalbudgetförslaget, kunna i huvudsak indelas i tre grupper. En grupp motioner går ut på, att anslagen till förvärv av billinjer för postverket, till förvärv av billinjer för statens järnvägar, till förvärv av enskilda företag för elektrisk kraftdistribution skola minskas och bättre utrymme härigenom beredas för andra investeringar. Det förefaller som om det skulle finnas en ideologisk bakgrund till dessa motioner, vilka ehuru de beröra olika områden syfta i samma riktning. Jag vill emellertid påpeka att dessa anslag — det måste väl också herr Kollberg medge — ha en annan karaktär än övriga anslag. De äro förvärvsanslag, som i och för sig inte taga några produktionsresurser i anspråk. Ur investeringspolitisk synpunkt kan det icke vara riktigt att utan vidare byta ut sådana rent finansiella investeringar mot realinvesteringar.

En annan grupp av motionärer ön-

Biltrafik.

skar att vi skola minska väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och statens järnvägars köp av bilmateriel, d. v. s. motorfordon. Detta är realinvesteringar. Men man minskar inte de samhälliga investeringarnas totalomfattning genom att inskränka på dessa anslag. Man får i stället räkna med att dessa investeringar komma att göras av privata företag, som anskaffa materielen antingen för att betjäna väg- och vattenbyggnadsverkets underhålls- och byggnadsarbete eller för att utvidga bilrörelsen i stället för att låta statens järnvägar göra detta. Båda dessa frågor måste sålunda ytterst gälla, huruvida vi skola bedriva verksamheten i offentlig eller privat regi. Och det är här jag spårar det ideologiska sammanhanget bakom herr Kollbergs anförande.

Jag kommer slutligen till den tredje gruppen av motioner, som gäller frågan om den inbördes avvägningen av investeringarna inom varje verk. Med avseende härpå vill jag säga, att den budgetteknik, som de senaste åren successivt har införts inom kommunikationsdepartementets investeringsområde, syftar till att ge affärsverken ökad handlingsfrihet. Om man exempelvis tar statens järnvägar har detta verk för nästa budgetår fått ett anslag motsvarande en medelsförbrukning på 175 miljoner kronor, medan samtidigt taket för investeringsverksamheten har fastställts till 155 miljoner kronor. Detta innebär att järnvägsstyrelsen får vissa möjligheter att själv välja vilka grupper av investeringar den vill bedriva i ökad omfattning och vilka den vill hålla tillbaka inom den allmänna ramen.

Det är i anslutning härtill som jag kommer in på herr Kollbergs yrkande. Herr Kollberg vill att man skall öka anslaget till godsvagnar, och det kan ju hända att detta i och för sig skulle vara önskvärt. Men därmed är det inte utan vidare sagt, att herr Kollbergs förslag till ökning av statens järnvägars investeringar just på detta område

skulle vara det mest angelägna. Det är nämligen så, att det råder en intim förbindelse mellan de olika anslagskravens storlek, och därest man bringar ned anslaget på ett visst område eller driver upp det på ett annat kan detta få sina verkningar även på andra fält av verksamheten. Det är därför det har ansetts vara riktigt — ehuru vi naturligtvis skola ha möjlighet att granska det hela — att det bör finnas möjlighet för verken att inom den ram som står till deras förfogande ha en förnuftig rörelsefrihet.

Beträffande billinjerna säger herr Kollberg, att en smygsocialisering pågår. Vi få dock komma ihåg, att statens järnvägar bedriver trafik ifrån Pajala till Trelleborg. De ha ett väldigt trafikområde. Är det så märkvärdigt att styrelsen, på trafikanternas önskemål, vill sätta in busslinjer, som ofta gå parallellt med järnvägslinjerna, om detta ur trafikteknisk och trafikekonomisk synpunkt blir billigare än att sätta in nya tåg? Dylika busslinjer tillkomma för att tillmötesgå berättigade önskemål, och jag anser att det skulle vara oriktigt därest statens järnvägar inte skulle försöka infria dem. Här talar man ofta om flykten från landsbygden. Hur många gånger har jag inte fått höra att mindre goda trafikförhållanden bidraga därtill! Men om nu statens järnvägar begär trafiktillstånd för att förbättra dessa kommunikationer, så krituseras de för att så sker. Det kan ju hända att herr Kollberg som stockholmare inte fäster så stort avseende vid flykten ifrån jorden till asfalten, men det finns faktiskt många i detta land, som utifrån sina erfarenheter komma till andra praktiska slutsatser än herr Kollberg i detta fall gör.

Fru Sandström ansåg i sitt anförande, att statens järnvägar hamstrar billinjer. Jag förstår av hennes motion hur hon har kommit till denna slutsats. Det är historien som gått runt i pressen, att statens järnvägar begärt trafiktillstånd

Biltrafik.

på 73 sträckor, av vilka ett betydande antal, nämligen 24, inte skulle ha utnyttjats. Med detta förhåller det sig på följande enkla sätt. Så långt är uppgiften riktig, att statens järnvägar lagt in ansökningar om 73 trafiktillstånd, av vilka tre av olika orsaker sedermera ha återkallats och två ännu icke äro avgjorda. Av de övriga 68, för vilka man sålunda inte skulle ha en tillfredsställande redovisning, har det kunnat påvisas, att fem linjer ännu icke ha kunnat tagas i bruk, vilket i tre fall beror på att vägförhållandena ha varit sådana att linjerna inte kunnat sättas in. Då säger fru Sandström: Vad är nu detta för någonting? Begär statens järnvägar rätt till biltrafik på vägar, som ännu inte ha byggts? — Nej, det är inte på det sättet, fru Sandström, utan det är helt enkelt så, att trafikanterna komma till statens järnvägar och anhålla om att man skall få trafik på en viss vägsträcka. Statens järnvägar undersöker då saken och finner att man skall försöka tillmötesgå dessa trafikanter. Det visar sig då vid närmare undersökning att vägarna äro av sådan beskaffenhet, att man av vägtekniska skäl får skjuta på tidpunkten för anordnande av en sådan trafik. Det är vad som har skett i dessa tre fall. Beträffande de andra två fallen är emellertid trafiken i ena fallet i gång fr. o. m. 1 mars och kommer i det andra fallet att sättas i gång från 1 juli. Ja, fru Sandström, så var det med fru Hamsterlund och hennes hamstring av trafiktillstånd, som icke utnyttjats av statens järnvägar. När man benar upp saken blir bilden annorlunda än den tavla som av den borgerliga pressen och fru Sandström målas om statens järnvägars försök att smysocialisera.

Fru Sandström ville emellertid ha besked om när och var denna s. k. smysocialisering skall sluta och vilka möjligheter som finnas att stoppa de tydliga monopolsträvanden, som komma till uttryck i statens järnvägars verk-

samhet på detta område. Ja, jag förstår att fru Sandström hellre frågar än talar om fakta nämligen om antalet bussar i landet och deras relation till det antal bussar, som för närvarande befinna sig i statens järnvägars ägo. Det skall emellertid jag stå till tjänst med. För närvarande finnas 7 500 bussar i detta land. Om vi draga bort de stats- och kommunalägda bussarna och även bussar, som ägas av enskilda järnvägar, återstå 4 000 bussar i privat ägo. Det är svårt att beräkna värdet av de privata linjerna, men om vi utgå från ett medelvärde av 35 000 kronor per buss, så gör detta i runt tal 134 miljoner kronor endast i fråga om bussmateriel. Om vi emellertid härtill lägga goodwillvärdet — låt oss säga, att vi taxera det till hälften av bussvärdet — så blir summan 210 miljoner kronor. Om vi sedan utgå ifrån att statens järnvägar skall få två miljoner kronor per år till förvärv av billinjer, som fru Sandström icke unnar dem, tager det ungefär hundra år innan den smysocialisering blir genomförd som fru Sandström fruktar. Jag tror att hon kan med dessa upplysningar bli något lugnare.

Om vi sedan skulle gå över till lastbilarna, som också ha varit föremål för uppmärksamhet, kan nämnas, att vi för närvarande ha omkring 85 000 lastbilar i landet och att statens järnvägar och dess dotterbolag äga ungefär en procent av dessa lastbilar. Vi behöva sålunda inte hysa allvarligare farhågor för att här få en SJ-monopolisering, som skulle utgöra en allvarlig fara för taxepriissättningen i landet.

Slutligen nämnde herr Kollberg i sitt anförande någonting om att statens järnvägar också hade förskaffat sig busslinjer i anslutning till övertagandet av enskilda järnvägar. Det är alldeles riktigt att så har skett. Men jag har inte hört herr Kollberg kritisera de enskilda järnvägarna, när dessa av exakt samma skäl som statens järnvägar ha anskaffat busslinjer för att komplettera och ra-

Biltrafik.

tionalisera järnvägs- och landsvägstrafiken. Så har man emellertid förfarit ifrån de enskilda järnvägarnas sida, och när staten sedan i sin tur övertar de enskilda järnvägarna leder det naturligen till att man också övertar de enskilda järnvägarnas busstrafik. Detta bör enligt mitt förmenande vara självklart. Men om det är riktigt att de enskilda järnvägarna skaffa sig busslinjer i trafikrationaliseringens intresse, så anser jag att det är lika riktigt för att inte säga helt enkelt en skyldighet för statens järnvägar att befordra rationaliseringssträvandena inom trafiken på samma sätt. Detta gäller även övertagande av befintliga busslinjer.

Herr talman! När det inte gäller ett förhållandevis större belopp än 2 000 000 kronor och icke är fråga om en realinvestering, finner jag inte tillräckligt starka skäl föreliggande för att man skall förmena statens järnvägar denna möjlighet att i rationaliseringens intresse komplettera sin järnvägstrafik.

Herr KOLLBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först ta upp vad kommunikationsministern sade om att två miljoner kronor är ett litet belopp i detta sammanhang och hans fråga, varför vi skulle minska på detta anslag. När jag i annat sammanhang talade om denna sak med en person, som hade motsatt uppfattning mot mig, fick jag följande replik: »Ja, här ha vi nu i snart femton år beviljat två miljoner kronor till detta ändamål vartenda år och ingen har förut haft någonting att invända utan alla ha varit nöjda och belåtna.» — Man kan tydligen inte se detta anslag bara ur det enskilda årets synpunkt utan man måste se det i det större sammanhanget.

Jag påvisade också i mitt anförande, att statens järnvägars utveckling på detta område ju inte bara är baserad på detta tvåmiljonersanslag utan att den även automatiskt medför kostnader av delvis annan art. Vi ha ju såväl i årets

som i nästa års stat en utgiftspost på vill jag minnas 10 miljoner kronor för nyanskaffning av bilmateriel och för anskaffande av garage. Jag har ingen erinran att göra mot dessa anslag, ty jag menar att om statens järnvägar en gång köpt upp bussföretag, skall detta verk också ha anslag för att kunna driva dem rationellt. Jag vill dock ifrågasätta om vi i fortsättningen skola hålla på att köpa upp bussföretag, som för framtiden komma att medföra så betydande investeringsanslag.

Sedan vill jag säga, att jag ingenting har att invända mot första delen av kommunikationsministerns anförande, då jag ju ej heller yrkat på någon utvidgning av investeringsramen utan endast talat om en fördelningsfråga inom denna ram. Jag har velat öka anslaget till inköp av godsvagnar av två skäl. Det ena är att jag personligen känner till att det råder brist på sådana, och att näringslivet på denna grund får dragas med besvärligheter. Det andra skälet är att det av propositionen rörande tilläggsstat för innevarande budgetår för kommunikationsdepartementets område framgår, att statens järnvägar ursprungligen begärt att få köpa 1 000 godsvagnar, men att detta antal skurits ned till 500, vilka skulle kosta i det närmaste 7 miljoner kronor. Kommunikationsministern begärde emellertid endast ett tilläggsanslag av 5 miljoner, vilket han också redovisat i det tryck som ligger till grund för den fråga vi nu skola avgöra. Kommunikationsministern vidgår där, att skillnaden ca 2 miljoner kronor måste täckas ur anslaget för nästa budgetår, och det är för att undvika den härigenom ofrånkomliga begränsningen av investeringsprogrammet för nästa budgetår, jag har velat öka ifrågavarande anslag med sagda 2 miljoner kronor.

Fru SANDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Kommunikationsministern sade här nyss, att det bara var frågan

Biltrafik.

om linjer, som gå parallellt med järnvägen och som alltså direkt beröra järnvägstrafiken. Det är inte så, herr kommunikationsminister, om man studerar kartan över linjerna. Jag skall ta ett enda konkret exempel. Vi ha en järnväg i Västerbotten, som går ifrån stambanan till Storuman vid inlandsbanan och norrut till Sorsele. Sedan har SJ en billinje från Sorsele till Vindeln och denna linje bildar i förhållande till järnvägen basen i en triangel. Ännu har jag inte hört påstås, att basen i en triangel skulle vara parallell med de andra sidorna i triangeln. Där ha vi alltså ett litet exempel. Jag skulle kunna ta fram flera exempel på att det inte alltid är fråga om några parallella linjer.

Sedan säger herr kommunikationsministern, att om inte statens järnvägar får köpa för två miljoner busslinjer om året, bidrar detta till flykten från jorden till asfalten. Det var mycket vackert sagt. Om nu SJ vore den pionjär som man skulle kunna tro, så att det var fråga om öppnande av nya linjer, skulle jag nästan kunna hålla med herr kommunikationsministern. Men här är det fråga om linjer, som redan låter folk åka från den ena platsen till den andra. Det är alltså inte fråga om att skapa något nytt, när det gäller förvärv av billinjer, som kanske sedan årtal äro uppbyggda inom den privata sektorn av näringslivet och som redan tillgodose trafikbehovet.

Herr kommunikationsministern betonade att det är trafikanternas önskemål att SJ övertar billinjerna. Man skulle naturligtvis kunna peka på att det också finns tillfällen, när trafikanterna inte alls vilja, att SJ skall överta en linje utan i stället slå sig samman och göra petitionslistor för att få behålla den. Det har faktiskt hänt någon gång. Nästan alla människor äro trafikanter, åtminstone alla vuxna och arbetsföra i detta land, och alltid kan man få tag i trafikanter, som vilja ut-

tala önskemål i ena eller andra riktningen.

Herr kommunikationsministern säger också, att jag kan vara alldeles lugn, ty det tar 100 år innan det är färdigsocialiserat på det här området. Ja, det gör det kanske om man räknar med två miljoner om året, men om kommunikationsministern skulle medräkna t. ex. GDG:s inköpssiffror per år tar det kanske bara 50 år eller ännu mindre. Jag har en lista på vad GDG:s trafikaktiebolag köpt inom Älvsborgs och Kopparbergs län. De köpte t. ex. under 1949—1950 Södra Dalarnas omnibusaktiebolag. Vad kostade det? Det var nog en rätt stor investering. Sedan hade dels tillstånd till nya linjer erhållits, och dels trafikaktiebolag av olika slag inköpts.

För att övergå till SJ:s förvärv av billinjer har man exempelvis köpt upp stora företag i Gävleborgs län. Man köpte den 15 december i fjol AB G. M. Karlssons åkeri, som inkluderar inte bara linjetrafik utan även i stor utsträckning beställningstrafik, som alltså SJ nu bedriver. Företaget kostade 390 000 kronor. Den 19 januari i år förvärvade man också AB J. Nelsons omnibusaktiebolag i Gävleborgs län för 281 000 kronor. Det är alltså inte fråga om småsaker.

Jag kan inte komma ifrån att den koncentration av billinjeinköp, som skett under fjolåret och i synnerhet under slutet av året, och den takt man börjat med i år varslar om att man säkerligen inte kommer att försitta något tillfälle att till varje pris förbruka sitt tvåmiljonersanslag. Och nog har man en känsla av att detta inte är *alldeles* nödvändigt för SJ:s järnvägsdrift eller för att upprätthålla »parallella linjer». SJ har av allt att döma sina ombud ute överallt. De resa ibland omkring i ett helt län och fråga företagarna om de äro villiga att sälja. Man skall inte dra den slutsatsen, att de göra detta bara för att SJ skall kunna upprätthålla »pa-

Biltrafik.

rallella linjer» med det järnvägsnät som finns, men allting är ju relativt. Man kan ju säga att linjer, som gå många mil ifrån järnvägen, ändå äro »parallella» därför att de beröra järnvägens trafikområde. Herr kommunikationsministern sade nyss, att SJ bedriver trafik mellan Pajala och Trelleborg. Det är ju alldeles självklart att trafikområdet är mycket stort.

Jag måste för min del säga, att jag känner mig visst inte oroad — varken oroad eller lugnad — av denna tidsuppgift på 100 år. Men jag är övertygad om, herr kommunikationsminister, att det inte kommer att dröja så lång tid som 100 år med den takt man nu har. Landsvägsnätets socialisering kommer att gå på väsentligt kortare tid, därför att den nuvarande utvecklingen kommer att få ett slags kumulativ verkan. Till slut sälja trafikföretagen kanske i rena paniken.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Att det skulle gå i snabbare takt än 100 år med det tvåmiljonersanslag, som riksdagen hittills har beviljat, torde väl knappast vara tänkbart. Det skulle i så fall innebära, att pengarna plötsligt skulle börja öka i värde i motsats till vad som nu är fallet. Jag har i och för sig ingenting emot en sådan utveckling, men jag tror inte på den, måste jag bekänna.

Sedan säger fru Sandström, att jag gjort gällande att man endast drar buss- trafiklinjer parallellt med järnvägen. Det sker i den allra största utsträckning. Det är nämligen på det sättet, att när det exempelvis begäres att man skall sätta in en ny tågägenhet, föredrar man att sätta in en ny busslinje ungefär parallellt med järnvägen. Detta gör man för att vinna två ting, dels för att få ett billigare trafikmedel än om man sätter in ett nytt tåg, och dels för att tillmötesgå de trafikanter, som inte bo all-

deles intill järnvägsstationen. På detta sätt skapar man bättre trafikförhållanden.

Fru Sandström säger också, att om jag räknar in GDG och övriga dotterbolag till statens järnvägar, kommer jag till andra siffror än jag nämnde. Nej, det gör jag inte. Jag har inräknat GDG:s biltrafik i de 25 procenten av de 7 500 bussarna, som jag nämnde i mitt anförande. Men trots att vi i huvudsak årligen anslagit 2 miljoner kronor, så att det sammanlagt har blivit 22,5 miljoner, trots att vi ha övertagit den ena enskilda järnvägen efter den andra med deras busstrafik — det har ändå varit så stora bolag som GDG — trots hela denna verksamhet har man ändock inte kommit upp till mer än 25 procent av bussbeståndet. Jag förstår inte vad det är för rädsla, som visas av herr Kollberg och de övriga, som här tala å den privata busstrafikens vägnar, när statens järnvägar med alla dessa ansträngningar endast ha kunnat komma upp till detta procenttal.

Nu gör man gällande att det skulle vara omtanken om taxorna, som är skälet till att man vänder sig emot SJ:s verksamhet på detta område, och man gör underförstått gällande, att därest statens järnvägar skulle få monopol, skulle detta ofördelaktigt inverka på taxorna. Jag vill då bara understryka, att på de sträckor där man inte har konkurrens med järnvägen, använda sig de privata bussföretagen i regel av vida högre taxor än man gör på sträckor, där man verkligen har konkurrens ifrån SJ:s buss- och järnvägstrafik. Detta är sanningen, så det kan ju hända att den verksamhet, som SJ bedriver, även när det gäller taxorna är fördelaktigt för trafikanterna.

Beträffande parallelliteten emellan järnvägar och busslinjer skall villigt medges, att SJ på grund av rationella bevekelsegrunder inom ett trafikområde inte enbart kan nöja sig med att ha parallella linjer. Det är nämligen stundom

Biltrafik.

nödvändigt att knyta ihop linjerna, och då får man just den triangel, som fru Sandström talade om. Därigenom kunna trafikanterna komma fram på det sätt som de önska, och dessutom är det ur trafikteknisk och trafikekonomisk synpunkt fördelaktigt.

Nu säger fru Sandström, att om SJ ändå hade visat en pionjärande i likhet med de privata företagen på detta område, skulle hon uppskatta verksamheten i högre grad än vad nu är fallet. Det är riktigt. I det avseendet vill jag ge fru Sandström rätt. Jag har på denna punkt den meningen, att man från SJ:s sida kanske inte tillräckligt tidigt insåg busstrafikens kommande stora betydelse, så att om fru Sandström vill förebrå SJ i det avseendet, skulle jag nästan kunna instämma i hennes förebråelse. Jag hoppas att inte detta skall tas illa upp, såsom skedde i anledning av ett annat uttalande, som jag har fällt här. Men jag vill understryka, att detta ju i själva verket står i strid med den argumentation, som fru Sandström själv använder. Några satser längre fram talade hon nämligen om att SJ hade hamstrat nya linjestreckningar, 73 stycken t. o. m., som inte alltid hade utnyttjats. Ja, men här gör ju statens järnvägar just det, som fru Sandström förebrått dem för att ha underlåtit att göra. Man inrättar nya billinjer och busslinjer, man tillmötesgår önskemålen ifrån trafikanternas sida, men då är det också galet. Jag vet inte hur SJ skall bära sig åt för att tillfredsställa fru Sandström. Bäst vore väl att överlåta verksamheten i privat ägo. Då skulle kanske all kritik tystna.

Fru SANDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag kan lugna kommunikationsministern med att så förfärligt kritisk är jag inte beträffande SJ.

Jag skulle bara här vilja säga att vad jag sade om pionjärandan har herr kommunikationsministern tydligen misstol-

kat. Jag sade, att om SJ vore pionjär, så att man nu satte in helt nya linjer och lät folk åka på dem, då skulle man kunna säga att detta hjälpte till att hejda flykten från landsbygden. Men de trafikföretag man köper ha byggts upp tidigare, och det är endast fråga om att staten övertar äganderätten. Det är ingenting annat som händer. Bussarna gå ju som vanligt.

Kommunikationsministern var också inne på taxepolitiken. Nåväl, det kan sägas mycket om den, men man säger i det utlåtande, som järnvägsstyrelsen har avgivit, att om man finge monopol på busslinjerna efter norrlandskusten, skulle man kunna ordna det så fint att man kunde ha samtrafik mellan bussar och tåg. Man har det redan nu på det sättet, att man på en del sträckor kan köpa en biljett på buss och åka tillbaka på tåg, men man kan inte köpa biljett på tåg och åka tillbaka på buss, fastän det är SJ som äger båda delarna.

Nu menar man tydligen, att SJ kan begagna monopolställningen till att lasta över trafik från buss till järnväg eller tvärtom, allt eftersom det behövs, och därigenom få ett instrument att jämna ut trafiktopparna. Man kan naturligtvis också, sedan man fått monopol, använda detta till en taxepolitik, som har andra syften än att bara tillgodose trafikanternas önskemål. Vi veta ju av erfarenhet, att blir det en monopolställning, är man också angelägen att använda den.

Jag vet inte om jag har något kvar av repliktiden, men jag skulle vilja säga, att bolag som GDG ha möjlighet att göra sina stora inköp helt utanför riksdagsanslaget. Riksdagen anslår ju inte några pengar till GDG, och där kan även företags stora inköp, vilket också skett.

Herr KOLLBERG (kort genmäle): Herr talman! Kommunikationsministern undrade, om min uppfattning förestavades av någon omtanke om de privata

Biltrafik.

bussägarna, och på det vill jag svara, att det gör den inte. Jag känner inte ens någon privat bussägare. Som jag ser saken, förhåller det sig så, att medan finansministern letar efter nya skatter, vill kommunikationsministern av skattemedel betala ut två miljoner kronor för att köpa busslinjer, som nu på ett tillfredsställande sätt drivas av enskilda. Och efter vad jag har hört — även om jag inte känner bussägarna, känner jag folk som bor på landet — har man i regel varit fullständigt belåten med de enskildas regi av de linjer, som sedermera ha blivit överförda. Det är klart, att det kan finnas undantag här som på andra områden. Då frågar jag: Vad skall det tjäna till att göra dessa inköp, när vi skola skära ned statsutgifterna så mycket som möjligt? Vore det ej bättre, att vi först finge pröva frågan i hela dess vidd, när det blir bättre tider?

Så till slut bara en sak. Kommunikationsministern sade, att jag som stadsbarn antagligen inte hade någon förståelse för flykten från jorden till asfalten. Jag kanske missförstod detta uttalande, eller menade kommunikationsministern, att om bussrörelser i landsorten drivas i SJ:s i stället för i enskild regi så skulle detta öka trivseln på landsbygden och därmed stoppa flykten till staden? I så fall kanske jag får notera detta som ett av mig tidigare efterlyst motiv för dessa inköp?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Min mening var faktiskt den, herr Kollberg, att jag räknar med att vi skola få bättre trafikförhållanden på landsbygden genom SJ:s försorg. Detta kan ske, därför att SJ är ett stort företag, som har möjlighet att komplettera järnvägstrafiken med busstrafik, och detta bidrar till att öka trivseln. Jag har fått höra i många olika sammanhang av kritiker mot kommunikationerna, att de borde bli bättre än de för när-

varande äro. Därför frågar jag mig, om man skall förmena järnvägsstyrelsen möjligheten att genomföra sådana förbättringar, allra helst som initiativet i många fall tages av privata bussägare. Sådana komma ofta till SJ, enär de med hänsyn till olika omständigheter t. ex. på grund av att bussägaren kommit till en ålder, då han inte kan fortsätta verksamheten och bland sina efterkommande inte har någon, som intresserar sig för verksamheten, och säga: Det är väl rationellt att ni övertar denna busslinje nu. Det är ju ett intimt trafiksammanhang mellan min busslinje och de busslinjer SJ tidigare har. Vill då herr Kollberg förmena både den private bussägaren att i detta läge försälja sitt företag och SJ möjligheten att vidta den i och för sig rationella och förnuftiga åtgärden att köpa den? Det är i själva verket ingenting annat det är fråga om.

När det nu gäller ett förhållandevis så litet belopp som 2 miljoner kronor, kan jag inte komma ifrån, herr Kollberg, att det inte bara är av det där skatteskalet, som herr Kollberg vänder sig mot denna verksamhet, utan att det är av ideologiska skäl. Det kan jag i och för sig förstå, men jag tycker, att man inte skall bli så tvärfälst i sin borgerliga uppfattning att man förmenar ett statsföretag att vidtaga praktiska och förnuftiga åtgärder, när så påfordras. Bussverksamhetens hittillsvarande utveckling är icke heller av sådan omfattning att talet om den s. k. smygso-cialiseringen har någon verklig täckning.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Efter vad som redan sagts behöver jag inte fördjupa mig särskilt mycket i detta ämne. Jag vill för det första bara säga, att statsutskottets fjärde avdelning har låtit sig informeras i denna fråga av den särskilda byrå i järnvägsstyrelsen, som har hand om SJ:s bilism. Jag hörde nu, att motionären, fru Sandström, hade

Biltrafik.

låtit sig informeras via brevskrivare. Hennes uppgifter kanhända borde närmare kontrolleras. Jag ifrågasätter lämpligheten av att använda dem i denna debatt för att stötta under en mening om hur man från SJ:s sida förfar vid förvärv av billinjer.

Här har statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet på den punkten gjort en erinran, och vi ha vid behandlingen av detta ärende på fjärde avdelningen fått samma uppgifter, nämligen att det är ett stort antal bussägare som erbjudit sig att överlåta sina linjer till SJ på de av statsrådet redan åberopade skälen. Om dessa linjer skola förvärvas, så kommer SJ att behöva mycket mer pengar än dessa 2 miljoner. När de enskilda bussägarna gå till SJ och erbjuda SJ att överta linjerna, så är det dessutom mest kanske hänsynen till personalen, som är avgörande. Man vet inom dessa enskilda bussföretag, att om SJ tar hand om ett företag med dess personal, så blir personalen bättre omhändertagen än om ett enskilt företag förvärvat det hela.

Jag har uppfattat motionärernas och reservanternas ståndpunktstagande i denna fråga på samma sätt som kommunikationsministern, nämligen att de måhända slåss för en princip. Jag skulle för min del vilja göra den deklarationen, att jag tror, att det vore riktigt och lyckligt ur hela landets synpunkt, om man ginge längre på denna väg att samordna landsvägstrafiken och den rälsbundna trafiken. Förutsättningarna för en samordning, varur man också vinner någonting, öka i och med att SJ får ta hand om både det ena och det andra. Det behöver därför inte ske via SJ, utan ett särskilt bolag skulle, såsom också föreslagits, kunna bildas, på vilket all denna bilism överfördes.

Vi äro på det klara med, såsom också framgått av statsrådets anförande, att järnvägarna ur ekonomiska och rationella synpunkter finna anledning att flytta över vissa trafikuppgifter, som

järnvägarna ha, på bilismen. Detta gäller både gods- och personbefordran. Vad beträffar lastbilarna finns det t. ex. kretskörning, som möjliggör indragning av fast betjäning på vissa stationer. Vidare finns det vissa sträckor, där trafikbelastningen är så hög, att det är ändamålsenligt att flytta över en viss del av särskilt persontrafiken till landsvägarna. Att nu resa hinder mot en sådan naturlig utveckling förefaller mig vara ett uttryck för bakåtsträveri av representanterna för det parti, som de båda sista talarna tillhöra. Men, ärade kammarledamöter, se på utskottsutlåtandet! Det finns där en högerman, som inte har velat vara så reaktionär, att han biträtt motionärerna.

Jag skall också be att få verifiera en uppgift av statsrådet. Det finns en statistik utöver den siffra som statsrådet nämnde beträffande äganderätsandelen i fråga om den totala bussparken här i landet. Den statistiken finns att tillgå för vem som helst, och enligt den statistiken har staten 26 procent — statsrådet sade 25 procent, och det är således något mera — kommunerna 14 procent och de enskilda 60 procent.

Jag skulle också, eftersom jag vet, att man har anført besparingssynpunkter, som gå ut på att staten inte skall göra investeringar, vilja säga, att det i detta fall, såsom statsrådet framhållit, inte är fråga om en nyinvestering utan enbart om en överflyttning av äganderätten. Men när man över huvud taget från statens sida gör sådana transaktioner, skall staten givetvis se till att de äro för staten lönsamma. Är det nu lönsamt för staten att driva denna busstrafik i SJ:s regi? Ja, för 1949 gav rörelsen ett nettoresultat, sedan alla onkostnader voro betalda och betryggande avskrivningar gjorda, på 5 992 603 kronor, och för året därefter, alltså 1950, blev nettoreultatet för tiden t. o. m. november drygt 4,5 miljoner kronor, alltså ett något sämre resultat.

Jag har redan deklarerat att jag är av

Biltrafik.

samma mening som statsrådet, sådan den framgick av hans anförande, nämligen att en sådan utveckling som motionärerna och reservanterna här befara beträffande överflyttning av äganderätten till dessa trafikmedel skulle vara till gagn för i synnerhet såväl Västerbotten som övriga delar av Norrland. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att när frågan om postverkets övertagande av billinjer behandlades i utskottet, varvid det yrkades, att man skulle säga nej till framställningen om 500 000 kronor för ändamålet, framhöll fjärde avdelningens ordförande, herr Malmborg i Skövde, att det förelåg risk för att i så fall en del av dessa linjer skulle läggas ned. Jag är själv övertygad om att bland de erbjudanden — 20 till antalet — till SJ om övertagande av busslinjer, som ligga hos järnvägsstyrelsen, finnas sådana, som äro jämförbara med dem som herr Malmborg pekade på när det gällde posten. Jag är sålunda mest böjd för att tro, att det vore bäst om man från järnvägsstyrelsens och kommunikationsdepartementets sida kunde se sig i stånd att ställa större belopp till förfogande för förvärv av dessa billinjer. Det skulle vara till gagn för befolkningen och möjliggöra en rationell samordning av såväl den rälsbundna trafiken som landsvägstrafiken i vårt land.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för replik, när herr Åkerström uttryckte sig på det sättet, att det fanns en högerman i statsutskottet, som inte var så reaktionär som övriga reservanter. Därmed avsågs ju herr Lundqvist i Rotebro, som väl har en gammal klockarkärlek till järnvägen. Jag vill försäkra, att vi inte alls äro reaktionära, utan ett sådant uttryck får väl herr Åkerström närmast returnera till finansministern, ty han har vid

varje tillfälle försökt att lära oss, att vad som inte är absolut nödvändigt i fråga om investeringar skall man, såvitt det finns någon möjlighet därtill, skjuta på. Det är ju faktiskt vad vi här försöka göra.

Jag måste även säga, att jag tycker, att det lät något underligt, när kommunikationsministern med olika ordval förringade det belopp, som det här är fråga om. Ibland talade han om det lilla beloppet, 2 miljoner kronor, ibland om det mycket ringa beloppet. Statsutskottet har nu i två år fått leva i denna absoluta förvisning, att man från Kungl. Maj:ts sida anser, att det gäller att försöka spara även mycket små belopp. När man talat om ett belopp av ett par miljoner har det i dagens läge betraktats som ganska stort.

Herr **ÅKERSTRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara till herr förste vice talmannen säga, att finansminister Sköld har ju i regeringen varit med på att man skall använda dessa 2 miljoner kronor på detta sätt.

Herr **SJÖLIN**: Herr talman! Jag hade tänkt att inte ta kammarens tid i anspråk vid dagens förhandlingar om investeringsanslagen till SJ, eftersom jag tidigare ett par gånger haft tillfälle att beröra denna fråga, men jag känner mig tvungen att replikera kommunikationsministern på några punkter.

Kommunikationsministern säger t.ex., att firmorna ha saknat leveranskapacitet för att tillgodose SJ:s behov. Jag har just i dag sett efter hur många elektriska lokomotiv som beställts av SJ från 1923 till 1951, och jag har då funnit, att i genomsnitt har endast ungefär firmornas halva kapacitet uttagits under dessa cirka 30 år. Det har sålunda mycket väl funnits plats för beställningar av många fler lokomotiv, om SJ bara förfogat över erforderliga medel. Jag kan som exempel nämna, att under sex år, dock inte sex år i följd, ha

Biltrafik.

inga som helst lokomotiv beställts. Under nio år ha per år i genomsnitt endast nio lokomotiv beställts. Det har sålunda funnits mycket stora möjligheter för SJ att utvidga beställningarna, om endast förutsättningar för detta hade funnits hos SJ.

Nu kommer kommunikationsministern med en mycket stor nyhet. Han ger nämligen offentlighet åt en sak, som länge varit känd i initierade kretsar, nämligen att det är fråga om en stor upprustning av malmbanan. Detta medför säkert behov av mycket stora investeringar och stora krav på landets verkstäder. Möjligen kan det i detta ögonblick bli svårt att tillfredsställa dessa, därför att verkstäderna nu äro överhopade med arbete, medan de under tidigare år många gånger saknade arbete. En bättre planering hade här varit på sin plats. Då hade det varit möjligt att tillgodose allas intressen. Nu riskerar man kanske att få beställa i utlandet, och arbetare och företag få kanske inte nytta av de stora beställningar som nu äro i fråga. Det vore ganska olustigt, när man vet, att förut emellanåt ifrågavarande verkstäder varit dåligt belagda.

Kommunikationsministern säger vidare att han inte är övertygad om att SJ i första hand kommer att beställa godsvagnar, när SJ nästa gång blir i tillfälle att göra beställningar. Jag vill inte göra något bestämt uttalande om den saken, men jag är övertygad om att SJ kommer att göra det, eftersom SJ inte fick medel för mer än 500 av de 1 000 godsvagnar, som man yrkade på att få anslag till på tilläggsstat II till innevarande års budget. Jag förmodar därför att SJ kommer att begagna första tillfälle att komplettera vagninnehavet. Jag hoppas, att det skall finnas formella möjligheter för SJ, eftersom investeringsramen för innevarande år inte är utnyttjad, att verkligen kunna fullfölja sin tanke att få 1 000 godsvagnar i stället för de 500, som riksdagen beviljade

medel till härom dagen. Beträffande godsvagnarna vill jag också säga, att våra verkligt förnämliga specialverkstäder för tillverkning av sådana vagnar under tidigare år många gånger ha stått ganska tomma. Huruvida de nu äro i tillfälle att ta emot beställningar, om det skulle bli aktuellt, vågar jag inte med bestämdhet uttala mig om.

Så till slut några ord om billinjerna. Jag finner det naturligt att SJ kompletterar järnvägsdriften med bildrift, i den mån detta kan anses vara en nödvändig förutsättning för en lämplig samordning av trafiken. Men att upprätta speciella, separata buslinjer, endast avsedda för linjetrafik, förefaller mig vara en ganska onödig anordning. Det verkar faktiskt som om SJ upprättar sådana linjer mera av konkurrensskäl gentemot AB Linjebuss, som ju har stora aspirationer på att i stor utsträckning slå under sig biltrafiken, än av den orsaken, att SJ är i verkligt behov av dessa billinjer.

Jag vill till slut framhålla, att de 2 miljoner kronor, som nu äro aktuella, ingalunda äro det lilla belopp, som kommunikationsministern här velat göra gällande. Som jag vid ett annat tillfälle sagt skulle den summan räcka till en del aktuella saker, som nu måste stå tillbaka, t. ex. till de tre elektriska provlokomotiv, som järnvägsstyrelsen så gärna hade velat ha — men som nu måste skjutas på framtiden, därför att de erforderliga medlen saknas — eller till förskott för de 24 smalspåriga ånglokomotiv, som SJ också har begärt att få beställa. Vidare hade dessa 2 miljoner kronor alternativt räckt ett bra stycke vid inköp av de ytterligare 500 godsvagnar, som SJ skulle ha behövt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Av herr Sjölin's ord skulle man

Biltrafik.

kunna dra den slutsatsen att det är mycket enkelt att göra investeringar och erhålla leveranser. Jag vill emellertid upplysa om att detta ingalunda är fallet.

För det första gör jag som jag förut sagt skillnad mellan de investeringar, som satsas i billinjerna, där man endast flyttar över äganderätten till viss vagnmateriel, och sådana investeringar som göras exempelvis för beställningar av godsvagnar. I det senare fallet går det nämligen åt material och arbetskraft, vilket inte torde vara herr Sjölin obekant. Jag skall bara ta ett enda exempel för att påvisa, att dessa saker icke äro så enkla, som herr Sjölin tycks vilja göra gällande.

Järnvägsstyrelsen beställde vid ett tillfälle några elektriska lok av en känd firma här i landet, som kanske inte är herr Sjölin alldeles obekant. Denna firma hemställde emellertid sedermera att järnvägsstyrelsen, på grund av de svårigheter firman hade att brottas med, skulle överflytta beställningen till två andra firmor. Som jag sade i mitt tidigare anförande kan jag mycket väl förstå firmans svårigheter, ty det finns beställningar för försvaret och civiltjänsten, som vi måste prioritera, men i och med att vi prioritera sådana beställningar undanröja vi ju icke svårigheterna för exempelvis SJ. I det här aktuella fallet var det ofördelaktigare för SJ att ha med två firmor att göra än om man utan vidare hade kunnat erhålla de leveranser, som tidigare hade utlovats.

Vad så frågan om godsvagnar beträffar, som herr Sjölin ånyo tog upp, så har jag tidigare sagt att det förvisso är många områden inom statsverken och affärsverken, där man skulle önska att man hade bättre resurser. Men vi ha ju faktiskt tvingats — vilket också påyrkats av våra politiska motståndare — att tillgripa en viss investeringsbegränsning för att kunna påverka det nuvarande ekonomiska läget i fördelaktig riktning. Vi ha varit tvungna att för-

delat investeringarna på skilda områden: bostäderna — jag vill bara erinra om parollen »Bygg mera!» — försvaret, civiltjänsten o. s. v.

Slutligen vill jag än en gång understryka betydelsen av att järnvägsstyrelsen och verksstyrelserna erhålla en viss rörelsefrihet. Här ha de nu själva fått göra en avvägning av hur mycket som inom den uppgjorda investeringsramen, under det fastställda investeringstaket, som skall gå till godsvagnar, hur mycket som skall gå till elektriska lok, hur mycket som skall gå till billinjer och hur mycket som skall gå till andra ändamål. Kunna inte herr Sjölin och vi övriga här närvarande då ha så mycket förtroende för järnvägsstyrelsen, att vi utgå från att denna gör en förnuftig avvägning och att styrelsen med sin kändedom om verksamhetens alla detaljer har vissa förutsättningar för att bedöma dessa ting?

Jag skall ta ett exempel, som visar att läget kan förändras mycket snabbt. Med utgångspunkt från de uppgifter jag fått från järnvägsstyrelsen och med hänsyn till vad som skett under den senaste tiden är jag övertygad om att det icke är godsvagnar som nu i första hand måste beställas, utan det är malmvagnar. Statens järnvägar ha nu ingivit en framställning och begärt anslag för inköp av sådana vagnar, och denna begäran komma vi att tillmötesgå. Här om någonsin ha vi ett bevis för faran av att låsa sig fast vid en bestämd ståndpunkt. Det har nämligen visat sig, att situationen på kort tid snabbt kan förändras. Det mest angelägna just nu är anskaffandet av malmvagnar. Proposition om beviljande av anslag för detta ändamål kommer också att föreläggas riksdagen.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag är fullt medveten om att järnvägsstyrelsen själv bäst kan göra den lämpligaste avvägningen av sina investeringsbehov. Men förutsättningen härför

Biltrafik.

är ju att järnvägsstyrelsen verkligen får möjlighet att göra en förnuftig avvägning, och det ifrågasätter jag att den har fått. Som jag tidigare sagt har nämligen järnvägsstyrelsen i sin tioårsplan räknat med ett totalt investeringsbehov av i genomsnitt 230 miljoner kronor, men för nästa budgetår har styrelsen dock endast begärt 187,8 miljoner kronor, och den får 155 miljoner kronor. Hur man under sådana förhållanden skall kunna göra en förnuftig avvägning är väl svårt att säga även för järnvägsstyrelsen.

I övrigt endast en replik till kommunikationsministern. Jag skulle vilja fråga, om kommunikationerna mellan järnvägsstyrelsen och kommunikationsministern äro så dåliga, att kommunikationsministern inte känner till orsaken varför den här omnämnda firman måste avsäga sig en del beställningar. Om så är, måste jag beklaga detta på det livligaste. Om kommunikationsministern däremot känner till orsaken, så beklagar jag att han använder sådana argument i denna diskussion.

Jag behöver kanske inte säga mer för att kammarens ledamöter i nuvarande tidsläge skola förstå meningen, än att ifrågavarande firma är ett dotterföretag till AB Bofors.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt, men då jag står som en av under-tecknarna till reservationen på denna punkt vill jag ändå säga några ord.

Jag är fullt medveten om att inrättande av busslinjer på orter, där det tidigare har saknats sådana, är en god sak, som vi på landsbygden hälsa med stor tillfredsställelse. Då jag nu ändå inte vill vara med om att i nuvarande beträngda läge bevilja anslag för sådana investeringar, beror detta på den erfarenhet jag har av dylika investeringar i sådana trakter av landet, som jag känner ganska bra till. Järnvägs-

styrelsen har nämligen på en del håll inköpt busslinjer, som redan ha varit i gång, och för dem betalat priser, som folket där i allmänhet har ställt sig undrande inför, speciellt som man har vetat att busslinjerna ju ändå skulle komma att upprätthållas och att befolkningen i de berörda bygderna ändå skulle bli betjänad. Jag menar, att det i nuvarande tidsläge icke är på sin plats att investera kapital i sådana busslinjer som redan existera — det är ju inte fråga om några nya linjer — och som komma att existera, även om de icke inköpas av staten till de priser, som järnvägsstyrelsen betalar.

En annan sak, som jag vill påtala, är det på senare tid i införda systemet med lastbilar, som gå parallellt med och ofta alldeles vid sidan av järnvägarna, alltså godsbilar som köra på precis samma tider som tågen. De köra fram till stationerna och lasta av sitt gods vid gasinen, trots att det går godståg i vanlig ordning, som kunna fylla denna uppgift. Man bör väl utnyttja järnvägarna och den rullande materielen så mycket man kan, innan man inköper lastbilar, som trafikera vägarna jämsides med tågen.

Med sådana exempel för ögonen menar jag, att vi i nuvarande läge icke böra göra den investering, som här är föreslagen. Dessa 2 miljoner kronor kunna i stället sparas, som vi också föreslå i vår reservation. Det tycker jag är på sin plats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Herr Åkerström sade glädjestrålade, att när finansminister Sköld inte har prutat, så kunna vi också gå med på denna summa. Men, herr Åkerström, om statsrådet Sköld har blivit inkonsekvent i sitt sparande, så behöver väl inte riksdagen därför bli det.

Sedan betonade både kommunika-

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen rörande lämpligheten av att vid fastighetstaxering hänföra siloanläggningar till fasta maskiner.

tionsministern och herr Åkerström, att SJ nästan är ett välgörenhetsföretag som, när bussägarna komma och tigga om att få sälja, gör dem den tjänsten att köpa deras företag. Jag måste säga, att landets 528 trafikföretagare, som äro sammanslutna i en organisation, måste bli mycket glada att i dag få höra, att de äro så angelägna om att sälja, och att SJ är vänlig nog att köpa företagen, om man bara vill lämna dem ifrån sig.

Slutligen, för att återkomma till trivselproblemet, sade kommunikationsministern återigen att SJ skapar ökad trivsel på landsbygden genom att övertaga trafiklinjerna. Ja, herr kommunikationsminister, tänk vad vi skola börja trivas uppe i Västerbotten, om SJ efter koncessionstidens utgång 1952 sätter in sina chaufförer på snabbusslinjer genom Västerbotten i stället för de privatanställda chaufförer, som vi nu ha där! Då kommer trivseln naturligtvis att öka alldeles oerhört...

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18:o i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 119 ja och 82 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 18.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 8.

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen rörande lämpligheten av att vid fastighetstaxering hänföra siloanläggningar till fasta maskiner.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Svalöv, som anförde: Herr talman! I motioner vid 1949 års riksdag hemställdes »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kommunalskattelagen, att siloanläggningar måtte hänföras till fasta maskiner, för vilka särskilt maskinvärde skall åsättas». Med anledning av motionerna hemställde bevillningsutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av vad i bevillningsutskottets betänkande anförts låta verkställa utredning rörande det i betänkandet berörda spörsmålet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Då vi nu snart stå inför 1952 års

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

fastighetstaxering, synes det vara av stort intresse — framför allt för jordbrukets ekonomiska föreningar — att få klarhet om hur siloanläggningar skola taxeras. För jordbrukets ekonomiska föreningar är det av stor betydelse att få siloanläggningarna i taxeringshänseende jämställda med fasta maskiner. Det är från deras sida ett önskemål att så kan ske redan vid 1952 års fastighetstaxering.

Under hänvisning till det anförda anhallar jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet låtit verkställa den

av riksdagen år 1949 begärda utredningen rörande lämpligheten att vid fastighetstaxering hänföra siloanläggningar till fasta maskiner, och ämnar statsrådet förelägga riksdagen förslag i sådan riktning i så god tid, att ändrade bestämmelser i berörda avseende kunna tillämpas vid 1952 års fastighetstaxering?

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.42 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 14 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Anslag till kommunikationsverken. (forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att handläggningen av statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkterna 19—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, punkt 36, föreslagit riksdagen att till väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond för budgetåret 1951/52 anvisa investeringsanslag å tillhoppa 27 600 000 kronor, varav till motorfordon avsågos 7 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I:183) och den andra inom andra kammaren av herrar *Edström* och *Hagberg* i Malmö (II:260), hade hemställts bl. a., att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag såvitt det avsåge anslag till garage- och förrådsbyggnader samt motorfordon, till nämnda ändamål anvisa 1 000 000 respektive 5 000 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:183

och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Garage- och förrådsbyggnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Motorfordon för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa vissa närmare angivna investeringsanslag till vägmaskiner m. m.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Heiding*, *Lundqvist*, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Motorfordon för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr STAXÄNG: Herr talman! I anslutning till de principiella synpunkter jag tillät mig framföra under diskussionen om punkt 4, varvid jag bl. a. berörde punkt 27, som vi nu behandla, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Med crinran om vad jag tidigare framfört ber jag att få upprepa mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i den föredragna punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets be-

Kommerskollegium: Avlöningar.

rörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 2.

Utgifter under riksstatens tionde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Kommerskollegium: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 4, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordad ändring i kommerskollegii personalförteckning, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 605 100 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom* (I: 261) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kollberg* och *Gustafson* i Göteborg (II: 349), hemställts, att riksdagen måtte besluta utöka antalet tjänster vid monopolutredningsbyråns avdelning för specialundersökningar i enlighet med det kommerskollegii förslag, som funnes redovisat i 1949 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, samt att bevilja härför erforderliga medel. Kommerskollegii ifrågavarande förslag

Kommerskollegium: Avlöningar.

innebar inrättande av fyra nya tjänster, nämligen en för förste aktuarie i Ce 29, en för aktuarie i Ce 24 och två för amanuens i Ce 22.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 261 och II: 349,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i kommerskollegii personalförteckning, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1951 samt av utskottet angivits;

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 605 100 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Ohlson, Axel Andersson, Lundgren, Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl, Staxäng* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 261 och II: 349

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i kommerskollegii personalförteckning, som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1951 och av reservanterna angivits;

b) godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 651 900 kronor.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr **KOLLBERG**: Herr talman! Frågan om skadliga trustar och karteller har på ett alldeles särskilt sätt aktualiserats under de senaste årens säregna

utveckling inom näringslivet, och den allmänna opinionen har börjat att med ett stegrad intresse efterlysa handlingslinjer från lagstiftarens sida. Roster från näringslivet självt ha också börjat att göra sig hörda allt oftare och starkare.

Trustar och karteller ha under flera årtionden många gånger diskuterats även i riksdagen, och jag vill inte taga uppmärksamheten i anspråk för att rekapitulera detta. Jag vill dock påpeka, att man genom de långa diskussionerna så småningom har kommit till klarhet om att lagstiftningen här står inför ett ganska besvärligt problem.

1936 års näringsorganisationsakkunniga funno, att avgörande för ett ställningstagande till frågan om behovet av ett särskilt kontrollorgan och ytterligare lagstiftning på detta område måste bli, huruvida missbruk verkligen förekommit på det monopolistiska området. Först därefter kunde man behandla frågan om hur detta skall förhindras. Vidare anförde utredningen, att en förutsättning för att myndigheterna skola kunna vidtaga erforderliga åtgärder var ökad kunskap om de faktiska förhållandena. En sådan kunskap skulle kunna vinnas bl. a. genom en registrering av kartellavtalen. Utredningen avbröts som bekant av kriget.

Där näringsorganisationsakkunniga slutade tog kommissionen för efterkrigsplanering vid. Då hade man kommit så långt, att man ansåg tiden mogen för att skrida till handling. Det formella resultatet blev, att 1946 års riksdag antog lagen om övervakning av konkurrensbegränsande bestämmelser inom näringslivet. Det konkreta resultatet blev monopolutredningsbyrån.

I princip skall monopolutredningsbyrån arbeta på tre avdelningar. Den första avdelningen, *avdelningen för kartellregistrering*, skall inhämta uppgifter om existerande kartellöverenskommelser och deras innehåll samt registrera och publicera detta material. Den andra avdelningen, *avdelningen för spe-*

cialundersökningar, skall göra en närmare undersökning om registrerade avtals verkningar på pris-, produktions-, omsättnings- och transportförhållandena. Den tredje avdelningen slutligen, *avdelningen för analys av pris- och marknadsförhållanden*, skulle ha till uppgift att genom marknadsundersökningar och med andra medel kontrollera bl. a. om kartellavtal, som formellt ha upphört, fortsätta att verka i praktiken.

På detta sätt skulle monopolutredningsbyrån åvägabringa ett material, med vilket man med visshet kunde bedöma, vilka avtal som uppkomma och deras art och verkningar. Det är den upplysande sidan av byråns verksamhet, vars resultat skall kunna bli en grund för ställningstagande till frågan om eventuella fortsatta lagstiftningsåtgärder.

Vid sidan härav skulle monopolutredningsbyrån enligt riksdagens mening automatiskt även åstadkomma något annat, för dagen inte mindre betydelsefullt. Redan vetenskapen om byråns undersöknings- och publiceringsverksamhet skulle nämligen komma parterna i ett avtal av uppenbart konkurrensbegränsande natur att snarast frivilligt häva ett sådant avtal.

Detta har också skett. I den berättelse, som Industriförbundets kartellbyrå nu framlagt, redovisas, att omkring en tredjedel av de 510 vid årsskiftet 1950/51 i monopolutredningsbyråns kartellregister införda avtalen nu ha upphört utan att ersättas med nya.

För dem som i likhet med mig anse, att en sanering av konkurrensbegränsningar är synnerligen önskvärd, kunna dessa siffror inte annat än framstå som mycket glädjande. Alldeles fränsett vilka olika meningar som kunna göra sig gällande i fråga om motiven för företagarnas beredvillighet att taga itu med en sanering på detta område, synes man i dag uppenbart kunna konstatera, att syftet med den lag om övervakning

av konkurrensbegränsning inom näringslivet, som riksdagen antog år 1946, inte har varit förfelat.

När man beslöt inrätta monopolutredningsbyrån, var det ingalunda meningen, att man skulle nöja sig enbart med en kartläggning av kartellavtalen. Det var inte minst viktigt, att byrån äntligen skulle kunna sprida ljus över frågan om kartellernas verkningar. På det hela taget äro vi emellertid lika okunniga härom som vi voro förut, trots byråns hittillsvarande arbete. Vad vi fått är uppgifter om att det föreligger en mängd mer eller mindre utförliga avtal om det ena och det andra. Vad vi vänta på är däremot fortfarande något som kunde kallas ett försök att skilja ut vad som är gott och vad som är ont i denna samling av avtal. Inte minst för en mindre väl orienterad allmänhets ställningstagande skulle detta ha den största betydelse.

Vad jag här sagt kan ju låta som en fruktansvärd kritik av monopolutredningsbyrån. Men så får det inte uppfattas. Det finns inte ringaste anledning att klandra byrån, ty den har motsvarat anspråken. Men det fattas byrån arbetshjälp, och detta faktum har också stått klart för kommerskollegium, som redan åren 1948 och 1949 begärde att flera tjänster skulle inrättas, bl. a. på avdelningen för specialundersökningar.

Jag förstår hänsynen till det finansiella dagsläget, men jag är övertygad om att sparsamhetsskålen i detta fall väga lätt jämfört med värdet av en effektivisering av monopolutredningsbyråns arbete. Man kan inte utan oro se att det ena året efter det andra går utan att riksdagen beviljar medel till förverkligandet av den redan år 1946 fastställda organisationen av monopolutredningsbyrån.

På grund av att riksdagen icke beviljat medel till de av kommerskollegium önskade tjänsterna, har avdelningen för specialundersökningar icke kunnat fullfölja sitt arbete på det sätt

Kommerskollegium: Avlöningar.

som förutsattes vid byråns tillkomst, och den tredje avdelningen inom byrån har ännu icke upprättats.

Det säger sig självt att samtliga tre avdelningar inom byrån måste fungera, därest byrån icke endast skall kunna registrera avtal utan även verkligen vara i stånd att bedöma avtalens verkningssätt. Läget är nu det, att cirka 500 avtal införts i registret, medan, såvitt har blivit bekant, endast en specialundersökning slutförts och några andra sådana undersökningar pågå. Så länge emellertid det stora flertalet avtal endast registrerats utan att ha analyserats, måste kartellregistret för en utomstående framstå som en svårbedömbär anhopning av överenskommelser.

Med detta vill jag ha sagt att det finns allt skäl i världen att just nu ställa sådana resurser till monopolutredningsbyråns förfogande, att den får möjlighet att snarast möjligt fullfölja sitt arbete enligt den uppgjorda planen.

Av vad jag här anfört framgår också att det faktum, att nyetableringssak-kunnigas betänkande kan väntas inom kort, på intet vis kan vara något skäl för att avslå reservanternas yrkande. Tvärtom talar ju detta faktum utomordentligt starkt för att en sådan utbyggnad och forcering av monopolutredningsbyråns verksamhet, som reservanterna i statsutskottet föreslagit vid denna punkt, vidtages med största skyndsamhet. Ty om det nu är så, att riksdagen återigen kan komma att ställas inför avgöranden inom det frågekomplex som det här gäller, är det då inte angelägnare än någonsin att ett så utförligt och gott material som möjligt kan läggas till grund för dessa avgöranden? Är det inte i allra högsta grad rimligt, att arbetet inom en av riksdagen själv tillskapad myndighet forceras så gott sig göra låter för att skaffa fram det material riksdagen behöver? Är det över huvud taget inte litet bakvänt, att man skall, såsom utskottsmajoriteten föreslår, sätta sig ned

och vänta på nya avgöranden, innan något grundläggande resultat kommit fram av 1946 års riksdagsbeslut?

Jag vill sluta med att citera ett principuttalande i Myrdalskommissionens betänkande: »Kommissionen vill emellertid starkt understryka att förekomsten av organiserad samverkan mellan företag eller av företag med monopolistisk ställning på marknaden icke i och för sig är en anledning till ingrepp från samhällets sida. Tvärtom kan en samverkan eller en sammanslagning av smärre företag till större enheter i vissa fall vara en förutsättning för en rationalisering av produktion och distribution. Det är först då det kan konstateras att missbruk och missförhållanden — såsom produktionsbegränsningar, orimligt höga priser i förhållande till kostnaderna, konserverandet av kostnadskrävande produktionsmetoder m. m. — verkligen föreligga och dessa ej kunna elimineras på annat sätt, som ett statligt ingripande blir aktuellt.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **WARD**: Herr talman! Det anförande, som den föregående ärade tälaren nyss hållit, innehåller förvisso många värdefulla synpunkter. Jag tror inte vi behöva tvista om att denna undersökning bör göras så allsidig och grundlig som möjligt. Därom äro vi nog alla ense. Man måste emellertid iakttaga en viss återhållsamhet, när det gäller inrättande av nya tjänster.

Statsutskottets majoritet har i detta fall ansett, att man tills vidare kan avvakta utvecklingen och inte behöver skrida till beslut omedelbart. Jag medger villigt, att utskottet har sett frågan närmast ur formell synpunkt. Dess beslut grundas nämligen på att kommerskollegium inte har förnyat sin framställning om inrättande av tjänsterna. Kommerskollegium ingick senast år

Kommerskollegium: Avlöningar.

1949 med en begäran om en förstärkning av byrån, men denna föranledde inte någon åtgärd från regeringens och riksdagen sida. Nu har kommerskollegium som sagt inte förnyat sin framställning. Det torde bero på att detta ämbetsverk liksom andra i nuvarande läge anser sig skyldigt att iakttaga återhållsamhet och att i stället för att kräva inrättande av nya tjänster försöka reda sig med de krafter det för närvarande förfogar över. Riksdagen, som ställes inför så många frågor när det gäller att spara, inte minst i fråga om lönekontot, bör med anledning av denna inställning för närvarande inte handla utan följa den linje, som utskottet här har anvisat.

Jag ber att med dessa få ord, herr talman, få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår fullständigt herr Wards synpunkt, att man inte bör inrätta nya tjänster i onödan i dessa tider. Jag vill emellertid tillägga ännu en sak för att ytterligare motivera det nödvändiga i att monopolutredningsbyrån kan effektivt fullgöra sitt arbete. Vi ha ju dagligen starka prisstegringar, som priskontrollnämnden har att söka bemästra. Det skulle nog ha varit ganska värdefullt, om monopolregisterbyrån varit i verksamhet för att undersöka i vilken utsträckning priserna äro påverkade av monopolistiska företeelser och kartellavtal. Om vi besluta att förstärka monopolutredningsbyrån så som reservanterna ha föreslagit, finns det en möjlighet att redan under det senare halvåret sätta i gång sådana specialundersökningar som tillkomma denna avdelning och som närmast skola syfta till att kartlägga, om de registrerade kartellavtalen äro produktionshämmande, prisfördyrande etc.

Herr STÅHL: I likhet med herr Kollberg har jag all sympati för de syn-

punkter, som avdelningens ärade ordförande här har framfört, men det är i detta fall en rätt egendomlig disproportion mellan besparingssträvandena och de pengar, som eventuellt kunde inbesparas för allmänheten, om byrån utbyggdes i kommerskollegium. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid att den merkostnad det här gäller uppgår till noga räknat 46 800 kronor. Om — såsom man ofta får höra från socialdemokratiskt håll — mycket betydande belopp gå konsumenterna förbi genom monopolistiska sammanslagningar inom näringslivet, måste man ju säga, att denna disproportion är för skriande, för att man skall kunna motivera besparingsönskemålet. Det är en iögonfallande brist på proportion; jag kan inte underlåta att säga det, herr talman!

Såvitt jag förstår är det alldeles nödvändigt som herr Kollberg här har sagt, att man får till stånd ett klarläggande av vad som är en samhällsskadlig sammanslutning inom näringslivet och vad som inte är det. Så länge byrån är organiserad på det rudimentära sätt, som hittills varit fallet, i det att de tre avdelningarna inte äro utbyggda, verkar kartellregisterbyrån endast på det sättet, att den registrerar sammanslutningar och karteller inom näringslivet, men man har inte möjlighet att klarlägga deras karaktär. Följden är, att här registreras sammanslutningar, i vilka inte bara Kooperativa förbundet utan även jordbrukarnas kooperativa organisationer äro med.

Skall man även i fortsättningen få lov att försöka bibringa allmänheten det intrycket, att alla de sammanslutningar som registreras äro samhällsskadliga, är man på väg att åstadkomma stor skada. Det är nödvändigt att genom fortlöpande analyser av sammanslutningarnas karaktär bli i stånd att meddela allmänheten vad sammanslutningarna syfta till och av vilken typ de äro. Jag kan därför, herr talman, inte förstå annat än

Kommerskollegium: Avlöningar.

att om vi skola ha den här byrån, måste den bli i stånd att arbeta så, att allmänheten får klarhet om vad sammanslutningarna, för att inte tala om kartellerna, verkligen ha för karaktär.

Jag kan inte annat än uttrycka min förvåning över att den fråga, vi här diskutera, i den socialdemokratiska diskussionen ute i landet ofta framställs som en mycket stor och betydelsefull angelägenhet för de svenska konsumenterna. Man säger, att en verklig uppgörelse med kartellerna och sammanslutningarna inom näringslivet är nödvändig, men när vi nu i riksdagen stå inför möjligheten att för 40 000 kronor komma ett steg närmare och få klarlagt vad det är vi diskutera, säger man från socialdemokratisk sida, att man inte vill vara med. Jag tycker tvärtom det borde vara så, att om man har den uppfattningen, att det rör sig om en för det svenska folkhushållet mycket allvarlig företeelse, skulle man också sätta i stånd det statliga instrument för att klarlägga sammanslutningarnas karaktär, som finns.

Jag har nog ett intryck av att det verkar en aning skuggrädsla. Det bör tilläggas, att den kritik, som man riktar mot näringslivets organisationer, förlorar sitt underlag i och med att man sätter det statliga organet ur stånd, vilket är en brist på konsekvens, som jag måste påtala i diskussionen.

När man som argument säger, att vi om några få månader kanske skola få de nyetableringssakkunnigas betänkande på bordet och då få taga ställning till hela frågan, vill jag slutligen tillägga, att även om så blir fallet — vilket vi ännu inte veta — det även då är en nödvändig förutsättning, att vi ha ett statligt instrument, så att vi kunna klarlägga sammanslutningarnas karaktär. Oavsett om det kommer ett sakkunnigbetänkande eller inte, om nya åtgärder vidtagas eller inte, är en utbyggnad av byrån i kommerskollegium oundgängligen påkallad. Jag kan inte

inse, att ens det sista av dessa argument har något existensberättigande.

Jag skulle med detta, herr talman, vilja instämma i herr Kollbergs yrkande om bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Såväl av herr Kollbergs som av herr Ståhls anförande får man det intrycket, att den registreringsverksamhet, som nu pågår beträffande kartellväsendet, skulle vara alldeles värdelös. Så är emellertid dess bättre inte förhållandet. Vid den redovisning som sker ha nog både pressen och allmänheten i övrigt mycket lätt att bilda sig en föreställning om vilka invändningar som kunna göras mot olika företag och sammanslutningar. Nog skjuter herr Ståhl över målet, när han försöker intala kammarens ledamöter att genom den företagna registreringen skulle allmänheten kunna få den uppfattningen att t. ex. jordbrukskooperationen vore så farlig, att den måste bli föremål för särskilda åtgärder, och att detsamma vore fallet med Kooperativa förbundet. Det är väl ingen människa som tror något sådant.

Jag glömde i mitt förra anförande att framhålla, att nyetableringssakkunniga ha till utredning upptagit frågan om huruvida monopolutredningsbyrån bör utvidgas eller om man i fortsättningen skall förfara på annat sätt med de angelägenheter som det här gäller. Och vi skulle väl bryta mot en gammal god riksdagspraxis, om vi på en motion fattade beslut om en rätt betydande utbyggnad av ett ämbetsverk, innan den utredning som pågår har resulterat i något förslag. Det bör väl ändå vara möjligt att ge sig till tåls till nästa år med den sak det här gäller. Då tycker jag det är goda skäl för att biträda yrkandet om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr STÅHL: Herr talman! I anledning av vad avdelningens ärade ord-

Kommerskollegium: Avlöningar.

förande här sagt vill jag fästa uppmärksamheten vid att jag aldrig talat om att jordbrukskooperationen som helhet skulle ha registrerats såsom en kartellistisk företeelse inom näringslivet. Där emot har jag sagt — och det är ett faktum att det förhåller sig på det sättet — att lika väl som Kooperativa förbundet har figurerat i de avtal, som registrerats av byrån, så har jordbrukskooperationen gjort det utan att man har kunnat få det riktiga sammanhanget närmare klarlagt. Och att så icke har kunnat ske har just berott på att byrån icke har fått utbyggas på det sätt som kommerskollegium från början önskade.

Vidare säger herr Ward att det är en gammal god regel att vänta med att besluta i en fråga tills man har fått de sakkunnigas förslag på bordet. Ja, herr talman, en gammal erfarenhet, som vi också gjort här i riksdagen, är att man med den motiveringen kan sätta käpp i hjulet för de mest nödvändiga reformer.

Jag vill också hänvisa till vad jag nyss sade att oavsett om de sakkunnigas förslag kommer att genomföras eller inte, är det nödvändigt att få till stånd den tredje avdelningen inom monopolutredningsbyrån och därigenom göra det möjligt för byrån att verkställa en analys av de olika avtalen och klarlägga deras eventuella — för att använda det gängse ordet — samhällsskadliga karaktär i stället för att såsom nu bara registrera dem i klump, varigenom de för allmänheten komma att framstå såsom varande av samma karaktär.

Jag upprepar vad jag här sagt att kritiken mot de monopolistiska företeelserna inom näringslivet förlorar sin grund och udd i och med att man säger nej till kraven på att skapa de mest elementära förutsättningar för att klarlägga arten av de sammanslutningar som det här gäller. Det är brist på konsekvens, när man å ena sidan mycket

hårt kritiserar dessa företeelser och å andra sidan säger nej till det relativt sett mycket blygsamma anslag, som är nödvändigt för att verkställa de undersökningar som behövas.

Om reservationen bifalles, skulle det vara möjligt att få till stånd den objektiva bedömning av dessa frågor som är nödvändig i samhällsfrihetens intresse. Jag tror därför att det skulle vara mycket väl använda pengar, om riksdagen beviljade det 46 800 kronor större anslag som reservanterna ha föreslagit.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag tänkte egentligen inte blanda mig i diskussionen, men då herr Ståhl så tvärsäkert gjorde gällande, att man på socialdemokratiskt håll skulle ha försuttit alla möjligheter att i framtiden tala om samhällsskadliga monopol, därest man nu inte ginge med på den folkpartistiska reservationen — herr Ståhl sade ju att hela kritiken mot monopol-tendenserna inom näringslivet förlorade sin udd om man röstade nej till reservationen — så kunde jag inte underlåta att göra mig den frågan, om herr Ståhl här funnit Columbi ägg. Om herr Ståhl med den enkla åtgärd, som föreslås i reservationen, har lyckats lösa det mycket invecklade problem som monopol- och kartellregistreringen innebär, så måste jag gratulera herr Ståhl till denna enastående framgång.

Herr talman! Då jag inte tror att problemet därigenom är löst, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL: Jag har inte, herr Lindholm, funnit Columbi ägg. Däremot anser jag att den enklaste logik borde bjuda, att herr Lindholm och den meningsriktning, som han representerar, nu icke motsätta sig ett anslag, som syftar till att få klarlagt vad som är monopolistiska sammanslutningar och vad som icke är det eller vad som är sam-

Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader.

hällsskadliga sammanslutningar och vad som icke är det. Man kan icke säga nej till ett sådant klarläggande och samtidigt, herr Lindholm, förbehålla sig att ohämmat få fortsätta den kritik av monopolistiska företeelser inom näringslivet som man tidigare har fört.

Det är denna brist på logik som jag har velat påtala.

Herr WARD: Herr talman! I anledning av herr Ståhls näst sista anförande, där han återopade vad kommerskollegium tidigare uttalat, vill jag återigen erinra om att kommerskollegium inte i år ingått med någon framställning om utvidgning av monopolutredningsbyrån. Och jag vill tillägga, att jag i dessa ting har större förtroende för kommerskollegium än för aldrig så ivriga och välmenande motionärer.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 62 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 4—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 61, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 5 900 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Lindberg* väckt motion (II: 277), vari hemstälts, att riksdagen ville anvisa ett anslag till Handelsflottans pensionsanstalt, depositions-kostnader m. m. av 1 400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 277, till Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 5 900 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LINDBERG: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet helt tillstyrkt departementschefens förslag att till statskontoret skall överföras förvaltningen av Handelsflottans pensionsanstalts fondtillgångar. Härmed ha myndigheterna kluvit pensionsanstalten i två delar eller kanske rättare sagt i två intressedelar.

Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader.

Utskottet yrkar avslag på den motion, som jag framlämnat i detta ärende och som sammanfaller med den framställning som direktionen för pensionsanstalten gjort hos Kungl. Maj:t. Utskottet understryker de motiv departementschefen anfört för ett överförande av förvaltningen, motiv som förefalla en aning sökta. Vad finns det för bevis för att statskontoret har samma intresse för denna förvaltning som direktionen för anstalten har? Hade ett sådant intresse verkligen funnits, skulle den åtgärd, som nu föreslås, ha varit än mera motiverad under den tid då staten ensam lämnade anslag till sjöfolkets pensionering. Visserligen utgjorde dessa anslag endast ersättning för från sjömännen tagna förmåner, men intresset för medlens förvaltning borde uppenbarligen ha varit vida större under denna tid. Och anstalten tillkom ju redan år 1864, varför det varit god tid att komma på den geniala idén att överföra medelsförvaltningen till statskontoret.

De utredningar, som vid skilda tillfällen verkstälts rörande sjöfolkspensioneringen, ha samtliga inneburit, att anstalten själv skulle förvalta sina medel. Statskontoret, som, såvitt jag kan minnas, yttrat sig över samtliga utredningar, har inte vid något tillfälle tidigare kommit på den geniala tanke som nu framförts. Det har man inte heller gjort inom departementet, där man vid vissa tillfällen varit rätt kritiskt inställd till förslagen om en ordentlig sjömanspensionering.

Det torde också vara på sin plats att påminna om att sjömanspensioneringsfrågan vandrat mellan olika kommittéer — som dock icke alla verkställt någon utredning — från förra världskriget och fram till det senaste världskriget, då frågan delvis löstes. Kvar hos Kungl. Maj:t ligger allt fortfarande ett förslag, som riksdagen begärt skulle framläggas efter en äskad skyndsamt utredning. Icke heller vid detta senare tillfälle ansåg någon, att medelsförvaltningen —

i sparsamhetssyfte eller kanske av kompetensskäl — skulle överlämnas till statskontoret.

Man frågar sig nu med rätta vad som är den verkliga orsaken till den här föreslagna åtgärden. Det kan icke vara omsorgen om sjöfolket som dikterat beslutet. Det kan knappast heller vara den utgift på 1 400 kronor, som värdehandlingarnas förvaring i riksbanken medför. Denna summa kostar också förvaringen om statskontoret skall sköta förvaltningen, ehuru väl den då icke blir synlig som ett anslag till Handelsflottans pensionsanstalt. Slutligen måste man ställa den frågan: Har direktionen för Handelsflottans pensionsanstalt på något sätt misskött sin förvaltningsuppgift? Men om så varit fallet, borde inte detta ha påpekats, på det att rättelse kunnat vidtagas?

Om nu — vilket är det mest sannolika — hela denna åtgärd vidtagits endast och allenast för att anstalten begärt personalförstärkning, så är åtgärden ändå långsökt. En personalförstärkning torde ändock förr eller senare bli erforderlig, i vilket fall man kanske kunde överföra några av anstaltens arbetsuppgifter till något annat ämbetsverk, som med hänsyn till sin personals storlek har för litet att göra eller som har förment högre kompetens för uppgifterna i fråga än pensionsanstalten. Därest anstalten skulle ha begärt personalförstärkning endast av det skälet, att fonderna vuxit till cirka 25 miljoner kronor, kan det vara förklarligt, att man föreslagit att förvaltningen skulle lämnas till statskontoret. Detta har framhållits i motionen och bör även nu framhållas. Pensionsanstalten har — det kanske är det stora felet — skjutit de ekonomiska frågorna i förgrunden, vilket man icke ansåg skulle förtaga intrycket av att även andra stora arbetsuppgifter funnes.

Jag har kanske i det föregående använt hårda omdömen, men detta förväntar säkerligen ingen, om man följt pen-

Handelsflottans pensionsanstalt: Omkostnader.

sionsfrågan för sjömännen genom tiderna och sett alla de besvärligheter, som tornat upp sig på vägen mot lösningen av problemet, besvärligheter, som fortfarande stå i vägen. Man kan heller inte undgå att bli en smula bitter när departementschefen i sitt av utskottet nu understrukna uttalande avfärdar de enskilda intressenternas — sjömännen, befälet och redarna — synpunkter med orden »icke böra hindra den här förordade ordningen». Det skulle således icke ha något intresse för sjömännen, befälet och redarna vilken eller vilka som förvalta deras pensionsmedel! Hur kan man nu veta det?

I detta sammanhang må det tillåtas mig att uttala den misstanken — den förefaller icke vara alldeles ogrundad — att intresset för sjömännen nu, liksom ofta tidigare, icke är särskilt starkt framträdande hos myndigheterna. Det har dock funnits tider, då intresset varit starkt, men sådana tider äro mera sällan långa.

Under hänvisning till det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen, nr 277 i denna kammare.

Herr WARD: Herr talman! Herr Lindberg sade att det kanske kunde förefalla att han använde överord, men att det förvisso inte förhöll sig så. Herr Lindberg tycktes vilja lägga upp saken så, som om det rent av skulle vara fråga om en attack mot sjömännens rättigheter. Så är naturligtvis inte alls förhållandet. Tvärtom äro alla överens om att man skall göra allt vad man kan för sjöfolkets bästa.

Det gäller här en rent praktisk anordning, då man från Kungl. Maj:ts sida föreslår att dessa fonder skola deponeras hos statskontoret. Departementschefen framhåller, att med hänsyn till detta ämbetsverks stora erfarenhet i hithörande frågor samt då staten och de enskilda intressenterna ha samma intresse

av en samtidigt säker medelsplacering och hög fondavkastning, torde den omständigheten, att fondmedlen till stor del utgöras av medel från enskilt håll, icke böra hindra den här förordade ordningen.

Med detta uttalande måste det vara tillräckligt klart utsagt, att man åsyftar att vinna bästa möjliga placering för denna pensionsfond. Jag tycker alltså, att herr Lindbergs farhågor äro fullkomligt ogrundade.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag måste säga att här framskymtar åtminstone något, som ger mig rätt i den misstanke jag hade. Man säger att det är en praktisk åtgärd att överföra fondförvaltningen från Handelsflottans pensionsanstalt till statskontoret. Jag måste emellertid fråga vari denna praktiska åtgärd består. Handelsflottans pensionsanstalt skall försöka se till, att man får in de avgifter, som sjömännen och redarna betala. Man måste sörja för att redovisningarna ordentligt inflyta till anstalten. Sedan skall man överlämna de medel anstalten får in till statskontoret för att detta skall kunna köpa de obligationer och andra värdepapper, som anstalten i annat fall hade kunnat köpa själv. Finns det något säkert bevis för att anstalten inte sköter denna uppgift ordentligt, och finns det något säkert bevis för att statskontoret i det hänseendet har en mera kvalificerad arbetskraft än anstalten har? Handelsflottans pensionsanstalt kan icke hjälpa att personaluppsättningen icke räcker till — det är där skon egentligen klämmer.

För övrigt har jag inte reda på om man brukar förfara på det sättet, att man delar olika verk och inrättningar bara för att slippa ifrån ett anslag på 1 400 kronor om året. Är detta också en praktisk åtgärd?

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels också på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 277; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 43:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 277 av herr Lindberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 44—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Bidrag till handelshögskolan i Göteborg.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Handelshögskolan i Göteborg har bekymmer med sin ekonomi. Att dessa bekymmer äro allvarliga förstår kammaren av det faktum, att handelshögskolan sett sig nödsakad att från och

Bidrag till handelshögskolan i Göteborg.

med höstterminen 1951 höja terminsavgiften med 25 procent, från 200 kronor till 250 kronor. Denna höjning av terminsavgiften sker, herr talman, i en tid, då vi i en strävan till demokratisering av undervisningsväsendet äro inställda på att i stället reducera skolavgifterna och då det pågår en målmedveten strävan att reducera terminsavgifterna för andra högskolor. Även med denna höjning av terminsavgiften — en sådan höjning ger cirka 30 000 kronor — skulle handelshögskolans förlust för innevarande år beräknas bli över 62 000 kronor.

En i båda kamrarna väckt motion går ut på att statsbidraget skall ökas med 50 000 kronor i syfte att onödiggöra denna förhöjning av terminsavgiften. När det nu inte finns mer än en enda reservant på denna punkt förstår jag, att det är utsiktslöst att yrka bifall till motionen, ehuru jag anser den vara mycket motiverad. Jag har emellertid begärt ordet för att rikta en vädjan till handelsministern. Handels- och sjöfartsfonden har bidragit till att täcka underskottet för handelshögskolan vid tidigare tillfällen, och man har också i år räknat med att få 40 000 kronor därifrån. Jag vill nu vädja till handelsministern att han vid utdelningen av medel från denna fond ser till, att utdelningssumman blir ökad med de 22 400 kronor, som man beräknar att förlusten skall uppgå till, så att handelshögskolan slipper taga av de begränsade medel, som finnas i fonderna. En sådan ökning av anslaget är så mycket mer motiverad som Kungl. Maj:t nyligen beviljat handelshögskolan i Stockholm ett anslag på 600 000 kronor för en ny iberio-amerikansk institution. En sådan institution har förekommit vid handelshögskolan i Göteborg i tolv år, och den har finansierats med medel från handels- och bankväsendet. Göteborgs handelshögskola har sålunda haft en dylik institution, som hittills inte kostat staten ett enda öre.

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Med tanke på detta vill jag alltså uttrycka den förhoppningen, att handels- högskolans fonder inte skola behöva ytterligare decimeras, utan att utdelningen ur handels- och sjöfartsfonden skall kunna räcka till för att täcka bristen. Vidare hoppas jag, att man under ett kommande år skall kunna taga bort den höjning av terminsavgiften, som handels- högskolan i år varit nödsakad att införa.

Häruti instämde fröken *Elmén* och herr *Schmidt*.

Vidare anfördes ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 54—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 105, föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 5 500 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* väckt motion (II: 76) hemställts, att riksdagen måtte besluta att till avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 76, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 5 500 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Det talas mycket om idrottsrörelsens väldiga betydelse, och det framhålles allmänt, att denna landets största ung-

domsrörelse behöver allt det stöd som över huvud taget kan ges. Ett sådant tal ha vi hört inte minst här i riksdagen. När därför Sveriges riksidrottsförbunds hemställan om ett anslag på 10 870 000 kronor tillmötesgås endast på halva vägen genom att utskottet i sitt utlåtande stöder regeringsförslaget, som betyder att idrottsrörelsen fortfarande skall stå på svältkost, då frågar man sig med all rätt, vart det hela egentligen skall leda hän.

Vårt rationaliserade näringsliv och vår utvecklade industri fordrar i dag betydligt mer av de anställda än tidigare. En fysiskt tränad människa har alla förutsättningar att bättre klara påfrestningarna än den otränade. Idrottsrörelsen gör på det sättet samhället en tjänst, som knappast kan uppskattas tillräckligt. För att vara i form, som det heter på idrottspråket, eller för att kunna nå goda resultat tvingas den idrottsutövande att avhålla sig från vissa ovanor, som lätt fresta ungdom i allmänhet.

Varje människa, inte bara ungdomar, har behov av något intresse vid sidan av det vardagliga, jäktande arbetet. Idrottsrörelsen har här en stor uppgift då det gäller att ta hand om ungdomen.

Riksidrottsförbundet har enligt vår mening sakligt motiverat sin hemställan samt till denna hemställan bifogat investeringsönskemålen beträffande idrottsanläggningar för 1951. Av dessa handlingar framgår, att investeringsönskemålen gå till ett belopp av inte mindre än 44 miljoner kronor för innevarande år och för en fem- och en tioårsperiod till omkring 80 miljoner kronor. Detta blir en sammanlagd summa av omkring 124 miljoner kronor. Även om detta senare belopp verkar högt, skulle jag förmoda, att det ändå är i underkant med tanke på svårigheterna att få fram alla uppgifter från mindre orter och samhällen. Jag tror inte att det är överdrivet att säga, att det verkliga behovet är långt större.

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Med utgångspunkt från de nuvarande inkomsterna har man beräknat, att under innevarande budgetår fördela 400 000 kronor till de behov, som man har i fråga om idrottsanläggningar. Det är alldeles givet, att ett i jämförelse med de verkliga behoven så ringa belopp inte ens kommer att täcka de allra nödvändigaste behoven.

Det finns förvisso all anledning att säga, att idrottsrörelsen blivit styvmoderligt behandlad av statsmakterna, då man jämför de anslag som riksdagen beviljat och alla de vackra tal och löften som förekommit, inte minst vid banketterna i anledning av någon större idrottstillställning.

Hur ser det emellertid ut i verkligheten på detta område? Tack vare frivilliga krafter har en hel del kunnat göras för att hjälpa ungdomen att upprätthålla idrottsrörelsen. På vissa ställen har man även byggt idrottsplatser med hjälp av frivillig kraft. Detta är dock undantagsfall, och det gäller mindre idrottsplatser i mindre samhällen. Om vi emellertid titta på det verkliga behovet, förstå vi vilken skriande brist det råder på detta område.

Utän att trötta kammaren skall jag nämna några siffror, som klart ge belägg för hur efterkrigstidens makthavande handskats med idrottsungdomens lokalfrågor. Jag skall ge några siffror under några av de senaste femårsperioderna. Före kriget, under perioden 1936—1940, byggdes det här i Sverige 19 simhallar och 13 idrottshallar. Så kom kriget, och under perioden 1941—1945 gick antalet ned till 7 simhallar och 7 idrottshallar. Kriget tog sedan slut, och idrottsungdomen hoppades väl som alla andra, att man skulle få något större möjligheter. Men som man ser av siffrorna blev förhållandet det rakt motsatta. Under perioden 1946—1950 byggdes nämligen inte en enda simhall i vårt avlångs land och endast en idrottshall. Vidare sakna hälften av Sveriges skolbarn ordentliga gymnastiksalar där-

för att man inte tillåter byggande av dylika.

Endast 32 städer i vårt land ha simbassänger, där längden överstiger $16\frac{2}{3}$ meter. 12 andra städer ha endast vad jag skulle vilja kalla större badbaljor till sitt förfogande med en längd på $12\frac{1}{2}$ meter eller något däröver. Bland dessa städer finna vi Göteborg och Malmö, som ju icke äro så små och okända. Där tvingas ungdomen, som är intresserad för simsporten, att resa till Borås resp. Lund för att över huvud taget kunna träna på reglementsenliga banor; och att tävla i hemstaden är ju då alldeles omöjligt.

Trots att man således här kan konstatera en stor passivitet från de styrandes sida i samhället, har idrottsrörelsen inte tappat modet utan fortsatt att utvecklas. Man kan nu räkna med mer än 9 000 föreningar med i runt tal 750 000 medlemmar.

Jag frågar nu om vårt land verkligen har råd att visa dessa ungdomsskaror samma oginhet i fortsättningen som man gjort under den senaste tioårsperioden när det gällt anslag. Skall svensk idrottsungdom behöva följa sina danska idrottskamraters exempel, då de den 3 maj 1948 i strilande regn demonstrerade vid Christiansborg för att visa de makthavande att det låg allvar bakom kraven och att även danskt idrottsliv behövde stöd av medel från tipsinkomsterna? Som bekant segrade denna tankegång, och den danska ungdomen fick ett understöd som — om jag inte minns fel — proportionellt sett är större än det, som den svenska idrottsungdomen får.

Det nu föreliggande förslaget innebär, att idrottsrörelsen får ett anslag på 5,5 miljoner kronor, d. v. s. 1,5 miljoner kronor mer än föregående år. Förutsättningen är dock, att man får höja priset med fem öre per tipsrad. Staten kan således inte ge idrottsrörelsen ett ökat belopp med mindre statskassan samtidigt

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

tjänar på saken, helst med ett större belopp.

Det är således fråga om att fördyra tippningen, som brukar kallas »de fattigas travbana». Hur mycket tjänar staten egentligen varje år på idrotten? Enligt en uppgift, som jag sett i tidningspressen, lära tipparna under föregående år ha inbetalt inte mindre än 82 miljoner kronor. Av dessa pengar gingo 34 miljoner kronor tillbaka till vinnare, men av dessa pengar tog staten 20 procent, varför det för vinnarnas del återstod endast 27 miljoner kronor. Detta betyder, att statskassan skulle ha blivit 55 miljoner kronor rikare enbart tack vare tipsmedel. Läger man därtill inkomsterna på nöjesskatt vid idrottstillställningar, böra statens inkomster på idrotten vara väsentliga. Att i en sådan situation föreslå en ökning av priset på varje tipsrad och sedan ge idrottsrörelsen endast en del av merinkomsterna, det kan jag inte anse vara riktigt. Enligt min mening kan detta inte sammanhänga med något intresse för idrottsrörelsens framtida framgång.

Utskottets skrivning om det behjärtansvärda i att taga hänsyn till idrottens betydelsefulla verksamhet och talet om att en något större andel av vinstsumman på tippningen borde påföras anslaget låter nog vackert, men då ställningstagandet sedan ur idrottens synpunkt är negativt, så få de vackra orden intet värde.

Det som tvingat fram det ökade anslaget är, enligt min mening, idrottsfolkets egen opinion på årsstämman. Statsmakterna ha förstått, att man inte längre bör hålla tillbaka dessa krav, och därför har man på denna väg försökt att nödortfigt hjälpa upp saken. Samtidigt har emellertid statskassan berikats i ännu högre grad.

Jag anser att statsmakterna måste ändra sin inställning till idrotten. Vår motion förutsätter, att skall man över huvud taget höja priset på tipsen, så bör i rimlighetens namn hela mervin-

sten tillföras idrottsrörelsen. Detta syftar således vår motion till, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr WARD: Herr talman! Det finns naturligtvis ingen svårighet att påvisa, att stora medelsbehov finnas inom idrottsrörelsen. I dessa tider måste man emellertid när det gäller denna sak — liksom i så många andra fall — se till att staten inte tar sig vatten över huvudet och lovar mer än den utan större svårigheter kan hålla.

Som den föregående talaren framhöll föreligger ett förslag om en höjning av ifrågavarande anslag med 1,5 miljoner kronor i jämförelse med det belopp, som utgår under nuvarande budgetår. Jag vill endast tillägga, att vi under hand fått den upplysningen, att man inom Riksidrottsförbundets ledning accepterat detta förslag och att man därmed vill lämna ett bidrag till den sparsamhetsaktion, som satts in på andra områden. När man således har en sådan inställning på detta håll så tycker jag, att riksdagen med gott samvete kan följa statsutskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr ALLARD: Herr talman! Med anledning av de båda föregående anförandena ber jag att få tillägga ett par synpunkter.

Herr Ward förklarade, att man inom Riksidrottsförbundet i stort sett var tillfredsställd med det anslag, som nu föreslagits utgå till fonden för idrottens främjande för nästa budgetår. Det kan kanske förefalla egendomligt, att man inom idrottsrörelsen anser sig tillfredsställd med ett anslag på 5,5 miljoner, då man begärt närmare 11 miljoner. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att idrottsrörelsen vid prövningen av det anslag, som Kungl. Maj:t här föreslagit, ansett att när den strängaste sparsamhet har måst iakttagas med alla utgifter och man på alla andra områden har

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

fått nöja sig med samma anslag som tidigare eller i många fall nedskärning av tidigare anslag, då har idrottsrörelsen i år inte blivit illa behandlad utan kanske snarare väl behandlad med hänsyn till att anslaget dock innebär en ökning med 1,5 miljoner kronor. Inom idrottsrörelsen vill man gärna betrakta denna anslagsökning på så sätt, att man anser det som ett bevis på statsmakternas uppskattning av idrottsrörelsen. Man vill också taga detta som ett gott löfte för framtiden.

Beträffande disponerandet av den extra vinst, som statskassan får genom detta femörestillägg på tipspriset, vill jag gärna ansluta mig till det uttalande, som utskottet har gjort i den frågan. Jag syftar på följande uttalande: »Det kan enligt utskottets mening ifrågasättas, om icke en något större andel av vinstsumman borde påföras anslaget. Med hänsyn till rådande statsfinansiella läge anser utskottet sig dock böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag men vill samtidigt framhålla, att en omdisposition av angivna fördelningsgrund kan vid ett förbättrat ekonomiskt läge framdeles bliva påkallad.»

Herr talman! Det är vår förhoppning inom idrottsrörelsen, att det skall bli möjligt att göra en sådan omdisposition som utskottet här antyder. Med vad jag här nu anfört hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag måste säga att det verkar litet underligt, att utskottet för sin del ifrågasätter, om inte en höjning av anslaget är berättigad och befogad, samtidigt som Riksidrottsförbundets ledning förklarar sig vara nöjd med det föreslagna anslaget och tydligen inte vill ha någon höjning enligt de rapporter, som lämnats här. Skulle nu dessa uppgifter vara riktiga — jag vill inte närmare gå in på den frågan — och Riksidrottsförbundet således intagit denna enligt min mening

något egendomliga ståndpunkt, så får man inom förbundet även bereda sig på att stå till svars inför idrottsfolket, när de sammanträdde igen. De uttalanden, som gjorts vid idrottsfolkets stämma, vittna sannerligen inte om någon fullmakt för förbundet att handla på det sätt, som här påstås.

Herr Ward sade, att riksdagen med lugnt samvete kunde acceptera utskottets förslag. Detta får stå för herr Wards egen räkning, att han med lugnt samvete kan vara med om att höja priser för att tillföra statskassan största möjliga vinst av det hela. Jag delar för egen del inte alls den uppfattningen. Vår motion i denna fråga är grundad på en diametralt motsatt ståndpunkt. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill bara säga herr Dahlgren, att det dess bättre visat sig, att när statsutskottet skriver på det sätt det här gjort, så är detta ingalunda betydelselöst. Tvärtom har det i flera fall under de senaste åren visat sig ha stor betydelse, att statsutskottet gör nyanseringar i formuleringarna av detta slag. Här har nu statsutskottet skrivit på det sättet, att man förbehåller sig frihet och även vill ge Kungl. Maj:ten antydning om denna frihet till ett annat år, när icke samma pressade läge som nu föreligger. Man skulle då kunna företaga en omprövning av här ifrågavarande anslag.

I övrigt vill jag säga, att det hedrar idrottsrörelsen, att den i motsats till herr Dahlgren visat moderation och full förståelse för en situation som den nuvarande, när statsutskottet måste skära ned även de mest behjärtansvärda anslagsbelopp, som förefalla ganska små i jämförelse med idrottens anslag. Jag tror därför att utskottets talesman, herr Ward, hade alldeles rätt, när han sade, att kammaren med lugnt samvete kunde i detta fall ansluta sig till statsutskot-

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

tets ståndpunkt. Även jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr ALLARD: Herr talman! Inom idrottsrörelsen sätta vi stort värde på vad statsutskottet här skrivit, och vi tro även att detta uttalande kommer att ha sin stora betydelse i framtiden.

Herr Dahlgren förklarade ju, att Riksidrottsförbundets ledning skulle få stå till svars inför idrottsfolket för att man uttalat sin tillfredsställelse med det anslag, som nu anvisats. Jag tror inte, att det är någon fara för vare sig Riksidrottsförbundet, dess överstyrelse eller förvaltningsutskott att möta idrottsriksdagen. Idrottsriksdagen kommer utan tvekan att fästa stort avseende vid att idrottsrörelsen under dessa svåra förhållanden dock erhållit en ökning av anslaget på 1½ miljon kronor.

Herr DAHLGREN: Herr talman! När jag här förklarade, att Riksidrottsförbundets ledning skulle få stå till svars för sina handlingar inför idrottsfolket, förutsatte jag att idrottsfolket skulle ha en demokratisk möjlighet därtill.

Det har här vidare sagts, att det hedrar Riksidrottsförbundets ledning att den intagit denna ståndpunkt i denna svåra tid. Det är i och för sig ganska självklart, att man från Riksidrottsförbundets ledning gärna mottager en höjning av anslagsbeloppet. Men är det riktigt att denna höjning skall tillgå på det sättet, att statsmakterna för att ge idrottsrörelsen dessa 1½ miljoner kronor själva tillförsäkra sig en extra vinst på 2 å 3 miljoner kronor för att på det sättet ge sken av att man vill stödja idrottsrörelsen samtidigt som man själv tillförsäkrar sig den största vinsten? Det är det sakinnehållet i denna fråga, som jag antar att herr Allard och övriga talare här icke vilja närmare gå in på.

Herr ALLARD: Herr talman! Herr Dahlgren förutsatte, att idrottsfolket

skulle ha möjlighet att bli representerat vid idrottsriksdagen enligt demokratisk ordning. Jag vet inte vad herr Dahlgren inlägger i detta begrepp. Jag anse emellertid, att om man i det begreppet innefattar det förhållandet, att idrottsfolket skall ha möjlighet att till idrottsriksdagen sända de representanter, som de själva önska, så finns det alla möjligheter inom idrottsrörelsen till en dylik demokratisk ordning. Jag trodde verkligen, att herr Dahlgren kände till detta, allra helst som han här tydligen vill göra gällande, att han är så initierad i idrottsrörelsen. Idrottsriksdagen utgör ju ett representantskap från alla special- och distriktsförbund. Samtliga dessa representanter väljas enligt vedertagen demokratisk ordning.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Min farhåga alldeles nyss om att valen till idrottsriksdagen inte skulle ske i fullt demokratisk ordning hade kanske sin grund i att jag inte närmare kände till reglerna för val till idrottsriksdagen. Jag är naturligtvis inte så intimt allierad med idrottsfolket som herr Allard. Jag känner emellertid till att om man kommer in i regeringen eller om man får en ännu högre ställning i detta samhälle, är det mycket lätt att bli vald till ordförande i det ena eller andra förbundet inom idrottsrörelsen. Det var dessa förhållanden som föranledde mig att tvivla på att det på detta område verkligen förekomme fullt demokratiska val.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 76; och biföll kammarens utskottets berörda hemställan.

Punkterna 80—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till vissa studieresor.*Punkten 83.***Bidrag till vissa studieresor.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 112, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herrar Lager och Karlsson i Stuvsta väckt motion (II: 233) hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om bidrag till vissa studieresor.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 233, till Bidrag till vissa studieresor för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr LAGER: Herr talman! Regeringen har här begärt ett anslag på 40 000 kronor till vissa studieresor. Statsutskottet har transporterat detta vidare till riksdagen med instämmande.

Det är ett nytt anslag som här begärts. Detta anslagsäskande har den lilla egenheten, att bakom detsamma skymtar icke ett svenskt utan ett amerikanskt initiativ. Det förhåller sig enligt propositionen och utskottsutlåtandet på det sättet, att USA har erbjudit Sverige att — jag förmodar till vanlig växelkurs — köpa 169 000 dollar. Dessa pengar skola emellertid användas på ett mycket noggrant fixerat sätt. De skola användas av svenska studieresenärer i USA. Dessa studier skola företagas under Marshall-organisationens överinseende. I den mån dessa dollar tagas i anspråk, skall ett motsvarande belopp sättas in på bank här i Sverige för att användas av utländska studieresenärer i vårt land. Vem som skall få dessa pengar, det upplyser däremot handlingarna inte om.

Jag förstår inte riktigt varför man

här skall införa en alldeles ny praxis, när det gäller valutatransaktioner avseende studieanslag eller liknande mellan två länder. Om det är så att svenska tekniker, ekonomer och statstjänstemän anse sig behöva studera i USA under Marshall-organisationens överinseende, då tycker jag, att det vore i sin ordning, att de liksom alla andra medborgare finge begära valutatilfördelning i vanlig ordning av valutakontoret. För amerikanerna kan den nu föreslagna ordningen inte innebära någon större frihet än den de redan nu ha i vad gäller att skicka hit studieresenärer. Amerikanerna kunna ju själva utrusta dessa resenärer med dollar, som de svenska bankerna i varje fall hittills icke vägrat att köpa till vanlig växelkurs.

Jag tycker att hela den nu föreslagna transaktionen innebär, att regering och riksdag engagera sig i ett kringgående av gällande valutabestämmelser. Ett dylikt engagemang är, såvitt jag förstår, fullständigt onödigt. Nu litar man från de svenska statsmakternas sida tydligen inte riktigt på att det privata näringslivet och enskilda personer över huvud här i landet skola taga i anspråk alla dessa 169 000 dollar. Därför begär man 40 000 kronor i anslag för att underlätta och stimulera tjänstemän inom handelsdepartementets verksamhetsområde att utnyttja det från USA givna erbjudandet.

Den diskussion, som förts här i dag om tre huvudtitlar, har, förefaller det mig, åtminstone vad gäller utskottets talesmän, präglats av mycket energiska och i vissa fall bönfällande vädjanden till kammaren att beakta »det svåra statsfinansiella läget». Här avslog man alldeles nyss en sådan rimlig begäran som den från herr Lindberg om 1 400 kronor för att Handelsflottans pensionsanstalt skulle kunna få även i fortsättningen handha förvaltningen av sina egna fonder. I utskottsutlåtandet anfördes bara en enda synpunkt, nämligen »det statsfinansiella läget». I denna frå-

Bidrag till vissa studieresor.

ga förklarade utskottet för sin del, att eftersom fondförvaltningen överflyttas till statskontoret »torde några medel icke behöva anvisas till pensionsanstalten för depositionskostnader».

Man vägrade här i kammaren vidare alldeles nyss att ge Göteborgs handelshögskola ett extra anslag av 50 000 kronor, vilket man både i propositionen och utskottsutlåtandet medgav var en rimlig begäran men som på grund av »det statsfinansiella läget» inte kunde beviljas. — Statens hantverksinstitut måste se sin begäran om anslag till viss utrustning och inredning nedprutad från 35 000 till 25 000 kronor. Även i det fallet har hänvisats till »det svåra statsfinansiella läget».

Mot bakgrunden av de exempel jag här i största korthet anfört framstår det som minst sagt egendomligt, att man nu utan vidare är beredd att ställa 40 000 kronor till förfogande för en helt ny anslagspost för att kunna utnyttja ett s. k. erbjudande från USA att skicka tekniker och ekonomer dit att studera under Marshall-organisationens ledning. Om man bara lägger statliga sparsamhetssynpunkter på det hela, tycker jag, att man med fullt fog kan säga, att statsmakterna här ge sig in på att sila mygg men svälja kameler. Väger man den ena angelägenhetsgraden mot den andra — tag exempelvis det nu ifrågakvarande anslaget på 40 000 kronor mot det vägrade anslaget till Göteborgs handelshögskola eller det blygsamma belopp som herr Lindberg här begärde — måste man säga, att de vägrade anslagen äro tusen gånger mer nödvändiga och angelägna än det anslag, som statsutskottet under denna punkt föreslår att riksdagen skall bevilja.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till den motion, II: 233, som herr Karlsson i Stuvsta och jag väckt i denna fråga.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WARD: Herr talman! Här är det ju fråga om hur man praktiskt skall ordna utbytet i studiesyfte. Vi ha då i utskottet icke kunnat finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag är värt att bifalla. Jag vill med hänvisning till vad utskottet frambållit kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag såväl å utskottets berörda hemställan som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lager begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 83:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 83.

Punkten 84.

Utskottets hemställan **bifölls**.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.**§ 3.**

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken AGER: Herr talman! Innan kammaren beslutar i denna fråga skulle jag, ehuru jag icke är motionär i frågan, vilja påpeka, att det här är fråga om Eknäs hemskola utanför Enköping. Denna hemskola övertogs av staten 1949, och då betalade Stockholms stad till staten 1 600 000 kronor, vilket belopp bildar en fond, ur vilken man tar medel att användas till vissa byggnadsarbeten vid Sonestorp och Ljungaskog.

Staten emottog förslitna lokaler i den hemskolan. Socialstyrelsen har begärt att departementschefen skulle ställa medel till förfogande för ombyggnad, tillbyggnad och reparationer av lokalerna. Men departementschefen har icke beaktat denna begäran. På Eknäs hemskola måste vattenfrågan lösas. Avloppsledningarna och värmeledningssystemet äro förslitna. Det finns icke några sanitära anordningar som på något sätt motsvara de fordringar man har på en

modern anstalt. Personalbostäderna äro ej heller i sådant skick som de böra vara. Den personal som finnes där har fått taga i bruk lokaler som varit utdömda redan 1927. Man har fått taga i anspråk lokalerna utan att några reparationer skett. En del av lokalerna, som skulle ha använts för eleverna, ha måst förändras till personalbostäder, vilket gör att man i stället för att kunna ha 25 elever till dags dato bara har 19 elever.

Jag vädjar till departementschefen att beakta den här frågan. Jag har nämnt detta därför att jag vill att riksdagen skall ha kännedom om saken och vara uppmärksam på den. Jag ställer, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.;

Förordning ang. investeringsskatt.

nr 49, i anledning av väckt motion om löneklassplacering för stationskarlarna K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson;

nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrad löneklassplacering för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus;

nr 51, i anledning av väckt motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet; och

nr 52, i anledning av väckt motion om viss gottgörelse till c. o. förrådsmanen G. Åhman.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Förordning ang. investeringsskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 januari 1951 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 33, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt).

Enligt förslaget skulle investeringsskatt utgå med 10 procent av det till dylik skatt beskattningsbara beloppet.

4 och 5 §§ samt 11 § första stycket i det framlagda förordningsförslaget hade följande lydelse:

4 §.

Beträffande *varulager* utgöres det till investeringsskatt beskattningsbara be-

loppet av skillnaden mellan den dolda reserven i varulagret vid beskattningsårets utgång och den dolda reserven i lagret vid utgången av det räkenskapsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1950 (*jämförelselagret*), dock högst ett belopp motsvarande lagerökningens värde.

Har rörelse påbörjats å sådan tid att det första räkenskapsåret utgått efter den 28 februari 1950, skall varulagret vid nämnda räkenskapsårs ingång utgöra jämförelselager.

Om beskattningsbart belopp för viss skattskyldig skall beräknas för två beskattningsår, skall det belopp, som enligt bestämmelserna ovan i denna paragraf beräknas för det senare av dessa år, minskas med det beskattningsbara beloppet för det föregående året och återstoden utgöra beskattningsbart belopp för det senare året.

(Se vidare anvisningarna.)

5 §.

Beträffande maskiner eller andra för stadigvarande bruk avsedda *inventarier* utgöres det till investeringsskatt beskattningsbara beloppet av skillnaden mellan den avskrivning å dylika inventarier, som medgivits vid taxeringen till statlig inkomstskatt, och den avskrivning som godkännes enligt bestämmelserna nedan i denna paragraf.

Vid beräkning av det till investeringsskatt beskattningsbara beloppet godkännes beträffande sådana inventarier med en beräknad varaktighetstid överstigande tre år, som anskaffats under beskattningsåret, ej högre avskrivning än 10 procent för år eller, där det för visst slag av rörelse befines uppennbart att nämnda avskrivning avsevärt understiger den genom slitning normalt uppkomna värdeminskningen, 20 procent för år av anskaffningskostnaden. Beträffande inventarier i övrigt medgives vid ifrågavarande beräkning avskrivning enligt samma grunder som vid inkomsttaxeringen.

Förordning ang. investeringsskatt.

Har den skattskyldige för beskattningsåret såsom skattepliktig intäkt upptagit ersättning genom avyttring av inventarier eller ersättning på grund av försäkring för förlust av inventarier eller har den skattskyldige under beskattningsåret tagit investeringsfond i anspråk för avskrivning å inventarier utan att fondavsättningen återföres till beskattning, skall vid beräkning av det till investeringsskatt beskattningsbara beloppet avskrivning å under samma år anskaffade inventarier godkännas med i första hand ett belopp, motsvarande den nyssnämnda intäkten eller de inanspråktagna fondmedlen. Därutöver må avskrivning enligt bestämmelserna i andra stycket första punkten godkännas med 10 respektive 20 procent för år av anskaffningskostnaden, därvid anskaffningskostnaden dock skall anses utgöra allenast det efter förenämnda avskrivning återstående oavskrivna värdet.

(Se vidare anvisningarna.)

11 § (första stycket).

Undantag må, helt eller delvis, medgivas

a) från bestämmelserna i 4 § i fråga om skattskyldig, som påbörjat rörelsen under beskattningsåret eller kort tid dessförinnan eller vars jämförelselager på grund av eldsvåda eller därmed jämförlig händelse varit onormalt lågt;

b) från bestämmelserna i 4 och 5 §§, därest fråga är om lagerökning eller inventarieförvärv, som föranletts av övertagande av annat företags verksamhet eller som tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet;

c) från bestämmelserna i 5 §, därest fråga är om inventarieförvärv, varom bindande avtal träffats före den 1 oktober 1950, och tillämpningen av bestämmelserna skulle medföra avsevärda betalningssvårigheter för den skattskyldige.

Till utskottets behandling hade hänvisats ett flertal i anledning av propositionen väckta motioner. I några av dessa motioner hade framställts yrkande om avslag å propositionen. I övrigt hade huvudsakligen framställts ändringsförslag beträffande dispensreglerna i 11 §.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de under motionstiden vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 151 av herr *Ola Persson* m. fl. och II: 197 av herr *Holmberg*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta

att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning att slopa den fria avskrivningsrätten å maskiner och inventarier, att slopa skattefrihet eller skatteuppskov för investerings- och konjunkturfonder eller dylika stiftelser samt att utreda frågan om att få till stånd en skärpt och förbättrad förmögenhetsbeskattning,

att dessa frågor hänskjutas till den hos Kungl. Maj:t, i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 46/1950, begärda utredningen rörande taxeringsförfarandet och taxeringsprocessen — eventuellt till 1950 års skattelagssakkunniga».

Utskottet hemställde.

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 33 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) med den ändring, att 2 § samt 13 § 1 och 2 mom., anvisningarna till 2 och 10 §§, punkt 1 av anvisningarna till 4 § samt bestämmelsen om ikraftträdandet skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 151

Förordning ang. investeringsskatt.

av herr Ola Persson m. fl. och II: 197
av herr Holmberg,

2) de likalydande motionerna I: 301
av herr Åman och II: 399 av herr Fagerholm m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 305
av herr Domö m. fl. och II: 412 av herr Birke m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 306
av herrar Ohlon och Nordenson samt II: 407 av herr Edström m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 307
av herr Ohlon m. fl. samt II: 408 av herrar Edström och Gustafson i Göteborg,

6) de likalydande motionerna I: 308
av herr Petrén m. fl. och II: 410 av herr Strandh m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 309
av herr Petrén m. fl. och II: 411 av herr Hagberg i Malmö m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 310
av herrar Eskilsson och Werner samt II: 409 av herrar Norup och Nilsson i Svalöv,

9) de likalydande motionerna I: 311
av herrar Weiland och Björck samt II: 413 av herrar Åqvist och Rosén,

10) motionen I: 312 av herr Gottfrid Karlsson, samt

11) motionen II: 406 av herr Kollberg

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Petrén, Wehtje, Ebbe Ohlsson, Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Gunnarsson* och *Strandh*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 33 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) med den ändring, att 2 och 11 §§

samt 13 § 1 och 2 mom., anvisningarna till 2 och 10 §§, punkt 1 av anvisningarna till 4 § samt bestämmelsen om ikraftträdandet skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

B) att de i utskottets hemställan anmärkta motionerna måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt reservanternas förslag skulle första stycket av 11 § erhålla följande lydelse:

Undantag må, helt eller delvis, medgivas

a) från bestämmelserna i 4 § i fråga om skattskyldig, som påbörjat rörelsen under beskattningsåret eller kort tid dessförinnan eller vars jämförelselager på grund av eldsvåda eller därmed jämförlig händelse varit onormalt lågt;

b) från bestämmelserna i 4 och 5 §§, därest fråga är om lagerökning eller inventarieförvärv, som föranletts av övertagande av annat företags verksamhet eller som tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet eller som förordas av sådan myndighet;

c) från bestämmelserna i 5 §, därest fråga är om inventarieförvärv, varom bindande avtal träffats före den 1 oktober 1950.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talmän! En central uppgift för politiken just nu måste vara att hindra den pågående inflationen. Det gäller att se till att konsumtion och investering hållas inom ramen för tillgängliga resurser. Tyvärr har för närvarande sparandet och investeringarna kommit i otakt. Den sundaste vägen när det gäller att återställa balansen vore givetvis — om man nu på något sätt kunde göra det — att öka sparandet i nivå med investeringarna. Tyvärr har man icke sådana radikala medel som med ens kunna åstadkomma

Förordning ang. investeringsskatt.

en sådan ökning av sparandet. Dessutom måste man räkna med att sparandet icke mår väl av fallande penningvärde. Men då man icke omedelbart kan höja upp sparandet i samma nivå som investeringarna, får man tyvärr finna sig i att trycka ner investeringarna, med andra ord bromsa dem.

Man måste i detta sammanhang minnas, att det fallande penningvärdet för närvarande innebär att investeringarna påskyndas. Kapitalet söker sig till realvärden. För att bromsa investeringarna har man olika medel. Man har byggnadsreglering, kreditrestriktioner och den nu debatterade investeringsskatten. Men just det förhållandet att investeringarna påskyndas genom det fallande penningvärdet gör det angeläget att i detta sammanhang framhålla att här tarvas icke enstaka åtgärder, utan här fordras ett samlat program från regeringens sida för att energiskt motarbeta inflationen. Det behövs med andra ord hårda tag för att tygla den skenande penningförsämringen.

I fjol höstas sände finansministern ut en PM angående investeringsskatten. Denna PM var daterad den 16 september, alltså dagen före valet. Förslaget blev utsatt för mycken hård kritik. Finansministern har nu gjort en uppmjukning, framför allt därigenom att skattesatsen sänkts från 20 procent till 10 procent. Vidare ha undantagen från investeringsskatten blivit utbyggda. Denna uppmjukning — men också det förhållandet att läget i vårt land blivit värre än i fjol höst — gör att jag i princip är villig att godtaga en investeringsskatt av kort varaktighet, en skatt vars syfte är att begränsa investeringarna för tillfället. Trots detta måste jag medgiva att principiella invändningar av stor räckvidd kunna riktas mot denna skatt. Den är ingalunda någon vacker påbyggnad på vår skattelagstiftning utan är en ganska trist klut på skattelagstiftningens brokiga klädnad.

Det ingrepp, som investeringsskatten

gör i den fria avskrivningsrätten, kan jag icke hälsa med glädje. Den fria avskrivningsrätten har varit särdeles värdefull för vårt näringsliv och är det alltfört. Den har skänkt råg i ryggen åt företagen, så att de kunna stå emot i depressionstider, och har medfört trygghet mot arbetslöshet. Dessutom har den fria avskrivningsrätten helt säkert betytt mycket just för produktionsökningen. Produktionen inom industrin har i vårt land fördubblats sedan 1935. Denna utveckling hade icke varit möjlig utan den fria avskrivningen, som möjliggjort en rationalisering av näringslivet, som eljest icke varit tänkbar. Dessutom har den genom näringslivets konsolidering skapat förutsättningar för sociala anordningar av helt annan storleksordning än eljest hade varit möjligt att åstadkomma.

Det finnes ett sammanhang mellan den fria avskrivningsrätten och bolagsskattens höjd. Då man lagstiftade i vårt land om den fria avskrivningsrätten 1938 skedde detta delvis därför att detta i hög grad skulle underlätta taxeringsnämndernas arbete. Men det skedde också med tanke på den bolagsskatt som då infördes. Själva skatten bestämdes då till tio procent. Man ansåg vid det tillfället att detta var högt. Då rådde, måste man säga, idylliska förhållanden i skattehänseende. År 1947 höjdes skattesatsen till 40 procent — den hade höjts i olika etapper tidigare — men då framhöll man också på socialdemokratiskt håll att det rådde ett bestämt samband mellan bolagsskattens höjd och den fria avskrivningsrätten. Jag tror att det vore värdefullt om vi i dag under diskussionen kunde få bekräftelse från finansministerns eller från bevillningsutskottets ärade ordförandes sida att man fortfarande har denna syn på saken, att om man rubbar det ena måste man också rubba det andra. Om man ger sig på att inskränka den fria avskrivningen måste man också sänka bolagsskatten.

Förordning ang. investeringsskatt.

Trots dessa principiella betänkligheter är jag som sagt villig att i princip godtaga investeringsskatten som en kortvarig företeelse. Men jag är medbeten om att man också kan rikta berättigad kritik mot utformningen av denna skatt. Så har också skett i flera motioner. Det har framhållits att skatten verkar ojämnt. Här inverkar tillfälligheternas spel. Ty det är en tillfällighet många gånger om en vara eller inventarier blivit levererade några dagar före årsskiftet eller några dagar efter årsskiftet, och ett sådant förhållande kan vara avgörande om investeringsskatt skall utgå eller icke. Vidare inverka tillfälligheter när det gäller jämförelselagren för sista december 1949. Inom många branscher hade man kanske då ett mindre lager än eljest, beroende på importsvarigheter eller på att man väntade prisfall. Det kan också vara tillfälligheter som gjort att lagret var litet, och detta kommer att i vissa fall leda till en investeringsskatt. Jag vill alltså göra gällande att konstruktionen av skatten är sådan att det kommer att uppstå orättvisor mellan skattskyldiga inbördes.

Vidare kan man icke förneka att denna skatt framför allt är en börda för framåtgående företag. Man har nämligen icke vid skattens utformning tagit hänsyn till den naturliga utvecklingen, till att företag som öka omsättningen också behöva öka lagren och även ofta göra detta. Men det har under behandlingen i utskottet upplysts, att man menar att investeringsskatten skall begränsas till att gälla under ett år. Är detta det rätta förhållandet, behöver man icke ställa så stora fordringar på lagstiftningen och dess utformning som i annat fall. Jag skulle vilja vända mig till bevillningsutskottets ärade ordförande och fråga honom, om vi här under diskussionen kunna få en bekräftelse på att man syftar till att denna skatt skall gälla endast under ett år.

I en folkpartimotion har framförts

kravet på att rörelseidkare med en omsättning under 400 000 kronor per år icke skulle drabbas av investeringsskatt. I det ursprungliga förslaget var gränsen satt till 100 000 kronor. I propositionen höjdes gränsen till 200 000 kronor. Nu har utskottet välvilligt höjt denna gräns till 300 000 kronor. Utskottets ändring av propositionen på detta område innebär en värdefull förbättring, ty det betyder att många mindre företag, handlande och sådana som ha småindustrier, komma att undanryckas från tillämpningen av denna bestämmelse. Men det kommer också att medföra ett mindre arbete för taxeringsnämnderna, och det sista förhållandet är icke det minst viktiga.

På ett par punkter ha vi reserverat oss mot majoriteten i utskottet. Vi vilja sålunda, att man skall utvidga undantagsbestämmelserna när det gäller lagring som är förordad av statliga myndigheter. Man har i propositionen gjort en undantagsbestämmelse för den lagring som är direkt föranstaltad av vederbörande statliga myndigheter. Vi vilja ha gränsen utvidgad så att den gäller också lagring som förordas av statlig myndighet.

Under nuvarande utrikespolitiska läge finner jag det synnerligen angeläget att man ökar lagerhållningen å en mängd varor av betydelse för svensk försörjning och för svensk beredskap. Jag finner det därför vara i hög grad motiverat att göra den uppmjukning av bestämmelserna som vi föreslå i vår reservation.

Även på en annan punkt ha vi lämnat en reservation, och det gäller lagstiftningens retroaktiva karaktär. Då förslaget sändes ut i fjol höstas riktades den kritiken på många håll mot förslaget, att det gällde också investeringar under 1950. Detta har nu i stort sett justerats av finansministern, men fortfarande har lagen på detta område en retroaktiv karaktär. Ty det inventarieförvärv, varom bindande avtal är träf-

Förordning ang. investeringsskatt.

fat före den 1 oktober 1950, skall också i vissa fall drabbas av investeringsskatten. Jag för min del anser att sådana förvärv borde helt och hållet gå fria från investeringsskatt, ty skattens syftemål är ju att bromsa investeringarna. Om man lägger skatt på inventarieförvärv, varom bindande avtal träffats före den 1 oktober 1950, vinner man icke syftemålet för lagstiftningen. Utskottsmajoriteten har här anslutit sig till propositionens tankegång att man skall göra undantag för de fall då inventarieförvärvet är gjort före den 1 oktober 1950 och då betalningssvårigheter föreligga. Jag finner att det kan vara ganska besvärligt för den skattskyldige att åberopa dessa skäl »avsevärda betalningssvårigheter». Jag finner också att denna bestämmelse kan komma att giva den nämnd som skall ha avgörandet ett vanskligt arbete när det gäller att avgöra om avsevärda betalningssvårigheter föreligga eller icke.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Petrén m. fl. Jag anhåller att herr talmannen vid ställandet av proposition gör detta beträffande 11 § på punkterna b) och c) var för sig.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Det är inte min avsikt att nu gå in på någon allmän analys av denna skattefråga — en sådan kommer säkert att göras från andra håll. Jag skall därför nöja mig med att mer i förbigående beröra några av de punkter, som den ärade föregående talaren tog upp.

Det har på sina håll gjorts gällande att detta investeringsskatteförslag betydde begynnelsen till den fria avskrivningsrättens slopande. Emellertid har, såvitt jag kan finna, utskottet i sitt utlåtande så tydligt betonat, att det icke är avsikten att för gott rubba på den fria avskrivningsrätten, att dessa uttalanden förefalla ganska tillfredsställan-

de. Det är för övrigt klart att utskottet måste ha den uppfattningen, ty det lär väl vara ostridigt att det är tack vare de möjligheter, som den fria avskrivningsrätten innebär, som det svenska näringslivet kunnat moderniseras och konsolideras. Det finns en motion från kommunistiskt håll om att den fria avskrivningsrätten skall slopas, men denna motion måste ju botten i antingen en fullkomlig obekantskap med hur detta skatteinstitut fungerar eller också en medveten vilja att missförstå.

Syftet med investeringsskattelagen är angivet i en rad olika sammanhang. Syftet är att den skall hjälpa till att minska inflationstrycket och att hindra investeringsverksamheten. Man kan ställa sig frågande, om detta syfte uppnås, i varje fall om det inflationsdämpande syftet uppnås. Men det är inte dessa spörsmål jag skall gå in på.

Jag har i denna kammare tillsammans med representanter för alla de demokratiska partierna väckt en motion i en speciell fråga av tämligen stor betydelse. Samma fråga har i första kammaren framförts i en motion av herr Åman. Det gäller frågan: Hur skall man ur investeringsskattesynpunkt behandla sådana förvärv av inventarier, som grunda sig på avtal, träffade innan förslaget om investeringsskatt framställdes, d. v. s. före den 1 oktober 1950? I propositionen har man, som nyss nämndes och som bekant, intagit den ståndpunkten att dessa förvärv — alltså förvärv som grunda sig på bindande avtal, träffade före framställandet av förslaget om investeringsskatt — skola befrias från investeringsskatt, men endast under den förutsättningen, att utgivandet av skatten »skulle medföra avsevärda betalningssvårigheter». Den av oss väckta motionen syftar till att från lagbestämmelserna ta bort föreskriften om att avsevärda betalningssvårigheter måste föreligga för beviljande av dispens.

Jag skulle kunna ge några exempel.

Förordning ang. investeringsskatt.

Det är fullkomligt klart att har en industri beställt en maskin, låt oss säga för ett par år sedan, och denna maskin levereras under 1951 eller slutet av 1950, så är det rena slumpen — alltså leveransdagen — som avgör om skatt kommer att utgå eller inte. Det kan inte ha någon som helst investeringsbegränsande funktion att införa investeringsskatt även för dylika förvärv. Jag skulle kunna ta ett annat exempel. Utskottets ärade ordförande är ju gammal framgångsrik tidningsman. Låt oss se på den svenska tidningspressens tryckeribestånd. Under kriget ägde en väsentlig förslitning rum, och man har efter kriget sökt göra mycket omfattande nyförvärv av moderna tryckpressar — väl i stor utsträckning med lång leveranstid — beställda i England.

Nu har det förekommit en hel rad förseningar, och åtskilliga tidningar ha alltså fått sina pressar efter den 1 januari 1951 trots att de skulle ha levererats tidigare. Då blir effekten av propositionen och utskottets förslag att, skola vi säga en socialdemokratisk tidning, herr Olsson, som har skött sin rörelse bra, får betala mer för sin tryckpress än den konkurrenttidning, som har misskött sin rörelse så att den har betalningssvårigheter. Detta är ett system som är tämligen främmande för vanlig skattelagstiftning, som vi bruka se den. Reellt sett innebär investeringsskattens retroaktiva tillämpning på sådana avtal helt enkelt en prisförhöjning och en prisförhöjning som man inte kunnat kalkylera med.

Gent emot propositionens förslag, att man skall kunna ge dispens från investeringsskatt när det gäller inventarier endast för de fall, då avsevärda betalningssvårigheter skulle inträda om skatten erlades, skulle jag vilja anföra framför allt fyra olika skäl. Det *första* är att det är helt främmande för företagsbeskattningen i vårt land att man låter ett företags, skola vi säga solvens bli avgörande för frågan, huruvida fö-

retaget skall drabbas av skatt eller ej, att man inför för företagen ett existensminimum eller en behovsprövning. Skulle man dra ut den principen till sina konsekvenser, vet man över huvud taget inte var man hamnar.

Det *andra* skälet är att det i lagtexten upptagna uttrycket »avsevärda betalningssvårigheter» är utomordentligt dunkelt och lämnar utrymme för hela rader av tolkningar. Den *tredje* invändningen — om jag får hålla mig på den tekniska sidan, vilket jag kommer att göra i detta anförande — är att det ofta torde vara svårt att avgöra, när ett inventarium är att anse som anskaffat; jag återkommer till detta senare. Och den *fjärde* invändningen är att man ställer beskattningsmyndigheterna inför avgöranden, som helt enkelt inte äro möjliga att träffa på objektiva grunder, nämligen avgöranden om det skall anses föreligga avsevärda betalningssvårigheter för skattens utgivande.

Beträffande existensminimum för företagen, existensminimibegreppet när det gäller investeringsskatten, har utskottet avfärdat invändningen härvidlag med att framhålla, att motsvarande uppläggning fanns när det var fråga om steriliseringen av vissa aktiebolags vinstmedel, enligt en lagstiftning senast från 1948, om jag minns rätt. Men detta är ju inte alls samma sak. En sterilisering avsåg, att man för viss tid berövade företag möjlighet att förfoga över medlen. Men företagens tillgodohavande kunde i varje fall indirekt — jag säger indirekt — användas som kreditbas för företaget, då däremot genom investeringsskatten företagen avhändas medlen för gott. Att dra en parallell mellan dessa två förhållanden kan inte synas mig riktigt.

Det säges i författningstexten att »avsevärda betalningssvårigheter» skola föreligga. Vad är nu betalningssvårigheter? Menar utskottet likviditetssvårigheter? Att ett företag befinner sig i en likviditetskris och därför inte kan

betala? Eller menar utskottet att betalningssvårigheterna skola ha fortskridit så långt, att likvidationsanledning föreligger enligt aktiebolagslagen genom att man tårt för mycket på aktiekapitalet? Eller menar utskottet att det läget skall föreligga, att företaget står inför konkurs? Sannolikt menar man det förstnämnda, att det skall vara en likviditetskris. Men, herr talman, under sådana förhållanden leder ju lagen till de mest egendomliga verkningar.

Vi kunna tänka oss följande fall. Vi ha ett litet hantverksaktiebolag, som drivit en mycket försiktig politik och därför har pengar på banken. Men företaget går inte särskilt bra. Man måste i detta företag uppenbarligen betala skatten; man har inga likviditetssvårigheter. Vi ha sedan ett annat företag — jag skall ta ett drastiskt exempel — ett företag med stora naturtillgångar, gruvor eller skog. Det är ett företag som drivit en överinvestering och just därför kommit i särskilda betalningssvårigheter och har en verklig likviditetskris. Då skulle detta företag befrias från denna skatt, ehuru det i själva verket kanske är ett mycket rikt företag, även om det inte kan utnyttja tillgångarna — låt oss säga fastighetsvärdet över taxeringsvärdet — som kreditbas. Sålunda blir konsekvensen av utskottets bestämmelser här, att skatten i vissa fall icke avväges efter företagets skatteförmåga i och för sig utan efter dess momentana likviditetsläge. Man gynnar med andra ord de företag — för att ta ett riktigt drastiskt exempel — som på grund av sina investeringar, i strid mot vad man från statsmakternas sida avsett, just skaffat sig en likviditetskris. Sådana företag slippa betala skatten!

Uppenbarligen kan det inte vara meningen att man med »betalningssvårigheter» syftar på likvidationsanledning enligt aktiebolagslagen eller konkurs. Hade man gjort det, hade det i varje fall funnits hållpunkter, men då skulle lagtexten sannolikt ha varit annorlunda

Förordning ang. investeringsskatt.

utformad. Jag nödgas alltså konstatera att begreppet betalningssvårigheter är ett subjektivt begrepp, och det är i flertalet fall mycket svårt att fastställa, om läget är sådant att skattebefrielse skall medges eller ej; avgörandet grundar sig på ett subjektivt omdöme.

Det står i lagtexten, att denna lag skall gälla för inventarier anskaffade under 1951. Men det är inte någonstades angivet vad som menas med att inventarier äro anskaffade under 1951. Begreppet anskaffad är oklart. Menas därmed att, om det gäller en maskin, den skall vara monterad, eller räcker det om den är överlämnad i köplagens bemärkelse till en självständig fraktförare, alltså att den är skeppad och remburs ställd? Eller räcker det med att den är avskild och individualiserad hos tillverkaren? Dessa saker äro fullkomligt oklara, men de kunna på det mest avgörande sätt påverka frågan, huruvida skatt skall utgå eller ej.

Om man vore road av exempel skulle jag kunna säga, att hade ett rederi under beställning en båt, som det skulle ha i början av 1951, skulle det vara förnuftigt av detta rederi att ha övertagit båten icke fullt utrustad under 1950 och alltså fått den ansedd såsom anskaffad 1950 i stället för 1951. Detta är ett tillspetsat exempel, men det är till för att belysa, hur ur teknisk synpunkt denna lag är utomordentligt vanskelig.

För att taga den fjärde invändningen mot denna lag: Hur skall en beskattningsnämnd kunna avgöra, om ett företag har betalningssvårigheter eller ej? Att avgöra ett företags finansiella ställning torde höra till de mest invecklade spörsmål som tänkas kan. Jag tror ej ens att den främsta bankexperten med stor erfarenhet alltid kan träffa rätt. Det är en prövning som blir särskilt grannlaga därför att det saknas verkliga hållpunkter.

Sammanfattningsvis anse jag och mina medmotionärer, att man bör befria skattelagstiftningen från sådana —

Förordning ang. investeringsskatt.

om jag får uttrycka det så — subjektiva utväxter som den föreslagna utformningen av dispensregeln innebär.

Nu frågar man sig: Vad har det i propositionen anförts för motivering? I propositionen — på s. 63 för övrigt — har som enda motivering anförts, att man genom denna begränsning, d. v. s. att betalningssvårigheter skola föreligga för att dispens skall erhållas, framför allt syftat till att minska antalet dispensfall. Utskottets motivering är en helt annan. Utskottet uttalar å ena sidan, att syftet med denna lag är att begränsa investeringarna, men säger å andra sidan, att om man lämnar fria dispensmöjligheter för avtal träffade före den 1 oktober 1950 så skulle — som jag tror att utskottet uttrycker det — en väsentlig ändring i den föreslagna lagstiftningen inträda.

Det är ju anmärkningsvärt, herr talman, att i propositionen säger man, att det är en arbetsbelastningsfråga — om jag får uttrycka det så — för att icke låta dispensnämnden få för mycket att göra, men i utskottet säger man, att ett slopande av villkoret om betalningssvårigheter skulle väsentligt förändra den föreslagna lagstiftningen. Då, herr talman, skulle jag vilja ställa den frågan till utskottets ärade ordförande: Vilken väsentlig förändring i den föreslagna lagstiftningen skulle ett bifall till den av mig berörda motionen innebära? För det första kunna vi vara fullt på det klara med att det icke medför någon förändring beträffande propositionens syfte: propositionens syfte är att begränsa investeringarna. Redan avtalade investeringar som skola äga rum begränsas icke vare sig mer eller mindre genom att man skärper bestämmelserna för dispens. Sålunda kan det icke väsentligt förändra det syfte med lagen, som är uttalat både i lagens ingress och på andra håll. Då skulle ändringen vara den att investeringsskatten ger mindre pengar, om man undantager dessa förvärv från skatten. Detta är naturligtvis

en riktig upplysning. Men då har man sprungit från den motivering för skatten som man sökt renodla.

Utskottet gör den konklusionen, att om man skulle undantaga inventarieförvärv, grundande sig på avtal före den 1 oktober 1950, från investeringsskatten, måste man i följdriktighetens namn upphäva den fria avskrivningsrätten för sådana inventarier som kontrakterats efter den 1 oktober 1950, alltså under det sista kvartalet 1950 eller under 1951. Det är för mig obegripligt hur man kommit till detta resultat. Utskottet säger självt att lagen skall gälla ett år. Om man tar bort lagens retroaktiva verkan, skall då detta ha till konsekvens, faktiskt och logiskt, att man skall utsträcka lagen längre än lagen gäller? Det är möjligt att jag kan bli upplyst på den punkten. Men i varje fall för närvarande är denna utskottets slutsats för mig fullständigt obegriplig.

Herr talman! Jag skall icke fortsätta att taga kammarens tid i anspråk i fråga om dessa mera tekniska resonemang rörande investeringsskatten. Jag vill endast avslutningsvis understryka, att vårt skattesystem håller på att bli så invecklat och så tillkrånglat, att det är ytterst få människor som ha möjlighet att överblicka detsamma. Det kanske endast är några enstaka som kunna överblicka det i dess helhet. Man bör i ett skattesystem sträva efter att hålla det fritt från subjektiva bedömningar samt giva beskattningsmyndigheterna klara regler. Detta är nödvändigt för rättssäkerheten. Som jag sökt påvisa i mitt inlägg skulle den föreslagna dispensanordningen, där man för dispens förutsätter att företaget skall vara misskött, vara ägnad att på ett mycket viktigt och känsligt område, nämligen företagsbeskattningen, skapa en betydande ovisshet.

Det synes mig, herr talman, fullkomligt rimligt och naturligt att om man inför en investeringsskatt ur penningpolitisk synpunkt, ur inflationsbekämpande synpunkt, då skall man icke låta

Förordning ang. investeringskatt.

denna skatt gripa vidare än som betingas av det syfte som angives med skatten. Behöver statsverket inkomster är det en sak för sig.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till de motioner som väckts, nr I: 301 och II: 399, om ändring i 11 § mom. c) i författningstexten. Dessa motioners yrkande överensstämmer med reservationen till utskottets utlåtande på motsvarande punkt.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Alla tecken tyda på att penningvärdet i år nedpressats till hälften av vad detta värde var 1938. Man får ju säga att detta är ganska raskt marscherat på en tidrymd av 13 år. Man förstår emellertid mycket väl finansministerns handlingssätt i en så prekär situation som den närvarande — den är inom parentes kanske allvarligare än vad vida delar av vårt folk egentligen är på det klara med. Man kan säga att man förstår en finansminister om han i ett sådant läge som detta är redo att mot det onda tillgripa medel av sådan beskaffenhet att han i en annan situation sannolikt ej skulle ha reflekterat på dessa medel, som man kanske skulle vara berättigad att karakterisera som desperata. Denna investeringskatt karakteriserade finansministern själv i sitt bekanta framträdande i Nationalekonomiska föreningen för några veckor sedan såsom en infernalisk skatt. Han använde exakt detta uttryck. Jag har ingen erinran att framställa mot karakteristiken. Jag anser att den täcker fullständigt innehållet. Den föreliggande investeringskatten är en infernalisk skatt på det viset, att pengarna komma fram antingen i form av en investeringskatt eller — vilket är sannolikare — i form av en ökad bolagsskatt. Hur mycket den kommer att giva vet man ej. Man har gissningsvis kalkylerat med 200 miljoner kronor. Men såvitt jag förstår är det ganska svårt att avgöra, huruvida dessa

pengar — som kanske bli något mer än 200 miljoner kronor — komma på investeringsidan eller på vad jag skulle vilja kalla penningsidan.

Om sålunda meningarna om den fiskaliska effekten av denna skatt icke behöva vara delade, då den är oerhört skickligt konstruerad i detta hänseende, så tror jag däremot att det kan råda mycket delade meningar när det gäller den investeringsbegränsande effekten. Om man tar del av de många remissvar, som ha refererats mer eller mindre utförligt i propositionen, så finner man att remissinstanserna äro ganska tveksamma i sina ståndpunktstaganden. De äro ganska förbryllade över situationen; de ha uppenbarligen svårt att genomskåda det dunkel som otvivelaktigt präglar det aktuella läget. Det är ju alldeles klart att man icke kan investera mera än man har pengar att investera, eller, som den tekniska termen lyder, investeringarna måste hållas inom sparatets ram. Men å andra sidan, ärade kammarledamöter, är man allmänt ense därom, att i det nuvarande läget är det alldeles ofrånkomligt att öka produktionen. En produktionsökning är ju, jämte sparatet, det enda verkligt effektiva medlet av inflationsbekämpande karaktär.

Då skulle jag vilja fråga: Hur skall denna produktionsökning komma till stånd? Den kan icke komma till stånd genom att man i näringslivet pumpar in mer folk, eftersom vi tyvärr icke ha tillgång till mer folk; vi ha som bekant överfull sysselsättning. Den vägen är stängd. Den andra vägen betyder en i accelererad takt fortsatt rationalisering av näringslivet. Det är den enda utväg som står till buds. Men hur skall en i sådan accelererad takt fortgående rationalisering av näringslivet kunna åstadkommas utan investeringar? Det är ju ganska omöjligt. Jag har med detta velat påvisa, hur utomordentligt svårt det är att komma till klarhet i dessa spørsmål. Otvivelaktigt gestaltar

Förordning ang. investeringsskatt.

sig läget så, att begränsningen av investeringarna, vilken anses nödvändig med hänsyn till inflationsbekämpandet, begränsar också våra möjligheter att fortsätta rationaliseringen. Begränsa vi möjligheterna att fortsätta rationaliseringen så begränsa vi därmed möjligheterna till produktionsökning. Då äro vi tillbaka i cirkelns början.

Problemet är oerhört komplicerat. Jag förstår väl att remissinstanserna känt viss olust när de gått att skriva i denna angelägenhet. Bland de instanser, där man starkt har ifrågasatt, att denna lagstiftning är ändamålsenlig och att den kan fylla det syfte som man hoppas att den skall fylla, befinner sig även styrelsen för Kooperativa förbundet. Som kammarens ärade ledamöter sett är Kooperativa förbundets yttrande refererat i propositionen. Det omnämnes även i departementschefens uttalande; tyvärr måste jag nog säga att referatet är ganska knapphändigt. Kooperativa förbundets styrelse, som alltså är tveksam beträffande huruvida en investeringsskatt kan fylla det angivna syftet, förordar i stället uttagandet av en varuskatt på producent- och importörstadiet. Kooperativa förbundet rekommenderar alltså ett återinförande, ehuru i annan form, av den för ett par år sedan entledigade allmänna omsättningsskatten. Jag vet mycket väl att detta är ett delikat problem. Men jag kan, herr talman, då Kooperativa förbundets uttalande är så pass snävt refererat i propositionen som fallet är, icke underlåta att ur detta utlåtande till protokollet föredraga åtminstone ett enda, låt vara mycket begränsat avsnitt.

Kooperativa förbundets styrelse anför: »På en skatt, som skall hava ett inflationsbekämpande syfte, måste ställas kravet, att den förmår uppsuga den ökning av köpkraften i pengar räknat, som ej motsvaras av en samtidigt skeende reell produktivitetsförbättring. Enligt styrelsens mening kan syftet att uppsuga en väntad inflationsskapande

köpkraftsökning i nuvarande läge — under ovan angiven förutsättning — knappast realiseras på annat sätt än genom en allmän varuskatt; denna bör uttagas hos fabrikanter och importörer.»

Det är alltså den gamla omsättningsskatten ehuru lagd på ett annat led än denna var lagd.

Jag skall föredraga ännu ett litet avsnitt av detta intressanta utlåtande. Kooperativa förbundets styrelse anför vidare: »Styrelsen vill vidare peka på möjligheten att med en allmän varuskatt direkt träffa sådana råvaror, halvfabrikat och färdigfabrikat, som hava speciell betydelse såsom investeringsmaterial. Genom en lämpligt avvägd skattebeläggning av sådana för investeringsverksamheten betydelsefulla råvaror kan enligt styrelsens mening på ett väsentligt effektivare sätt än vad som skulle vara möjligt enligt förslagen i departementspromemorian även på den direkta vägen den åsyftade investeringshämmande effekten uppnås.»

Jag tycker att denna mening är så pass intressant att den väl förtjänar att återgivas i kammarens protokoll.

Jag skulle även vilja göra ett annat påpekande. Det sägs ju i departementschefens uttalande på flera ställen, att investeringsskatten skall ingå som ett led i bekämpandet av inflationsfaran. Men, herr talman, inflationsfaran! För denna inflationsfara har ju i andra sammanhang det föreliggande köpkraftsöverskottet tillmätts en avgörande betydelse och det med fullständig rätt: hade vi ej haft köpkraftsöverskott, hade vi icke haft någon inflationsfara. Men under dessa omständigheter förefaller det mig icke vara konsekvent att hindra lagerökning, när en lagerökning väl i alla fall är ägnad att motverka uppkomsten av ett köpkraftsöverskott. Eftersom man ogärna sörjer för ökad varutillgång med hotet om en investeringsskatt över sig, komma företagen också, såvitt jag kan förstå, att vara yt-

Förordning ang. investeringsskatt.

terligt försiktiga att öka lagren 1951, därest icke särskilda dispensmöjligheter öppnas för strategiskt viktiga råvaror. Men sådana dispensmöjligheter har icke majoriteten velat vara med om.

Jag påpekade för ett ögonblick sedan att man gissningsvis, som det heter, kalkylerat med att denna skatt skall giva 200 miljoner kronor, kanske mera. Detta håller jag för min del såsom ganska sannolikt såsom den är konstruerad, ehuru jag har den bestämda uppfattningen, att dessa pengar i allt väsentligt komma i form av ökade bolagsskatter. Vad skola nu dessa pengar användas till? Detta är ju dock ett ytterligt viktigt spørsmål i detta sammanhang. Vi fingo reda på det redan i statsverkspropositionen, och syftet underströks av finansministern i remissdebatten. Dessa pengar skola användas till att nedbringa statens lånebehov. Även kapitalbudgeten skall ju så långt det över huvud taget är möjligt finansieras med skattemedel. Detta låter ju säga sig, men, mina damer och herrar, vilken reflexion gör man inför ett sådant resonemang? Jo, såvitt jag förstår måste man göra följande reflexion. Man begränsar med investeringsskatten de enskilda investeringarna; det är ju det officiella motivet. Man vill hålla investeringarna inom sparandets ram. Men samtidigt använder man investeringsskatten och de medel som härflyta från denna till att möjliggöra ställiga investeringar. Då frågar jag mig: är inflationsrisken vid enskilda investeringar större än inflationsrisken vid statliga investeringar? Det är nog ett ganska väsentligt spørsmål, när man skall ta ståndpunkt till denna angelägenhet.

Vi reserveranter ha emellertid som situationen är inte velat motsätta oss denna skatt, alltså mest med hänsyn till det prekära läget. Det hela är, som jag redan tillåtit mig antyda, en desperat åtgärd. Men finansministern har ju sitt folk ute bokstavligen talat över hela samhällslivet för att med sina slagrutor för-

söka få tag på nya skattevärdar, allt i syfte att klara av penningvärdets försämring och så vitt möjligt åstadkomma en klar överbalansering av budgeten. Finansministern sade i sitt malmötal för några dagar sedan, att han funderade på en hel del vad han kallade nya småskatter. Det är ett nytt uttryck i våra skattediskussioner, men det äger en viss charm som han nu har. Vi ha nu fått veta något litet om vad som menas med dessa småskatter. Det är elskatten, som antages komma att ge 40 miljoner kronor, och den nya skatten på motorfordon, som visst beräknas komma att ge ett ännu större belopp, kanske 100 miljoner kronor, och måhända ytterligare något annat. Man kan väl nästan säga, att denna hetsande upptäckarverksamhet är en utmärkt illustration till det allvarliga läget. Det är detta läges allvar som föranlett oss att gå med på denna skatt, ehuru vi kräva vissa modifierationer. För dessa har det ju tidigare redogjorts, och jag skall inte uppehålla mig vid dem, men jag vill bestämt understryka, att en förutsättning för i vart fall den ståndpunkt, som vi reserveranter ha intagit, är att detta är en tillfällig åtgärd. Vi äro ju här i kammaren en smula misstänksamma, när talet faller på de tillfälliga skatterna. Många ha ju menat, att ingenting är så permanent här i livet som ett av den svenska riksdagen beslutat skatteprovisorium. Emellertid har i propositionen mycket starkt förklarats, att detta är en tillfällig historia, och inför bevillningsutskottet har detta från auktoritativt håll understrukits. Inte desto mindre tror jag att det skulle vara värdefullt, om vi även här i debatten av bevillningsutskottets aktade ordförande finge klart besked om att denna skatt är en engångshistoria, som man inte gärna vill se upprepad.

Med vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få instämma i det yrkande, som vid debattens början ställdes av herr Kristensson i Osby.

Förordning ang. investeringsskatt.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Den som åhört debatten här i kväll och som läst alla de motioner, som väckts om avslag på föreliggande proposition, måste ovillkorligen fråga sig vart framför allt den stora tvist, där riksdagen i dag skulle ta ställning, nu tagit vägen. Det är en helt annan diskussion den som förts såväl i bevillningsutskottet, sedan man där verkligen kommit varandra in på livet, som här i kammaren än den som exempelvis återspeglas i högerens avlagsmotion i det föreliggande ämnet.

Varenda människa måste ha klart för sig, att om vi över huvud taget skola kunna rädda vårt penningvärde måste vi vidta begränsningar på alla områden. De föregående talarna, herr Kristensson i Osby och herr Hagberg i Malmö, ha båda också oförtydligt erkänt, att man i det läge vari vi nu befinna oss måste begränsa investeringarna. En sak måste man komma ihåg i en tid med fallande penningvärde sådan som den nuvarande, nämligen att då lockas det fram en investeringsvilja, som inte kommer till synes i normala tider. I en tid med fallande penningvärde krymper vidare sparsamhetsviljan, vilket ger anledning till en överinvestering, som måhända under många år inte ger den avkastning, som man annars skulle ha kunnat räkna med. Men vad är då denna överinvestering, som inte ger någon avkastning, annat än en konsumtion? Ser jag på problemet ur den synpunkten, förefaller det mig som om man — om man nu vill begränsa investeringarna, om man vill begränsa möjligheterna att investera de stora summor, som utan tvivel stå till näringslivets förfogande — härvidlag bara hade två utvägar: antingen att välja den väg propositionen föreslår eller att återgå till läget före 1938. Personligen tvivlar jag på att det finns någon företagare i detta land, som, om han ställdes inför det valet, skulle säga, att han vill återgå till tiden före 1938. Jag tillhörde dem i

1936 års skattekommitté — jag tror inte att det är fler än jag och en till i detta hus som äro kvar av ledamöterna i denna kommitté — som var med om att tillskapa reglerna för den fria avskrivningsrätten. Jag minns emellertid mycket väl hur tveksam kommittén var på den punkten, och jag minns även hur både bevillningsutskott och riksdag också voro det. Vi skola ha klart för oss, att denna fria avskrivningsrätt i vissa fall användes på ett sätt, som statsmakterna aldrig avsett med densamma. Jag är för min personliga del medveten om den saken, men jag tror att det inom näringslivet finns företag, som äro ännu mera medvetna därom än jag. Mer än en gång har jag nämligen fått erfara, hurusom representanter för näringslivet varnat för dessa företeelser, allvarliga företeelser för den som verkligen förstår vad det härvidlag är fråga om.

Men, herr talman, ehuru jag ställde mig tveksam till införandet av denna fria avskrivningsrätt, och ehuru jag mer än en gång kunnat iakta hurusom den nyttjas på ett sådant sätt, som aldrig varit avsett, har jag inte kommit till den uppfattningen, att man borde vidta några förändringar i densamma, men jag vill inte gärna vara med om — särskilt inte i det läge vari vi nu befinna oss — att premiera den som nyttjat den fria avskrivningsrätten till ytterlighet. Jag vill inte nämna några namn i sammanhanget, ty det skall man inte göra, men jag skulle vilja säga till herr Fagerholm, att om jag säger T, så bör han med den kännedom han har om vårt svenska näringsliv förstå varför 11 § c) i denna förordning nu kommer till.

Den fria avskrivningsrätten betyder oerhört mycket. Dess betydelse ligger ju framför allt däri att näringslivet har konsoliderats, att vi i dag i vårt land ha — jag tror att det var herr Kristensson i Osby eller herr Hagberg i Malmö som yttrade sig så — ett näringsliv med en annan ryggrad än som fanns 1938. Man skall därför inte orda om denna

sak som man gör på kommunistiskt håll, och inte heller skall man börja tala om att det avsteg, som vi nu ta tillfälligt — jag betonar starkt ordet tillfälligt — ovillkorligen, såsom det exempelvis såges i högerns avslagsmotion, måste aktualisera frågan om bolagsskatten. Jag tror inte att det ligger i näringslivets intresse att så att säga ge alltför många fingrar åt en uppfattning sådan som denna. Jag tyckte mig finna, att den uppfattningen också strålade igenom herr Kristenssons i Osby anförande, att bolagsskatten och den fria avskrivningsrätten höra samman. De göra det i viss mån när det är fråga om en lagstiftning på lång sikt; så till vida ger jag herr Kristensson i Osby rätt. Gäller det en lagstiftning, som inte är av tillfällig art, tror jag att det är omöjligt att göra några väsentliga ändringar i den fria avskrivningsrätten utan att samtidigt ompröva bolagsbeskattningen. Utskottet har avvisat alla funderingar i det avseendet. Högerns ståndpunkt i reservationen betyder, som jag hoppas, att högern inte menat så allvarligt med vad som står i motionen om att man ovillkorligen måste sammanknyta dessa båda ting även vid ett tillfälligt avsteg. De saknas emellertid inte som önska, att man skall häva den fria avskrivningsrätten; det är jag medveten om. Men jag tror därvidlag att näringslivets representanter be en stilla bön, att de som ovillkorligen vilja koppla ihop dessa ting inte skola bli bönhörda; det vore nog lyckligast för det svenska näringslivet.

Det har varit bevillningsutskottet angeläget att här söka komma fram till linjer, som skulle kunna åstadkomma största möjliga enighet, och såvitt jag kan finna är det bara i fråga om två detaljpunkter som det föreligger skiljaktiga meningar. Herr Kristensson i Osby efterlyste — liksom jag tror herr Hagberg i Malmö också gjorde — min mening om hur länge denna lagstiftning skall gälla. Min mening i det avseendet återfinnes på s. 35 i utskottsbetänkan-

Förordning ang. investeringsskatt.

det. Hela förslaget bygger på den förutsättningen, att författningen endast skall avse ett år. Om det visar sig, att det föreliggande förslaget inte fyller den uppgift, som vi alla syfta till med det samma, finns det ingen annan väg att gå än att ta upp problemet i hela dess vidd, fullkomligt obunden av vad som varit. I så fall är jag inte alldeles oförstående för den tanke, som herr Hagberg i Malmö utvecklade i sitt anförande när han citerade Kooperativa förbundets uppfattning i frågan. Det är klart att man kan tänka sig något sådant, men enligt min mening förutsätter detta en fullkomlig enighet inom samtliga demokratiska partier för att det skall bli möjligt att genomföra en sådan anordning. Men det skall vara i ett läge, då det över huvud taget inte finns någon annan väg att gå för att skydda vårt penningvärde. Det är möjligt att vi komma dithän, men därom skall jag inte spå. Jag tror emellertid att de åtgärder vi nu vidta skola kunna föra oss till det läge vi alla önska. Men skulle de inte göra det, då synes det mig vara förenligt med allas vårt gemensamma ansvar att tillgripa andra åtgärder, som måhända kunna ge bättre resultat.

När bevillningsutskottet stannat för att föreslå en höjning av gränsen för årsomsättningen från 200 000 till 300 000 kronor, kan detta givetvis komma att i någon mån påverka det resultat man vill nå med denna lagstiftning, men å andra sidan kommer höjningen naturligtvis att väsentligt underlätta taxeringsarbetet. Vad man sålunda får avstå i det ena avseendet vinner man i det andra, och jag hoppas att man skall kunna säga, att dessa båda ting uppväga varandra så där tämligen.

Det är i fråga om två punkter i Kungl. Maj:ts förslag som utskottsmajoritet och reservanter äro osams. Detta gäller 11 § b) och 11 § c). Det som skiljer oss åt därvidlag är att reservanterna ansett, att i 11 § b) borde införas en bestämmelse avseende undantag

Förordning ang. investeringsskatt.

för allt som lagras för folkförsörjningen. Som utskottet emellertid framhåller väntas under den närmaste tiden en kungl. proposition med begäran om anslag för ordnande av bränslespörsmalet. Enligt utskottets mening är det självfallet, att Kungl. Maj:t med mycket stor uppmärksamhet, som också utskottet skriver i sin motivering, följer dessa ting. Om det läget skulle inträda att man måste ordna för vår folkförsörjning, är det enligt utskottets mening fullkomligt naturligt, att dylik lagerökning skall undantagas från investeringsskatt. På s. 41 i utskottsbetänkandet utsäges detta klart och tydligt. Man räknar där upp de olika organ, som därvidlag kunna komma i fråga, och säger vidare: »Det torde kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på här förevarande område och vidtager de åtgärder, som kunna bli erforderliga.» Utskottet har också gjort ett tillägg till anvisningarnas 4 § punkt 1 första stycket, som bör betyda en viss säkerhet i detta sammanhang, särskilt då för böndernas ekonomiska föreningsrörelse. Jag tror därför att man kan följa utskottet på denna punkt och det utan att behöva känna några som helst samvetskval.

Vad sedan gäller 11 § c) vill man ha bort bestämmelsen om dispens vid betalningssvårigheter. Herr Fagerholm var här inne på att man inte kunde jämställa detta med lagstiftningen angående dispositionen av aktiebolags vinstmedel, men vi ha ju velat anföra detta bara som ett exempel på att man har kunnat använda en sådan form. Det som under utskottsbehandlingen framför allt anfördes emot bestämmelsen om betalningssvårigheter var, att det skulle vara sårande för den som söker om att det skall göras undantag för honom av denna anledning. Man bör emellertid tänka på hur avskrivningsrätten har använts på olika ställen — jag skall inte nämna några namn

den här gången heller — när miljonvärden ha nedskrivits till 1 krona. Ett företag, som har gjort en beställning den 1 oktober 1950 och får varan levererad 1952 eller 1953, skulle slippa helt undan om man följde reservanternas förslag. Vi ha ansett att den frågan är så betydelsefull, herr Fagerholm, att man borde, därest man vill ha detta tillägg, gå in i en allvarlig prövning av en begränsning av den fria avskrivningsrätten i sådana fall. Det får inte bli så, att de som ha nyttjat denna rätt på ett sätt som aldrig har varit avsett skulle särskilt premieras, när samhället befinner sig i ett sådant nödläge som det, där vi nu befinna oss. Vi säga att det är möjligt att det kan göras sakliga invändningar på denna punkt, men att det är av verkligt värde om man genom denna anordning kan åstadkomma, att även dessa företag bli återhållsamma med investeringar under 1951. Det kan sägas att det är en from önskan, men vi hoppas, herr talman, att det skall vara möjligt att nå detta resultat.

Hade det här gällt en permanent lagstiftning, skulle jag ha givit herr Fagerholm obetingat rätt. Man borde i så fall inte ha med åtskilliga av de bestämmelser som här finnas. Här gäller det emellertid en lagstiftning, avsedd för ett år, en lagstiftning som skall användas i en svår tid när alla böra medverka var och en på sitt håll. Man kan inte sätta sig och finpolera detta verk som om det skulle gälla för all framtid. Man är medveten om att en och annan oförrätt kanske kan komma att begås vid tillämpningen av denna lag, men man har velat undvika att inveckla sig i ytterligare tillkrånglade bestämmelser. Man har inte velat finpolera det på ett sådant sätt, att det utan vidare skulle kunna stoppas in i en permanent lagstiftning. Jag tror att de, som i detta fall vilja finpolera förslaget, böra se till att inte göra verket så utomordentligt gott, att det kan locka till

fortsättning. Det finns alltid en och annan människa som kanske skulle vilja fortsätta på den vägen, även om de flesta inte vilja det.

Herr talman! Den tillfälliga begränsning av den fria ned- och avskrivningen, som ingår i det förslag, som bevillningsutskottet här har framlagt, hoppas vi skall frammana en noggrannare omprövning hos alla de människor, som ha att syssla med detta problem, av lönsamheten hos de investeringar, som i dagens läge skola företagas. Om vi kunna mana fram en sådan anda, att lönsamheten verkligen omprövas, vilket — det är ingen hemlighet — alltför sällan sker nu, skulle vi ha lagt en grund, som åtminstone skulle ha öppnat en möjlighet för oss att säga, att detta var ett försök, ett försök som hjälpte oss på vägen att bibehålla vårt penningvärde och hindra det att ytterligare rutscha nedåt. Det är dessa synpunkter, som ha varit avgörande för bevillningsutskottet, och jag hoppas att de synpunkterna också skola bli avgörande för riksdagens båda kamrar.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets här föreliggande förslag i dess helhet.

Herr FAGERHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till att börja med uttala min tillfredsställelse över den klarsynta inställning till den fria avskrivningsrätten, som utskottets ärade ordförande har lagt i dagen, och jag vill uttala den förhoppningen, att det i allt vidare kretsar skall bli klart vad den fria avskrivningsrätten betyder för industriens konsolidering och rationalisering. De som anmärka på den fria avskrivningsrätten som sådan grunda nog ofta denna anmärkning på okunnighet om dess verkliga innebörd.

Däremot, herr talman, kan jag icke följa herr Adolv Olsson i hans karakteristik av överinvesteringar. Han säger, att en överinvestering är en investering,

Förordning ang. investeringsskatt.

som ej ger god eller skäligen rimlig avkastning. Om herr Olsson hade sagt, att det är överinvestering när man bygger mycket mer än samhället har råd med, kunde man ha förstått honom, men inte tror väl herr Adolv Olsson att man i industrien gör investeringar utan att se till att de ge avkastning — i så fall vore det ju mycket bättre att i stället för att investera skapa beskattade fonder, som sedan kunde stå till förfogande. Jag tror jag kan försäkra herr Adolv Olsson, att de investeringsprogram, som göras upp av den svenska industrien, göras upp med det målet för ögonen, att de skola bidra till rationalisering. För övrigt vore det ju meningslöst att göra investeringar som icke lämna avkastning, ty skall man ändå kosta på en investering, gör man den naturligtvis sådan att den lämnar resultat.

För att sedan, herr talman, övergå till det bildspråk, som utskottets ärade ordförande och jag ha utbytt när vi ha talat om den stora obekanta i detta spel, den stora bokstaven T, skall inte heller jag, även om jag förstår vad det syftar på, avslöja vad som ligger bakom. Men jag vill bara säga till herr Olsson, att även om man på visst eller vissa håll missbrukar en möjlighet som lagen lämnar, ger detta icke anledning att skära hela den lojala företagsamheten över en kam. Det skulle vara som om man sade, att eftersom det finns vissa människor som köra för fort i bil och köra ihjäl andra människor, skall bilåkandet förbjudas inte bara för dem, som missbruka friheten att köra bil, utan för alla.

Jag vill erinra herr Olsson om att det icke utan vidare är givet, att icke redan de nuvarande bestämmelserna skulle ge vissa möjligheter till inskrändanden mot klart missbruk av den fria avskrivningsrätten. Det har åtminstone hävdats på senare tid i diskussionen från mycket känt skattemannahåll.

Jag återkommer ett ögonblick till frågan om investeringsskattens verkan på

Förordning ang. investeringskatt.

avtal, som träffats före den 1 oktober. Jag skall inte försöka pressa utskottets ordförande på besked i de frågor som jag framställde. De voro speciella, och jag har ingen anledning att pressa på dem. Jag tror att frågorna i mångt och mycket äro utomordentligt vanskliga att svara på, men jag vill säga, att skälet att det i och för sig är sårande för ett företag att begära befrielse på grund av betalningssvårigheter är ett viktigt skäl men inte det viktigaste. Jag skulle vara fullkomligt nöjd, herr Olsson, inte med utskottets förslag men i denna diskussion, om det kunde bli klart ifrånsagt, att när det gäller redan träffade bindande avtal är icke syftet eller blir icke syftet att man minskar investeringarna, utan där är det ett rent fiskaliskt syfte. Det fiskaliska syftet i all ära men då äro vi inne på ett annat område.

Herr Olsson säger att anledningen till att man begränsar dispensmöjligheterna är just att det finns företag, som ha missbrukat avskrivningsrätten. Men det finns väl lojala företag, som ha beställt maskiner i förväg, lika väl som illojala företag, för att använda herr Olssons terminologi, vilka ha beställt maskiner. Varför skall man skära alla över en kam?

Till slut vill jag fästa herr Olssons uppmärksamhet på att ingressen till 11 § lyder: »Undantag *må*, helt eller delvis, medgivas...» Även med ett bifall till min motion har herr Olsson möjlighet att komma åt sådana företeelser, som han anser osunda.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! I mitt förra anförande ställde jag den frågan till utskottets ärade ordförande, om han för sin del ville bekräfta, att det fanns ett bestämt samband mellan bolagsskattens höjd och den fria avskrivningsrätten. På den punkten har jag blivit tillmötesgången, då utskottets ärade ordförande tydligt och klart har sagt ifrån, att om

lagstiftningen gällde på längre sikt, funnes det ett sådant samband.

Jag ställde också den frågan, om utskottets ärade ordförande eller finansministern, som jag ser har anlät, ville bekräfta, att denna lagstiftning är avsedd att gälla endast ett år. På den punkten var emellertid svaret inte klart och entydigt utan mera villkorligt. Skulle finansministern kunna ge ett mera entydigt svar, vore jag tacksam.

Utskottets ordförande talade om att staten bör ta ledningen när det gäller lagring och bör se till, att lagringen fungerar i tillräcklig grad om läget blir allvarligt. För min del anser jag det vara angeläget att man lagrar innan man kommer i den situationen, och jag tror därvid att det är av största betydelse att också det enskilda initiativet kommer till sin rätt. Att vi under förra kriget hade tämligen god lagerhållning från början berodde till stor del på de lager, som voro spridda på många händer. Denna spridning av lagren är också mycket värdefull ur militär synpunkt. Man kan inte se bort från att denna skatt kan komma att drabba högst önskvärda investeringar i lager och inventarier. Jag menar därför, att det finns fullgod motivering för den reservation, som vi ha avgivit på denna punkt.

I fråga om lagens retroaktiva verkan på inventarieförvärv, gjorda före den 1 oktober, vill utskottets ärade ordförande knappast göra något uttalande. Han inser tydligen, att den retroaktiva verkan där strider mot investeringskattens syftemål, och han tycks inte gärna vilja gå in på den punkten. Utskottet säger, att om man skulle medge större möjligheter till undantag för förvärv av inventarier, varom bindande avtal äro träffade före den 1 oktober 1950, skulle man få överväga om avskrivningsrätten för under 1951 kontraherade varor och inventarier som levererades efter detta år skulle bli föremål för begränsning. Jag kan inte finna att

detta är riktigt, ty dessa varor komma ju att levereras i framtiden, och då vet man inte om en investeringsskatt är motiverad.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag vill inte underlåta att begagna tillfället att till herr Olsson i Gävle framföra uttrycket för min aktning och uppskattning av den fördomsfrihet, som han lade i dagen då han i sitt anförande kom in på de antydningar jag tillät mig göra i fråga om de kanske yttersta möjligheter, som stå oss till buds i inflationskampen, därest de medel som vi nu närmast tänka på icke skulle räcka till. Jag vill uttala en förhoppning, att samma fördomsfrihet måtte komma att präglade även övervägandena åt andra håll, därest en sådan situation skulle inträffa, så att inte prestigeskäl komma att betyda spärrar i vägen för en sådan lösning. Herr Olsson i Gävle menade, att en allmän samling i det läget omkring dessa medel måste vara för handen inom de demokratiska partierna, därest det skall bli möjligt att fatta ett sådant beslut. Jag delar alldeles hans uppfattning.

Jag vill till slut bara understryka, herr talman, att i år och med all sannolikhet tyvärr för mer än ett år framåt blir skyddet för penningvärdet ett av de alldeles dominerande inslagen i svensk politik, och jag skulle gärna se, att alla goda krafter utan förutfattade meningar och utan hänsyn till vad som tidigare har varit skulle kunna förena sig i en sådan allmän politik till penningvärdets skydd.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag tror inte det är någonting som på punkten om investeringarna skiljer herr Fagerholm och mig. Jag gjorde bara gällande, att man kan investera på sådant sätt, att konsumtionen ökas. Att detta skulle vara någon ledande tanke i det svenska nä-

Förordning ang. investeringsskatt.

ringslivet har aldrig ett ögonblick fallit mig in. Jag vill i detta sammanhang också betona, att så fort detta år är slut återvänder den fria avskrivningsrätten i den mening den har i gällande lagstiftning, och därmed har ju företagen sin fria rätt till avskrivning kvar.

I anledning av vad herr Hagberg framhöll skulle jag sedan vilja säga, att jag gärna en gång till stryker under, att jag för min personliga del är beredd att medverka i varje åtgärd, även om prestigen från gångna tider skulle få en liten stöt, som kan bli erforderlig för att vi — såsom finansministern uttalar — skola kunna skydda vårt penningvärde. Det är det som är vägledande för den föreliggande propositionen, och det är vägledande för åtskilligt annat. Det går an att säga, att man vill det och man vill det, men, herr talman, det är bättre att visa i handling, att man är villig att medverka.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! När det gäller de allmänna synpunkterna på investeringsskattens införande, vill jag här i första hand ha uttalat, att jag helt instämmer med vad herr Hagberg i Malmö anförde i denna sak. Jag skall inte upptaga tiden med att komma med några nya synpunkter härvidlag.

Att jag begärt ordet beror närmast därpå, att jag tillsammans med herr Norup med anledning av den kungl. proposition, som vi nu behandla, har avlämnat en motion, vari vi yrka att dispens för erläggande av investeringsskatt för dold reserv, uppkommen genom lagerökningar, måtte medgivas även i det fall att statlig myndighet förordar att lagerökningen tjänar ett allmänt syfte.

Vi ha i likhet med en hel del remissinstanser ansett, att det i propositionen framlagda förslaget att sådan dispens endast skulle medgivas, då lagerökning sker på direkt befallning av statlig myndighet, icke var fullt tillfredsställande.

Förordning ang. investeringsskatt.

Det osäkra utrikespolitiska läget medför utan tvivel, att många företag för att trygga sin fortsatta verksamhet öka sina produkt- och förnödenhetsinköp. Denna åtgärd torde ur samhällets synpunkt vara att förorda i dessa oroliga tider. Även om staten vidtager vissa åtgärder för beredskapslagring, torde det vara uppenbart till fördel, om även enskilda företag, personer eller föreningar, föranstalta om reservlagring. Sådana åtgöranden böra enligt min mening icke motverkas genom skärpta skattebestämmelser.

Även om jag personligen är av den uppfattningen, att lagerökningar överhuvud i regel i nuvarande läge endast äro av godo, så har dock den motion, som jag här åberopat, huvudsakligast tagit sikte på viss lagerökning, nämligen den som sker hos våra ekonomiska föreningar på jordbrukets område. I dessa föreningar kunna vi icke komma ifrån att det undan för undan genom föreningarnas ständiga tillväxt och genom vissa rationaliseringsarbeten vid skörd och dylikt sker en ständig utbyggnad med allt större lagerhållning vid årsskiftena. Det är upplagringar, som icke komma till i spekulativa syften, utan i regel äro föreningarna tvingade till att år från år öka lagren vid årsskiftena på grund av rörelsens utvidgning. Talesmännen för många föreningar tro nog att dessa utvidgningar av föreningarnas rörelse tjäna vårt land och att de ökade insatserna härvidlag i regel medföra ett förbilligande av livsmedelsproduktionen. Företag, som driva en sund ekonomisk politik, behöva vid ökad lagerhållning en ökad dold reserv i varulager. Man måste skydda sig mot prisfall, mot lagerförstöring, mot svinn och dylikt. Det synes mig därför motbjudande att acceptera en lag, som skärper skatten för dem, som företaga lagerökningar med åtföljande i proportion därtill stående ökning av den dolda reserven i varulager.

Om nu situationen blivit sådan, att finansministern tvingas att föreslå vittgående åtgärder för att klara vårt penningvärde och våra statsinkomster, har jag dock såsom framhållits i motionen ansett, att om en lagerökning vitsordas såsom tjänande ett allmänt intresse, borde den eventuella ökning i den dolda reserven, som därigenom uppstår vid en affärsmässig nedskrivning av varulager, undgå investeringsskatt. Jag har därvid ansett, att om t. ex. statens jordbruksnämnd vitsordar att en lagerökning hos jordbrukets ekonomiska föreningar är av allmänt intresse, så skulle den i samband därmed eventuellt uppkomma ökningen av den dolda reserven icke bli föremål för investeringsskatt.

Vid utskottsbehandlingen har vår motion fått en ganska välvillig behandling, kanske en välvilligare behandling än de flesta andra motioner, som beröra investeringsskatten. Motionen har föranlett att bestämmelserna i 4 § blivit något uppmjukade. Jag är glad över detta, men jag tror inte att denna uppmjukning får någon större praktisk betydelse, då den ju endast medför att om priset blir lägre den 31 december 1951 än vad det var den 31 december 1949, så skall justering få företagas, när man gör jämförelser mellan de dolda reserverna vid de olika tillfällena. Jag hade varit mera tillfredsställd, om motionen i sin helhet hade blivit bifallen. Jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse skulle såvitt jag förstår varit betjänt av och jag tror att även landet i sin helhet skulle haft fördel av om livsmedelsprodukter, som det här huvudsakligast rör sig om, kunde få upplagras utan att man i något fall hade behövt räkna med att en upplagring drabbas av en investeringsskatt. Såsom bestämmelsen nu blivit utformad kunna vi få fall, då en sådan upplagring av livsmedel blir drabbad av investeringsskatt.

Utskottsmajoriteten anser emellertid att den möjlighet till ökning av den

Förordning ang. investeringsskatt.

dolda reserven, som redan medgivits dels genom det ursprungliga förslaget och dels genom den av utskottet föreslagna uppmjukningen av 4 §, är tillräcklig för jordbrukets ekonomiska föreningar. Det kan vara möjligt att det är så, om man kunde göra som utskottet förordar, nämligen att man sprider ut föreningarnas lager till jordbrukarna. Men kan man förorda detta? Ha jordbrukarna möjlighet att lagra t. ex. spannmål, ägg och smör hemma den 31 december 1951? Kunna jordbrukarna redan på förvintern mottaga de handelsgödselmedel som de behöva för kommande vårbruk, så att icke våra centralföreningar behöva ligga inne med dessa lager? Jag är inte alldeles säker på att de kunna detta, och jag tror att en spridning av lagren sådan som den jag här talat om är svår att genomföra. Dessutom måste denna spridning av lagren medföra risker för försämrade kvaliteten och dylikt.

Herr talman! Även om motionen fått en välvillig behandling, som jag redan har omnämnt, så tror jag ändå det hade varit bäst om man givit 11 § punkt b) en sådan utformning som reservanterna föreslagit. Motionen hade då i sin helhet kunnat anses bifallen. Därför yrkar jag bifall till det förslag till utformning av 11 § punkt b), som framförts i den reservation, som avgivits av herr Petrén m. fl.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! I två av de motioner, som behandlats i samband med förslaget om investeringsskatt, ha motionärerna hävdade att riksdagen inte borde ha inskränkt sig till bara den detalj, som det nu gäller, utan i samband med den borde ha behandlat hela frågan om bolagsbeskattningen. Eftersom det i ena fallet är en högermotion och i andra fallet gäller ett kommu-

nistiskt förslag, framgår ju redan därav att det i verkligheten handlar om mycket olika synpunkter. Högermotionärerna anse att bolagsvinsterna redan nu äro för hårt beskattade och att finansministern alltså bör söka andra objekt för att få ökade inkomster. Högern menar väl att de 200 miljoner, som finansministern tänkt sig få genom investeringsskatten, skulle tagas ut företrädesvis av dåligt betalda lönearbetare i stället för genom den anordning man nu föreslår. Det är i den mening som högern anser att regeringsförslaget inte borde behandlas separat utan i samband med en omprövning av bolagsbeskattningen i sin helhet.

För de kommunistiska motionärerna har saken tett sig på ett helt annat sätt. Även vi anse att regeringen borde tagit itu med bolagsbeskattningen i ett större sammanhang än vad som nu sker. I motsats till högermotionärerna och regeringen anse vi nämligen att t. ex. principen om fri avskrivning, som ju har diskuterats såväl i propositionen som vid den senare behandlingen av denna fråga, inte borde bestå längre. Vi anse att själva principen därvidlag borde ställas på avskrivning. Vi ha också i en motion, som för övrigt avgavs innan denna proposition kom på riksdagens bord, föreslagit utredning om hur man skulle åstadkomma en sådan avveckling av den fria avskrivningsrätten och också i övrigt åstadkomma en rimligare avvägning av skattebördorna än vad som nu sker. Vi mena nämligen att en betydligt större del av skattebördorna borde läggas på bolagsvinsterna, om det skall bli någon rättvisa härvidlag.

Som bekant anser också finansministern nu att bolagen mycket väl kunna bära en sådan ökad beskattning och att det till och med är till stor nytta för landet om det sker. Det är den reella innebörden i detta förslag, låt vara gällande bara för ett år, som regeringen föreslår. Det hävdas nämligen där, att

Förordning ang. investeringskatt.

den väldiga anhopningen av bolagsvinster och en därav föranledd investeringsrush är en av anledningarna till inflationen. Det har som bekant påpekats även vid många andra tillfällen och ganska tidigt. Redan 1947 konstaterade en expertundersökning, som dåvarande finansministern lät verkställa, att den fria avskrivningen hade många nackdelar och att till dess nackdelar hörde bland annat att denna fria avskrivning hade bidragit till inflationen. Det var bland annat med utgångspunkt från detta sakkunnigmaterial, som kommunisterna redan då föreslogo åtgärder i syfte att avveckla den fria avskrivningsrätten, men det föranledde som sagt ingen åtgärd, och resultatet av det har ju sedan kunnat avläsas i en ständigt fortgående försämring av penningvärdet, som ju flera talare ha apostroferat i dag.

Naturligtvis vill ingen göra gällande att det bara är skattepolitiken som är anledning till inflationen. Till det kapitlet hör bland annat devalveringen, och dit hör även regeringens tidigare åtgärder att höja priserna genom indirekta skatter. Dit hör naturligtvis också frågan om hur staten gör sina investeringar, om de användas som nu under senaste höstriktsdag till en ytterligare våldsamt upprustning eller till ändamål, som är bidraga till att vi få större tillgång på varor. Men det får nog betraktas som ostridigt att den skonsamhet, som man har visat gentemot bolagsvinsterna, har bidragit mycket kraftigt till inflationen. Kapitalisterna ha genom denna avskrivningsrätt fått ett alltför stort svängrum för att tillgodose sina egna intressen utan hänsyn till vad som varit nyttigt för landet.

Det har ju gått så långt, att till och med högerreservanterna i den fråga, som vi nu behandla, låt vara litet krysstat, i alla fall måst medge, att det nu är berättigat för den s. k. stabiliserings-skull att staten tar en något större

del än tidigare av bolagens vinster. Men varken regeringen eller högern vill att denna dygd skall få tillämpas längre än vad nödvändigheten absolut tvingar oss till. Det är inte ett ögonblick tal om att åstadkomma större rättvisa i skattehänseende. Det är inte meningen att ändra på de orimliga förhållanden, som bland annat bevillningsutskottets ordförande antytt här i dag och som tagit sig uttryck i att exempelvis ett rederibolag kan nedskryva värdet av sina atlantgående fartyg till en krona per styck. Det är inte ett ögonblick någon avsikt att rätta till dessa missförhållanden. På otaliga ställen i propositionen, i utskottsbetänkandet och i de borgerliga motionerna betonas tvärtom med mycket stor kraft, att det är fråga om en högst tillfällig åtgärd, bara för ett år. Den fria avskrivningsrätten skall alltså i princip kvarstå, och man skall bara för ett enda år ta tillbaka en liten del av de oskäligen vinster, som bolagen årligen ha kunnat tillskansa sig. En antydning om vilka enorma belopp det handlar om får man av finansministerns beräkningar, att på ett enda år och med dessa mycket blygsamma former för beskattningen skulle man få in 200 miljoner kronor.

Det handlar alltså inte om att åstadkomma någon bestående förändring av skattepolitiken i syfte att göra det lättare för fattigt folk. Bolagen skola få ha kvar sina mycket stora fördelar i detta hänseende, och utskottet har också avvisat vårt förslag i övrigt om att göra en utredning rörande taxerings- och skattefrågor i syfte att ta ut skatterna effektivare av de stora förmögenhetsägare och stora inkomsttagare, som nu också enligt officiella utredningar i mycket hög grad undandraga sig beskattning.

Vi komma naturligtvis att rösta för regeringsförslaget. Det innebär dock ett litet stycke på väg i den riktning vi föreslå. Ätminstone för ett år skall man ta ut 200 miljoner kronor mer än

Förordning ang. investeringsskatt.

tidigare av bolagens höga, oskäligen vinster. Men vi tycka att regeringen borde tagit konsekvenserna av sina egna påpekanden i detta sammanhang. Om det är rätt som regeringens sakkunniga ha förklarat — och det är säkert rätt — att de nuvarande avskrivningsbestämmelserna ha givit framför allt de stora företagen orättmätiga fördelar på samhällets bekostnad, så borde man väl rätta till det inte bara för ett år utan gå till grunden med hela frågan. Om det är rätt, som påpekats i regeringens egen proposition, att de väldiga vinstanhopningar, som bland annat den fria avskrivningsrätten bidragit till, ha på ett betydande sätt medverkat till penningvärdesförsämringen, så är ju det en fråga som har större räckvidd än bara för ett år och som följaktligen borde göras till föremål för andra och långt mera vittgående åtgärder än dem som nu föreslagits.

Alla de iakttagelser som ligga till grund för regeringens proposition borde ha lett regeringen in på tanken att ompröva hela bolagsbeskattningen. Enligt vår mening är det bara i avvaktan på en grundligare omprövning av skattepolitiken, som man kan acceptera regeringens förslag om de nu aktuella tillfälliga åtgärderna. Samtidigt som vi alltså yrka bifall till utskottets hemställan ber jag också att få föreslå bifall till förslaget om en utredning av dessa skatteproblem i sin helhet, med andra ord bifall till yrkandet i motionen nr 197 i denna kammare.

Herr BIRKE: Herr talman! Jag har bekräftande propositionen om investeringsskatt väckt en motion med yrkande om avslag, och jag skall be att få motivera detta med några ord.

När riksdagen år 1947 gick in för att höja bolagsskatten i betydande grad, hänvisade man just till sambandet mellan den fria avskrivningen och den höjda bolagsbeskattningen. Även repre-

sentanter för majoriteten inom bevillningsutskottet tryckte särskilt på den punkten. Det är därför som jag har svårt att förstå, att denna försäkran, som man då gjorde, hade så litet värde, att man nu vill börja tumma på den fria avskrivningsrätten. Jag anser att detta är en fråga, som man borde ta upp i ett större sammanhang och inte nu i samband med investeringsskatten.

Det enda skäl som finns angivet i propositionen för att man nu skall införa en investeringsskatt är önskemålet om att man skall begränsa investeringarna med företagens egna medel. Detta innebär alltså inte att förslaget skulle ha något konfiskatoriskt syfte, utan det är till en investeringsbegränsning man vill komma. Jag kan emellertid inte vara övertygad om att denna skatt kommer att få den stora betydelse i kampen mot inflationen som man vill göra gällande, närmast av den anledningen att det ju bara blir på det sättet att de pengar, som staten nu kommer att få in genom skatten, inte på något sätt steriliseras utan i stället pumpas ut i den öppna marknaden på andra vägar, kanske genom statliga investeringar. Då har ju bara uppnåtts det resultatet att den fria företagsamhetens investeringar ha blivit beskurna, under det att pengarna sedan använts för att öka den statliga investeringen.

På grund av de leveranssvårigheter, som ha rått under den senaste tiden, är det många varor som komma att levereras under 1951 fastän de äro beställda betydligt tidigare, och därför inverka dessa leveranser inte på något sätt på investeringarna. Det har ju också varit en betydande avspärrning för importen under en längre tid, och importen har först för kort tid sedan kunnat komma i gång genom att vi fått en frilistning. När det gäller dollarländerna ha vi ju fortfarande ett licenssystem, som begränsar importen. Detta har gjort, att man inte kunnat få den nödvändiga lagerpåfyllningen tidigare.

Förordning ang. investeringsskatt.

Jag tycker också att lagförslaget kommer att verka väldigt ojämnt, därför att man har tagit 1949 som jämförelseår. De företag, som då till äventyrs av skilda anledningar hade ett lågt lagervärde, komma att drabbas betydligt hårdare av investeringsskatten än sådana företag, som vid samma tidpunkt hade ett större lager.

Jag skall inte, herr talman, med hänsyn till att det är så många som talat i denna fråga tidigare, upprepa alla de invändningar, som ha gjorts från remissmyndigheterna. Det är invändningar, som departementschefen inte har kunnat vederlägga, och de stå fortfarande kvar.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till min motion om avslag på förslaget om investeringsskatt.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Det är åtskilliga intressanta drag som framträda i det förslag till investeringsskatt, som vi nu behandla. Jag skall tillåta mig att med några ord beröra en del av dem, som äro principiellt märkligast.

Vad som kanske först sticker i ögonen är den bristande överensstämmelse mellan motivering och resultat, som möter på upprepade ställen. Det erkännes sålunda, att investeringsverksamheten måste hållas inom ramen för tillgängliga resurser. Man frågar sig då: Vilka äro dessa tillgängliga resurser? Härpå lämnas inte något svar.

I propositionen påstås det, att en investeringsbegränsning är nödvändig, emedan sparandet sjunker eller är otillräckligt. Men på vad sätt mäter man sparandet? Finansministern har själv vid ett tillfälle förklarat, att det är praktiskt taget omöjligt att mäta sparandet. Det lämnas alltså ingen redovisning för premisserna — det är endast lösa påståenden.

Man vill komma åt, säger man, mindre angelägna investeringar, men man tar med såväl de mindre angelägna som

de mest angelägna. Företag, som ha egna intjänta och sparade medel, drabbas i samma mån som företag, vilka måste söka sig ut på kapitalmarknaden och låna medel.

Det förefaller som om resultatet av investeringsskatten till slut enligt såväl finansministerns som utskottets uppfattning skulle bli, att man över huvud taget inte bryr sig så mycket om ifall man når någon investeringsbegränsning; huvudsaken är, att man ernår ökade skatteinkomster för det allmänna. Man har med andra ord syftat till en ökad beskattning av rörelseidkare och ingenting annat.

Man frågar sig då: Vad skola nu alla dessa krumbukter tjäna till? Varför skall man med sådan cynism tala om en sak i motiveringen men sedan när man kommer till slutet redovisa ett resultat, som man är övertygad om kommer att bli helt annorlunda än vad premisserna ge anledning till att förmoda? Höjden av allt detta synes mig vara när man inte vill medgiva kvittning mellan inventarieökning och lagerminskning eller omvänt. Det behöver i vissa fall över huvud taget icke vara en ökad samlad investering, utan det kan till och med vara en minskad investering, och ändå skall investeringsskatt kunna utgå för den händelse antingen inventarier eller lager ökat om den andra delen minskat mer.

Är det nu någon som tror, att man skulle ha talat om tillgängliga resurser, minskat sparande etc., om läget på arbetsmarknaden hade varit motsatt det som nu råder och man alltså i stället för överfull sysselsättning hade haft arbetslöshet? Jag tror inte det är någon som gör detta. Och det är väl ändå så, herr talman, att det är arbetskraftssituationen, som är den primära orsaken till dagens svårigheter. Det är nödvändigheten att dämpa den ekonomiska aktiviteten i samhället, som ligger bakom förslaget om investeringsskatt, liksom den ligger bakom byggnadsregleringen

Förordning ang. investeringsskatt.

och de andra samhälleliga ingrepp, som som vi ha måst dras med. Men varför kan man då inte säga ut detta direkt i stället för att skylla på företagarnas missbruk av den fria avskrivningsrätten, att de tillgängliga resurserna inte räcka till, att sparandet är otillräckligt o. s. v.?

Det är ju för övrigt rätt märkligt att konstatera, att samtidigt som man energiskt, jag skulle vilja säga misstänkt energiskt, hävdar att man vill komma åt de mindre angelägna investeringarna samt att skatten är tillfällig, så hävdas det lika energiskt att den fria avskrivningsrätten i princip kvarstår orubbad. Men det är väl för att dämpa oppositionens motsägelser, som man i olika sammanhang och rätt ofta låter framskymta, att om investeringsskatteförslaget inte skulle antagas, så kommer i stället rätten till fri avskrivning å maskiner och inventarier att så småningom naggas i kanten och vara i fara. Jag är övertygad om, herr talman, att hur tillfällig man än säger att denna skatt är, så lär det alltid finnas motiveringar för att på ett senare stadium angripa den fria avskrivningsrätten, om man behöver mera pengar.

Det är ju rätt signifikativt, att samtidigt som vi skola besluta om denna investeringsskatt för enskilda rörelseidkare, så ligger det på riksdagens bord en proposition om anslag för ökad utbyggnad av Norrbottens järnverk. Det går för detta företag åt inte fullt hälften av vad man beräknar skall komma in i investeringsskatt. Jag har ingen anledning att i detta sammanhang uttala någon egen mening om Norrbottens järnverk, eftersom jag själv inte har någon sakkunskap på området. Men det finns ju personer, som anse sig besitta sådan och som vilja betrakta denna investering såsom mindre angelägen. Det skulle ju för övrigt vara intressant att få veta, hur statsmakterna skulle ha betraktat detta företag, dess allmänna verksamhet och även dess investerings-

verksamhet, ifall det hade hört till den privata sektorn av näringslivet.

En av finansministerns motiveringar för investeringsskatten är, att den skall framtvunga en noggrannare prövning av lönsamheten av nyinvesteringar i inventarier och lager. Från en rad motionärer har framhållits, att den nuvarande stora investeringsbenägenheten skulle bero på den höga bolagskatten. Man ser ju här, hur olika saker och ting kunna bedömas från olika utgångspunkter. Jag skulle för min del knappast tro, att dessa motionärer ha rätt; jag är böjd för att anse investeringsbenägenheten som en komponent i ett större sammanhang, där det framför allt är arbetskraftsbristen, som är den dominerande faktorn. Men den är tätt följd av den djupa misstro mot regeringens förmåga att upprätthålla ett stabilt penningvärde, som i sin tur faller tillbaka på och är en följd av den överfulla sysselsättningens ekonomi.

Under den tid krigskonjunkturskatten var i kraft så låg, vill jag minnas, gränsvärdet för skatten vid ungefär 45 procent av bolagsvinsterna. Det var kort efter denna skatts upphörande som man genomförde den skärpning av aktiebolagsbeskattningen, som har rätt sedan dess. Det är ju rätt märkligt, att man knappt har avecklat en skatt förrän man genast skall ta till en annan, som har ungefär samma effekt. Och vi skönja ju — att döma efter de rykten som gå i alla fall — att samma tendens gör sig gällande än i dag. Inkörsporten för den nuvarande aktiebolagsskatten var krigskonjunkturskatten, och jag förmodar, att när man nu tillfälligt, som det heter, bygger på statsbeskattningen för bolag med en ny skatt, så är detta att betrakta såsom en signal för en allmän höjning av bolagskatten.

Om den föreslagna skatten skulle väl i och för sig inte vara så mycket att säga, ifall staten nöjde sig med att tillfälligt återkalla den fria avskrivnings-

Förordning ang. investeringsskatt.

rätten på maskiner och inventarier. Den rätten finns i skatteförfattningarna angiven såsom gällande »tills vidare», och det kan alltså sägas, att den redan från början har en provisorisk karaktär. Men jag tycker det hela är väsentligt allvarligare, när man går in på frågan om värdering av omsättningstillgångar. Detta har, såvitt jag nu kan erinra mig, endast skett vid två tillfällen, nämligen beträffande krigskonjunkturbeskattningen samt när det gällde övergångsbestämmelserna i samband med källskattesystemets införande. Man kan över huvud taget fråga sig huruvida begreppet »investering» är lämpligt då det gäller omsättningstillgångar, alltså i fråga om varor, som äro avsedda för omsättning eller förbrukning.

Det framgår på åtskilliga ställen i propositionen, att vad man först och främst haft för ögonen och tänkt på är de fasta anläggningstillgångarna, och det är ju också de, som i aktiebolagslagen och i skatteförfattningarna betraktas såsom för rörelsen »stadigvarande». Sedan ha tydligen lagren av omsättningstillgångar kommit med mera på köpet. På detta sätt bli ju, såvitt jag kan se, alla ökningar av samhällets realtillgångar utsatta för den merbeskattning, som ligger i att den fria avskrivningsrätten inte kommer att gälla för sådana tillgångar.

Att det just är upphörandet av den fria värderingen av lager, som kanske är det mest betänkliga, framgår indirekt av den mängd motioner som ha väckts med anledning av investeringskatteförslaget. I den mån dessa motioner inte gå ut på avslag, gå de ut på ändring i ett eller annat avseende beträffande lagervärderingen eller undantag därifrån. Utskottet har avvisat alla motionerna med hänvisning till skattens provisoriska karaktär. Såvitt jag kan se, är det endast i ett avseende som ett avsteg har gjorts — man har höjt gränsen för skatteplikten i fråga om omsättning från 200 000 till 300 000 kronor. Detta

kan ju synas vara en rätt väsentlig höjning, men det blir givetvis beroende på den framtida utvecklingen av penningvärdet, huruvida den skall kunna anses vara av någon betydande storleksordning.

När det gäller investeringar i varor finns det uppenbarligen inte samma valrätt som man i övrigt vill göra gällande finns beträffande anläggningstillgångar. Under den tid av inkomstutjämning, som ägt rum efter kriget, har konsumtionen av en mängd nyttigheter stigit mycket kraftigt, och företagen inom handeln ha för att kunna tillhandagå allmänheten varit tvungna att öka sina lager. Det finns all anledning att anta, att denna utveckling inte är avslutad, och det ingår ju i handelns karaktär av service att se till, att allmänheten blir betjänad genom de butiker, som finnas. Man kan inte betrakta en sådan lagerökning, som är betingad av allmänhetens ökade konsumtion, såsom någon ting som har spekulativ karaktär.

Det är ju allmänt bekant, att en stor del av detaljhandeln är koncentrerad till julen. Men hur skall då en handlande kunna avväga alla sina inköp och sitt lager, så att dettas värde vid årsskiftet icke överstiger det värde lagret hade 1949? Det finns ju branscher, som äro beroende av vissa klimatiska förhållanden, och en hel del av dem — jag höll på att säga en övervägande del av dem — äro i så hög grad beroende av dessa förhållanden, att hela deras existens beror på hurudant vädret blir.

Jag kan bara ta ett sådant exempel som sporthandeln. För en handlande inom denna bransch hänger det ju till mycket stor del på hurudant vädret blir till julen, om han skall bli av med sitt lager av skidor eller skridskor, och på samma sätt är det när det gäller många av de konsumtionsartiklar i form av kläder, som höra till sporten. Vi ha ju en hel del sådana saker i form av skor, sockor, inläggssulor och pjäxor, alla möjliga slag av skidkläder inte att

Förordning ang. investeringskatt.

förglömma. Även tillverkare av sådana varor drabbas i viss mån av samma svårigheter som handlandena, men dessa svårigheter avta ju längre bort från själva konsumtionsbehoven som tillverkningarna ligga.

I och för sig faller naturligtvis allt detta under det allmänna risktagande, som är en väsentlig del av det fria näringslivet. Men man måste nog ändå betrakta det såsom något av slumpens skördar om det skall vara så, att klimatförhållandena vid en viss tidpunkt skola få vara avgörande för huruvida investeringskatt skall betalas eller inte. I propositionen har man, såvitt jag kan förstå, utgått från de fasta anläggningstillgångarna och haft dem i tankarna men glömt bort det mycket större och svårare problemet beträffande just dessa rörliga omsättningstillgångar, där man icke på samma sätt och med samma säkerhet kan beräkna saker och ting som när det gäller fasta investeringar.

Det är ur denna synpunkt som jag livligt måste beklaga, att just omsättningstillgångar och lager ha blivit inordnade under lagens tillämpningsområde. Jag hör inte, herr talman, till dem som tro, att det fria näringslivets existens skulle stå på spel så fort staten begär ökad hjälp eller ökade skatter ifrån det. Tvärtom har jag den uppfattningen, att en av det fria näringslivets viktigaste uppgifter just är att söka neutralisera och dämpa följderna av åtgärder från högre ort, som kanske inte alltid äro så väl genomtänkta eller avvägda. Jag spår alltså inte något slags näringslivets undergång för investeringskattens skull — värre saker har man väl varit med om. Men jag beklagar att skatten skall behöva drabba orättvist och ojämnt, att de framåtgående företagen skola beskattas hårdare än andra och att en sinkadus skall vara avgörande för om skatt skall utgå eller inte. Det kan lätt leda till ett stillastående inom näringslivet, ett avvaktande, och detta är naturligtvis icke ur

ekonomisk synpunkt eller med hänsyn till allmänheten det lämpligaste. Men för företagen kan det ur ett kortsiktigt betraktelsesätt ställa sig mest ekonomiskt förmånligt att just inte göra något. Man berövar därmed näringslivet det liv och den rörelse, som jag tror är en mycket nödvändig och integrerande del när det gäller näringslivets möjligheter att fylla sin uppgift på ett riktigt sätt. Man kan på detta sätt återvända till det statiska samhället. Om man alltså vill behålla liv och rörelse inom näringslivet, får man akta sig för att vidtaga hämmande åtgärder.

Herr talman! Jämte några andra medlemmar av riksdagen har jag i en motion yrkat avslag på regeringens proposition om investeringskatt. Motionen har som väntat blivit avstyrkt av bevillningsutskottet. Eftersom det här redan yrkats avslag på propositionen av den föregående talaren, skall jag be att få ansluta mig till detta avslagsyrkande samt yrka bifall till den motion jag avlämnat.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Jag skall inte upptaga kammarens tid någon längre stund. Jag skulle dock vilja anknäta några synpunkter till de anföranden, som från olika håll ha framförts i denna fråga.

Det är ju den fria avskrivningsrätten, som alldeles särskilt har stått i förgrunden i denna debatt. Från alla håll har betygats vilket värde den fria avskrivningsrätten har för den svenska företagsamheten, och det faller mig inte in att bestrida, att den säkerligen har ett mycket stort värde. Här säges nu, att den bolagsskatt som vi i dag ha och som ju utgår efter 40 procent, förutsätter att den fria avskrivningsrätten finns. Jag undrar emellertid om det är alldeles riktigt att göra gällande, att den fria avskrivningsrätten har ett omedelbart sammanhang med skatteprocenten, och om det inte är andra omständigheter

Förordning ang. investeringsskatt.

som ursprungligen motiverat tillkomsten av denna fria avskrivningsrätt. Vore det inte så, skulle väl den fria avskrivningsrätten ha införts 1947 eller kanske något tidigare, när de starka skärpningarna av skatteprocenten tillkommo. Under debatten har emellertid redan påpekats, att den fria avskrivningsrätten kom till redan 1938 samtidigt som man beslutade en så låg skatteprocent för bolagsskatten som 10 procent.

Motivet till att man införde den fria avskrivningsrätten var ju, att man 1938 övergick från en progressiv bolagsskatt till en proportionell bolagsskatt. För att utjämna svårigheterna för företagen vid övergången infördes då den fria avskrivningsrätten. Att man gick över till en proportionell bolagsskatt berodde ju på att man betraktade det såsom ganska omöjligt att utan en fullständig omkonstruktion av skattelagstiftningen när det gällde bolagen komma fram till en verklig värdering av bolagens ekonomiska styrka.

Om inte denna övergång till en proportionell beskattning av bolagen hade skett 1938, kan man göra sig frågan: Vilken bolagsskatt hade vi haft i dag, när vi på grund av omständigheter, som vi i mycket inte ha rätt över, ha tvingats att tillgripa en beskattning av en hårdhet som man inte drömde om eller betraktade som praktiskt möjlig att genomföra när man diskuterade skattefrågorna 1938? Sedan 1938 är det emellertid inte bara bolagsskatten som har skärpts; även de fysiska personernas beskattning är ju i dag av en helt annan art än vad fallet var 1938. Jag har gjort mig besväret att göra en jämförelse mellan vad en fysisk person har att betala i skatt i dag och vad han fick betala 1938. Det kan ju på sitt sätt belysa spörsmålet, huruvida bolagen äro i ett alldeles särskilt beträngt läge i förhållande till andra skattebetalare. En beskattningsbar inkomst på 10 000 kronor åsamkade 1938 inkomsttagaren en sam-

manlagd skatt på 600 kronor. Då ingingo däri både bottenskatten och en tilläggs-skatt, som utgick med en relativt låg procent på de medelstora inkomsterna. I dag utgår på samma inkomst en skatt på 1 550 kronor. Det har alltså inte skett en lika stark procentuell stegring av den direkta skatten för fysiska personer som för juridiska personer, som ifrån 10 procent ha kommit upp till 40 procent. Emellertid bör man rimligen också taga någon hänsyn till den starka stegringen i den indirekta beskattningen. Denna beskattning drabbar ju enbart fysiska personer. I den mån denna beskattning drabbar företagen, går den väl i regel in i företagets omkostnader, och företaget blir alltså inte på grund därav föremål för en ytterligare beskattning. Den avvägning, som man försökte göra 1938 och 1947 mellan skattetrycket på juridiska personer och fysiska personer, är i dagens läge säkert inte riktigt rättvis. Jag skulle tro, att omständigheter ha tillkommit som ha rubbat den balans, som man vid dessa båda tillfällen försökte åstadkomma.

Jag har framhållit detta därför att jag tycker — och det kan jag inte hjälpa — att det är ganska onödigt att nästan be om ursäkt för att investeringsskatten samtidigt som den är avsedd att verka investeringsbegränsande också ger statsverket en del inkomster. Till och med finansministern är blygsam nog att nästan antyda, att han tycker att det är ett beklagligt förhållande, att denna skatt kommer att inbringa 200 miljoner kronor. Det är inte det han har syftat till, säger han, utan till att begränsa investeringarna. Men om i dagens läge de fysiska skattebetalarna måste pressas till det yttersta för att vi skola kunna få ihop de medel, som äro erforderliga för statsverket, så ifrågasätter jag, om det är så orimligt att bolagen, som ju dock i mycket stor utsträckning, i varje fall under de senaste åren, ha höstat in betydande vinster, få lov att i någon mån bidra till att fylla de luckor, som ef-

Förordning ang. investeringskatt.

ter hand uppstå, icke minst på grund av den situation vi befinna oss i i utrikespolitiskt avseende, som kräver ökade anslag till försvaret, ökade anslag för att bygga ut vårt civila luftskydd o. s. v.

Herr Birke motiverade sitt avslagsyrkande med att säga, att de pengar, som staten tar in genom investeringskatten, kommer staten att ge ut igen i form av investeringar. Då har ju ingenting annat inträffat, menade herr Birke, än att företagen ha fått avstå ifrån nödiga och produktiva investeringar och att staten gör dem i stället. Därmed har man alltså inte lyckats göra någonting för att bekämpa inflationen. Men det får väl i alla fall anses att riksdagen till det allra yttersta prövar nödvändigheten av de investeringar, som göras ifrån statsmakternas sida. De investeringar, som ändå bli beslutade, sammanhånga till stor del med försvaret och äro av den art, att vi inte anse oss kunna skjuta dem på framtiden. Om dylika investeringar finansieras med investeringskattemedel, innebär det väl inte i och för sig, att investeringskatten inte skulle kunna vara ett bidrag till att bekämpa inflationen, eftersom ju dessa medel annars på annat sätt — förmodligen från länemarknaden — måste tillföras statsverket.

Herr Hagberg i Malmö erinrade om att finansministern vid något tillfälle betecknat investeringskatten som en infernalisk skatt. Den karakteristiken tycker jag är mycket riktig. Skatten är infernalisk ur den synpunkten, att den samtidigt som den avser att motverka investeringarna tillför statskassan medel som ur andra synpunkter kunna utgöra ett mycket önskvärt tillskott till statskassan. Jag kan inte finna, att detta är något beklagligt förhållande utan snarare en omständighet, som vi ha anledning att med tillfredsställelse notera.

Ehuru jag mycket väl förstår att viss företagsamhet genom tillkomsten av denna skattelag tillfälligtvis kan komma i en besvärlig situation, tror jag dock

att man kan säga — och det har jag med anförande av dessa synpunkter velat deklarerat — att om icke företagsamheten i vårt land drabbas hårdare under dagar som komma än av detta lilla ingrepp, kan man på företagarkåll känna sig ganska tillfredsställd. Jag skulle väl också tro att man har rätt att tolka det förhållandet, att partierna officiellt ha avstått ifrån sina avslagsyrkanden, såsom ett tecken på att vederbörande också innerst inne äro av samma mening.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag tänker till en början ägna någon uppmärksamhet åt det anförande, som herr Åqvist nyss höll. Jag måste ju säga, att jag hade litet svårt att fatta varthän han egentligen var på väg i princip. Vad han i sak ville komma till kom jag nog underfund med.

Herr Åqvist tog som utgångspunkt den tesen, att det skulle vara arbetskraftssituationen, som skapade det nuvarande ekonomiska läget i vårt land. Jag undrar det. Vad vi veta är att vi för närvarande ha en högkonjunktur av ett mycket utpräglat slag, men jag tror inte att någon svävar i tvivelsmål om att den närmaste orsaken till detta ekonomiska läge är den kraftiga prisstegring, som emanerar ifrån den väldiga rustningskonjunkturen i utlandet.

Den nuvarande högkonjunkturen har ännu icke tagit sig uttryck i en ökad konsumtion, emedan förutsättningar för en sådan knappast föreligga. Jag bortser då ifrån den hamstringsrörelse, som väl i mycket hög grad bygger på att man tagit i anspråk besparingar och kanske också i viss mån gjort avbetalningsköp för att skaffa sig en del varaktiga förbrukningsartiklar under en övergångstid. Nej, det är väl, herr talman, så, att

Förordning ang. investeringsskatt.

det som för närvarande är det svåraste problemet är vinstkonjunkturen. Det är näringslivets och företagens möjligheter att göra stora vinster. Denna vinstkonjunktur kan icke minst därigenom att den stimulerar till en så stor arbetskraftsefterfrågan, att denna på intet sätt kan tillgodoses, leda till att ge inflationen näring även på konsumtionssidan. Det är klart att denna vinstkonjunktur lockar till investeringar. De stigande priserna äro i sig själva en tillräcklig stimulans för många att göra investeringar i syfte att skaffa sig värdeföremål och lager till ett billigare pris för att i framtiden kunna draga fördel av ett högre pris. Jag trodde faktiskt att alla voro överens om att vi måste försöka att rent primärt hejda den väldiga investeringslusten. Jag har för min del gått ut ifrån att det är en uppgift för oss att ta itu med. Vi ha på nytt skärpt byggnadsregleringen, vi ha fått till stånd en överenskommelse mellan riksbanken och affärsbankerna om kreditrestriktioner, en diskontohöjning har skett med en halv procent, allt saker och ting som påverka investeringsmöjligheterna för dem som måste låna upp pengar i bankerna till sina investeringar. I detta läge har jag ställt mig den frågan: Är det rimligt att man skall lämna alla dem utanför, som äro i stånd att göra dessa investeringar med egna likvida medel och med tillhjälp av sina vinster? Jag har trott att enkel rättvisa i ett samhälle fordrade, att man också borde hämma investeringar, som härleda från egna vinstmedel. Det föreföll som om herr Åqvist hade en alldeles motsatt åsikt. Jag vill endast konstatera detta och slå fast, att jag inte kan dela den meningen.

Herr Åqvist gav i sitt anförande uttryck åt vissa funderingar huruvida investeringsskatten kommer att verka hämmande på investeringarna eller ej. Ja, det är svårt att ha någon mening om den saken. Om riksdagen nu bifaller förslaget, få vi väl vänta och se. Kommer det att inflyta mycket pengar i in-

vesteringskatt, då har skatten icke hämmat investeringarna, men kommer det att flyta in relativt litet investeringskattpengar under det att i stället bolagsskatten ökar, då har skatten verkat hämmande på investeringarna. Hur det blir härmed bli vi nog i tillfälle att konstatera.

Herr Åqvist sade vidare, att hälften av de pengar, som inflyta i investeringsskatt, kommer staten att använda för nyinvesteringar i Norrbottens järnverk. Jag skall lika litet som herr Åqvist diskutera den detaljfrågan, huruvida en sådan investering är rimlig. Jag vill bara säga, att när jag haft att pröva statens investeringsprogram för budgetåret 1951/52 har jag försökt att pressa ned de statliga investeringarna så långt det över huvud taget varit möjligt. Det är klart att jag kan ha misstagit mig i fråga om nödvändigheten av en sådan investering, som herr Åqvist här talade om. Vid min prövning av saken fann jag, hur mycket det än bjöd mig emot att vi just nu skulle göra denna investering, att man likväl fick göra den med hänsyn till att man får säga B när man sagt A. Men oavsett detta har jag verkligen eftersträvat att få ned statens investeringsprogram. Om riksdagen ställer sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t och slår fast ett statligt investeringsprogram, då skola medlen härtill skaffas. Och då kunna de skaffas antingen genom direkta statsinkomster eller genom att staten anlitar lånemarknaden. Särskilt om man väljer det senare alternativet är det nödvändigt att man undantränger annan investering. Vill man icke undantränga annan investering är det klart, att den biprodukt, som investeringsskatten ger, nämligen ökade statsinkomster, gör det möjligt för oss att finansiera de statliga investeringarna utan att strama åt för hårt på lånemarknaden.

Herr Kristensson frågade mig, om jag ville bestyrka, att denna skatt inte skall bli mer än ett år gammal. Och det är en

Förordning ang. investeringsskatt.

mening som jag har. Därmed har jag icke sagt, att om situationen blir sådan, att vi måste vidta åtgärder, som verka hämmande på investeringarna, det inte kommer något annat i stället. Men jag tror att en sådan skatt som denna kan svårligen tillämpas mer än ett år. Till nöds kan den tillämpas två år, men redan det är litet för mycket, därför att den skall ju dock ta sin utgångspunkt i en värdering i det föregående, en värdering, som snabbt blir föråldrad.

Sedan förde herr Äqvist vissa resonemang om hur oriktigt det är att skatten drabbar investeringar i omsättnings-tillgångar, och han anförde ett exempel på klimatets inverkan på försäljningarna. Om det är en blid vinter, blir det lager kvar av skridskor och skidor i sportaffärerna och av raggsockor och annat i vissa andra butiker. Det kan leda till att lagret har ökat vid jämförelsetidpunkten, och då menar herr Äqvist, att det är alldeles oriktigt, att denna lagerökning drabbas av skatten. Får jag fråga herr Äqvist: Om lagret i stället hade blivit sålt, vart hade pengarna då tagit vägen? Pengarna skulle väl ändå ha funnits, vilket skulle ha visat sig däri, att det blivit högre vinst, som blivit beskattad, såvida det inte funnits kvar några gamla ännu äldre lager eller gamla inventarier, som kunde skrivas ned. Läget är alltså det, herr Äqvist, att om på det sättet ett lager har stigit i värde, blir det ju inte utan vidare investeringsskatt på det lagret. Det blir det ju endast, om företaget använder sin vinst för att med den göra en avskrivning och skapa en dold reserv. Jag kan inte se, att företagaren ur skattesynpunkt kommer i ett sämre läge, om han har det kvar än om han har sålt lagret. Kanske jag har räknat fel, men jag tror inte att jag räknar så galel här.

Till sist vill jag bara ta upp ett par andra saker. Även reservanterna ha ju i verkligheten instämt i att åtgärder för att hämma investeringarna äro nödvändiga och att investeringsskattens syfte

är riktigt. Man har accepterat skatten utom beträffande två punkter. Man har gjort invändningar mot att det blir en viss retroaktivitet på det sättet, att även leveranser av inventarier med längre varaktighet, som ske under 1951, falla in under lagen, även om de varit kontraherade tidigare. Det är klart att man kan säga, som man sagt här, att det på sätt och viss bryter emot själva lagstiftningen syfte. Man har t. o. m. frågat, om det över huvud taget är möjligt att räkna med någon investeringsbegränsande effekt av att sådana inventarier komma in under lagstiftningen. Ja, det kan man väl inte säga, att det inte gör. Nog har det investeringshämmande inverkan, att man får använda en del av medlen till att betala skatt med. Jag medger emellertid, att det inte verkar riktigt i stil med det hela, men jag måste säga, att det är ytterligt svårt att här sätta en gräns beträffande det som ligger före och skall falla utanför och det som ligger hitom och skall komma med. Man säger, att det kommer att skapa en sådan känsla av orättvisa. Jag tycker verkligen, att när man här med så stor styrka har talat om att denna skatt leder till orättvisor på några punkter, får man något observera den rent psykologiska verkan det skulle få, om vissa företagare skulle komma att få inventarier som falla under skatten, under det att andra, som också öka sin dolda reserv genom utökning av inventariebeståndet, skulle slippa undan på grund av att leveransen sker enligt tidigare avtal.

Jag vill dessutom säga, att om man från reservanternas sida hade tagit hårt på detta, skulle man ju inte lagt in det under dispensbestämmelserna, utan då skulle man ha gjort undantag för alla tidigare kontraherade leveranser. Som reservationen nu är skriven, skulle vad som där förordas allenast leda till att man skapade hart när oöverstigliga svårigheter för den nämnd som skulle sitta och döma i alla dessa fall. Jag måste

Förordning ang. investeringsskatt.

för min del säga att reservationens konstruktion är oerhört tung, och jag tror inte, att det sker någon orättvisa genom den bestämmelse, som man har i utskottsutlåtandet på denna punkt.

Jag skulle kanske kunna sluta med detta, men det finns ännu en punkt, där reservationen avviker från utskottsutlåtandet. Det är i fråga om vilken lagerökning som man skall ge dispens för. I utskottsförslaget har man den bestämmelsen, att sådana lagerökningar, som ske på direkt initiativ av statlig myndighet, skola falla utanför. I reservationen föreslås, att alla lagerökningar, som ha kommit till genom förord av vederbörlig statlig myndighet, skola falla utanför. Jag undrar om reservanterna ha tänkt på vilka besvärigheter de statliga myndigheterna skulle få genom en sådan bestämmelse. De skulle bombarderas av framställningar om intyg på att den och den lagerökningen skulle vara ur samhällelig synpunkt önskvärd, för att vederbörande på det sättet skulle komma ifrån skatten. Våra försörjningsmyndigheter, som ju ha till uppgift att söka förstärka vårt försörjningsläge, kunna icke sitta inne med en allsidig bild av det samhällsekonomiska tillståndet. De kunna icke döma samhällsekonomiskt i denna fråga, utan deras bedömande skulle få en ensidig inriktning. Jag måste för min del säga, att om reservationen skulle gå igenom på denna punkt, bleve jag nog nödsakad att skapa en statlig myndighet, som finge i uppdrag att pröva sådana frågor om förord, och jag undrar, hur mycket reservanterna i så fall skulle vinna med sitt förslag. Jag tror inte att det förslaget har den räckvidd och tyngd, att man kan fästa större avseende vid det.

Herr ÅQVIST (kort genmäle): Herr talman! Det kan ju vara en smaksak, från vilken utgångspunkt man angriper denna fråga. För min del har jag tyckt, att arbetskraftssituationen är den som

kanske erbjuder den lämpligaste utgångspunkten. Där har man nämligen två sidor att betrakta. Som bekant är det bristen på arbetskraft som lockar till investering. Det faktum att det helt enkelt inte finns tillräckligt med arbetskraft *nödvändig* gör i många fall investeringar. För det andra får man, om man tar arbetskraftssituationen till utgångspunkt, inte glömma, att de lönehöjningar, som ägt rum detta år och före lönestoppsperioden — jag vill minnas 1947 och 1948 — naturligtvis i allra högsta grad verkat lockande till investeringar, därför att varje investering genom köp av maskiner — om vi hålla oss till dessa stadigvarande anläggningstillgångar — måste betraktas såsom en ren förtjänst, om de vidtagas på ett tidigare stadium. Man kan naturligtvis tvista om vilken utgångspunkt man skall ta. Min erfarenhet ger nog vid handen, att det är själva arbetskraftssituationen, som dock ger den bästa förklaringen till investeringsbenägenheten.

Finansministern sade en sak, som jag har hört vid ett tidigare tillfälle och som icke har undgått att förvåna mig då, lika litet som i dag, nämligen att rättvisan kräver, att de företag som ha besparade egna vinstmedel icke skola gynnas genom att få större möjligheter att investera än sådana företag som ha sämre likvid ställning. Men, herr finansminister, har det inte alltid varit så, att det funnits företag med god likvid ställning och företag med dålig likvid ställning? Aldrig har jag hört, att de företag, som ha dålig likvid ställning, få så att säga statens sanktion på att de skola vara likställda med företag som ha god likvid ställning. Det har väl varit vederbörande företagslednings sak att reda upp den situationen på ett eller annat sätt. Inte kan man åberopa speciella rättvisesynpunkter, som staten skulle tillgodose genom att lägga på en skatt.

Till slut meddelade finansministern, att man skulle kunna mäta, huruvida

Förordning ang. investeringsskatt.

denna skatt hade investeringsbegränsande effekt på så sätt — om jag fattade rätt — att om det inflyter mycket investeringsskatt, har skatten verkat investeringsbegränsande, men om det inflyter mycket i bolagsskatt, har den inte verkat på det avsedda sättet. Jag hör nu, att jag fattat fel. Förlåt mig, det var tvärt om. Men jag undrar: Spelar det någon roll, om pengarna komma på det ena eller andra sättet. Är det någon, som håller så noga räkning på den saken? Det blir väl ändå så, att man inte kommer att verkställa ökade avskrivningar. Såväl finansministern som bevillningsutskottet, vill jag minnas, har ju nämligen påpekat, att om man gör det, har man förlorat möjligheten att skriva av i framtiden; i stället skall man behålla den och inleverera högre företagskatt.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag ställde den frågan till finansministern, hur lång tid denna lag skall gälla, och jag har fått den förklaringen från finansministerns sida, att avsikten är att den skall vara ett år. Med den förklaringen är jag tillfredsställd.

Emellertid säger finansministern, att han för sin del finner, att vad vi i reservationen ha föreslagit beträffande utvidgat undantag skulle komma att medföra mycket arbete både för myndigheterna och för vederbörande nämnd, som här har avgörandet. Vad beträffar arbetet hos myndigheterna tror jag att det i någon mån kan underlättas genom att dessa underhandlingar skötas av branschorganisationerna. Jag medger, att det blir ökat arbete för nämnden och för myndigheterna, men jag menar, att detta ökade arbete är mer än väl försvarbart ur den synpunkten, att lagring är nödvändig för vår folkförsörjning och nödvändig för vår beredskap i ökad utsträckning.

Finansministern menade, att om man

följer reservanternas yrkande i fråga om 11 § c), nämligen att inventarieförvärv, som äro gjorda före den 1 oktober 1950, skola gå fria från investeringsskatt, skulle detta skänka en känsla av orättvisa hos dem, som inte finge del av denna skattelättnad. Jag skulle vilja vända på saken, herr finansminister, och säga, att de som ha gjort sina avtal om inventarier, innan de kände till skatten, komma att känna skatten som en orättvisa. Investeringsskatten blir en börda för dem, som de inte kunna finna berättigad. Jag menar, att den retroaktiva verkan, som denna lagstiftning får, strider mot principerna i svensk skattelagstiftning.

Jag vill erinra om att när vi i bevillningsutskottet häromdagen behandlade frågan om riksskattenämnden, voro vi där överens om att den skattskyldige borde ha en bindande förklaring om hur skatterna verka. Han bör veta det vid investeringar eller andra göranden och låtanden. Jag tror att det är ganska viktigt, att man inte låter denna skatt drabba avtal, som äro gjorda före den 1 oktober 1950. Jag vill erinra om att företag, som ha ett bokföringsår, som inte sammanfaller med kalenderår, mycket väl kunna råka ut för att, även om inte bara inventarieförvärvet avtalats utan också leveransen skett för den 1 oktober 1950, drabbas av denna retroaktiva skatt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Kristensson i Osby syntes förmena, att man egentligen borde komma fram till ett system, där statliga myndigheter bleve i tillfälle att pröva praktiskt taget all lagringsverksamhet för att avgöra, huruvida den vore med hänsyn till beredskapsläget önskvärd eller mindre önskvärd. Herr Kristensson inser väl ändå, att det är en rätt utopisk tanke att tro, att man skulle kunna komma dithän.

Förordning ang. investeringsskatt.

Jag skulle vilja säga till herr Kristensson, att jag visst kan förstå den känsla av orättvisa, som skulle kunna komma att finnas hos företag, som få betala investeringsskatt på grund av en tidigare gjord beställning. Men samtidigt är det ju på det sättet, att det i allmänhet inte finns någon anledning för ett sådant företag att ta på sig investeringsskatten. Det behövs ju bara, att man låter bli att avskrivna denna nya leverans med vinstmedel och därigenom öka sin dolda reserv och i stället betalar skatt för sin vinst och behåller sin avskrivningsrätt för kommande år, när inte denna skatt gäller. Eftersom det ju främst är mycket likvida företag, som råka ut för svårigheter på denna punkt, kan det inte vara av någon större betydelse.

Till herr Åqvist skulle jag också vilja säga ett par saker. Det är klart att om det inte hade varit fråga om några åtgärder från statens sida för att begränsa investeringarna, hade det ju inte behövt talas om någon orättvisa. Men jag kan ju inte komma ifrån, att när jag som representant för staten skall föreslå åtgärder för investeringsbegränsningar över hela linjen, måste jag fråga mig, om inte rättvisan fordrar, att jag ser på alla slag av investeringar, och inte säger, att för den som har pengar, så att han kan investera vad han vill utan att låna, får det vara den resandes ensak. Så enkelt kan jag inte se det. Det är ju mycket möjligt, att i tider, när staten inte vidtagit några åtgärder, andra näringsidkare ha kunnat ha den inställning, som herr Åqvist har, men jag undrar, om man kan ha det nu, när statens politik är att verka investeringsbegränsande.

Vi skola kanske inte tala vidare om frågan, huruvida man kan se på skatteutfallet, om investeringsskatten verkar hämmande eller ej. Det är nu ett faktum, herr Åqvist, att om investeringsskatten ger litet pengar, har den hämmat investeringarna. Då har bolagsskat-

ten i stället blivit större, och det betyder, att företagen ha låtit bli att använda sina vinster för investering och i stället dragit på sig bolagsskatt. Det är ett faktum, som vi inte kunna komma ifrån.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Finansministern ville göra gällande, att jag yrkar på att all lagerökning bör undantas från investeringsskatt. Jag vill emellertid fästa finansministerns uppmärksamhet på att vi i reservationen föreslå tillägget att sådan lagerökning, som förordas av statlig myndighet, bör vara undantagen från investeringsskatt, medan finansministern inskränker sig till formuleringen »sådan lagerökning, som tillkommit genom direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet». Vårt förslag är alltså bara en utvidgning av det undantag, som finansministern för egen del har gått in för.

Vad sedan beträffar frågan om den retroaktiva verkan vill jag erinra om att finansministern sade, att om man följer reservanternas i fråga om 11 § c), så medför detta ett merarbete för den av Kungl. Maj:ts utsedda nämnden. Men det blir ju också ett arbete som bortfaller för denna nämnd, nämligen det svåra arbete som nämnden annars måste utföra när det gäller att avgöra om »avsevärda betalningssvårigheter» föreligga, då enligt finansministerns förslag undantag från bestämmelserna skall göras.

Jag vill hämta en bild ur livet. Våra rederier bedriva ju en verksamhet, som är alldeles nödvändig för vår folkförsörjning. De måste beställa sina fartyg långt i förväg, ty det tar flera år innan ett beställt fartyg kan levereras. De fartyg, som levereras under 1951, äro därför många gånger beställda för flera år sedan. Kan man då, när det

Förordning ang. investeringsskatt.

gäller ett så konjunkturkänsligt område som rederinäringen säga, att rederierna under 1951 icke skola få skriva av mer än vad förordningen tillåter? Rederierna ha ju ändock vid avtalens uppgörande räknat med helt andra skatte-regler.

Jag vill i detta sammanhang citera vad Sveriges lantbruksförbund skrev i sitt remissutlåtande i höstas. Det är ganska hårda ord. De äro knutna till det förslag som då var ute på remiss och där det föreslogs ännu större retroaktiv verkan än i det här diskuterade. Jag tror att det skrivna i princip kan gälla också den lagstiftning som här är föreslagen. Sveriges lantbruksförbund skrev: »Den största nackdelen med förslaget torde utan tvekan ligga i det förhållandet att lagstiftningen får retroaktiv verkan. De rörelseidkarna givna löftena om fri lagervärdering och fri avskrivning komma att partiellt återtagas icke blott för en viss framtid utan även för redan passerad tid. Det synes vara synnerligen angeläget att medborgarna kunna lita på att givna löften hållas och att vid avtalstillfället gällande lagstiftning är tillämplig och icke möjlig att förändra med retroaktiv verkan.»

Herr ÅQVIST (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte neka mig att återkomma till frågan om finansministerns upphöjda rättvisekänsla för företag, som ha likvida medel, och sådana som icke ha det. Motiveringen för hela denna investeringsskatt är ju, att det föreligger brist i balansen mellan sparande och investering. Men hur skall man kunna tala om brist på balans mellan sparande och investering hos företag, som ha likvida sparade medel? Det finns väl ingen anledning att ur den synpunkten upphöja sig till skiljedomare och säga: Här skall skipas rättvisa, här skall inte medges att det ena företaget får investera men inte det andra. Det måste vara lika för alla, om man utgår

från det som varit utgångspunkten för hela propositionen, nämligen den föreliggande bristen på sparande.

Sedan återkommer jag till en annan fråga, som finansministern för övrigt själv infört i diskussionen, nämligen frågan om det blir investeringsskatt eller höjd bolagsskatt. Jag har inte fört in den frågan eller över huvud taget velat tillmäta den någon större betydelse. Om det betalas ut pengar från det ena eller det andra kontot i ett företag tror jag nämligen spelar mycket liten roll annat än i den mån man, som både finansministern och utskottet framhållit, vill betala posten i form av höjd bolagsskatt för att bevara möjligheten till avskrivning i framtiden.

Det väsentliga är väl ändå, herr finansminister, att det kommer in mera pengar till staten. Det är väl det — om vi skola tala öppet och ärligt — som är det avgörande. Jag har fattat resonemanget så, att en eventuell investeringsbegränsning är motivet för skatteförslaget men att huvudsaken är — det tror jag att finansministern främst har avsett — att få in mera pengar till staten. Men då har man också helt gått ifrån det ursprungliga syftet, och det är bara det som jag med dessa ord har velat konstatera.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Till det sista som herr Åqvist sade vill jag bara genmäla, att jag inte har haft statens inkomster till rättesnöre, när förslaget om investeringsskatten gjorts upp. Det är klart att de 200 miljoner kronor som denna skatt ger behövs. Om inte den summan hade kommit att tagas ut på detta sätt, hade vi varit tvungna att finna en annan väg. Men detta har inte varit det avgörande för investerings-skattens tillkomst, vilket bäst bevisas därav, att jag subsidiärt med detta förslag lät utarbeta ett förslag om spärrkontoinsättningar, som icke skulle till-

Förordning ang. investeringsskatt.

föra staten några pengar, vilka staten kunde behandla som sina egna. Orsaken till att jag i valet mellan dessa båda linjer stannade för investeringsskatten var helt enkelt den, att det visade sig att den blir lättare att administrera och är förenad med mindre svårigheter utan att för den skull ge sämre resultat. Det var detta som gjorde, att jag till slut valde denna form av beskattning.

Vad så beträffar frågan om hur den part skall behandlas, som har sparade medel, så vill jag säga, att vi därvidlag ha olika meningar. Jag betraktar sparmedlen som ett helt och ur samhällets synpunkt, medan herr Äqvist ser dem så, som de kunna ses ur varje kapitalägares synpunkt.

Sedan vill jag säga till herr Kristensson i Osby, att uppgiften att avgöra om ett företag har »avsevärda betalnings-svårigheter» här har utmålats såsom alldeles oerhört svår. Men när vi ha föreslagit ett sådant förfarande i propositionen, hänger det samman med att vi ha haft ett motsvarande stadgande beträffande insättningarna på spärrkonto. Den nämnd, som där fungerar, har i flera år tillämpat en motsvarande bestämmelse utan att detta har vållat så förfärligt stora svårigheter. Därför vill jag inte tillmäta den anmärkningen någon större betydelse.

Till sist vill jag säga till herr Kristensson i Osby, att det kanske inte är så alldeles lyckat att här anföra rederierna som exempel på särskilt missgynnade företag i detta land. Jag skall inte gå närmare in på det kapitlet, men jag vill säga, att om ett rederi inte vill betala investeringsskatt på under år 1951 levererade fartyg, kan rederiet i stället bara anmäla sin vinst till beskattning och spara sin avskrivningsrätt till ett annat år. Då har det inte hänt något värre än att rederiet förskottsvis har betalat litet större skatt under ett år, då dess inkomster ha varit osedvanligt stora.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga, att om man skall gå fram på den linje, som herr Äqvist här talar för, alltså att den som har likvida tillgångar skall få investera fritt och att den som inte har egna pengar inte skall få investera något alls, så blir följderna att man måste förbjuda all låneverksamhet. Om man inte har lyckats lägga undan pengar och alltså inte har likvida medel, skall man enligt herr Äqvist inte ha rätt att investera. Endast i fråga om den som inte har likvida tillgångar skall staten lägga sig i saken. Jag tror dock, att en sådan politik skulle vara väsentligt farligare än den som föreslås i propositionen.

Herr JOHNSON i Skoglösa: Herr talman! När vi inom bevillningsutskottet behandlade motionerna I: 310 och II: 409 — den senare avgiven av herrar Norup och Nilsson i Svalöv — i vilka man tagit upp frågan om jordbruksorganisationernas möjligheter att klara sina lager så, att de icke allt för tungt drabbas av investeringsbeskattningen, var jag synnerligen tveksam om huruvida vi skulle acceptera propositionen sådan den förelåg. Men när utskottsmajoriteten sedan uppmjukade anvisningarna i det avseendet, anslöt jag mig till majoriteten.

Jag har velat deklarerat detta framför allt av den anledningen, att herr Nilsson i Svalöv gjorde gällande att de i motionerna framförda önskemålen icke ha blivit tillgodosedda i utskottets skrivning. Nu är i varje fall huvudmotionären, enligt vad jag har förstått, fullt tillfreds med vad i detta avseende åtgjorts av utskottet, och jag har därför ingen anledning att i detta sammanhang hysa några betänkligheter mot mitt ställningstagande i denna sak. Jag vill för min del säga, att vi i denna fråga, som nu har diskuterats så länge, utan tvekan bör kunna följa den linje, som ut-

Förordning ang. investeringsskatt.

skottet har dragit upp. Vi äro ju alla, synes det, eniga om att en begränsning av investeringarna bör göras, och det är endast i ett par detaljer som man i utskottet över huvud taget har haft några delade meningar.

Jag har endast velat göra denna deklaration och skall för övrigt inte förlänga debatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag endast uppta tiden med att granska ett enda uttalande, som här har gjorts.

Utskottets ärade ordförande yttrade, att man skall akta sig för att finpolera en lag, eftersom man då riskerade att lagen bleve permanent. Om jag tar utskottets ärade ordförande på orden, så blir väl meningen den, att när det gäller en såsom tillfällig avsedd lagstiftning, bör man inte fästa avseende vid huruvida den kränker enskilds rätt för att inte riskera att lagen blir permanent. I detta fall stannar därför utskottets ärade ordförande för att man skall undvika lagens finpolering och hellre ta risken att kränka den enskildes rätt. Jag måste för min del med skärpa hävda, att en dylik lagstiftningsprincip icke är godtagbar i en rättsstat.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren vill jag säga, att antingen har jag uttryckt mig mycket oklart, vilket jag inte brukar göra, eller också har den siste ärade talaren haft svårt att fatta dessa saker.

Att jag här skulle ha uttalat, att det inte är så noga med hur man utformar lagarna — även om man skulle råka kränka rättskänslan — ber jag att här på det bestämdaste få protestera emot. Jag har sagt, att vid en sådan tillfällig lagstiftning som den här föreslagna kan man inte sätta sig ned och finpolera och räkna på samma sätt som man gör med

en lag, som skall bli permanent. Det är något helt annat.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! I sin replik till mig sade finansministern, att vi ha en bestämmelse om »avsevärda betalningssvårigheter» i samband med spärkontomedlen. Ja, herr finansminister, det ha vi, men där gäller det ju medel, som skola återbetalas. Här däremot gäller det skattemedel. Då måste väl detta vara en ny bestämmelse i varje fall i samband med företagsbeskattningen, och som sådan är den ganska anmärkningsvärd. Jag tror, att den kommer att bli ganska oangenäm för de skattskyldiga att återopa.

Jag vill erinra om att Kooperativa förbundet i sitt remissvar uttalade, att avtal som voro uppgjorda före den 1 oktober 1950 borde undantagas.

Jag delar finansministerns mening att vi för att bevara och hävda penningvärdet måste vidta utomordentliga åtgärder. Det är därför jag har gått med på en tillfällig investeringsskatt med det förslag till ändring, som är gjort i reservationen, till vilken jag yrkat bifall.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! När herr Johnsson i Skoglösa här gör gällande, att önskemålen i den motion, som jag har undertecknat, ha helt blivit tillgodosedda med de ändringar som gjorts av utskottsmajoriteten, vill jag fråga herr Johnsson i Skoglösa hur han kan finna det. I motionen har yrkats att sådan lagerökning, som saknar spekulativt syfte och som av vederbörlig statlig myndighet vitsordas väsentligt tjäna ett allmänt intresse, skall undantagas från investeringsbeskattning. För att tillmötesgå det önskemålet måste en ändring göras i 11 § b), men den ändring som utskottsmajoriteten har företagit berör 4 §. Där har man mjukat upp bestämmelserna så, att om det den 31 december 1951 föreligger en prissänkning, jämfört med den 31 december 1949, så skall hänsyn härtill tagas då

Förordning ang. investeringsskatt.

undersökning göres huruvida den dolda reserven ur beskattningssynpunkt har ökat eller ej. Det var emellertid inte alls den saken vi motionerade om, utan det var — som jag nyss sade — om en dispensrätt i enlighet med vad som angives i den reservation, som är avgiven av herr Petrén m. fl.

Herr JOHNSSON i Skoglösa: Herr talman! Till herr Nilsson i Svalöv vill jag bara helt kort och gott gemäla, att han tydligen har gått förbi hela den del av utskottsutlåtandet, där utskottet går utöver vad som står i propositionen om att lagerökningarna skola vara tillkomna på föranstaltande av staten. Utskottet skriver nämligen på s. 41 följande: »Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att en lagerökning, som har tillkommit på direkt föranstaltande av statens jordbruksnämnd, givetvis faller in under bestämmelserna i 11 § b).»

Som herr Nilsson i Svalöv torde erinra sig stod det i motionens slutkläm att det skulle vara »vederbörlig statlig myndighet», och jag räknar statens jordbruksnämnd som vederbörlig statlig myndighet i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels på bifall till vad utskottet hemställt, utom såvitt angick 11 § i förordningsförslaget ävensom motionerna I: 151 och II: 197, dels ock på avslag å vad utskottet i angivna delar hemställt; och biföll kammaren vad utskottet i dessa delar hemställt.

På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan i vad den avsåg godkännande av 11 § mom. a) i förordningsförslaget.

Beträffande 11 § mom. b) framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen i mot-

svarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 15, såvitt angår 11 § mom. b) i Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till förordning om investeringsskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby åskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

I avseende å 11 § mom. c) i förordningsförslaget gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda del dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 15, såvitt angår 11 § mom. c) i Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till förordning om investeringsskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 67 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i avseende å 11 § mom. c).

Slutligen framställde herr talmannen propositioner såvitt angick motionerna I: 151 och II: 197, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del dels ock på bifall till nämnda motioner; och biföll kammaren utskottets ifrågakvarande hemställan.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen

den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8.

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om upptagande av cidertillverkning i landet.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 11 av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* och II: 16 av herr *Nolin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att tillverkning och försäljning inom landet av ciderdrycker med den alkoholhalt, som finnes föreskriven för maltdrycker av klass II och III må äga rum, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de härför erforderliga författningstilläggen».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 11 av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* och II: 16 av herr *Nolin m. fl.* om upptagande av cidertillverkning i landet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson, Jonsson* i Skedsbygd och *Nilsson* i Svalöv utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NOLIN: Herr talman! Det är beklagligt, att man skall börja tala vid denna sena timme i kammaren, men eftersom jag är motionär i ärendet skall jag be att få upptaga kammarens tid några minuter.

Vi ha här i landet en ganska omfattande fruktodling, och det har visat sig vara stora besvärigheter, när det gäller att avsätta frukten. Detta gäller inte

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

minst sommarfrukten och den tidiga höstfrukten samt en del mindre bra sorter av vinterfrukten.

Svenska fruktföreningen har nu begärt att få upptaga cidertillverkning för att man på det sättet skall kunna få någon nytta av den frukt, som inte går att sälja och som i regel får förfaras. Det är en mycket stor olägenhet för fruktodlarna, att frukten inte kan tillvaratagas i full utsträckning. Under sådana förhållanden vore det mycket tacknämligt, om cidertillverkning kunde upptagas.

Det torde vara så, att vår rusdrycksförordning för närvarande inte medger tillverkning av sådana drycker, eftersom de betecknas som vin. Denna beteckning är dock egentligen felaktig. Såsom vin betecknas lätta viner och starkviner. De lätta omfatta som bekant viner med 9—14 procent alkoholhalt, medan starka vinerna äro de med över 14 procent alkoholhalt. Vad cider beträffar, var det meningen, att den som skulle tillverkas för avsättning inom landet skulle innehålla endast 3 procent alkohol. Under sådana förhållanden skulle detta inte vara något nykterhetsproblem. Man begär också att få tillverka cider med 6 procent alkohol, men detta skulle då vara för export. Det finns nämligen stora exportmarknader för denna vara, och i alla fruktodlande länder har cidertillverkning upptagits. Det produceras där ganska mycket ciderdrycker. Jag kan nämna, att inte mindre än 2 560 miljoner kilo äpplen förbrukas för cidertillverkning i olika länder. Denna mängd motsvarar ca tio gånger en svensk fruktskörd.

För fruktodlingen här i landet skulle säkerligen en sådan tillverkning vara till utomordentligt stor fördel. Det är inte tu tal om att det skulle vara till glädje och nytta för hela det svenska samhället, därest detta kunde förverkligas. Fruktodlingen har ju under årens lopp upparbetats i ganska stor skala och blivit av ganska stor betydelse, inte minst för det mindre jordbruket.

Bevillningsutskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till att nykterhetskommittén har fått framställning från fruktföreningen och att den kommer att taga ställning till frågan. Vi tycka, att saken kunde ha avgjorts utan denna långa omväg över nykterhetskommittén. När dess betänkande kan komma sväva vi ännu i ovisshet om, och vi veta inte heller vad som där kommer att föreslås. Under sådana förhållanden ha vi motionsvägen velat föra denna fråga inför riksdagen.

Med dessa få ord skall jag be att få yrka bifall till motionen.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Såsom en av representanterna för det mest fruktproducerande länet i landet har jag varit med om att väcka denna motion. Vi hade från fruktodlarhåll hoppats, att den skulle möta en något välvilligare behandling i utskottet än vad som varit fallet.

När vi ha framfört förslaget om cidertillverkning, ha vi gjort det därför att vi anse, att den är nödvändig, om vi över huvud taget skola kunna få någon fason på fruktodlingen i framtiden. Nu har utskottet uttalat, att det inte kan taga någon ställning till problemet så länge nykterhetskommittén inte har sagt sitt ord. Det står i utskottsutlåtandet, att kommitténs betänkande redan är redigerat men därmed är inte sagt, att vi veta vad som står i det. Det är förborgat tills betänkandet blir framlagt.

Vi ha väckt denna motion inte bara för att vi från fruktodlarhåll anse, att detta problem måste lösas. På samma linje som vi stå handelns män. De som äro intresserade av saken kunna fråga grossisterna inom branschen, vilket besvär de hade med att placera den s. k. utskottsfrukten i packerierna i höstas. Som fruktodlare med praktisk erfarenhet anser jag, att vi måste ha rättighet att tillverka cider, om det inte skall bli kaos för hela fruktodlingen.

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

Vi måste gå in för den linjen, att den frukt, som skall gå till direkt konsumtion, i framtiden hänföres till klasserna extra prima och prima. Den andra frukten blir det svårt att finna avsättning för. Då måste vi ha möjligheter att av denna kunna tillverka cider, must eller mos eller över huvud taget att kunna taga ut pengar även av den, om det hela skall kunna gå ihop.

Jag kan erinra kammaren om vilka förhållanden, som rådde i höstas, då det var utomordentligt svårt att placera frukten. Det finns åtskilliga fruktodlare, som ännu inte ha lyckats sälja den frukt, de skördade i fjol. För många av dem återstår inte någonting annat att göra än att i dag konstatera, att den har ruttnat bort och att de inte ha fått någon ekonomisk valuta för alla de utgifter och det besvär som de ha haft med odlingen.

Jag träffade en av dem för en månad sedan, och när jag frågade honom, med vilka han hade gjort affärer i år svarade han, att han hade 10 000 kilo frukt stående på Centralen, där den ruttnar och jäser. Han väntade sig inte att få en krona för den. Även de av kammarens ledamöter, som inte ha praktisk kännedom om detta problem, kunna av detta förstå, att vi inte kunna låta det gå som i höstas. Positiva åtgärder måste vidtagas.

Jag skall som vanligt inte hålla något långt anförande utan hoppas till sist med hänsyn till vad utskottet skrivit, att denna fråga får en positiv lösning och att nykterhetskommittén har sett den ur praktisk synpunkt. Vad vi föreslagit är inte något farligt. Vi ha föreslagit, att man skall få tillverka både klass II och klass III men att man endast skall få konsumera klass II. Vi veta, att det inte går med starkare saker här i landet, och det andra skulle vi kunna exportera till Sydamerika. Det skulle vara bra, om denna export komme i gång, ty då skulle vi kanske komma i ett så gynnsamt läge, att vi genom att exportera ci-

der kunde importera kaffe, vilket skulle vara tillfredsställande ur många synpunkter.

För övrigt beklagar jag, att vi hittills inte haft rätt att tillverka cider, ty om vi hade haft möjlighet att bjuda kammarens ledamöter på cider innan denna fråga behandlades, hade ställningstagandet kanske blivit mera positivt.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det är ju möjligt, att herr Nilsson i Bästekille, om han bjudit på cider före frågans behandling, skulle ha firat en något mer lysande seger än han nu har utsikter att göra.

Det är ändå så, att både vår rusdrycks- och vår maltdryckslagstiftning beröras av motionen. Det är således inte så enkelt att bara tillmötesgå motionärerna genom att jämställa detta med försäljning av maltdrycker. Man skall i detta sammanhang också komma ihåg en annan sak. Jag skall inte förråda några hemligheter, men jag vill tala om att nuvarande klass 2 enligt ett avtal som träffats inte innehåller den alkoholstyrka, som motionärerna här förutsetta. Det inverkar också på saken.

Bevillningsutskottet har inte velat taga ståndpunkt i sak. Vi ha sagt, att om frågan skall lösas bör det ske i samband med att vi pröva vår rusdrycks- och maltdryckslagstiftning och frågan om försäljning av dessa drycker. Det skulle vara meningslöst att bara sätta in i författningen en sådan jämställdhet, varav resultatet skulle bli, att de som vilja köpa cider av klass III först måste ha läkarrecept och sedan hämta ut den på apotek. Det är väl ändå inte den lösning man har tänkt sig?

Om man skall tänka sig en lösning här, måste den se ut på ett helt annat sätt, och det är möjligt att man kan nå den. Jag vet inte, hur det hela skall ordnas, men det bör inte vara svårare att lösa den frågan än en mängd andra. Den måste emellertid lösas i sitt samman-

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

hang om man skall kunna få en lösning, som det är någon mening i.

Herr Nolin har nu yrkat bifall till motionen. Det är bara ett enda fel med denna, nämligen att den inte innehåller någon lagtext. Såvitt jag kan förstå, kan man inte fatta ett beslut i ett sådant fall. Det är möjligt, att herr Nolin gör som motionären i första kammaren: yrkar återremiss till utskottet. Men är det någon i detta hus som har varit med om att ett utskott, som har avstyrkt en motion, sätter sig ned och skriver lagtexten åt reservanterna? Det få dessa enligt min mening göra själva.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det är tämligen meningslöst att gå upp och tala mot bevillningsutskottets utlåtande, men jag kan i alla fall inte underlåta att göra det. Detta är ju en sak, som man bör taga mera på allvar än bevillningsutskottet har gjort.

Här ägna vi mycket tid åt att diskutera, hur vi skola kunna öka vår produktion och hur vi skola kunna tillvarata alla möjliga förnödenheter. Är det då alldeles otänkbart, herr Olsson i Gävle, att vi skulle kunna ena oss om en möjlighet att taga till vara den svenska frukten? Vi diskuterade för inte så länge sedan frågan om import av utländsk frukt och det s. k. Gattavtalet, som förstör möjligheterna för de svenska fruktodlarna att avsätta sin frukt. Här importeras billiga bananer, druvor, apelsiner och dylikt, vilket allt medför, att vi inte kunna få avsättning för den svenska frukten.

Nu finns det en möjlighet att tillvarata den svenska frukten medelst cidertillverkning, och då förstår jag inte, att vi inte alla kunna samverka för att genomföra den. Herr Olsson i Gävle säger, att detta skall lösas i sitt sammanhang, att det inte är så enkelt som man tror och att man bara kan yrka bifall

till motionen. Det må vara, att det är litet mera komplicerat, men jag tycker nog, herr Olsson i Gävle, att bevillningsutskottet skulle ha kunnat kosta på sig att säga litet mer än att bara hänvisa till nykterhetskommitténs blivande förslag om rusdryckslagstiftningen och för övrigt tycka att det är bra som det är.

Jag tycker att det är mycket beklagligt, att man inte skall kunna visa litet bättre vilja. Vad gagnar det till att en mängd jordbrukare och andra göra allt vad de kunna för att utöka sina fruktodlingar och försöka tillhandahålla de svenska konsumenterna mycket god frukt, när det inte är möjligt att tillvarata de avfallsprodukter som uppstå vid all fruktodling? Det är inte bara vid odling av tidig sommarfrukt o. s. v., som nämnts tidigare här, utan också vid all odling av prima vara får man sekunda frukt, som mycket bra skulle kunna tillvaratagas vid en cidertillverkning.

Jag kan inte heller inse att det skall vara farligare att dricka cider med mycket låg alkoholhalt än att förtära öl, porter och dylikt. Det skulle nog tvärtom vara nyttigare för folkhälsan om man drucke cider i stället för de andra dryckerna.

Jag förstår mycket väl att motionen inte kan bifallas, och jag förstår också att det är meningslöst att yrka återremiss. Jag har dock inte, herr talman, kunnat underlåta att här uttala mitt djupa beklagande över att det från utskottets sida inte har kunnat visas litet bättre vilja att medverka till en sådan ordning, att de svenska fruktodlarnas produkter kunde tillvaratagas i så stor utsträckning som möjligt. Det hade säkerligen varit möjligt för utskottet att göra det, om man bara hade velat.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Skedsbygd.

Herr **NOLIN**: Herr talman! Då alla formaliteter inte sägas vara uppfyllda

Motioner om upptagande av cidertillverkning.

genom det yrkande, som framställdes, om bifall till motionen, ber jag att få hemställa om återremiss till utskottet.

Om bevillningsutskottet hade haft litet god vilja, hade det nog gått att ordna de formaliteter som det här gäller. Det behövs säkerligen inte så stora ändringar vare sig av rusedrycks- eller malt-drycksförordningen för att en cidertillverkning skall kunna upptagas. Jag tror att saken låter sig ordna ganska lätt, när den tiden kommer, om viljan därtill finns.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle nästan vilja säga att otack är världens lön. När man förutsätter att det inte funnits någon god vilja hos utskottet, så glömmar man tydligen alldeles bort att det finns en meningsriktning som över huvud taget har en annan uppfattning om frågor av detta slag är den man själv gör sig till tolk för. Jag har försökt få de båda meningsriktningar, som således finnas, att förena sig om det förslag som framlagts av utskottet, i förhoppning om att det, när tiden är inne, skall vara möjligt att någorlunda i enighetens tecken komma fram till en lösning av problemet.

Men är det så att man inom den andra meningsriktningen tydligen har den uppfattningen, att det inte spelar någon som helst roll vad de, som inte här vilja utan vidare medverka, tänka om saken, ja, då får väl det hela ha sin gång på vanligt sätt. Jag tror emellertid inte att de svenska fruktodlarna komma att tjäna ett uns på detta.

Såsom jag framhållit i utskottet, tror jag att det skall vara möjligt att enas om en lösning, om man inte på något håll spänner bågen för högt. Men jag undrar om man inte på motionärernas sida är på väg att göra det. Jag skall emellertid gärna avstå min roll av att vara den som försöker förena de olika intressen som i detta sammanhang finnas.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag är fullt överens med förespråkarna för den svenska fruktodlingen därom, att man bör göra allt som göras kan för att tillvarataga det överskott på frukt som uppstår. Vi fingo ju i höstas göra det mycket beklämmande konstaterandet, att en mycket stor del av den svenska fruktskörden inte kunde tillvaratagas.

Jag kan emellertid inte undgå att säga, att man på fruktodlarhåll nog övervärderar möjligheten att genom en cidertillverkning lösa fruktodlingens överskottsproblem. Jag tror inte att konsumtionen av cider kommer att bli så stor, att den får någon avgörande betydelse härvidlag. Men skulle så bli fallet, skulle vi ju få ett nykterhetspolitiskt problem som kanske inte är så lätt att lösa. Trots pilsnernes låga alkoholhalt är denna en rusedryck som man sannerligen inte kan utan vidare släppa lös.

Det är således uppenbart, att om motionärernas tanke skall kunna förverkligas, måste tillverkningen och försäljningen av cider inordnas under den lagstiftning som redan finnes på området, och man får väl lugna sig till dess det över huvud taget är möjligt att tekniskt lösa den frågan.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Det är ju alldeles omöjligt att nu avgöra hur stor konsumtionen av cider kan komma att bli, men i varje fall böra vi få pröva den möjlighet att finna avsättning för den svenska frukten som tillverkningen av cider utgör.

Herr Olsson i Gävle säger att man på motionärernas sida spänner bågen för högt. Men vad vi här vilja är ju endast att få pröva alla tänkbara metoder för att taga tillvara det som växer på den svenska jorden, och jag undrar därför hur det kan sägas, att man spänner bågen för högt.

Herr Olsson säger vidare att vi inte få glömma att det också finns en annan

Motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.

meningsriktning, och jag förstår att herr Olsson då avser dem som över huvud taget äro motståndare till rusdrycker. Jag skulle tro att herr Olsson också kan räknas till dessa, men herr Olsson har dock många gånger här i riksdagen medverkat till att höja sprit-skatten, med den stilla förväntan att spritkonsumtionen även i fortsättningen skulle ha samma stora omfattning som tidigare och att staten alltså då skulle få in ytterligare pengar på densamma. Hur går denna inställning ihop med den ståndpunkt som man intar till det problem som det här gäller?

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det förefaller mig en smula svårt att diskutera dessa problem med herr Pettersson i Dahl. Om det såsom här finns två parter, som representera var sin pol — och ingen vet i detta ögonblick, herr Pettersson i Dahl, vilken av dessa parter som är starkast i riksdagen — då måste man väl försöka brygga över den klyfta, som skiljer dem åt, om man skall kunna nå något resultat. Det är detta jag har försökt göra, och jag tror fortfarande att det är lyckligast för frågans lösning, att man förfar på det sättet.

Jag tycker också att den cider eller rättare sagt den äppelmust som nu tillverkas är god. Men om man vill göra en cider som har samma alkoholhalt som klass III, får man också finna sig i att den blir behandlad på samma sätt som andra drycker som tillhöra klass III. Det är ju för närvarande icke tillåtet att här i landet hur som helst sälja malt-drycker av klass III, och om man vill skapa en sådan möjlighet beträffande cidern, måste hela lagstiftningen på området ändras. Man skall inte, herr Pettersson i Dahl, föreställa sig att det går att tillverka och försälja cider av klass III utan att dessförinnan ha löst frågan om hur maltdrycker av klass III skola behandlas.

Om man bara har klart för sig kon-

sekvenserna av sitt handlande, så kommer man kanske någorlunda rätt. Men om man inte har det, kommer man vid sidan om vägen.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Det går tydligen inte att lösa frågan om cidertillverkningen förrän nykterhetskommittén är färdig med sitt förslag. Jag tillåter mig därför, herr talman, att i likhet med vad herr Dickson många gånger gjort här i kammaren framföra en stilla bön om att nykterhetskommittén snart måtte bli färdig med sitt betänkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ny behandling; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om ökning av regeringsrådets antal; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.

Motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring.

Efter föredragning av utskottets hemställen yttrade:

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag måste beklaga, att vi ha en sådan arbetsordning här i kammaren att frågor företagas till avgörande vid denna sena tid på dygnet och att man då nästan känner sig som en brottsling, när man finner sig föranlåten att taga till orda.

Den fråga, som behandlas i här föreliggande motion, är enligt mitt förmenande en betydelsefull fråga, och jag tror att utskottet har haft samma mening, då utskottet har gjort motionen till föremål för en ganska ingående behandling, som enligt vad jag kan finna är värd allt erkännande. Utskottet har emellertid kommit till den slutsatsen, att det knappast går att lösa frågan på det sätt som är tänkt i motionen, nämligen genom en obligatorisk försäkring.

För egen del är jag inte övertygad om att det inte vore lämpligt att ordna saken så, att man hade kombinerade obligatoriska försäkringar med brandförsäkringen såsom stomme.

Såsom försäkringsutredningen påpekat och utskottet verifierat, har ju staten brukat lämna ersättning till dem som drabbats av svårare naturkatastrofer. Jag erinrar t. ex. om den katastrof som inträffade i Surte i höstas. Med berömvärd snabbhet ordnades det då med en framställning till riksdagen om medel för att reglera frågan om ersättning för de skador som hade uppstått, och man måste säga att i detta fall fick ersättningsfrågan en tillfredsställande lösning. Men det är inte säkert att ersättningsfrågan hade blivit lika snabbt och tillfredsställande ordnad, om det t. ex. hade gällt en enstaka fastighet. Den som drabbats av katastrofen hade säkerligen lidit minst lika stor skada som om han hade haft olycksbröder till ett rätt stort antal.

Det är rätt märkligt att ersättnings-

frågan inte har kunnat regleras inom det lilla avsnitt av samhällslivet som det här gäller, när man på så många andra områden har kunnat skapa större trygghet för människorna. Jag vill därför fortfarande uttala en förhoppning om att det skall vara möjligt att antingen försäkringsvägen eller genom fastställande av normer för ersättning från staten skapa fullgod täckning för de skador som genom naturkatastrofer åsamkas enskilda medborgare.

Jag beklagar att utskottet nu inte har kunnat tillstyrka förslaget om en utredning, men jag får väl återkomma med min framställning och då kanske försöka angripa problemet från andra utgångspunkter.

Herr RYLANDER: Herr talman! Utskottet har också funnit syftet med motionen behjärtansvärt, men efter den utredning som utskottet företagit har det syntts utskottet uppenbart, att frågan om ersättning till den som lider skada genom naturkatastrof eller naturfenomen icke kan lösas försäkringsvägen. Motionären har visserligen i motionen talat om att frågan om en obligatorisk ersättning av statsmedel, grundad på brandförsäkringsvärdena, även borde bli föremål för övervägande, men denna utväg synes icke falla inom ramen för det yrkande om utredning som motionären har ställt i motionen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställen bifölls.

§ 11.

Motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om förbud mot

Motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring.

arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 207, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Holmberg* hemställt att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m., »att de inkallade ges bättre garantier än vad de nu ha att återfå sitt arbete efter avslutad värnpliktsutbildning».

Utskottet hemställde att förevarande motion, II: 207, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Den motion, som här behandlas, syftar till att ge de värnpliktiga bättre garantier för att de efter fullgjord värnpliktstjänstgöring skola återfå sina civila anställningar. Utskottet har inte visat minsta benägenhet att tillmötesgå motionen, men när utskottet dessutom försöker göra troligt att det egentligen är med hänsyn till de värnpliktigas egna intressen, som utskottet ställer sig avvisande till motionen, tycker jag att det går väl långt. För att motivera sin ståndpunkt har man tillgripit en gammal undanflykt och återgivit ett uttalande vid tillkomsten av här ifrågasatt lag, vilket går ut på att de värnpliktiga, när de rycka in till sin första värnpliktstjänstgöring, skulle befinna sig vid avslutningen av en mer eller mindre särpräglad period i sitt liv som »till och med borde förenas med ombyte av anställning». Jag tycker att detta mest av allt liknar en konstruktion som inte har något med verkligheten att skaffa.

Jag vill erinra om att det har varit arbetsgivarna, som i olika sammanhang

ha hävdad den ståndpunkten att bestämmelserna skola vara sådana som de nu äro, medan fackföreningarna och ungdomarna själva — i alla händelser i de fall som jag har berört i motionen — uttryckligen ha förklarat att den rådande ordningen är till stor skada för de värnpliktiga.

Utskottet talar om att de värnpliktiga skulle kunna, även om den begärda lagändringen vidtages, bli avskedade någon tid efter det de kommit tillbaka från värnpliktstjänstgöringen. Jag kan inte förstå vad detta har med saken att skaffa. Det handlar ju om en helt annan situation som fackföreningarna få klara upp med vederbörande arbetsgivare.

Om det däremot är så, att utskottet med sitt uttalande avser en arbetslöshetsperiod eller någon liknande situation, när företagen inte kunna sysselsätta så stor arbetsstyrka, så vill jag understryka att just vid sådana tillfällen är det särskilt värdefullt, att ungdomarna ha ett sådant skydd som vi här velat utverka åt dem. Om det lagliga skyddet bleve sådant som vi vilja ha det, skulle arbetsanställningen komma att räknas som oavbruten även i de fall, då värnpliktstjänstgöring skett. Var och en förstår vilken stor betydelse det har att vid konkurrens om fåtaliga arbetstillfällen kunna åberopa en sådan oavbruten tjänstgöring vid ett företag. Dessutom skall man inte underskatta betydelsen av den trygghetskänsla, som en dylik beräkningsmetod måste inge den värnpliktiga ungdomen, om den kan åberopa sig på en lagbestämmelse till skydd för återanställning, när vederbörande återvänder till civilt arbete efter värnpliktstjänstgöringen.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till den av mig i detta ärende väckta motionen.

Herr **JACOBSSON** i Igelsbo: Herr talman! Under åberopande av den motive-

Motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

ring, som andra lagutskottet anfört i denna fråga, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 203, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära snabbutredning för åstadkommandet av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna i enlighet med de grunder, som angivits i motionen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 203, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; därvid yttrade:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden inte närmare beröra anledningen till den av mig i detta ärende väckta motionen. Jag skall nöja mig med att uttala den förhoppningen, att den utredning, som för närvarande pågår på den sociala olycksfallsförsäkringens område, vid fullgörandet av sitt uppdrag verkligen kommer att taga hänsyn till det faktum att frågan om den

allmänna sjukförsäkringen ställts på framtiden. Jag hoppas även att utredningen beaktar vad jag velat framföra här i min motion, vilket väl kan karakteriseras som ett önskemål från alla fackligt organiserade arbetare.

Jag vill i fråga om utskottets utlåtande erinra bara om en punkt. Utskottet har som skäl för att inte bifalla motionen framhållit den grundsats, som tillämpas inom olycksfallsförsäkringslagens område, nämligen »att varje yrkesverksamhet bör bära av dess utövande föranledda kostnader». Jag kan icke begripa att detta argument mot en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna är bärande. Det är inte fråga om annat än att inränga dessa kostnader i de gängse beräkningarna.

Som alla veta ha de flesta grupper i samhället med undantag för arbetarna fått frågan om sin sjukförsäkring ordnad. Vid olika tillfällen har man också, inte minst på arbetsgivarhåll, på många sätt försökt flytta över sina skyldigheter på sjukförsäkrarna och deras verksamhet. Jag kan inte finna detta vara riktigt. Jag anser inte att man skall vara så försiktig, när det gäller att ålägga arbetsgivarna deras skyldigheter i detta fall. Jag vill erinra om att vi tidigare här i dag fattat ett beslut om att det särskilda tillägget till silikosskadade arbetare även i fortsättningen skall utgå. Jag vill i detta sammanhang passa på att säga att det är inte riktigt, att staten skall bära de bördor, som rätteligen borde åligga arbetsgivarna. Det finns ett visst samband mellan den nu förevarande frågan och det, som sagt, tidigare här i dag behandlade ärendet rörande silikosskadade arbetare. Det föreligger enligt min mening ett klart motiv för att arbetsgivarna skola betala även sjukförsäkringen för sina arbetare.

Herr talman! Med vad jag nu här endast i korthet anfört hemställer jag om bifall till den av mig i detta ärende väckta motionen.

Motion ang. nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Under hänvisning till vad utskottet åberopat angående den pågående utredningen om den sociala olycksfallsförsäkringen hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat andra kammaren allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 4, över motion om åtgärder i syfte att bereda statsförvaltningens olika organ möjlighet till bättre »kundservice»; och

nr 5, över motion angående en snabbar handläggning av frågor om arbets-tillstånd åt arbetssökande utlänningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Motion ang. nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 6, över motion angående nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 220, hade fru *Hellström* och fru *Boman* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en utredning snarast måtte verkställas angående möjligheten att radikalt skära ned och rationalisera provinsialläkarnas skrivarbete.

Utskottet hemställde, att motion II: 220 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru *HELLSTRÖM*: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. I en motion har jag hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning för att undersöka hur provinsialläkarnas skrivarbete radikalt skall kunna skäras ned och rationaliseras.

De flesta av oss känna säkert till, att dessa läkares arbetsuppgifter blivit allt flera under de sista decennierna på grund av den oerhörda utvecklingen på barnavårdens, hälsovårdens och sjukvårdens områden. De flesta provinsialläkare äro nu anlitade till bristningsgränsen. Från min egen hemstad har jag ett exempel på att vår provinsialläkare varit tvungen att annonsera, att han inte hinner taga emot patienter från staden utan endast från den till hans distrikt hörande landsbygden.

Provinsialläkarnas alltför stora arbetsbörda beror till stor del på att de vid sidan av sitt rent sjukvårdande arbete också ha stora uppgifter av organisatorisk och administrativ karaktär. Man måste emellertid tycka, att en läkares främsta uppgift skall vara att hjälpa de sjuka. På landsbygden finns det ju ofta ingen annan läkare än provinsialläkaren att vända sig till. Om han skall hinna med att ägna de sjuka tillräcklig tid, måste hans arbete förenklas så mycket som möjligt. Det viktigaste är då att rationalisera hans mycket betungande skrivarbete. En provinsialläkare har nu omkring 150 olika blanketter och formulär att handskas med. Bara för att intyga att en person är frisk finns det en hel mängd olika blanketter att välja på, beroende på vilken institution, som skall ha intyget. Årsberättelsen skulle också kunna förenklas betydligt. Det är knappast troligt att alla de uppgifter, som finnas där, kunna bearbetas statistiskt. Allt detta skrivbordsarbete bidrager säkert till att det ofta är svårt att få lämpliga sökande till provinsialläkartjänsterna. För mycket bokförande och skrivande

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Falkenbergs gamla tullbro.

tar tid och är ofta till ingen nytta. Det drar uppmärksamheten från det viktigaste — den levande människan. Belastar inte läkarna med alltför mycket, ofta meningslöst, skriveri — man måste hushålla med den kvalificerade arbetskraften. Om man bara kunde minska provinsialläkarnas skrivarbete med två timmar i veckan, skulle 62 400 timmar per år kunna användas till viktigare uppgifter.

Allmänna beredningsutskottet har inhämtat yttrande från medicinalstyrelsen och Sveriges läkarförbund. Båda förordar en utredning. Medicinalstyrelsen anser, att motionens syfte bäst främjas genom att läkarna få kvalificerad skrivhjälp. Men, herr talman, det finns för närvarande 600 provinsialläkare i vårt land. Det skulle alltså behövas hundratals skrivbiträden, och varifrån skola vi taga dem i dessa tider? Dessutom har motionärernas mening varit att i möjligaste mån minska skrivarbetet och inte att skaffa hjälp för att underhålla det.

Jag är givetvis tacksam för utskottets positiva intresse men är ändå inte riktigt nöjd, då det ju inte blivit så, som vi motionärer hade hoppats. Utskottet förordar att man avvaktar resultatet av en prövning, som skulle göras av ett särskilt arbetsutskott inom medicinalstyrelsen. Denna prövning skulle särskilt avse medicinalstyrelsens blanketter. Skillnaden mellan utskottets och motionärernas ståndpunkt är egentligen den, att vi vilja att även lekmän utanför medicinalstyrelsen skola medverka i den utredning, som vi begärt, medan utskottet avvisar detta och ställer en sådan eventuell utredning på framtiden.

Herr talman! Jag har endast velat fästa kammarens uppmärksamhet på denna betydelsefulla fråga och vill sluta med att yrka bifall till motionen nr 220.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Jag skall inte säga många ord med anledning av den föregående talarens

yttrande. Jag vill bara hänvisa till vad utskottet anfört i detta ärende. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på den kommitté, som i dagarna blivit klar med sitt yttrande. Det är 1948 års blankettkommitté, som i alla fall avgivit ett förslag i den riktning, som motionärerna i sin motion angivit. Detta förslag är ännu inte prövat av medicinalstyrelsen, och innan detta gjorts bör man väl ändå inte vidtaga ytterligare åtgärder.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var öveläggnings slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Falkenbergs gamla tullbro.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr NILSON i Spånstad, som yttrade: Herr talman! Enligt uppgifter, som nyss blivit kända, ha Falkenbergs kommunala myndigheter ånyo gjort framställning om att Falkenbergs gamla tullbro, vårt lands och kanske hela Nordens märkligaste och vackraste minnesmärke över en svunnen tids brobyggnadskonst, skall breddas och därmed vandaliseras.

Det beslut de kommunala myndigheterna denna gång bygga sin framställning på har fattats med svagaste tänkbara övervikt. Medan det beslut som förra gången föranledde en debatt, vilken bromsade planerna på breddning och vandalisering av bron, fattades med icke obetydlig numerär övervikt i stadsfullmäktige, har beslutet denna gång fattats med 10 röster mot 10 och med hjälp av ordförandens utslagsröst.

Jag skall inte här återge vad som förekommit i den långa striden om Falkenbergs tullbro i vidare mån än att

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Falkenbergs gamla tullbro.

jag erinrar om att det, när frågan om breddning sist var aktuell, också förekom en interpellationsdebatt i riksdagen.

I sitt svar på interpellationen då — svaret lämnades den 1 juli 1946 — anvisade statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet stadens myndigheter att innan breddning av tullbron ifrågasattes undersöka andra möjligheter för trafikens ordnande. Samtidigt underströks också att tullbron har karaktär av fast fornlämning och att fast fornlämning enligt gällande lag icke får rubbas utan samråd med riksantikvarien. Redan vid planering av förslag, som berör fast fornlämning, bör sådant samråd äga rum.

Enligt vad som uppgivits har staden vid den nya framstöten för breddning av bron icke kontaktat riksantikvarien. Om uppgiften är riktig finner jag detta tillvägagångssätt egendomligt, så mycket mera som riksantikvarien torde vara villig diskutera vissa anordningar å bron, som skulle förbättra dess användbarhet utan att förändra dess karaktär.

Under dessa förhållanden tillåter jag mig vördsamt hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Andersson få framställa följande frågor:

Är det herr statsrådet bekant, att en ny framstöt att få bredda Falkenbergs gamla tullbro gjorts för kort tid sedan?

Anser herr statsrådet att byggnadstillstånd för ett eventuellt breddningsarbete bör beviljas utan det samråd med riksantikvarien, som lagstiftningen uppenbart avsett i sådana fall, varom nu är fråga?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 16.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Vidare anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 76, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Slutligen anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt);

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

§ 17.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 94, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 97, angående anslag till kostnader för företagsräkning;

nr 98, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 99, angående Sveriges bidrag till kostnaderna för FAO; och

nr 101, angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående höjning av radiolicensavgiften motionen nr 468 av fru *Nilsson* och herr *Senander*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen, m. m., motionen nr 469 av herr *Nilsson* i Kristinehamn;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m., motionerna:

nr 470 av herrar *Jonsson* i Järvsänd och *Jansson* i Hällefors;

nr 471 av herr *Christenson* i Malmö m. fl.;

nr 472 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.;

nr 473 av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl.; och

nr 474 av herr *Kollberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar motionen nr 475 av herr *Norup* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 83, angående ändrade grunder för förfarandet vid rekvisition av motorfordon och hästar m. m. för krigsmaktens behov motionen nr 476 av herr *Rubbestad* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51 motionerna:

nr 477 av herr *Ohlin m. fl.*;

nr 478 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*; och

nr 479 av herr *Hæggbloom m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m. motionen nr 480 av herr *Birke m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m. motionen nr 481 av herr *Jacobsson* i Igelsbo *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.44 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.